

Rasismi käsitteenä ja rasismin kokemukset Suomen yhteiskunnassa poliitikkojen, kasvatustieteilijöiden sekä tulevien opettajien näkökulmasta – Rasismi, ulkomaalaistaustaisuus ja eriarvoistuminen

Kasvatustieteiden tiedekunta
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Merim Al-Kharsani

Ohjaaja(t):
KT, FT Rauno Huttunen

06.06.2022

Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Subject: Special pedagogy

Author: Merim Al-Kharsani

Title: Rasismi käsitteenä ja rasismin kokemukset Suomen yhteiskunnassa poliitikkojen, kasvatustieteilijöiden sekä tulevien opettajien näkökulmasta – Rasismi, ulkomaalaistaustaisuus ja eriarvoistuminen

Director(s): Rauno Huttunen

Number of pages: 141 pages

Date: 06.06.2022

Abstract.

2Finnish society strives for equality and non-discrimination. The study's goal is to look at racism in Finnish society through the eyes of politicians, educators, and future teachers. The study is multidisciplinary, employing both qualitative and quantitative research methods. First, politicians were interviewed using a thematic interview, and then a student questionnaire was sent to the faculties of education at the universities of Turku, Helsinki, Tampere, and Jyväskylä, as well as teaching institutions, along with a Webropol questionnaire. The qualitative research method used was phenomenography, which allows for a more in-depth examination of the phenomenon's content and formation in the light of various perceptions. The informants' perceptions and experiences with racism and discrimination were researched.

The qualitative study investigates politicians' background knowledge, values, and perspectives on the importance of immigration, counter-politicians' hate speech, and the use of the n-word and its criminalization. The role of politicians in reducing racism in schools is also discussed. Quantitative research examines the background data of student respondents, substitute teacher, work experience, and, through them, the importance of immigration, the criminalization of the use of the n-word, and the impact of policies on educators and future teachers. Through this survey, student respondents present their views and experiences with racism and discrimination and send messages to politicians.

In the study, a surprising number of student respondents said they were anti-immigrant, despite the fact that the majority of them thought multicultural was important. Politicians believe that teachers should receive more multicultural education. Although student respondents and politicians are not enthusiastic about using the n-word, a small proportion of student respondents are opposed to criminalizing the n-word, given that more than 60% of student respondents have taught immigrant learners. Some of the student respondents wanted to take into account other ugly words used from Russians or Roma. Politicians, according to respondents, help to reduce racism in schools by working with schools and teachers. Political defenders encourage open dialogue between themselves and victims of racism, and they make it clear that politicians can be contacted to share their own unpleasant experiences.

The research will assist future teachers and educators, as well as politicians, in understanding each other and their work, and in acting as social influencers in terms of multiculturalism in addition to their own values. The research provides some insight into the preconceived notions and behaviors of future teachers as well as educators that a teacher should not display their own

attitudes in teaching, instead discussing their own values in the classroom. Racist attitudes, according to study informants, are learned rather than innate. Politicians believe that a lack of understanding or underestimation of multiculturalism can lead to teacher frustration and fatigue. As a result, the informants in the study emphasized the importance of expanding multicultural courses in colleges.

Keywords: Racism, discrimination, politicians, educational scientists, multicultural education, multiculturalism, inequality, equality, humanity, and tolerance, Finnish society

Oppiaine: Kasvatustiede

Tekijä: Merim Al-Kharsani

Otsikko: Rasismi käsitteenä ja rasismien kokemukset Suomen yhteiskunnassa poliitikkojen, kasvatustieteilijöiden sekä tulevien opettajien näkökulmasta – Rasismi, ulkomaalaistaustaisuus ja eriarvoistuminen

Ohjaaja(t): KT, FT Rauno Huttunen

Sivumäärä: 141

Päivämäärä: 06.06.2022

Tiivistelmä

Suomen yhteiskunnassa tavoitellaan tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta. Tutkimuksen tarkoitus on tutkia suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuvaa rasismia poliitikkojen sekä kasvatustieteilijöiden ja tulevien opettajien näkökulmasta. Tutkimus on monimenetelmällinen, jossa on käytetty sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen menetelmiä. Ensin haastateltiin poliitikkoja teemahaastattelulla ja seuraavaksi lähetettiin opiskelijakysely Webropol-kyselylomakkeella Turun, Helsingin, Tampereen ja Jyväskylän yliopistojen kasvatustieteiden tiedekuntiin sekä opettajankoulutuslaitoksiin. Laadullisen tutkimusmenetelmän tutkimusmetodina käytettiin fenomenografiaa, joka auttaa tutkimaan tutkittavaa asiaa syvemmin tarkastellen ilmiön sisällön merkitystä ja niiden muodostumista erilaisten käsitysten valossa. Tutkimuksessa tarkastellaan informanttien käsityksiä ja kokemuksia rasismista ja syrjinnästä.

Laadullisessa tutkimuksessa tarkastellaan poliitikkojen taustatietoja, arvoja ja näkökulmia maahanmuuttokriittisyydestä, vastapoliitikkojen vihapuheista, n-sanan käyttämisestä sekä sen kriminalisoimisesta. Tutkimuksessa tarkastellaan myös poliitikkojen roolia rasismien vähentämisessä kouluissa. Määrällisessä tutkimuksessa tarkastellaan opiskelijavastaajien taustatietoja, opettajasijaisuuksia, työkokemuksia ja niiden kautta maahanmuuttokriittisyyttä, n-sanan käyttöä sen kriminalisoinnista ja poliitikkojen vaikutusta kasvatustieteilijöihin ja tuleviin opettajiin. Opiskelijavastaajat esittävät näkemyksiään ja kokemuksiaan rasismista ja syrjinnästä ja lähettävät tämän tutkimuksen kautta viestejä poliitikoille.

Tutkimuksessa yllättävän moni opiskelijavastaaja kertoi olevansa maahanmuuttokriittinen, vaikka suurin osa heistä näki monikulttuurisuuskasvatuksen tärkeänä. Poliitikkojen mielestä opettajilla tulisi olla lisää koulutusta monikulttuurisuudesta. Opiskelijavastaajat ja poliitikot eivät ole innoissaan n-sanan käyttämisestä, mutta opiskelijavastaajista pieni osa oli n-sanan kriminalisointia vastaan, kun huomioidaan, että yli 60 %:lla opiskelijavastaajista on ollut opetuskokemusta maahanmuuttajaoppijoista. Osa opiskelijavastaajista halusi huomioida muitakin rumia sanoja, joita käytetään venäläisistä tai romaneista. Vastaajapoliitikoiden mukaan poliitikot vaikuttavat rasismien vähentämiseen kouluissa olemalla yhteydessä kouluihin ja opettajiin. Poliitikkovastaajat kannustavat vapaaseen keskusteluyhteyteen heidän ja rasismia kokeneiden uhrien välillä ja tekevät selväksi sen, että poliitikkoihin saa olla yhteydessä, ja heille saa jakaa omia ikäviä kokemuksiaan.

Tutkimus auttaa tulevia opettajia ja kasvatustieteilijöitä sekä poliitikkoja ymmärtämään toisiaan ja työtään sekä toimimaan yhteiskunnallisina vaikuttajina ajatellen omien arvojensa lisäksi monikulttuurisuutta. Tutkimus antaa jonkinlaisen käsityksen tulevien opettajien sekä kasvatustieteilijöiden ennakoasenteista ja käyttäytymismalleista, joiden mukaan opettajan ei kuuluisi näyttää omia asenteitaan opetuksessa, sen sijaan hän voisi keskustella omista arvoistaan luokkahuoneessa. Tutkimuksen informanttien mukaan rasistiset asenteet ovat

opittuja eivätkä synnynnäisiä. Poliitikot ajattelevat, että monikulttuurisuuden ymmärtämättömyys tai väheksyminen saattavat johtaa opettajan turhautumiseen ja väsymiseen. Tämän vuoksi tutkimuksen informantit painottivat monikulttuurisuuskurssien lisäämistä korkeakouluissa.

Avainsanat: rasismi, syrjintä, poliitikko, kasvatustieteilijä, monikulttuurisuuskasvatus, monikulttuurisuus, eriarvoisuus, yhdenvertaisuus, inhimillisyys ja suvaitsevaisuus, Suomen yhteiskunta

المادة الدراسية: علوم تربوية

تأليف: مريم الخرسان

العنوان: العنصرية كمفهوم وتجارب العنصرية في المجتمع الفنلندي من منظور السياسيين والمربين ومعلمين المستقبل - العنصرية، قيم الخلفية الأجنبية وعدم المساواة

D.Sc. ، PhD Rauno Huttunen :المشرفون

عدد الصفحات: ١٤١

التاريخ: 2022/6/6

ملخص

يسعى المجتمع الفنلندي إلى المساوات وعدم التمييز. الغرض من هذا البحث هو دراسة العنصرية في المجتمع الفنلندي من منظور السياسيين والمربين ومعلمين المستقبل. البحث متعدد التقنيات، قام الباحث بإستخدام طرق في البحث مثل النوعي والكمي. أولاً، تمت مقابلة بعض السياسيين من خلال مقابلة موضوعية، ثم تم إرسال استبيان للطلاب مع استبيان ويوروبول إلى كليات التربية في جامعات فنلندا مثل توركو و هيلسنكي و تامبيرا و يوفاسكولا، وكذلك إلى المؤسسات التعليمية لديهم. الأسلوب الذي استخدمناه في البحث النوعي هو الفينومينوغرافيا، مما يساعد في التعمق في موضوع البحث، ودراسة أهمية محتوى الظاهرة وتكوينها في ضوء التصورات المختلفة. تم نقوم فحص تصورات المخبرين وتجاربهم من العنصرية والتمييز.

تبحث الدراسة النوعية في خلفية المعرفة والقيم ووجهات نظر السياسيين حول أهمية الهجرة، وخطاب الكراهية من قبل السياسيين المعادين، واستخدام الكلمة n التي يستخدمونها لمن لديهم بشرة داكنة اللون وتجريم هذه الكلمة. كما يتم فحص دور السياسيين في الحد من العنصرية في المدارس. يفحص البحث الكمي البيانات الأساسية للطلاب التربويين، وتعيينات المعلمين، وتجاربهم في العمل كمعلمين، ومن خلالهم نبحت في أهمية الهجرة، وتجريم استخدام كلمة n، وتأثير آراء السياسيين على التربويين ومعلمين المستقبل. يقدم المشاركون من الطلاب التربويين وجهات نظرهم وخبراتهم بشأن العنصرية والتمييز ويرسلون بعض الرسائل إلى السياسيين من خلال هذا البحث.

في الدراسة، قال عدد مذهل من الطلاب المستجيبين إنهم ينتقدون الهجرة، على الرغم من أن معظمهم يرون أن تعليم تعدد الثقافات مهم. يعتقد السياسيون من خلال هذا البحث العلمي أن المعلمين يجب أن يحصلوا على مزيد من الدراسات حول تعدد الثقافات في الجامعات. لا يشعر المستجيبون من الطلاب و السياسيين بالحامسة لاستخدام كلمة n، لكن نسبة صغيرة من الطلاب المستجوبين عارضوا تجريم كلمة n، بالنظر إلى أن أكثر من 60٪ من الطلاب المستجيبين لديهم خبرة في التدريس المهاجرين. أراد بعض الطلاب المشاركين أن يأخذوا في الاعتبار كلمات أخرى سيئة مستخدمة في فنلندا ضد الروس أو الغجر. وفقاً للسياسيين الذين في الاستطلاع، يساهمون في الحد من العنصرية في المدارس من خلال التواصل مع المدارس والمعلمين. يشجع المستجيبين السياسيون على الحوار الحر بينهم وبين ضحايا العنصرية ويوضحون انه يمكن لضحايا العنصرية الاتصال بالسياسيين ومشاركة تجاربهم غير الجيدة معهم.

سيساعد البحث التربويين والمعلمين والسياسيين في المستقبل على فهم بعضهم البعض وعملهم، والعمل كمؤثرين اجتماعيين من حيث التعدد الثقافي بالإضافة إلى قيمهم الخاصة. يوفر البحث بعض الأفكار حول المفاهيم والسلوكيات لمسبقه لمعلمي المستقبل والمعلمين بأن المعلم لا يجب أن يظهر موافقه الخاصة في التدريس، وبدلاً من ذلك يناقش قيمه الخاصة في فصله الدراسي. وفقاً للمخبرين في البحث، المواقف العنصرية مكتسبة وليست فطرية. يعتقد السياسيون أن عدم فهم أو ازدراء التعددية الثقافية يمكن أن يؤدي إلى إحباط المعلم و ارهاقه. لهذا السبب، أكد المخبرون في الدراسة زيادة دورات و دروس لفهم تعدد الثقافات في الكليات.

التعليم لمتعددي الثقافات، تعدد، عدم المساواة، المساوات، الإنسانية كلمات المفتاح: العنصرية، التمييز، السياسي، التربوي، والتسامح، المجتمع الفنلندي

Sisällysluettelo

1	Johdanto	9
1.1	Rasismi ja syrjintä ja sen huomioiminen Suomen kouluissa ja laissa	10
1.2	Koko aineiston tutkimusongelmat	12
2	Rasismin historiasta	14
2.1	Suomalaisia ja ulkomaalaisia tutkimuksia rasismista	17
2.2	Eriarvoistamisen teoriaa	26
2.3	Monikulttuurisuus ja monikulttuurikasvatus Suomessa	29
2.4	Maahanmuuttajat ja maahanmuuttajaopiskelijat Suomessa	31
2.5	Kulttuurisensitiivisyys Suomessa	32
2.6	Rasistisia asenteita Suomessa ja muualla	33
3	Laadullinen analyysilomake suomalaisen poliitikon rasismia koskevista näkemyksistä	36
3.1	Tutkimuskysymykset	36
3.2	Tutkimusmenetelmät	36
3.3	Aineisto	37
3.4	Aineisto ja tulokset	37
3.4.1	Kategoria 1: Rasismi koulussa ja työelämässä	38
3.4.2	Kategoria 2: Poliitikkojen rooli rasismin vähentämiseksi kouluissa	42
3.4.3	Kategoria 3: Rasismista olisi hyvä keskustella	45
3.4.4	Kategoria 4: Haastateltavien poliitikoiden suhtautuminen vastapoliitikkojen vihapuheisiin	47
3.5	Luotettavuus	49
3.6	Yhteenvedo	52
4	Määrällisen opiskelijavastaaajien näkemyksiä ja kokemuksia rasismista ja syrjinnästä	56
4.1	Opiskelijavastaaajien opetuskokemuksia ja näkemyksiä maahanmuuttajaoppilaista	59
4.2	Maahanmuuttajataustaiset lapset opiskelijavastaaajien näkökulmasta ja opettajavastaaajien opetuskokemukset	63
4.3	Rotuerottelu ja syrjintä tänään ja omakohtaiset kokemukset näistä	64
4.4	Vastaaajien näkemys rasismista ja syrjinnästä sekä omat kokemukset ja suhde näihin	66
4.5	Rasismi on monitahoinen ja moniulotteinen	67
4.6	Opiskelijavastaaajien kokemuksia rasismista ja syrjinnästä	81
4.7	Opiskelijavastaaajien suhtautuminen n-sanan käyttöön ja sen kriminalisointiin	83
4.8	Maahanmuuttajien sijoittamisen tarve S2-luokkaan eikä äidinkielen luokkaan	95
4.9	Opiskelijavastaaajien suhtautuminen poliitikkojen vihapuheisiin ja politiikkaan	95
4.10	Poliitikoiden oikeus monikulttuurisuuden, maahanmuuton sekä pakolaisuuden vastustamiseen ja opiskelijavastaaajien arvioita poliitikkojen kannanottoihin	97
4.11	Maahanmuuttajakriittisyyden ilmenemismuodot opettajissa	102
4.12	Kasvatustieteilijöiden sekä tulevien opettajien viesti poliitikoille	105
4.13	Opettajavastaaajien maahanmuuttokriittisyyden vähentäminen	107

4.14 Opettajien vaikutus kollegoihinsa ja ennakkoluuloihin maahanmuuttajaoppilaiden suhteen	107
4.15 Reliabiliteetti ja validiteetti	107
4.16 Yhteenveto	109
5 Tutkimuseettinen luku	112
6 Yhteenveto ja pohdintaa	114
Lähteet	124
Liitteet	133
Liite 1a. Saatekirje poliitikoille	133
Liite 1b. Saatekirje opiskelijavastaajille	133
Liite 2. Haastattelurunko	133
Liite 3. Kyselylomake	134
Liite 1. Oma maahanmuuttokriittisyys sukupuolittain tarkasteltuna	137
Liite 2. Oma maahanmuuttokriittisyys ikäkausittain tarkasteltuna	138
Liite 3. Oma maahanmuuttokriittisyys suhteessa maahanmuuttaja opetuskokemukseen	139
Liite 4. Tietosuojailmoitus	140

1 Johdanto

Tutkimukseni virikkeenä toimi huomioni siitä, että Suomessa rasismista ei puhuta selkeästi ja suoraan. Rasismia pidetään loukkaavana, jolloin käytetään erilaisia termejä, kuten eriarvoisuus, syrjintä, epäoikeudenmukaisuus tai yhdenvertaisuuden vastakohtaisuus. Aihe sai alkunsa omien kokemuksieni kautta. Olen itse kokenut jonkinlaista rasismia ja syrjintää kouluelämässäni. Kenenkään ei tarvitse elää kipujen kanssa, joten on mahdollista tutkia mieltä askarruttavia asioita vapaasti, jotta asiat ymmärretään tieteellisestä näkökulmasta eikä vain tunnetilasta ja osataan vastata kysymykseen ”Miksi?”. On mahdotonta tutkia rasismille ratkaisuja tietämättä, mistä se johtuu ja mistä se on saanut alkunsa, sekä rasismien taustasta ja historiasta. Näen, että yksi tehokkaimmista rasisminvastaisista keinoista on ajattelutapa. Tästä johtuu se, että valitsin kohderyhmikseni Suomen yhteiskunnasta eri puolueita kannattavia poliitikkoja haastateltaviksi, koska he ovat edustamassa kansalaisia ja toimivat ikään kuin hyvinä mallikuvina yhteiskunnalle. Valitsin toiseksi tarkastelun kohteeksi kasvatustieteilijöitä ja tulevia opettajia vastaamaan laatimaani kyselylomakkeeseen. Kasvatustieteilijöillä ja tulevilla opettajilla on yhteiskunnassa iso vastuu uusien sukupolvien opettamisesta ja kasvattamisesta. Siksi on tärkeää tutkia poliitikkojen, kasvatustieteilijöiden sekä tulevien opettajien näkökulmia ja omaa ajattelua rasismisuudesta, syrjinnästä ja niiden historiasta sekä tutkittujen kohderyhmien kokemuksia, ehdotuksia ja ratkaisuja rasismille ja syrjinnälle.

Rasismi on yhteiskunnallinen ja kasvatuksellinen ilmiö. On hyvä syy olettaa, että rasistiset asenteet eivät tule geneistä vaan ne syntyvät sosialisatioprosessin kautta ja ennen kaikkea kasvatuksen vaikutuksesta. Esimerkiksi vanhemmat voivat siirtää rasistisia asenteita primaarisosialisaation prosessissa ¹(Berger & Luckmann 1990) lapsiinsa ja lapset ottavat nämä asenteet mukaansa kouluun ja myöhemmin työelämäänsä. Tässä tutkimuksessa oletetaan, että vanhemmilla, poliitikoilla ja opettajilla on omat asenteensa ja suhtautumisensa ulkomaalaisiin ja pakolaisiin, joita saattavat opettaa jo kasvatuksen aikana tulevalle sukupolvelle. Vanhemmat saattavat ajatella syrjivää ajattelua ääneen lasten edessä, jotka puolestaan kantavat tätä mukanaan niin kouluun kuin aikuisiässä töihin.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on edistää yhteiskuntaa, jossa ei syrjitä mitään vähemmistöä, ei tietoisesti eikä tiedostamattomasti. Tutkimus selvittää rasismien ja syrjinnän käsityksiä kasvatustieteilijöiden, tulevien opettajien sekä poliitikoiden näkökulmista. Rasismia on kaikkialla maailmassa, joten tämän tutkimuksen tavoite ei ole rasismien vähentäminen kokonaan vaan sen tutkiminen ja siihen perehtyminen. Tämä tutkimus saattaa olla voimavara muille

---

¹ Jokainen yksilö syntyy objektiiviseen yhteiskuntarakenteeseen, jossa yksilö kohtaa sosiaalistamisen rakenteet. Yksilö ei voi valita merkityksellisiä toisia siinä vaan tilannemääritelmän on esinnyttävä yksilölle objektiivisena todellisuutena. Näin lapsi syntyy sekä objektiiviseen yhteiskuntarakenteeseen että objektiiviseen sosiaaliseen maailmaan. Yksilön valikoidut asenteet tukevat yhteiskunnallisen asemansa ja elämänhistoriansa kuluessa muotoutuneiden yksilöllisten ominaispiirteidensä mukaisesti. Kaksoisvalikoivuuden läpi suodattuu sosiaalinen maailma. Primaarisosialisaatio sisältää muuta kuin kognitiivista oppimista. Se tapahtuu emotionaalisissa olosuhteissa. Sisäistämisen edellytyksenä on samaistuminen. Lapsi sisältää merkityksellisten toisten roolit ja asenteet omaksuen niitä omiksi rooleiksi ja asenteiksi. Lapsi oppii tuntemaan itsensä ja hankkimaan subjektiivisesti vaa’an sekä uskottavan identiteetin. Yksilö ei vain omaksu toisten rooleja ja asenteita, vaan myös heidän maailmansa. (Berger ja Luckmann 2003, 149–150.)

tulevaisuuden tutkimuksille. Tutkimukseni auttaa monipuolista ymmärtämistä rasismista sekä syrjinnästä eri vastaajien näkökulmista.

Vuonna 2018 julkaistiin Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA) laaja tutkimus, jossa kysyttiin Saharan eteläpuoliskolta Afrikasta kotoisin olevien ihmisten kokemuksia. Tutkimuksessa oli mukana 12 maata Euroopan Unioniin kuuluvista 28:sta. Suomessa tutkimukseen vastasi 502 henkilöä, joista 63 prosenttia kertoi joutuneensa rasisin häirinnän, kuten henkisen ja fyysisen väkivallan kohteeksi. Tutkimuksen mukaan todennäköisemmin ihonväri johtaa Suomessa eniten väkivaltaan ja kiusaamiseen. (FRA 2018.)

Pro gradu -tutkielmassani olen käyttänyt monimenetelmällistä tutkimusaineistoa sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Käytän rasismiin ja syrjintään liittyviä lähteitä niin suomeksi, englanniksi kuin arabiaksi. Tutkin lähinnä suomalaisia poliitikoita sekä tulevia opettajia ja kasvatustieteilijöitä ja sitä, mitä mieltä he ovat rasismista, maahanmuutto-, pakolaisuus- sekä monikulttuurisuuskriittisyydestä, n-sanan käytöstä ja sen kriminalisoinnista sekä ihanne poliitikoista.

1.1 Rasismi ja syrjintä ja sen huomioiminen Suomen kouluissa ja laissa

Puuronen (2011) kertoo teoksessaan ”Rasistinen Suomi”, että rasismissa syrjitään tiettyä ihmisryhmää etnisen alkuperän, ihonvärin, kansalaisuuden, kulttuurin, äidinkielen tai uskonnon perusteella. Rasismiin kuuluu se, että omaa ryhmää pidetään parempana kuin toisten ryhmiä (InfoFinland 2021). Rasismi aiheuttaa eriarvoistumista, vahingoittaa rasismista kärsiviä ryhmiä sekä koko yhteiskuntaa. Rasismia pidetään yhtenä vallan välineenä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Syrjinnällä tarkoitetaan eriarvoista kohtelua, jossa kohdellaan huonosti toista henkilöä, joka on huonossa asemassa tai tilanteessa. Syrjinnän perusteeksi voidaan lukea etninen alkuperä, kansalaisuus tai uskonto. (InfoFinland 2021.) Syrjintä on henkilön epäoikeudenmukainen kohtelu yhden tai useamman henkilökohtaisen ominaisuuden näkökulmasta katsottuna. Rasismi on huomioitu kouluissa ottaen huomioon yhdenvertaisuus sekä oikeudenmukaisuus. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Suomen lakipykälän 6 § mukaan koulutuksen järjestäjän on ylläpidettävä oppilaitoksen yhdenvertaisuutta, sen toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteuttamisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteitä edistää oppilaitos toimintaympäristöineen, voimavaroineen sekä muine olosuhteineen. Voimavarojen sekä muiden olosuhteiden on oltava tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava oppilaitoksen suunnitelmista ja niiden tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Finlex 2014.)

Koulutuksen järjestäjän on varattava oppilaitoksen oppilaille, opiskelijoille sekä huoltajilleen kuin edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä (Finlex 2014).

Suomen lakipykälässä 7 § kerrotaan työnantajan velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta. Käsittelen tutkimuksessani hieman työtä ja työnantaja. Selitän maahanmuuttajien vaikeudesta saada töitä nimensä vuoksi, koska ulkomaalaistaustaisia nimiä kohtaan herää eniten ennakkoluuloa, pelkoa ja syrjintää. Lakipykälässä 7 § työnantajan on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista työpaikalla sekä työpaikan tarpeissa. Huomioidaan työoloja ja niiden kehittämistä sekä toimintatapoja, joita noudatetaan henkilöstöä valittaessa ja henkilöstöä koskevia ratkaisuja tehtäessä. Edistämistoimenpiteet ovat toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkuuden, tarkoituksenmukaisuuden ja oikeasuhtaisuuden. (Finlex 2014.)

Työnantajalla on oltava suunnitelma tarvittavista yhdenvertaisuuden edistämisen toimenpiteistä. Edistämistoimia ja niiden vaikuttavuutta on käsiteltävä henkilöstön tai heidän edustajiensa kanssa. Työsopimuslaissa luottamusvaltuutetulla tai muulla henkilöstön edustajalla on vastuullaan yhdenvertaisuustoimien suunnittelu ja oikeus pyynnöstä saada tietää, mihin toimiin työnantaja on ryhtynyt yhdenvertaisuuden edistämiseksi työpaikoilla. Sama oikeus koskee työsuojeluvaltuutettua. (Finlex 2014.)

Yhdenvertaisuusvaltuutetulla on neljä tehtävää lakipykälän 19 § mukaan: yhdenvertaisuusvaltuutettu avustaa syrjintään uhriksi joutuneita henkilöitä ja tutkii heidän syrjintävalituksiaan, avustaa 5–7§:ssä, edistämistoimenpiteiden suunnittelussa, antaa yleisiä suosituksia syrjinnän ehkäisemiseksi sekä yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja viimeiseksi yhdenvertaisuusvaltuutettu voisi ryhtyä toimenpiteisiin sovinnon aikaansaamiseksi lain noudattamista koskevassa asiassa. (Finlex 1326/2014.)

Suomen syrjinnän laissa luvussa viisi oikeusturvan sekä seuraamuksien 23 § lakipykälän mukaan syrjinnän ja vastatoimien kohteeksi joutuneilla on oikeus saada hyvitys viranomaiselta, työnantajalta tai koulutuksen järjestäjältä, tavaroiden tai palveluiden tarjoajalta, mikäli häntä on tämän lain vastaisesti syrjitty tai häneen on kohdistettu vastatoimia. ”Hyvityksen saaminen ei estä samasta korvausta vahingonkorvauslain (412/1974) tai muun lain mukaan.” (Finlex 2014.)

Yleissopimusasetus opetuksen alalla syrjinnän vastustamisesta alkoi siitä, kun tasavallan presidentti 1. päivänä lokakuuta 1971 ratifioi Pariisissa 15. päivänä joulukuuta 1960-luvulla tehdyn yleissopimuksen syrjinnän vastustamiseksi opetuksen alalla. Ratifioimiskirje talletettiin 18. päivänä lokakuuta 1971 Yhdistyneiden Kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestön pääjohtajalle, ja ulkoasiainministerin esittelyssä säädettiin, että yleissopimus tulee Suomeen voimaan 18. päivänä tammikuuta 1972. (Finlex 159/1971.)

Tämän yleissopimuksen sopimusvaltiot ovat sopineet artikla viidessä, että sopimuksella on pyrittävä ensiksi kehittämään ihmisen persoonallisuutta, vahvistamaan ihmisoikeuksia sekä kunnioittamaan perusvapauksia, mikä puolestaan edistää ymmärrystä, suvaitsevaisuutta ja ystävyyttä kaikkien kansojen, rodullisten ja uskonnollisten ryhmien kesken sekä edistää Yhdistyneiden Kansakuntien toimintaa sekä rauhan ylläpitämistä. Seuraavaksi on tärkeää kunnioittaa vanhempien tai holhoojien vapautta valita lapsilleen myös muita kuin julkisten

viranomaisten laitoksia ja niiden on oltava hyväksyttävissä vähimmäisnormien mukaisiksi. Lisäksi sen tulisi taata yhdenmukaisessa valtiossa sovellettavuuden noudatettavien menettelytapojen kanssa, uskonnollinen vapaus ja moraalinen opetus. Ihmisryhmiä tai ihmisiä ei saa pakottaa saamaan eri uskonto-opetusta. Lopuksi olisi tärkeää tietää, että vähemmistöryhmään kuuluvan tulisi huolehtia omasta opetustoiminnastaan, koulujen ylläpitämisestä ja valtion harjoittamasta koulupolitiikasta. Oman kielen käyttäminen ja opettaminen edellyttää äidinkielen pysymisen. Vähemmistökulttuureissa olevia ei edellytetä ymmärtämästä koko uuden yhteisön kulttuuria. Vähemmistöryhmissä olevia kannustetaan oppimaan uutta kieltä sekä osallistumaan toimintoihin. Yleensä opetuksen taso ei ole yleistä, eikä viranomaisten vahvistamaa tai hyväksymää tasoa alhaisempi, eikä sellaisen koulun käyminen ei ole pakollista. (Finlex 159/1971.)

Rasismi on yhteiskunnallinen ja kasvatuksellinen ilmiö. On hyviä syitä olettaa, että rasistiset asenteet eivät tule geeneistä, vaan ne syntyvät sosialisatioprosessin kautta ja ennen kaikkea kasvatuksen vaikutuksesta. Esimerkiksi vanhemmat voivat siirtää rasistisia asenteita primäärisosialisatioprosessissa lapsiinsa, ja lapset ottavat nämä asenteet mukaansa kouluun ja myöhemmin työelämään.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on edistää yhteiskuntaa, jossa ei syrjitä mitään vähemmistöryhmää. Rasismia on kaikkialla maailmassa ja tämän tutkimuksen tavoite ei ole toisen kunnian tai arvojen loukkaaminen vaan asian tarkasteleminen läheltä, ja mahdolliset ratkaisut ja keinot, jotta kenenkään ei tarvitse kokea rasismia tai syrjintää Suomen yhteiskunnassa.

1.2 Koko aineiston tutkimusongelmat

Pro gradu -tutkielmassa aihetta on tarkasteltu monimenetelmällisesti sekä laadullisia että määrällisiä tutkimusmenetelmiä käyttäen. Tutkimuksessa informantit esittävät omia näkemyksiään rasismista ja syrjinnän käsitteistä sekä asenteita kolmen poliitikon ja 273 opiskelijavastaajan näkökulmasta. Koko tutkimukseni pääongelmat ovat seuraavat:

1. Miten nykyiset poliitikot kohtaavat vastapoliitikoiden vihapuheet? – Kuinka poliitikoiden asenne vaikuttaa kasvatustieteilijöihin ja heidän tulevaisuuteensa opettajina? – Kasvatustieteilijöiden ja tulevien opettajien viestejä poliitikoille
2. Poliitikoiden ja opiskelijavastaajien käsityksiä rotuerottelusta opetuksessa? – Miten tulevat opettajat näkevät maahanmuuttajalapsen opetuksessaan?
3. Mitkä ovat poliitikoiden ja opiskelijavastaajien näkemykset n-sanan käyttämisestä ja sen kriminalisoimisesta?
4. Mitkä ovat poliitikoiden ja opiskelijavastaajien käsitykset ja kokemukset rasismista ja syrjinnästä?
5. Mitkä ovat poliitikoiden ja opiskelijavastaajien näkemykset maahanmuuttokriittisyydestä?

Tässä tapauksessa tutkimuksen kohteena on laaja ja kompleksinen ilmiö. Tutkimusasetelma on monitieteinen ja näkökulmainen. Yksi vaihtoehto on rakentaa tutkimusmenetelmä

lähtökohtaisesti monimenetelmällisesti vastaamaan yhteisiin tutkimuskysymyksiin. (ks. Greene 2007; Creswell 2011; Teddlie & Tashakkori 2009; 2011). Monimenetelmällisyyttä pidetään tällä hetkellä suosituimpana ja sitä saatetaan käyttää pinnallisesti. (Watkins & Gioija 2015). Monimenetelmätutkimuksen näkökulmasta riippumatta on saavutettu vakiintunut asema usealla tieteenalalla, jota käytetään enenevästi muissa tiedekunnissa tutkimuskysymysten monimuotoisuuden vuoksi. (esim. Flemming 2007, Lipscomb 2008, Halcomb ym. 2009, Kelly-Irving ym. 2009, Jourdan ym. 2011, Frøisland ym. 2012, Mengshoel 2012). Tässä pro gradu -tutkielmassa käsitellään aihetta monimenetelmällisesti. Tarkastelen sitä laadullisen ja määrällisen metodologian yhdistämisellä.

2 Rasismin historiasta

Rasismiin perehtynyt suomalainen sosiologi Anna Rastas määrittelee rasismin seuraavasti: “Rasismiksi voidaan luonnehtia valta- ja alistussuhteita tuottavia ajattelu-, puhe-, ja toimintatapoja, joissa jonkun yksilön tai ryhmän (oletettu tai väitetty) ominaisuus, olipa se biologinen tai kulttuurinen, esitetään olemukselliseksi ja muuttumattomaksi”. (Rastas 2005; Makkonen 2000.)

Rasismin käsite tuli laajempaan käyttöön 1930-luvulla. Ihmisoikeusliitto on määritellyt rasismin vuonna 2000 “Rasismia ovat – – sellaiset uskomukset ja toiminnot, jotka pohjautuvat ajatukseen ihmisryhmien perustavanlaatuisesta kulttuurisesta ja/tai biologisesta erilaisuudesta, ja jotka oikeuttavat ihmisryhmien negatiivisen kohtelun tällä perusteella” ja rasismiksi määrittellen kansainvälisten sopimusten ja tutkijoiden piirissä kulttuurinen rasismi, johon kuuluu rotua laajempi ilmaisu ja etninen syrjintä. (Rastas 2005; Makkonen 2000.)

Keskiajan Euroopassa syrjittiin muun muassa juutalaisia. Kristityt ja islamilaiset pitivät toisiaan väärauskoisina, jolloin syrjintä yhdistyi uskontoihin, kulttuureihin ja rodullisiin tekijöihin. Uuden ajan länsimaisen rasismin merkittävää alkuperää pidetään transatlanttisessa orjakaupassa. Se vaikutti eurooppalaisten asenteisiin muita kansoja kohtaan. American Anthropological Associationin mukaan rasismin aate kehittyi 1500-luvulla, kun kolonialismi ja orjakauppa olivat vireillä. 1800-luvulla nousi biologinen rasismi, joka perustui ihmisten rotuluokitteluun ja frenologiaan eli kallonmuotojen ja luonteenpiirteiden oppiin. Nykypäiväinen rasismiksi kutsuttu tutkimusala syntyi Francis Galtonin teosten perusteella ja erityisesti kirjan *The Comparative Worth of Different Races* (1869). Galtonin käsityksistä tuli suosittuja Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Ne vaikuttivat Etelä-Afrikan apartheid-järjestelmän luomiseen 1900-luvulla. (Tieteen kuvalehti historia 2007, 34–43.)

Yhdysvaltain etelävaltiossa vuonna 1865 perustettiin äärijärjestö KuKlux Klan sisällissodan ja orjuuden aktivoimiseksi, mutta liikkeen toiminta lakkautettiin 1870-luvulla. KKK perustettiin uudestaan vasta vuonna 1915. Liikkeen huippukausi oli 1920-luvulla, ja siinä oli tuolloin neljä miljoonaa jäsentä. Kansalaisyhteiskunnan painostuksella 1950–60 turvattiin tummien oikeudet ja heitä turvaavat lait ja säännöt. Rasismi kehittyi Natsi-Saksassa, jolloin tuhottiin juutalaisia ja romaneja ja pyrittiin rodullisesti alempiarvoisten kansojen alistamiseen. Toisen maailmansodan aikana tuhottiin miljoonia juutalaisia sekä ”epäkelvoiksi aineksiksi” nähtyjä ryhmiä kuten mielisairaita, vammaisia sekä homoseksuaaleja. (Tieteen kuvalehti historia 2007, 34–43.)

Yhdistyneet kansakunnat on tuominneet rotuun tai etniseen alkuperään perustuvaa epätasa-arvoista kohtelua. Rotusyrjinnän poistamista koskeva yleissopimus alkoi vuonna 1965 ja astui voimaan 1969. (Tieteen kuvalehti historia 2007, 34–43.)

Rutgersin yliopiston opettajista kertova artikkeli kertoo opettajista, jotka ovat halunneet luoda oikeudenmukaiset kouluympäristöt amerikkalaisille arabinuorille (El-haj 2005, 13–31). Amerikkalaisten opiskelijoiden täytyy keskittyä siihen, kuinka nykyaikainen globaali ja

kansallinen politiikka muokkaa nuorten sekä perheidensä elämää. Arabimaahanmuuttajat, ja Amerikan arabikansalaisetkin kokevat erityisiä rotujen sorron muotoja. Näillä asioilla vaikutuksia koulujen opetussuunnitelmiin ja käytäntöihin. Sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen sitoutuneet henkilöt arvioivat, miten kouluissa opetetaan kulttuuria. Opiskelijoita on koulutettava asiantuntevan globaalin politiikan pohtimiseen ja heitä on tuettava. Oppilaita opettajia tuetaan tutkimaan isänmaallisuuden intohimoa. Arabiamerikkalaisten nuorten kasvatuksella on syvällisiä vaikutuksia sosiaalisen oikeudenmukaisuuden opettamiseen maailmassa. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kouluttaminen edellyttää, että opetamme nuoria kohtaamaan rodullisia, taloudellisia, sosiaalisia ja poliittisia epäoikeudenmukaisuuksia kansan valtioiden rajojen sisällä sekä niiden ulkopuolella.

”Kouluttajien, jotka haluavat luoda oikeudenmukaiset kouluympäristöt arabiamerikkalaisille opiskelijoille, on keskityttävä siihen, kuinka nykyaikainen globaali ja kansallinen politiikka muokkaa näiden nuorten ja heidän perheidensä elämää. On mahdotonta ylläpitää fiktiota, että arabien kokemus sopii valkoisten etniseen kokemukseen, kuten liittovaltion suuntaviivat antavat ymmärtää. Arabimaahanmuuttajat ja Amerikan arabikansalaiset kokevat yhtä lailla erityisiä rotujen sorron muotoja, joilla on vaikutuksia koulun opetussuunnitelmaan, käytäntöihin ja käytäntöihin. Sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen sitoutuneiden harjoittajien on, kuten olen väittänyt, arvioitava, kuinka koulut opettavat kulttuuria, kouluttaa oppilaita globaalin politiikan asiantuntevaan pohtimiseen ja tukea opiskelijoita ja opettajia tutkimaan isänmaallisuuden intohimoja.” (El-haj 2005, 21). Artikkelissa yritetään kertoa, että tietämättömyys toista kulttuuria kohtaan sekä median liioittelu edesauttavat rasismien juurien kiinnipitämisessä. Kulttuurituntemus osoittautuu sekä tutkimukseni että tämän artikkelin mukaan tärkeäksi. (El-haj 2005, 21.)

Kulttuurinen rasismi on noussut Pekka Isakssonin ja Jouko Jokisaloon mukaan rassistisen aatteen yleisemmäksi muodoksi (Jokisalo 1996, 58–91, 122–149). Tämä perustelee etnisen ryhmän eriarvoisuutta kulttuurisilla eroilla, ja tähän liittyvät myös etniset stereotyyppit ja ennakkoluulot. Tutkija ja kolumnisti Iivi Anna Masso (2009) on arvostellut rasismien luokittelusta rotuun perustuvaan halveksuntaan ja syrjinnän lisäksi länsimaista poikkeavien kulttuuristen käytäntöjen ja uskonnollispoliittisten oppien arvosteluun. Hänen mukaansa uskonnon ja kulttuurin nimellä kulkevien oppien arvostelu on länsimaalaisille vaikeampaa kuin poliittisten aatteiden arvostelu. 1800-luvulla ruotsalaiset, suomenruotsalaiset ja saksalaiset antropologit leimasivat suomenkieliset suomalaiset alemmaksi mongoliseksi tai ”itäeurooppalaiseksi” roduksi, jolloin kyseessä oli rotusyrjintä, rotuerottelu sekä valkoisiin kohdistuva rasismi. (Masso 2009.)

Venäjän tutkimuksen emeritusprofessori Timo Vihavainen on pakinamaisessa blogikirjoituksessaan esittänyt mielipiteensä, että rasismi-käsitteen käyttö on laajentunut kattamaan monia ilmiöitä, jotka eivät ole kuuluneet rasismiin. Vihavaisen mielestä käsite on myös ontuva, jos samalla katsotaan ihmisten samanarvoisuutta, eikä mitään ihmisrotuja ole olemassa. (Vihavainen 2015.) Rasismien kategoriaan kuuluvat erityiskohtelu, syrjintä ja muiden väheksyminen ja aliarvioiminen, mutta eivät kaikki ennakoasenteet tarkoita rasismia.

Yhdysvalloissa ja Britanniassa rotua, rotusuhdetta sekä rasismia tutkimmista on harjoitettu laajasti. Yhdysvalloissa käsiteltiin mustien ongelmia 1850-luvulla, ja 1940-luvulla Yhdysvalloissa oli ilmestynyt tuhansia teoksia rotukysymyksistä (Myrdal 1962, 27, 1183.) Rasismi-käsitteen käyttö alkoi englannin kielellä 1930-luvulla kirjallisuudessa, jolloin esiintyi Saksan politiikkaa, jota kritisoitiin kansallissosialistien teksteissä. (ks. Isaksson & Jokisalo 1999, 10.) Rodun ja rasismia tutkimuksen määrä kasvoi 1960-luvulla, jonka jälkeen se on lisääntynyt (Back & Solomos 2009, 5; ks. Goldberg & Essed 2002, 1). Rasismi ja rotu -käsitteet ovat käyneet läpi monia kehitysvaiheita. Rasismia on tutkittu vuosikymmeniä.

Rasismi on ollut nimeltään rotusyrjintä ja se on ollut eräänlainen näkemys, jonka mukaan ihmiskunta jakaantuu erilaisiin rodullisiin eli rotujenkaltaisiin ryhmiin. Ryhmät kuten rodut, kulttuurit ja uskonnot muodostavat hierarkian, jossa toiset ryhmät sijoittuvat parempaan asemaan ominaisuuksiensa vuoksi. Tällainen ajatus ihmisryhmien välisestä hierarkiasta toistuu rasismissa eri ilmenemismuodoissa. Toisaalta Sinokin (2017) mukaan on virhe ajatella, että vain biologiseen hierarkiaan uskominen olisi rasismia. Rasismi ja rasistinen ihmisryhmien arvottaminen on muiden kulttuuristen ilmiöiden tavoin elävä ja kehittyvä. Se kehittyy etenkin kulttuurin mukana ja saa eri aikoina ja erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä uusia tai monimuotoisempia ilmenemismuotoja. Rasismia kulttuurievoluutioon kuuluu virhe kuvitella, että rasismi on yksinkertainen ilmiö, joka on mahdollista ymmärtää tai tunnistaa kaikkialla vaivattomasti, pohtimatta sen luonnetta. (Sinokki, 2017.) Eriarvoistaminen ei ole aina rasismia vaan henkilön eriarvoinen kohtelu puoluekirjan perusteella voi olla syrjintää, mutta ei välttämättä rasismia, koska rasismi liittyy rotuun tai siihen vertautuviin ominaisuuksiin, joihin yksilöllä ei ole vaikutusmahdollisuutta. Tuomittaviksi katsotaan eriarvoistuminen esimerkiksi sukupuolen tai vammaisuuden perusteella, mikä muistuttaa rasismia.

Rasismi alkoi ensin Iso-Britanniassa (Barker 1981) ja Ranskassa (Taguieff 1984, 1985, 1988). Teesi hyväksyttiin monessa muussa maassa, mutta puhe uudesta rasismista on yleistynyt. Toisaalta uutta rasismia on kritisoitu perustelemalla, että se ei olekaan uudistunut vaan se on sama, jolloin pidetään kiinni rasismia ykseydestä. Toisen maailmansodan jälkeen kehittyi antirasismi, jonka toiminta perustui klassisen rasismia toimintaan. Uusi rasismi vahvistui 1980-luvulla, jolloin syntyi Le Penin johtama Front nationalin nousu, oikeiston monivuotinen pohjatyö. Uuden rasismia ensisijainen peruste ei perustu biologisiin eriarvoisuuksiin vaan olettamukseen, että on kulttuurisia ylipääsemättömiä kulttuurisia erilaisuuksia ihmisryhmien välillä. Uusi rasismi sai Pierre-Andre Taguieffin antamaan rasismille nimityksen ”differentiaalinen rasismi”, jonka kuvailee uuden oikeiston onnistuneen muuttamaan rasismia diskurssiiviksi rakenteiseksi (Taguieff 1984, 1985, 1988). Äärioikeisto puhuu erilaisuudesta eriarvoisuuden sijaan, kulttuurista rodun sijaan ja puolustaa kaikkien kulttuurisia oikeuksia ja kannustaa pitämään omasta kulttuuristaan.

Tällaiset negatiiviset kuvat stereotyyppioista ovat antaneet Amerikan arabeille näkymättömyyttä. Kouluttajat ovat usein kohdanneet vaikeuksia oppia tuntemaan arabiamerikkalaisia. Monet monikulttuuriset tai monimuotoisen kulttuurin edistämistä koskevat keskustelut Yhdysvaltain kouluissa eivät sisällä tietoa amerikkalaisista arabeista huolimatta heidän pitkäaikaisesta läsnäolostaan Yhdysvalloissa. Ensimmäinen arabien maahanmuuton aalto alkoi vuonna 1880.

Amerikkalaiset arabialaiset ovat taistelleet kehittämällä opetussuunnitelmaa, jotta he torjuisivat näkyvyyttä ja näkymättömyyttä. He edustavat sellaista opetussuunnitelmaa, joka heijastaa tarkkoja tietoja, tärkeitä painoksia ja positiivisia mielikuvia, arabien historiasta ja kulttuurista. Suurimmat amerikkalaiset ja arabipoliittiset järjestöt, kuten arabit kritisoivat sosiaalipalvelujärjestöt, kuten arabian talous- ja sosiaalipalveluiden keskuksessa sijaitsevia, joissa asuu suurin yhteisö amerikkalaisarabeista. He tunnustavat välttämättömän suhteen puolesta puhumiseen. Amerikkalaisarabian oikeudet opetusmateriaalin tarpeesta on opettaa tarkasti opetussuunnitelmassa arabeista ja arabiamerikkalaisista, ja tätä voidaan pitää keinona vähentää ennakkoluuloja ja väärinkäsityksiä. Tämä on erittäin tärkeä keino. (El-haj 2005, 21.) Tässä tutkimuksessani ennakkoluulojen ja väärinkäsitysten vähentämiseen jotkut poliitikot ja tietyt opiskelijavastaajat olivat vastanneet samantapaisesti kuin tämä artikkeli. Toisin sanoen muiden kulttuureista olisi hyvä oppia ja käydä monikulttuurisuuskursseja, jotta ennaltaehkäistään mahdolliset tulevat väärinymmärrykset ja erilaiset ennakoasenteet. Näin päästään ennakkoluuloista ja väärinkäsityksestä, joita ei-arabialaiset opiskelijat ja kasvattajat muodostavat. Samalla se on tärkeä rooli arabian kouluttamisessa ja arabiamerikkalaisia nuoria tulisi päästä käsiksi tällaisiin tietoihin, joissa he itse kertovat kulttuuristaan enemmän. (El-haj 2005, 21.)

Rasismilla on hyvin pitkä tausta ja historia. Rasismia ei ole vain yhdessä tietyssä paikassa, vaan sitä löytyy ja sitä koetaan eniten suurissa yhteisöissä, kuten kouluelämässä tai työelämässä. Rasismi on ollut alun perin rotusyrjintää, joka on alkanut Iso-Britanniassa ja Ranskassa. Rotusyrjinnällä on tarkoitettu ihmisryhmiä, joita on jaettu rodullisesti. Rotuerottelu ei ole ollut pelkästään valkoihoisten ja tummaihoisten välillä vaan myös toisin päin. Rasismi on kulttuurien mukana tapahtuvaa ja tiedostettua. Se saa aikaan uusia ja monimuotoisempia ilmenemismuotoja eri aikaan ja erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä.

2.1 Suomalaisia ja ulkomaalaisia tutkimuksia rasismista

Rasismien tutkimus on alkanut suomessa 1990-luvulta lähtien. Tutkimuksen keskeisiä teemoja ovat olleet suomalaisten asenteet rasismiin, uhrien kokemukset, rasismien vaikutukset uhrien terveyteen, rasistinen rikollisuus, rasismi tiedotusvälineissä, arkielämän rasismi, rasistinen ideologia, rasismien historia sekä rasistiset ryhmät ja niiden toiminta. Näiden tutkimusten kautta on pohdittu myös rasismien teoreettisia sekä metodologisia ongelmia.

Sosiologi Magdalena Jaakkola on tutkinut suomalaisten rasistisia asenteita sekä ennakkoluuloja ulkomaalaisia kohtaan kahden vuosikymmenen aikana haastatteluaineistojen perusteella. Hän on pohtinut samalla rasismien määritelmiä ja sen prosesseja. (Ks. Jaakkola 1989; 1996; 1999; 2005; 2009.)

Vuonna 1997 Euroopan komissio julkaisi tutkimuksen, jossa suomalaisia pyydettiin arvioimaan omaa rasistisuuttaan. Tutkimuksen mukaan 10% suomalaisista piti itseään erittäin rasistisina, jolloin suomalaiset olivat Euroopan viidenneksi rasistisimpia eurooppalaisia valtioita belgialaisten (22%), ranskalaisten (16%), itävaltalaisien (14%) sekä tanskalaisten (12%) jälkeen. Jaakkola käytti samaa mittaria vuonna 1998 tutkimuksessaan, jolloin 12%

suomalaisista piti itseään erittäin rasistisina. Vuoden 1998 tutkimuksessa oli kahdeksan muuta kysymystä. (Jaakkola 1999.):

- a) On luonnonlakien vastaista, että eri rotuihin kuuluvat ihmiset saavat lapsia keskenään. (13%)
- b) Ihmiset, joiden ulkonäkö ja kulttuuri poikkeavat paljon suomalaisesta, ovat ennustamattomia ja pelottavia. (17%)
- c) Yhteiskunnan kannalta on parempi, että eri kulttuureista olevat ihmiset elävät erillään eivätkä sekoitu keskenään. (19%)
- d) On tunnustettava se tosiasia, että jotkin kansat ovat älykkäämpiä kuin muut. (34%)
- e) Joihinkin rotuihin kuuluvat ihmiset eivät kerta kaikkiaan sovi asumaan modernissa yhteiskunnassa. (42%)
- f) Suomessa ei tulisi sallia islamin uskonnon harjoittamista, koska se uhkaa kulttuuriamme. (28%)
- g) Kaikki ulkomaalaiset, jotka syyllistyvät rikoksiin on pakotettava lähtemään maasta (64%)
- h) Suomalaiset naiset ihastuvat aivan liian helposti ulkomaalaisiin miehiin. (55%) (Ks. Jaakkola 1989; 1996; 1999; 2005; 2009.).

Rasismia mittaavia väitteitä on pidetty ongelmallisina, koska väitteiden sisällöt ja vastausten jakaumat ovat erilaisia. Väittämät A, B ja D sisällöllisesti tulkittuna mittaavat vastaajien asenteita rasismiin eri muotoihin, mistä puolestaan seuraa tieteellisen rasismiin asennetta ja se mittaa uutta kulttuurista rasismia 1990-luvulla. Suomessa tutkittiin maahanmuuttajia ja vähemmistöjä. Pirkko Pitkäsen ja Satu Koukin (1999) mukaan vartijoita, poliiseja, sosiaalityöntekijän, työvoimaviranomaisten ja opettajan asenteita ulkomaalaisia kohtaan tutkittiin ja käytettiin tutkimuksessa. Tutkimuksessa käytettiin osittain samoja tutkimuksia, joita Jaakkola käytti tutkimuksessaan. (Pitkänen & Kouki 1999.) Tutkimuksen kohteena olleet viranomaiset pitivät islamia pienempänä uhkana suomalaisille, kun taas Jaakkolan tutkimuksen vastaajat edustavat koko väestöä. Tutkimusten perusteella asenne oli rasistista. Koulutaustaa selitettiin puoluekannoilla kuten iällä, sukupuolella ja kontaktien määrällä maahanmuuttajiin. Korkeammin koulutetut olivat keskimääräistä vähemmän rasistisia. Vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajat yleensä vastustivat rasistisia väittämiä, mutta keskustan kannattajat hyväksyivät niitä keskimääräistä useammin. Erityisesti yli 65-vuotiaat miehet kannattivat rasistisia asenneväittämiä, ja skinheadin toimintaa enemmän kuin muut haastatellut. Mitä vähemmän vastaajilla oli kontakteja maahanmuuttajiin, sitä vahvemmin he kannattivat rasistisia väittämiä, mutta rasistisesti asennoituneet henkilöt liittivät muita useammin maahanmuuttoon erilaisia uhkakuvia, jolloin heidän suhtautumistaan voidaan kutsua laajemmaksi, maahanmuuttajat syyllistäväksi ja heidän ihmisarvoansa alentavaksi asennekokonaisuudeksi. (Pitkänen & Kouki 1999.)

Kasvatustieteilijä Osmo Virrankoski tutki vuosina 1997 ja 1998 peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten asenteita. Hän tutki kahdeksan yläkoulun oppilaita eri puolilla Suomea. Virrankoski tarkasteli nuorten asenteita samantapaisten asenne väittämien avulla kuin Jaakkola eli eri sukupuolta edustavien vastaajien asenteet erosivat huomattavasti: pojista 42% ja tytöistä vain 11% hyväksyi väittämän, että pakolaiset ovat uhka suomelle. (Virrankoski 2001, 117.) Paikkakuntakohtaiset erot asenteissa olivat melko suuret. Tamperelaisista pojista 44% hyväksyi edellä mainitun väitteen, kun taas turkulaisista pojista sen allekirjoitti vain 26%. Kun kysyttiin nuorten mielipidettä mustan pojan ja vaalean tytön seurustelusta 40% pojista ja 10% tytöistä suhtautui ajatukseen hyvin ennakkoluuloisesti ja rasistisesti. (Jaakkola 2009, 65–66; Virrankoski 2001, 117.)

Asennetutkimukset ovat tärkeitä, koska ne tuottavat tietoa koko väestön asenteista ja niiden muutoksista. Asennetutkimuksen perusteella tutkitaan suomalaisten asenteita ulkomaalaisia kohtaan, jotka ovat jyrkentyneet 1990-luvun alussa, mutta lieventyivät vuoteen 2008 saakka. Tämän jälkeiseltä ajalta ei ole täysin vertailukelpoista ja luotettavaa tietoa asenteista suhteessa maahanmuuttajiin, mutta esimerkiksi Helsingin Sanomien tutkimus kertoo, että suhde maahanmuuttajiin on kovettunut jälleen. Samaa osoittaa myös osa keskusteluista maahanmuutosta sähköisesti painetussa mediassa sekä verkkopalstoilla. (Ellonen 2010.)

Uhritutkimuksissa on selvitetty maahanmuuttajien kokemaa rasismia ja syrjintää sekä laajuutta ja vaikutuksia. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002; Liebkind ym 2004). Ensimmäiset uhritutkimukset tehtiin Helsingissä 1990-luvulla, mutta 2000-luvulla ne laajenivat kattamaan Suomen muita paikkakuntia. Tutkimusten tärkein sanoma on, että maahanmuuttajien rasismikokemusten yleistyneen ja vaikuttaneen kielteisesti heidän terveydentilaansa sekä maassa sopeutumiseen. Vuoden 1997 tutkimuksen mukaan rasistisen rikoksen uhriksi oli joutunut 18% maahanmuuttajista ja rasistista häirintää kadulla tai liikennevälineissä oli kokenut lukuisat 61%, syrjintää oli kokenut 47%, asuinympäristössä 29%, ravintoloissa sisäänpääsyn yhteydessä 28% vastaajista. Työnhaussa oli syrjitty 46% vastaajista. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 33.) Maahanmuuttajista 12% oli joutunut uhriksi, 43% kokenut rasistista häirintää ja 25% oli joutunut naapuriensa kiusaamisen kohteeksi. Rasistinen häirintä vähentyi vuoteen 1997 tultaessa. Suomalaiset historiantutkijat ovat perehtyneet rasismiin aatehistoriaan. Aira Kemiläinen (1993) on tutkinut kuvaa suomalaisista antropologiassa sekä antropologin teorioita rasismien yhteydessä. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 33).

Tampereen yliopistolla journalismin tutkimusyksikössä ja Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolan:ssa vuonna 2009 julkaistussa artikkelikokoelmassa ”En ole rasisti”, tarkastellaan maahanmuuttokeskustelua pääasiassa tiedotustutkimuksen ja – välineiden näkökulmasta. (Keskinen ym. 2009.) Sanomalehdissä käydyssä maahanmuuttokeskustelussa keskeinen ongelma on se, että he eivät pääse keskustelemaan maahanmuuttajuudesta, keskusteluissa painotetaan maahanmuuton ongelmia ja uhkakuvia (Keskinen 2010, 61.) Media on havaittu vaikuttaneen merkittävästi maahanmuuttovastaisuuden voimistumisessa, Tanskassa ja Norjassa. Näissä maissa tiedotusvälineet ovat antaneet ymmärtää, että maahanmuuttajat

uhkaavat kansallisia arvoja, elämäntyylejä ja mediassa on käsitelty laajasti esimerkiksi maahanmuuttajarikollisuutta. Tanskan kansanpuolue ja norjalainen edistyspuolue ovat pystyneet hyödyntämään mediaa poliittisessa toiminnassaan, vaikka eivät välttämättä olekaan suoraan tukeneet puolueiden politiikkaa viestinnän avulla. (Keskinen 2010. 62–63.)

Viestinnän tutkija Pentti Raittila arvioi vuonna 2002, että suomalaisissa tiedotusvälineissä ei esiinny avointa ideologista rasismia. Sen sijaan journalismi on edistänyt monikulttuurisen yhteiskunnan luomista paljastamalla piilorasismia ja tuomitsemalla rasistista toimintaa. Hän totesi, että rasismi elää yhteiskunnallisissa instituutioissa, joista yksi on journalismi. (Raittila 2002, 9–10). Journalismirakenteisiin voi sisältyä rasismia: esimerkiksi se, että maahanmuuttajat eivät pääse ääneen tiedotusvälineissä, osoittaa median sulkevan heidät keskustan ulkopuolelle. Näin journalismi ylläpitää julkisuudessa valtaväestön ylivaltaa. Raittila arvioi muutamaa vuotta myöhemmin journalismia huomattavasti kriittisemmin, vaikka journalismista on poistettu avoin rasismi. Samalla on paljolti vaiettu suomalaisen yhteiskunnan rasismista ja kansalaisen ennakkoluuloista. Raittila arvosteli toimittajia ja myös sitä, että poliitikot päästetään liian helpolla, koska heitä ei vaihdeta. Heiltä ei vaadita selkeitä kantoja konkreettisissa maahanmuuttoon liittyvissä kysymyksissä (Raittila 2009, 69–70.) Suomalainen journalismi suhteessa etnisiin vähemmistöihin ja järjestelmiin oli näennäisesti korrektaa, mutta samalla rakenteellisesti vinoutunutta. (Suurpää 2002, 71.) Leena Suurpää tarkastelee väitöskirjassaan (2002) rasismia tarinoina. Hänen tarkoituksensa on selvittää, mitä puhutaan puhtaasta rasismista tai minkälainen on rasismin ja suvaitsevaisuuden suhde nuorten puheissa. Suvaitsevaisuus ja rasismi jäsentävät todellisuutta samojen käsitteiden tai ajattelutapojen avulla. Molempiin liittyy puhetta, jossa ihmiset jaetaan meihin ja muihin. Erilaisiin ja samanlaisiin, eriarvoisiin samanarvoisiin. (Suurpää 2002, 41.) Tarkoittaako suvaitsevainen monikulttuurisuus sitä, että hyväksytään sellaiset kulttuuriset käytännöt, joiden varjolla joissakin maahanmuuttajayhteisössä kohdellaan kaltoin esimerkiksi naisia tai lapsia? Suurpää toteaa myös, että sekä rasistiselle että etsivälle ajattelutavalle on ominaista erojen menettäminen sekä jähmettyminen pysyviksi ominaisuuksiksi. (Suurpää 2002, 49.) Se voidaan laskea tason ydinajatuksiksi, monikulttuurisuuden ideologiaa kohtaan esitetystä kritiikistä. Monikulttuurisuusideologiaan konservatiivinen muoto voi tehdä kulttuurisista eroista onnellisia ja luonnollisia ja toisaalta voivat olla uusrasismien lähtökohtia. Välillä poliittiset johtopäätökset ovat vastakkaisia. (Suurpää 2002.)

Monikulttuurisuus pyrkii turvaamaan kulttuurin säilymisen ja lähtee siitä, että erilaiset kulttuurit voivat elää rinnan toisiaan kunnioittaen. Uusrasismien mukaan lähtee siitä, että kulttuurit eivät voi elää keskenään samassa maassa. Se ei olisi luonnotonta ja mahdotonta. (Raittila 2009, 69–70.)

Anna Rastas (2017) tarkastelee väitöstutkimuksessaan rasismia suomalaisten lasten ja nuorten arjessa. Tutkimuksessa käsitellään rodullistamisen arkisuutta ja luokittelua. N-sanaa nuoret käyttivät erilaisissa puhealueissa. Rastas haastatteli lapsia ja nuoria, joilla on traditionaalinen transitio. Tällä tarkoitetaan Suomen ulkopuolella syntyneitä henkilöitä, jotka ovat esimerkiksi adoptoitu maahan nuorina ja jotka ovat varttuneet Suomessa. Kohdan joukkoon hyväksyttiin vain sellaisia henkilöitä, jotka olivat saaneet Suomessa kasvaessaan vastaavan kulttuurisen

kompetenssin kuin muutkin suomalaiset, ja jotka myös määrittelivät itsensä suomalaisiksi. Tällöin voidaan olettaa, että jos heitä kohdellaan eri tavoin kuin suomalaisia syynä on rasismi. (Rastas 2007, 16.) Tutkimuksessa kuvataan arkielämän rassistisia käytäntöjä, joiden taustalla on tieto tai oletus lasten ja nuorten juurista. Suomen ulkopuolella nämä käytännöt mullistavat, sulkevat pois ja tuottavat alistussuhteita sekä kyseenalaistavat henkilöiden suomalaisuuden. (Rastas 2007, 13.) Rodullistamisen katseiden tuijottamisen kohteeksi joutuminen ei ole haastateltavien elämässä tavallista, koska he kokivat sitä päivittäin. (Rastas 2007, 125.) Tilan käyttöä voitiin kokea myös rassistiseksi. Haastateltavalla oli kokemuksia esimerkiksi eristetyksi tulemisesta tai toisten ihmisten liiallisesta läheisyydestä. Lähelle tulemisen luonne muuttuu lasten kanssa. Erityisesti tytöt saattavat joutua seksuaalisen ahdistelun ja väkivallan uhreiksi. Etäisyyden ottaminen erilaisuuden tuottamisen keinona taas tarkoitti esimerkiksi sitä, että bussissa ihmiset eivät istu vieruspenkeille”, vaan mieluummin seisoivat. Kaupoissa myyjät pysyvät loitolla tai lapset jätetään koulussa yksin katseiden tai etäisyyden uhreiksi. Rassistisuuden määrittelemineen teoksi on vaikeaa, mutta niiden taustaa voi olla edullista ajatella. Erilaisuus tehdään selväksi sen kohteena olevalle. (Rastas 2007, 98–99.) Monenlaiset ystävälliset ja epäystävälliset kommentit voidaan kokea erilaisuutta tuottaviksi. Ystävälliset oletukset ovat tietyn näköiset. Tietynnäköisten ihmisten ystävälliset kommentit voivat toistuessaan turhauttaa, ärsyttää ja masentaa. Epäystävälliset kommentit, kuten N-sanan käyttö toistuu esimerkiksi sanan merkityksestä, ja tässä haastateltavien suomalaisuus samastettiin valkoisuuden kanssa. (Rastas 2007, 100–101.) Haastateltavien nuorten ikätoverit käyttivät useammin käsitteitä ulkomaalainen, pakolainen tai mustalainen. Näitä käytettiin jopa päiväkotikäisinä. (Rastas 2007, 100–101.)

”Tutkija Anaïs Duong-Pedican (2018) kertoo, että suomalaisten yliopistojen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia laadittaessa rasismin ja etnisen syrjinnän kysymykset on ohitettu tai kuitattu nollatoleranssipuheella.” (Duong-Pedican Rastaa 2020, 45–47 mukaan) Duong selvitti useamman yliopiston suunnitelmia. Monessa yliopistossa ei ole käyty avointa keskustelua rasismistä. Jotkut yksittäiset tai vähemmistöihin asemoituvat tutkijat ja opiskelijat ovat vuosien mittaan yrittäneet herätellä asiasta keskustelua. Yliopiston hallinnon tai johdon puolesta ei ole tartuttu näihin asioihin sen tarkemmin. Muutama vuosi sitten Rastaaan mukaan muutama vuosi sitten oli sellainen tapaus, jossa yliopiston korkein johto totesi julkisesti tv-haastattelussa, ettei erään yliopistoyhteisön jäsenen rasismissyytösten selvittäminen kuulu yliopiston hallinnolle, vaikka kyseessä oli opiskelijan ilmoitus yliopistolla tapahtuneesta rassistisesta häirinnästä ja väitetystä syrjinnästä. Monessa yliopistossa ei ole varauduttu kunnolla rasismissyytösten selvittämiseen, koska niihin on monia syitä. Yksi syy siihen on se, että ihmiset tuovat esiin rasismia ja syrjintää koskevia havaintojaan. Hyvin harvoin on luottamuksen puutetta. Oma instituutio ei ole tehnyt aloitteita asioiden korjaamiseen tai antirasismin edistämisen suhteen. Kun tieto aiemmasta asioiden suhtautumisestamme leviää, niin se kulkee perimätietona. Keskustelu ei yksinkertaisesti ole ollut sellaista turvallista tilaa, jossa ihmiset olisivat halunneet tai voineet puhua kokemuksistaan avoimesti. Vähemmistöihin asemoituvat puhuvat keskenään rasismin ja syrjinnän kokemuksistaan. Mutta miten yliopistolla suhtaudutaan ilmiöihin? Siinä on luottamuksen puute. Helsingissä perustetun Students of Color -järjestön kaltaisen yhteistyön yleistyminen monissa Euroopan maissa kertoo rodullistettujen vähemmistöjen vertaistuen tarpeista ja halusta jakaa kokemuksia turvallisissa tiloissa. Rasismia

koskevien keskustelujen ajautuminen vain rasismia kokeneiden keskuuteen ei ole ideaalitalanne yliopistojen näkökulmasta. Syrjintään puuttumista ja rasistisen kulttuurin muuttamista ei pidä jättää vain vähemmistöjen tehtäväksi. Eli tässä Rastas yrittää selittää sitä, että syrjintään pitää puuttua, ja että se ei voi jäädä pelkästään vähemmistön kesken purettavaksi asiaksi. Rasismin kysymysten puuttuminen yliopistojen nimessä on yksi viesti vähemmistöryhmille, sillä yksittäisillä opettajilla, tai muilla henkilöillä ei välttämättä ole asiantuntemusta. Rasismin kysymysten käsittelyyn on esitetty toivomuksia, että rasismin kokemuksista ilmoittaminen tehtäisiin helpommaksi. Olipa kyse syrjinnästä, häirinnästä tai rasistisia kuvaustapoja sisältävistä opetusmateriaaleista. Yliopistoyhteisön jäsenillä tulisi olla paitsi selvät ohjeet koskien kenelle asioista voi raportoida, mutta myös tunne siitä, että asioille tehdään jotain. Rastaa tutkimuksen mukaan asioille kuuluu tehdä jotain. Kun opiskelijat ja tutkijat kuuluvat vähemmistöihin, he asemoituvat ja kertovat näistä asioista osallistuttuaan julkiseen keskusteluun. He joutuvat rasistisen häirinnän kohteiksi. Yliopistossa työskentelevällä työnantajalla on mahdollisuus puuttua monin tavoin rasistiseen ja muilla perustein tapahtuvaan häirintään. Työnantaja voisi tukea ihmisiä monin tavoin. Häirintään tai muuhun rasismiin liittyviä ilmoituksia on vietävä poliisille. Tutkijoiden ohella häirinnän kohteeksi joutuvat tutkijoiden perheenjäsenet. Monien kokemuksiin sisältyy myös väkivallalla uhkaaminen, eikä pelko tällaisessa tilanteessa ole turhaa. Rasistisen väkivallan kohteeksi on Suomessakin joutunut myös tutkijoita itse. Esimerkiksi Tampereella pysytään sisäisessä verkossa henkilöstölle annettujen ohjeistusten mukaan. Onnettomuuksiin ja vaaratilanteisiin löytyy joitain toimintaohjeita, mutta niissä ei huomioida sitä, että rasistista häirintää harjoittaville henkilöille voi olla yhteyksiä ja väkivaltaisia ryhmiä, mihin kuuluu. Poliisilta kysytään osoitetiedot ja tällaisissa tapauksissa työnantaja voi ohjeistaa. Työntekijä voisi hakea henkistä tukea poliisilta kohdattuaan väkivaltaa tai uhkailuja työpaikallaan, koska häirinnän kokemukset ovat erittäin raskaita. Traumatisoivia kokemuksia saattaa ilmestyä henkilöillä, jotka ovat joutuneet häirinnän uhreiksi. Henkilöillä on harvemmin valmiuksia tuen antamiseen. Tällaisissa tilanteissa varautuminen uhkaukseen saattaa tapahtua sosiaalisessa mediassa. Tampereen yliopiston sivuilla sanotaan: Rasismin muuttoliikkeiden ja ylipäättään vähemmistöjen tutkijoille tuo tarkoittaisi sitä, että tutkijat lakkaisivat keskustelemasta julkisuudessa omista tutkimuksistaan, vaikka siellä tutkijoita tavoitetaan eniten. Toimittajat myös joutuvat yhä useammin verkossa häirinnän kohteeksi. Voisi ottaa mallia esimerkiksi Ylen työntekijöilleen kokoamista ohjeista. (Rastas 2020, 45–47; Koivisto 2020.)

Tieteentekijöiden liitto on laatinut oman ilmiötä koskevan ohjeistuksen. Tieteentekijöiden liitossa on turvallisia tiloja kaikille. Niissä kaikille on taattava turvallisia tiloja. (Wormeli 2016, 1–22.) Yliopistoissa opiskelijajärjestöt tuovat esiin myös rasismin kysymyksiä laatiessaan yhdenvertaisuutta koskevia suunnitelmia ja toimintaa. Yliopistojen tulisi kantaa vastuuta itsensä turvallisuudesta. Opiskelijoista turvallisuus voi olla uhattuna, kuten tutkijoillekin silloin, kun he osallistuvat julkiseen keskusteluun, ja opiskelijat järjestön edustajina. Opiskelijat ovat raportoineet rasistisesta häirinnästä ja syrjinnästä myös yliopistoilla. (Mahadura ja Özberkan 2020; Toivonen 2020.) Vähemmistöihin asettui opiskelija, jolla on riski joutua rasistisen häirinnän kohteeksi myös harjoittelupaikoissa. Opettajien tulisi pohtia rasismia ja ottaa huomioon sitä opetuksessaan, opetusta suunniteltaessa ja toteuttaessaan. Akateeminen opetus sinänsä on eurosentrisesti painottunutta. Käsitellään sitä, mikä tulee opettajien aineisiin

eli sen tarkastelutapoihin. Tästä kertoo kenen ja missä tuotettuja tekstejä sisällytetään tutkintovaatimuksissa ja opetuksessa. Yleensä opetussisällöissä ja käytännössä opettajien sanavalinnat voi ottaa mukaan ja tunnistaa elementtejä, joita voi perustellusti määritellä rasismiksi. Yksittäisen opiskelijan on vaikea puuttua tällaisiin. Erityisesti vähemmistöihin asemoitu opiskelijoiden kokemus on usein, että muut opiskelijat joko eivät edes huomaa tällaisia tilanteita tai eivät katso tarpeelliseksi puuttua asiaan. Rasismien merkityksiä tulisi pohtia myös esimerkiksi silloin, kun opiskelijoille hankitaan harjoittelupaikkoja tai heitä lähetetään ulkomaille vaihtoon. Paikat, jotka ovat turvallisia joillekin opiskelijoille, eivät ole sitä kaikille. Myös opiskelijoilla on tunne, ettei rasismista kannata tai voi kertoa yliopistolle. (Wormeli 2016, 1–22.)

Tutkija on halunnut sanoa, että oppilaiden kanssa saa kertoa omista uskomuksista liittyen rotuun ja tasa-arvoon ja kertonut, että oppilaiden kanssa saa kertoa omista uskomuksista liittyen rotuun ja tasa-arvoon. Menestyneet opettajat eivät pelkää opettaa yhteiskunnallisia arvoja oppilailleen. (Wormeli 2016, 1–22.) Näistä asioista tulisi keskustella avoimemmin koulumaailmassa, jotta tulee turvallinen olo. Toisinaan epäkunnioitus ja ristiriidat eivät ole puhtaasti rodusta, vaan uskolliset, kulttuuriset ja rodulliset erot kietoutuvat toisiinsa. Etenkin erilaisuus rasistiseen ajatteluun. Uskontojen, kuten muslimeiden, kristittyjen ja juutalaisten välille saattaa syntyä rasismia, ja nämä ovat syvimpiä haasteitamme nykyään. Rasismista ei tarvitse olla hiljaa, ja jos se häiritsee, siitä on puhuttava. Rasistisesta ajattelusta hiljaa pysyminen saattaa tuntua sen hyväksymiseltä. (Wormeli 2016, 18–19) Nelson Mandela 1995 kirjoitti, että vapaus on jakamaton ketju, ja kuka tahansa ihmisistä voisi olla kaikissa ketjuissa, ja sortajat on vapautettava kuten sorretut (Mandela 1995, 624). Rasismi ei palvele ketään, totuus on se, että olemme yhdessä. Ihmisyys on loppujen lopuksi ihmisyyttä. Opettajilla saattaa olla ennakkoluuloja oppilaistaan sekä sisäänrakennettuja harhoja. Rasistinen ajattelu on se, mitä ajattelee eri kansoista, esimerkiksi leimaa kaikkia aasialaisia olemaan lahjakkaita matemaatikoita ja valkoiset ihmiset ovat alkoholisteja. (Ennakoasenteet saattavat loukata enemmän kuin itse rasistiset ja syrjivät asenteet.) Opettaja ei saisi antaa rasismille tilaa kasvaa ja kehittyä eikä olla osallisena siinä. Toisaalta kirjoittaja ajattelee, voisivatko valkoiset ja tummaihoiset työskennellä yhdessä loppuun asti, vaikka he kompastuisivat tai kokisivat rasistisia käyttäytymismalleja? Tietyt luokittelut vajoavat klassismiin ja rasismiin. Aikaa vietettyämme toistemme kanssa alamme tuntea toisiamme ja tutustua paremmin, joten tämä saattaa edesauttaa rasismien ja syrjinnän pidättämisessä ja vähentämisessä. Seksuaaliset suuntaukset aiheuttavat rasismia eivätkä pelkästään etniset taustat, eri kulttuurit, uskonnot, ihon väri, sukupuoli tai kielet ja kansalaisuudet. (Wormeli 2016, 1–22.)

Tämän mukaan opettaja voi vaatia opiskelijoilta välittömästi olemaan vastuussa rasistisista lausunnoista ja käyttäytymismalleista. Voi käyttää tapoja, joilla voi antaa opiskelijan itse korjata nämä vauriot. Esimerkiksi: Tiedän, että et ole luonnostaan rasisti ajattelija, mutta tarkista väitteesi uudelleen. Opettaja voi aina olla tukena ja auttaa, mutta tämä vaatii sitä, että opettajalla ei ole itsellä rasistisia asenteita. Opettaja voi johdattaa opiskelijaansa, että onko tämä väite edes tietyllä tavalla tai onko sen tulkinta jokseenkin rasistinen. Jos opiskelija tekee jatkuvasti rodullisesti tunteettomia kommentteja tai nöyryyttää muita, opettajan on ehdottomasti puututtava. Toisaalta opettajan on mahdollista käyttää videoita materiaalina ja

näyttää esimerkiksi videoita, joissa on rasistisia asenteita ja kysyä opiskelijoitaan, miten tässä voisi sanoa. Kirjoittaja päätti tähän, että ”yhdessä olemme voimakkaita”, ja näistä asioista pitää keskustella ihmisen kanssa, joka oikeasti ymmärtävät ja tämä vaatii sen, että esimerkiksi eri tiedekunnissa opetetaan erilaisia resursseja valmistautumaan rasismista puhumiseen avoimesti ja keksimään sille mahdollisesti retorisia keinoja olemalla sitä vastaan. Näitä taitoja opettajat voivat opettaa opiskelijoilleen. (Wormeli 2016, 1–22.)

Wormelin (2016) tutkimuksen tuloksia käytetään keskustelemalla yliopiston opetussuunnitelmasta, mikä voi olla tuottavaa. Tulevaisuuden näkökohdat olisivat hyödyllisiä ja mahdollistavat opettajille opettamisen kontekstissa, jossa heidän rotunsa ja kulttuurinsa eroaa dramaattisesti opiskelijoistaan. Amerikan opetusjoukot ovat valkoisempia, mutta tällä hetkellä 85,6% julkisten koulujen opettajista on valkoisia ja kasvua ennustetaan vuosittain (NCES, 1999). Seuraavaksi opettajien kouluttajat yliopistoissa ja korkeakouluissa ovat valkoisia (Talbert-Johnson & Tillman 1999).

Viime vuosikymmeninä jotkut ovat tutkineet koulujen roolia yhteiskunnallisen kerrostumisen ylläpitäjänä ja eriarvoisuutta. Käy yhä selvemmäksi, että opettajankoulutuksella on myös tärkeä rooli toistaa eriarvoisuuksia. Haberman (2002) toteaa viitaten koulujen ja kasvattajien rooliin eriarvoisen koulutuksen ylläpitämisessä: Saavutuskuilusta, että se ei ole amerikkalaisen yhteiskunnan poikkeama, eikä tahaton seuraus, joka on melko päinvastoin. Tämä puolestaan heijastaa ylivoimaista tahtoa, johon suurin osa amerikkalaisista uskoo, että koulutus on henkilökohtainen eikä yleinen. Koulujärjestelmään asetetut tavoitteet ovat yleviä, mutta todellisia. Työ on opiskelijoiden lajittelua eikä heidän oppimismahdollisuuksiensa tasoittamista. On ymmärretty, että opettajankoulutus, kuten julkiset koulut heijastavat ja muotoilevat amerikkalaista yhteiskuntaa, saattaa olla kaiken keskustelun perusta saavutusvajeiden poistamisesta. (Cross 2003, 203–209.)

Beverly E. Cross:n (2003) johtopäätöksen tutkimuksessa kerrottiin, että hyvää tarkoittavat opettajat kouluissa ja opettajankouluttajat yliopistoissa luisuvat tähän rooliin. Rooliin, joka takaa eriarvoisuuden värikkäille lapsille, usein auttamisen varjolla. Tämä rooli toimii paradoksaalisesti ainoastaan opettajankoulutuksen opetussuunnitelman keinon avulla. “Tämän tutkimuksen todisteet herättävät kysymyksen siitä, kuinka opettajankoulutuksen opetussuunnitelmia on tarkasteltava, jotta sen piilossa olevat oletukset ja käytännöt voidaan paljastaa koulutuksen roolin eriarvoisuuden ylläpitäjänä ylläpitämiseksi. Kouluttajien kaikilla tasoilla on jatkuvasti tutkittava ponnistelujaan selvittääkseen, kuinka heidän työnsä voi todella vähätellä rotua ja pahentaa jo ennestään synkkää tilannetta – he voivat itse asiassa opettaa rasismia.” (Cross 2003, 203–209.)

Amerikan opettajankoulutuksessa politiikan näky on lisääntymässä. Geneva Gayn kirjoittamaa artikkelia pidetään kiistanalaisena ja laajana. Huoli on noussut opiskelijoiden jatkuvasti heikoista saavutuksista, jolloin testataan valtuuksia opiskelijoiden vastuullisuudesta pätevyyden mittarina. Opettajat käsittelevät tehokkaasti monimuotoisuutta, sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja korostavat koulutusalan poliittisuutta. Monikulttuurisen opettajan opetuksen valmistautuminen on luokkaharjoitus. Nämä ongelmat ovat luonnostaan poliittisia,

koska erityisesti esiopettajan monikulttuurisuuteen valmistautumista tarkastellaan tässä artikkelin lopussa. Niihin liittyvät jännitteet, kilpailevat vaalipiirit, arvot, ohjelmat ja käytäntöjä paikasta, luonteesta etnisyydestä, rodullisuudesta, sosiaalisuudesta, kulttuurisuudesta ja kielellisestä opettajankoulutuksen monimuotoisuudesta. Tässä tutkimuksessa käydään ideologisia ja käsitteellisiä keskusteluita. Poliitikoilla on asenteita, joita he ilmaisevat lausunnoilla. He tekevät, mitä parhaaksi näkevät. He tekevät parhaansa, varmistaakseen koulutusmenestystä tietyille ryhmille. Monissa suurissa kaupungeissa 2000-luvun vaihteessa on vallinnut konetyyppinen politiikan ohjailu ja välillä kyyninen korruptio. (Sergiovanni 2003, 3.) Tämäntapainen poliittinen muoto kohottaa materiaalikannustimia korkeampien ihanteiden edelle korvaamalla puolueen ja ryhmän edut tavoittelemalla laajempaa julkista hyötyä. (Stone et al., 2001, s. 3). Eri sidosryhmät kilpailevat eduista ja vaihtavat keskenään noudattamista ja hyvää tahtoa asioissa, joita he haluavat. Tämä on nimeltään ”jakopolitiikka”. (Sergiovanni 2003.) Tässä olisi oma etu motivaattorina. Tavoitellaan voittoa itselle enemmän kuin mitä on annettava. (Sergiovanni 2003, 283.) Koulutuspolitiikka ei ole aina negatiivinen (Stone et al. 2001) totesi, että ”politiikka voi olla kriittinen työkalu löytämisessä ja kollektiivisessa toiminnan mobilisoinnissa” (Stone et al. 2001, 8.) Poliitikassa haetaan yleensä henkilökohtainen hyöty tai puolueellinen etu ja se voi olla eräänlainen kansalaismobilisaatio yhteisölle tavoitteiden saavuttamiseksi ja tunnistamiseksi (Stone et al. 2001, 8). Sergiovanni (2003, 284) esittää, että toiminnan painopistettä on mahdollista siirtää hyvepolitiikaksi, joka motivoi yhteistä sitoutumista yhteiseen hyvään ja ohjaa yksilöiden oikeuksia ja velvollisuuksia takaavia suojia. (Geneva Gay 2005, 221–227.)

Geneva Gay:n (2005) tutkimuksen johtopäätöksessä monikulttuurista koulutusta opettajien koulutusohjelmissa pidetään ristiriitaisena. Kannattajat puhuvat vakuuttavasti tarpeesta valmistaa opettajia toimimaan tehokkaammin etnisesti, rodullisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti erilaisten opiskelijoiden ja asioiden kanssa. Mutta kuinka tämä tehdään, vaihtelee huomattavasti yksilöiden ja ehdotusten mukaan. Kriitikot eivät ole vakuuttuneita siitä, että erilaisten opiskelijoiden opettaminen onnistuneesti edellyttää kulttuurista reagointikykyä. Näistä erimielisyyksistä neuvottelemisen on pohjimmiltaan poliittista yritystä, vaikka toimijat itse eivät ole identifioitavissa poliitikoiksi. Nämä erilaiset painotukset symboloivat monella tapaa koulutuksen politiikan klassista dynamiikkaa. Poliitiikka on väistämätön seuraus, kun erilaiset sidosryhmät, ongelmat, arvot, ideologiat ja toimet tulevat esiin kriittisten huolenaiheiden suhteen, kiipeilevät vaikutusvallan asemista ja yrittävät vaatia eroa siitä, että he ovat löytäneet ”vastauksen ongelmaan”. Tämä on tilanne, jossa haasteena on valmistaa opettajia parhaalla mahdollisella tavalla työskentelyyn heikosti menestyvien, etnisesti erilaisten opiskelijoiden kanssa. Tässä analyysissä monikulttuurinen koulutus on sekä ongelma että ratkaisu.” (Geneva Gay 2005, 221–227.)

Suurimmissa osin edellä mainituissa tutkimuksissa tutkittiin tutkittavien asenteita. Asennetila siihen, jos seurustelisi ulkomaalaisen kanssa, hyvin iso osa pojista 40% vastasi kielteisesti ja 10% tytöistä vastasi kielteisesti. Tyttöjen on helpompi seurustella ulkomaalaisten kanssa kuin poikien. Syitä ei mainittu sen paremmin tutkimuksessa, mutta rasistisia asenteita löytyy kaikissa yllä mainituissa tutkimuksissa. Ennakkoluuloja on osassa tutkimuksissa vähemmän ja osassa enemmän, mutta kaikki ennakkoluulot eivät puolestaan tarkoita rasismia. Ennakkoluuloja ja

epävarmuutta ihmisiä kohtaan saattaa olla myös omien huonojen kokemusten kautta syntyneet. Jos on useammasta henkilöstä jäänyt tapaturmia, emme voi olettaa tämän henkilön luottavan muihin samalla tavalla kuin ennen tapaturmaa.

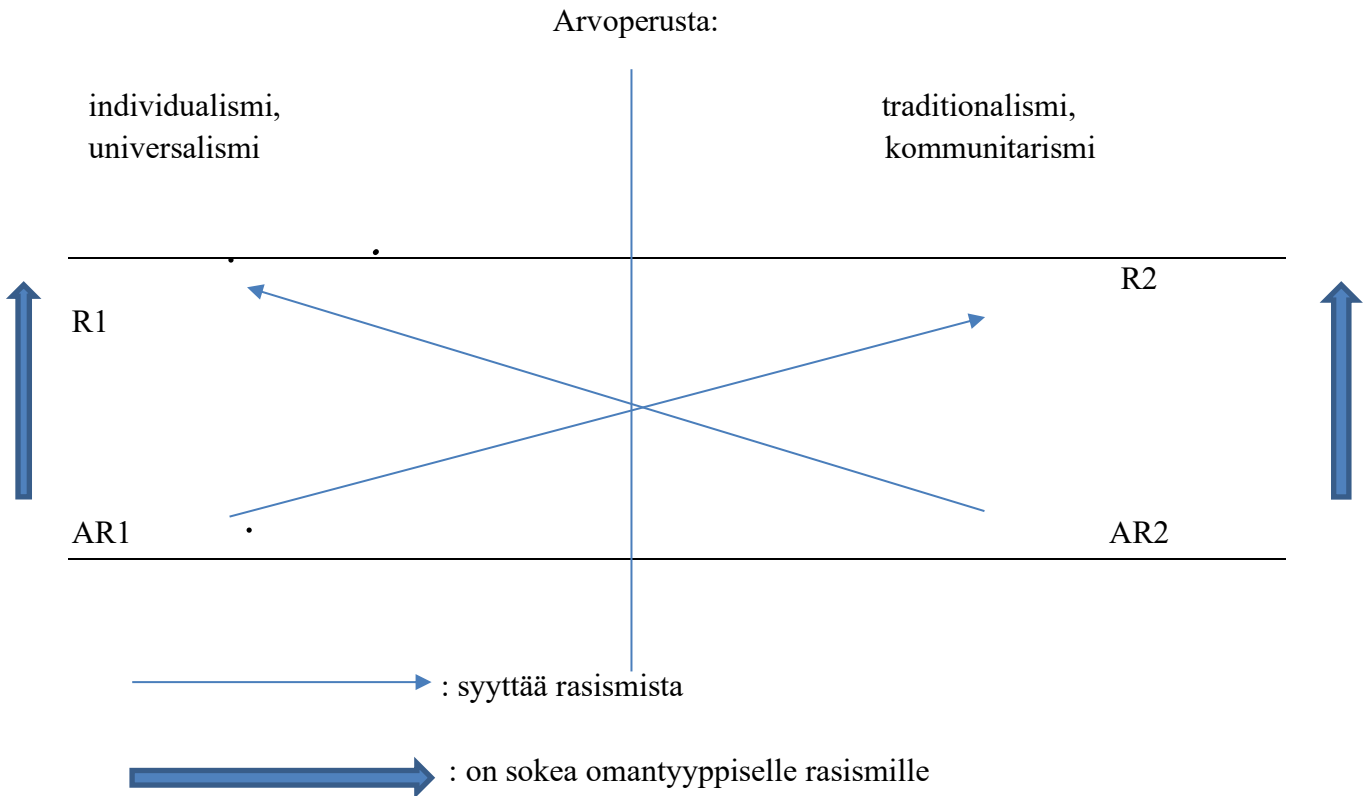
2.2 Eriarvoistamisen teoriaa

Eriarvoistamisessa yksilöitä saatetaan asettaa erilaiseen asemaan suhteessa muihin ja se voi tapahtua perustellusti tai perusteettomasti. Kilpailevan puolueen poliitikko saatetaan sulkea pois toisen puolueen kokouksien ulkopuolelle, mikä näyttää olevan perusteltua. Toisaalta, jos suljetaan kokouksista pois ihonvärien tai alkuperän takia on ongelmallinen ja siitä tuomitaan rasismisena moraalisesti vääränä näkemyksenä. Rasismien perusteita ja niiden arvioimista on ensin ymmärrettävä, jolloin on helpompi tarkistaa esimerkiksi, mitä rasismi on. (Jokisalo 1996, 154–156; Puuronen 2011, 48–64.) Suomessa pidetään positiivista erityiskohtelua yhdenvertaisuuslaissa, jota säädetään momentissa 7 § 2 (Lepola & Villa 2007, 138).

Väkivalta ulkomaalaisia, pakolaisia sekä maahanmuuttajia kohtaan on lisääntynyt Euroopassa 1980- ja 1990-luvulla. Tuolloin siirtolais- ja pakolaiskysymykset ovat politisoituneet, ja jolloin äärioikeiston valta on kasvanut, mutta rasismi ja antisemitismi heikentynyt.

Uudessa rasismissa ei käytetä enää rotu -sanaa, koska sitä pidetään epäsuorana rasismina, jolloin sitä ei pidetä enää offensiivisena rasismina, josta seurasi Euroopan Imperialistinen laajentuminen, vaan defensiivinen rasismi, osa oikeistolaisista nationalismia, jonka sekaan on sekoitettuna kauhua. Le Penin edustaa tätä sekoittumiskauhun vulgaarista versiota, jossa uusi oikeisto (GRECE, Club de l'Horloge) pyrkii sekoittumiskauhun avulla kunnioitettavaan tieteelliseen vastaukseen. Uusi rasismi korostui kansallisuuteen ja sen yhteenkuuluvuuteen, jossa ranskalaisena oleva on voinut olla algerialainen syntymätaustaltaan tai englantilainen, mutta tummempi iho. En käytä sanaa mustaa, koska se tuo mieleeni loukkaavan n-sanan, mutta tummempi sana on helpompi tuoda esiin. Taqueffin mukaan uutta rasismissa on rodun määrittäminen erilaisuuden ylistämisen sekä kulttuurisen identiteetin puolustamisen termin. Vastaavanlainen kehitys on tapahtunut Iso-Britanniassa. (Jokisalo 1996, 14–37; Puuronen 2011, 49–49.)

Antirasismi eroaa rasismista Taqueieffin havainnoitsijaperspektiivisen poleemisen rakenteen mukaan, joka yhdistää rasismien ja antirasismien eri muodot (kts. Taquieff 1988: 395, 403).

AR1: universalistinen antirasisti

R1: universalistinen rasismi

AR2: differentialistinen antirasismi

R2: differentialistinen rasismi

Kuvio 1. Taqueieffin havainnoitsijaperspektiivi rasismille (Taqueieff Jokisalon 1999, 155 mukaan).²

Taqueieff analysoi rasisminvastaista taistelua rasismi- käsitysten ideologiakriittisesti ja tekstianalyysin keinoin. Hän tutkii tekstiaineistossaan rasismia ja antirasismia. Hänen mukaansa rasismia ja antirasismia on mahdollista luokitella kahteen eri ideaalityyppiin. Rasismia (R1) hän analysoi kollektiivisena identiteetin kieltämisenä sekä kollektiivisen erilaisuuden torjumisena. Kyseessä voisi olla länsimainen länsikulttuuri, jonka pyrkimyksenä on muiden kulttuureiden assimilaatioiminen, jotta tekisi muista kulttuureista itsensä kaltaisia. Antirasismi (AR2) luonteenomaisella vaatimuksellaan pyrkii kansallisten, etnisten tai kulttuureiden ryhmien erilaisuuteen, mitä täytyy kunnioittaa. Differentialistisella antirasismilla jokainen ryhmä on luonnostaan erilainen ja erilaisuus on hyvä asia, mikä olisi hyvä säilyttää. Toisaalta rasismissa (R2) kielletään ihmiskuntaa ja ryhmäidentiteetin yliarvostusta. Kyseessä voisi olla biologisperusteinen klassinen tai uusi rasismi. Antirasismien (AR1) keskeisiä elementtejä on ajatus, sekä erilaisiin kulttuureihin kuuluvat ihmiset, joiden pitäisi saavuttaa universaalinen yhteisymmärrys ja ajatus. Erilaisten ihmisten ja kulttuurimuotojen sekoittumista

² En käytä sanaa mustaa, koska se tuo mieleeni loukkaavaa N-sanaa, mutta tummempi sana on helpompi tuoda esiin.

ajatellaan hyvinä asioina. Taquieffin mukaan universalistinen antirasismien paradoksi ajaa samalla ihmisten samankaltaistumista ja yksilöiden äärimmäistä yksilöitymistä irti kaikista juuristaan ja ryhmäsidonnaisuuksistaan. (Jokisalo 1996, 152–155.)

Alain Tourainen (1993) ja Michel Wieviorkan (1991, 1992, 1993) pitävät molemmat kovasti kiinni rasismien yhteydestä. Taquieffin kanssa he ovat samaa mieltä, että rasistista diskurssia voidaan erottaa toisistaan. Kahden ”rodun” muodostamisen tapaa, josta toinen perustuu erilaisuuden periaatteeseen ja pyrkii pitämään omaa ryhmää puhtaana sulkemalla yhteisönsä kuulumattomat (R2). Toinen diskurssi pyrkii hallitsemaan ja riistämään yhteisöön kuulumattomia ja perustuu epätasa-arvon periaatteeseen. Alain Tourainen (1993) ja Michel Wieviorkan (1991, 1992, 1993) ovat omaksuneet myös Colette Guillaumin (1972) erottaman tuhon rasismien, jonka teemana on oman ryhmäidentiteetin pitäminen puhtaana, ja riiston rasismissa teemana on epätasa-arvon legitimointi. Toura ajattelee täydellisen kulttuurin pluralismi kuin ajatus sosiaalisesta epätasa-arvosta, jonka mukaan ei voi synnyttää rasismia. Erilaisuuden tunnustamisessa vaara muuttuu yhdistettäessä epätasa-arvon periaatetta (Touraine 1993:25–26). Wieviorka ja Touraine katsovat rasismia tapana hallita alempiarvoistumista sekä erilaistumisen periaatteita, ja rasismien monet käytännön ilmenemismuodot ovat erilaisia biologisoinnin tapoja, jotka purkavat kahden periaatteen välisiä ristiriitoja (Wieviorka 1991: 213–214). Wieviorkan ja Tourainen mukaan rasismi kehittyy kahteen suuntaan: sosiaalisten liikkeiden nousun ja laskun mukana sekä kommunitaarisen toiminnan kanssa. He ovat samaa mieltä Balibarin ja Wallersteinin (1990) näkemyksestä rasismikehityksen itse rasismista riippuvan, sosiaalisen kysymyksen ja kansallisen kysymyksen yhteydestä. Rasismia ajatellaan syntyvän sekä sosiaalisten liikkeiden hajoamisesta ja kansallisten yhteisöjen identiteettikriiseistä. Tämä syntyy, kun kansallisen identiteetin siteet universaaleihin arvoihin katkeavat tai sosiaaliset suhteet ja konfliktit kielletään ja niiden tilalle muodostuu etninen vastakohtaisuus. Tourainen ja Wieviorka pitävät rasismiamodernin kriisin seurauksena, jossa rasismia syntyy universaalisen järjen ja kansakunnan erottumistilanteessa. (kts. esimerkkinä edempänä Uuden oikeiston antirasismista) Touraine näkee rasismien pääselityksen modernisaation sekä vahvistumisen kansallisvaltion erottautumisessa (1993:29).

Arkipäivän rasismi on eri kuin teoreettinen rasismi: se on synkreettisempi ja ei erota eri elementtejä toisistaan tai analyttisiä tasoja vaan yhdistää fyysisiä, sosio-kulttuurisia, realistisia sekä kuvitteellisia ihmisryhmän tunnusmerkkejä homogeeniseksi kokonaisuudeksi, joka havaitaan sellaisenaan. Guillauminin (1991) mukaan rotumielikuva perustuu kahteen tärkeään 1800- ja 1900-luvun ideologiaan sekä rasismissa että nationalismissa. Tämä puolestaan koostuu monenlaisista, eri alueiden tunnusmerkeistä, jotka integroidaan yhdeksi merkityksen kokonaisuudeksi. Guillaumin puhuu neljästä tunnusmerkkiryhmästä: ensimmäiseksi hän kertoo ruumiillisista tunnusmerkeistä morfologisella alueella, jolloin käsitellään esimerkiksi ihonväriä ja sosiaalisia tunnusmerkkejä, ja joita lasketaan sosiologiaan alueisiin. Toiseksi käsitellään sosiologisia alueita, kuten kieliä ja materiaalista kulttuuria. Kolmanneksi symbolisiin ja henkisiin tunnusmerkkeihin symbolisella alueella kuuluvat muun muassa uskonnolliset, kulttuuriset käyttäytymistavat, poliittiset käytännöt sekä elämäntähtäykset. Neljänneksi tulevat fantasian alueeseen lasketut imaginaariset tunnusmerkit,

joihin lasketaan esimerkiksi salaliittofantasiat. Näiden tunnusmerkkiryhmien mukaan jokainen tunnusmerkki avaa kanavan rotumielikuvaan, jota ilman ei ole rasismia.

Rasismissa on uusia piirteitä, kuten erilaisuuden ylistämistä sekä kulttuuristen identiteettien puolustamista eri termein. Tämänlainen kehitys on tapahtunut Iso-Britanniassa. (Jokisalo 1996, 14–37; Puuronen 2011, 49–49.) Arkipäiväinen rasismi on synkreettinen, jossa ei eroteta eri elementtejä toisistaan. Siinä yhdistetään fyysisiä, sosio-kulttuurisia, realistisia sekä kuvitteellisia ihmisryhmän tunnusmerkkejä homogeeniseksi kokonaisuudeksi, joka havaitaan sellaisenaan. Guillaumin (1991) mukaan, neljä rasismien tunnusmerkkiä ovat ruumiillinen tunnusmerkki, sosiaalinen tunnusmerkki, symbolinen ja henkinen tunnusmerkki. Seuraavat tunnusmerkkiryhmät avaavat kanavia rotumielikuvaan, jota ilman ei ole rasismia.

2.3 Monikulttuurisuus ja monikulttuurikasvatus Suomessa

Monikulttuuriosaaminen - Uudistuvan työyhteisön valttikortti -kirjan mukaan monikulttuurisuus lasketaan laajoihin käsitteisiin, joilla on laajoja merkityksiä ja määrittäviä. Monikulttuurisuus on vuorovaikutusta ja yhdessä olemista, jossa käydään dialogeja, ja jotka ilmenevät integroitumisena ja kulttuurien toimeen tulemisena. Monikulttuurisuus nähdään tilana tai ryhmänä, jonka jokainen jäsen edustaa kulttuuria, historiaa tai ilmentää niistä nousevia toimintatapoja. Siinä pyritään vastavuoroisuuteen, kiinnostukseen ja kunnioitukseen. (Wallin, 2013.)

Monikulttuurisuudella nähdään poliittisia, sosiaalisia ja kulttuurisia päämääriä ja seurauksia. Moniarvoisuus sekä monimuotoisuus toteutuvat monikulttuurisuudessa, mikä nähdään hyötynä ja rikkautena poikkeavuuden tai väärässä olemisen sijaan. Monikulttuurisuus-käsitteellä on mahdollista lähestyä yhteiskuntaa idealisoimalla, romantisoimisella tai yhteiskunnallisten epäkohtien selittämällä ja peittämällä. Integroitumista varten on kehitetty kulttuurinen sosiaalisprosessi. Ulottuvuudet assimilaatio ja akkulturaatio tarkoittavat mukautumista, jossa vähemmistö luopuu omasta kulttuuristaan ja sulautuu uuteen tai vahvempaan kulttuuriin. Separaatio- ja segregaatioulottuvuuksissa eriytetään kulttuureita vapaaehtoisesti, pakosti tai tarkoituksenmukaisesti. Integroitumisessa sopeudutaan valtakulttuuriin. Näiden ulottuvuuksien kautta on mahdollista syntyä täysin uusi identiteetti tai kehittyä metakulttuuri, joka luetaan täysin uudeksi kolmanneksi kulttuurin syntymiseksi. (Wallin 2013, 43–44.)

Monikulttuurisuus on kodin, perheen ja yhteiskunnan antamaa perintöä, joka välittää asenteita, arvoja, uskomuksia sekä kieltä. Monikulttuurisuus voidaan laskea erilaisten kulttuureiden keskenään sovussa olemiseksi, joka hyväksyy ihmisryhmille tyypillisiä ominaispiirteitä. (Alameri-Sajama 2004, 16–17.)

Monikulttuurisuus vaatii erilaisuuden hyväksyntää sekä sopeutumista. Ihmiset voivat tulla toimeen toistensa kanssa, jos heidän välillä syntyy ymmärrystä ja tietoa eri kulttuureista sekä ihmisistä. Liebkind (2000, 181) kertoo tietämättömyyden aiheuttavan pelkoa, ennakkoluuloa ja vihaa. Kirjallisuus auttaa vahvistamaan ihmisen äidinkieltä, ymmärtämään kulttuuria sekä

itseään ja omaa identiteettiä. Näin syntyy tietoisuus kulttuurien yhtäläisyyksistä sekä eroista, jolloin on helpompi ymmärtää erilaisuutta (Cotton 2000, 19. 52, 62).

Kouluissa on huomioitu monikulttuurisuutta monin eri tavoin kuten hyväksymällä huivin käyttäminen tai tarjoamalla monikulttuurisia tapahtumia, jossa tutustutaan toisten kulttuureihin. Yhteiskunnassa hyväksytään monikulttuurisuutta antamalla ihmisten elää ilmaisten itseään, uskontoaan ja kieltään.

Uuteen kulttuuriin sopeudutaan esimerkiksi toiseen maahan muuttaessa opintojen takia, mikä saattaa tuntua alussa stressaavalta. Saaren ja Karvalan (2008) teorian mukaan uuteen kulttuuriin sopeudutaan viiden eri vaiheen mukaan. Ensimmäisessä vaiheessa alkuinnostus herää innostuneessa ja kiinnostuneessa opiskelijassa Suomessa elämistä ja opiskelemista kohtaan. Toista vaihetta pidetään tutustumisvaiheena, jossa tutustutaan opiskelijaan, joka alkaa valita kiinnostuksensa kohteita. Opiskelijan saadessa töitä, työt saattavat nousta opiskelun edelle, jolloin saattaa tulla eteen kielellisiä vaikeuksia. Kolmas vaihe on turhautumisvaihe, jolloin monille opiskelijoille tulee koti-ikävä. Opiskelijoiden erot tulevat esille, jolloin toiset menestyvät heikommin kuin toiset, ja tuntevat epävarmuutta siitä, että onko Suomi heille oikea paikka opiskella ja elää ja onko heidän valitsemansa ammatti se oikea. Arjen selviytymisen suurimmat ongelmat näkyvät kielimuurina. Neljäntä vaihetta pidetään hyväksymisvaiheena, jossa opiskelija löytää omat vahvuutensa, ratkaisuja opiskeluun sekä työhön liittyviin uusiin tilanteisiin. Viimeisessä vaiheessa opiskelijat noudattavat yhteisiä sääntöjä opiskelussa, työssä ja tutustuvat suomalaisiin, jolloin opiskelu ja työnteko Suomessa alkavat tuntua helpommalta. Jokaisessa vaiheessa ja yksilöstä riippuen vaiheita eletään jonkun aikaa. Keskimääräinen aika kuluu kahdesta kuuteen vuoteen. Sopeutumiseen vaikuttaa oppilaitoksen opettajat, ja muiden opiskelijoiden suhtautuminen muualta tulleisiin opiskelijoihin. (Saari ja Karvala 2008, 8–10.)

Maahanmuuttajien määrä on kasvanut, ja kasvaminen on korostanut kaksisuuntaisen kotoutumisen merkitystä. Kaksisuuntainen kotoutuminen on onnistunut, kun se edellyttää monikulttuurisuuden huomioimista koulussa. Tämä toimii monikulttuurisen kasvatuksen avulla. Monikulttuurinen kasvatusta tai monikulttuurikasvatusta (multicultural education) voidaan tarkistaa James Banksin (2004) kehittämän mallin avulla. Monikulttuurisuuskasvatusta mallin mukaan koostuu viidestä ulottuvuudesta, jotka ovat sisällön integraatio, tiedon rakentamisen prosessi, ennakkoluulojen vähentäminen, yhdenvertaisuuden pedagogiikka ja voimaannuttava koulukulttuuri ja sosiaalinen rakenne. (Banks 2009.)

Sisällön integraatio liitetään opetuksen sisältöön, mikä tarkoittaa opettajien esimerkkien ja sisältöjen hyödyntämistä eri kulttuureista ja ryhmistä ja erilaisten käsitteiden kuvaamista, periaatteita, yleistyksiä ja teorioita tietyn aineen kontekstissa. Tiedon rakentamisen ulottuvuus keskittyy tiedon ymmärtämiseen, hankkimiseen sekä lähdekritiikkiin kulttuuristen oletusten, viitekehysten kuin puolueellisuuden näkökulmasta (Banks 2009.)

Opiskelijoita autetaan vähentämällä ennakkoluuloja ja ymmärtämällä heidän rasistisia asenteitaan, ja miten niitä voidaan pyrkiä muokkaamaan erilaisilla opetusmenetelmillä. Yhdenvertaisuuden pedagogiikassa, opettaja muuttaa opetustapojaan sellaisiksi, jotka tukevat

eri kulttuureihin ja sosiaaliluokkiin kuuluvien opiskelijoiden oppimista. Viimeisen ulottuvuuden ansiosta pyritään koulukulttuurin ja sosiaalisen rakenteen luomiseen, mikä tarkoittaa eri kulttuureihin kuuluvien tai eri etnisistä taustoista olevien osallistumista koulun toimintaan, kuten esimerkiksi urheiluun. (Banks 2009.) Ulottuvuudet, jotka mainitsin, ilmentävät monikulttuurisuuskasvatuksen tavoitetta auttaa opiskelijoita ymmärtämään kulttuurista monimuotoisuutta ja hahmottamaan omaa kulttuuri-identiteettiään.

Monikulttuurisuuskasvatuksen ohella mainitaan interkulttuurinen eli kulttuurienvälinen kasvatus (intercultural education). Käsitteiden ero perustuu etuliitteen merkitykseen, vaikka käsitteitä käytetään synonyymeina toisilleen. Monikulttuurisuuden etuliite viittaa asualueella tai samassa instituutiossa olevien kulttuurien määrään. Kun taas interkulttuurisuuden etuliitteen perusteella on yhteys vuorovaikutuksen käsitteeseen. (Allemann-Ghionda 2009, 134–135). Kulttuurienvälinen kasvatus korostaa oikeudenmukaisuutta, yhdenvertaisuutta ja monimuotoisuuden ymmärtämistä monikulttuurisissa yhteiskunnissa. (Lasonen 2005, 400).

Monikulttuurisuus jakautuu moneen osa-alueeseen ja sitä on kaikkialla niin kotona, koulussa, työpaikassa ja ympärillä. Monikulttuurisuus, kuten näette, on hyvin laaja ja monipuolinen aihe. Sen ymmärtämättömyys saattaa aiheuttaa väärinkäsityksiä ja lisää ennakkoluuloja. Tiettyyn kulttuuriin on sopeuduttava, ellei sulauduta kokonaan. Kun uuteen kulttuuriin sopeudutaan, tullaan paremmin toimeen niiden ihmisten kanssa, joilla on eri kulttuuri. Heidän kanssaan voisi käydä lisää keskustelua ja oppia lisää. Keskustelu olisi tällöin kehittävä ja vastavuoroista, jossa kumpikin kulttuuri oppii toisesta kulttuurista.

2.4 Maahanmuuttajat ja maahanmuuttajaopiskelijat Suomessa

Ulkomaalainen on henkilö, jolla ei ole Suomen kansalaisuutta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.) Ulkomaalaistaustainen henkilö on syntynyt ulkomailla tai henkilön molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla ja tähän lasketaan toisen polven maahanmuuttaja. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.) Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee kansainvälistä suojelua ja oleskelulupaa toisesta maasta. Pakolainen on ulkomaalainen, joka perustellusti pelkää joutuvansa vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan, tai jonka UNHCR katsoo olevan pakolainen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.) Maahanmuuttaja on yleiskäsite maasta toiseen muuttavalle henkilölle. Käsitteellä viitataan ulkomailla syntyneisiin henkilöihin. Maahanmuuttaja- ja ulkomaalaistaustainen -käsitteet viittaavat Suomeen muuttaneisiin henkilöihin, joiden perusteina toimivat perhesyyt, työ, opiskelu tai lähtömaan tilanteesta johtuva pakolaisuus. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.)

Maahanmuuttajaopiskelijalla viitataan opiskelijaan, jonka äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Maahanmuuttajaopiskelijoita on toisella koulutusasteella sekä korkeakoulujen koulutuksessa. (Jylhä-Rastas & Saarijärvi 2013.)

Maahanmuuttajataustaisia on huomioitu yhteiskunnallisesti siten, että heille on annettu oikeuksia elää, käydä kouluissa ja korkeakouluissa sekä tehdä töitä. Aina ei saa yhtä helposti opiskelupaikkaa tai työpaikkaa nimen tai väärinymmärrysten sekä ennakkoluulojen takia, mutta mielestäni on hyvä antaa mahdollisuuksia kaikille, myös vähemmistöille, jotta pysytään yhdenvertaisessa Suomessa.

2.5 Kulttuurisensitiivisyys Suomessa

Kulttuurisensitiivisyys on valtasuhteiden ja eriarvoisuuden tiedostamista (Katisko 2013). Eri kulttuuritaustoista tulleet ihmiset kohtaavat erilaiset kulttuuriset käsikirjoitukset. Molemmat osapuolet tunnistavat vuorovaikutuksen aikana omat kulttuuriset tapansa olla ja elää. Ihmiset haluavat kokea itsensä arvokkaiksi, joten toisesta kulttuurista tulleita olisi hyvä kohdella kohteliaasti ja arvostavasti. Heidän osallisuuttaan ja kotoutumistaan tulisi kehittää ja siihen tulisi keskittyä. (Katisko 2013).

”Kulttuurisensitiivisyys tarkoittaa kykyä tavoittaa ja ymmärtää eri kulttuureita sekä etnisestä taustasta tulevia kokemusmaailmoineen sekä mahdollisuutta tulla kuulluksi ja ymmärretyksi eri kulttuuriympäristössä.” (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.)

Suomen kouluissa kulttuurisensitiivisyys ilmenee kouluissa esimerkiksi henkilökunnan mahdollisena toisen kulttuurin kunnioittamisena tai arvostamisena. Tällöin opettajat ja henkilökunta kunnioittavat toisista kulttuureista tulleita ja yrittävät ymmärtää heitä. Ristiriitatilanteiden ilmestyttyä keskustellaan asioista niin, että päästään yhteisymmärrykseen. Tulevat opettajat ja kasvatustieteilijät opiskelevat kulttuureita ja näkevät sekä elävät monikulttuurisissa ja kansainvälisissä yliopistoissa. Kansainvälisessä yliopistossa varttunut tuleva opettaja ymmärtää tulevaisuudessa paremmin monikulttuurisuuden, koska hänellä on pohjaa sen kehittymisestä, sekä monikulttuurisuuskasvatuksesta on jonkinlainen kuva ”miten on hyvä opettaa monikulttuurisia ja miten heidän kanssaan tulisi toimia”. Kun ottaa ennakkoluulot pois ja uskaltaa tulla viereen ja näyttää kiinnostustaan sekä uskaltaa ottaa mukaan monikulttuurista niin koulussa kuin työelämässä syntyy yhteiskunnallinen vuorovaikutus, ja oikeudenmukaisuus toteutuu. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.)

Omasta kehästä olisi hyvä päästä välillä pois ja uskaltaa tutustua muihin kulttuureihin ja ihmisiin. Sukupuolikasvatuksessa on hyvä opettaa ihmisarvoista sekä ihmisoikeuksista ja kasvattaa lasta hyväksymään muita sukupuolia sekä ymmärtämään sukupuolten yhdenvertaisuutta. Näin lasta kasvatetaan jo varhaisiässä oikeudenmukaisuuteen ja monikulttuurisuuskasvatukseen, jolloin lapset oppivat elämään monikulttuurisessa yhteisössä ketään syrjimättä.

2.6 Rasistisia asenteita Suomessa ja muualla

Arvoja koskevia väitteitä ja niiden perusteita on konkreettisesti toiminnassamme, ja niistä keskusteleminen voi olla käytännönläheistä. Poliitikko voi ehdottaa turvapaikanhakijoiden poissulkemista joukoista odottamaan hakemuksensa käsittelyä. Hän ehdottaa, että kohtelemme tiettyä ihmisryhmää tietyllä tavalla. Eli selvästi poliitikko ehdottaa eriarvoistavaa kohtelua. Tietty ihmisryhmä asetetaan hyvin erilaiseen asemaan suhteessa valtaväestöön sen perusteella, että he hakevat turvapaikkaa. Tämä ehdotus on erilaisin rationaalisin perustein arvioitava. Ratkaiseeko tämä ehdotus ongelman vai aiheuttaako se enemmän haittaa kuin mitä ehdotuksen toteuttaminen aiheuttaa heille, joiden vapautta rajoitetaan. Jos kyseinen ehdotus tuottaa enemmän haittaa, onko toimenpide sillä perusteella enää hyväksyttävissä. Voisiko tämä mahdollisesti rikkoa lakeja tai periaatteita, joihin on sitouduttu, tai ovatko ehdotetut varotoimenpiteet perusteltavissa sillä riskillä, joka aiheutuu ehdotuksen toteuttamatta jättämisestä. Turvapaikan hakemisen tulisi olla luotettava osoitus riskistä, että vapaana ollessa kyseinen henkilö aiheuttaa ongelmia. Aiempi todellinen käytös on osoitus riskistä. Sinokki pohtii, onko tämä mielivaltaista syrjintää, kuten esimerkiksi punahousuisten porttikielto. (Sinokki 2017, 21–22.)

Rasismi Heikki Eskelisen kuvan mukaan jakautuu kahtia. Ensimmäinen liittyy Neuvostoliittoon, joka oli olemassa 1922–1991, jolloin Neuvostoliiton vähemmistökansoja pyrittiin sulauttamaan venäläisiin luomalla venäläisten tai venäjää puhuvien siirtolaisyhteisöjä ja kasvattamalla niitä vähemmistökansojen alueilla. (Kiiskinen 2017, 226.) Toisessa tilanteessa rasismia alettiin käyttää poliittisena iskusanana, kun läntisiin teollisuusmaihin lisääntyi siirtolaisuus ja pakolaisuus. Tämä ilmiö on vuonna 2016 tullut ajankohtaisemmaksi. Eskelinen kuvaa vastaanottavan maan yhteiskunnallista ja kulttuurista kantokykyä ja kuinka suuria määriä yhteiskunta pystyy integroimaan uusia tulokkaita lojaaleiksi jäsenikseen menettämättä luonnettaan ja solidaarisuuttaan. (Otavan suuri ensyklopedia, täydennysosa 2, 1991). Esimerkiksi monikulttuurisuuspolitiikka on näkynyt 1980-luvulla Tukholman kouluissa monien kielten opettamisena, jolloin heräsi keskustelua väestöryhmien hyväksyttävyydestä ja uusia väestöryhmiä, jotka eivät ole välttämättä halukkaita sopeutumaan uuteen ympäristökulttuuriin ja yhteiskunnallisiin toimintatapoihin ja arvoihin. Tuolloin monikulttuurisuuspolitiikan puolestapuhujat syyttivät integroinnin puolestapuhujia rasismista, tuolloin ei ollut vielä puhuttu kotouttamisesta. (Kiiskinen 2017, 226.)

Rikoksia ihmisyyttä vastaan määräyksineen otettiin Suomen rikoslakiin vuonna 1974 (613/1974). Nykyisessä rikoslaissa määräykset ovat samanlaiset (212/2008). Näiden säädöksiä avulla Suomessa on hillitty syrjintää, Suomen lain pykälissä on mainittu termistä *järjestelmällisyys*, joka lienee hillinnyt syrjintään halukkaiden ihmisten julkaisuintoa hieman. (Kiiskinen 2017, 227.)

Rasismi sana on yleistynyt, kun rotuajattelusta ja yhteiskunnallisesta eriarvoisuudesta on tullut epätoivottavia asioita. Rotuajattelusta sekä muusta syrjinnästä on tullut lainsäädännössä kielletty asia. Tavallisesti ajatellaan ympäröivän kulttuurin ja totuttujen käytöstapojen olevan syynä ihmisten käytöksen muovautumiseen. Arvi Grotenfelt muotoili asian väittäen, että

”kansojen kohtalot johtuvat suurilta osin niiden historiallisista oloista ja sivistysympäristöstä, joiden vaikutuksen alaisina ne ovat, perinnästä ja hengestä, jonka itse itselleen kehittävät” (1911, 1935). (Sinokki 2017, 230.)

Suomalaisessa politiikassa esiintyy keskustelua maahanmuuttajista, rasistisia puhetapoja ja ajatuksia. Äärioikeistolaiset rasistiset ryhmät aloittivat toimintansa vuosina 1980–1990. Heidän tavoitteenaan oli vaikuttaa maahanmuuttajapolitiikkaan paikallisesti ja kansallisesti. Maahanmuutto nousi poliittiseksi teemaksi vuoden 2007 eduskuntavaalien, 2008 kunnallisvaalien sekä 2009 EU-vaalien yhteydessä. Vuosina 2008–2009 käytyjen eduskuntakeskustelun aiheina olivat muun muassa ulkomaalaislain uudistaminen. Rasistisia ryhmiä Suomessa olivat Joensuussa, Helsingissä sekä Turun ja Mikkelin skinhead-ryhmät. Heidän tarkoituksenaan oli vaikuttaa maahanmuuttopolitiikkaan eri keinoin, kuten julkistamalla kerhohuoneistonsa, maalaamalla seiniin seuraavia: ”Monikulttuurinen Suomi, kokeilu, joka tuomittu epäonnistumaan”, ”Suomalainen Suomi, ainoa mahdollisuus”, ”Rotujen tasa-arvo, ihmiskunnan vaarallisin myytti”. Joensuun kouluissa he jakoivat ”Tapa somali” -iskulausetta ja selostivat tarkemmin maahanmuuttopolitiikastaan ja monikulttuurisuuteen liittyvistä näkemyksistään sanomalehtien sekä muiden tiedotusvälineiden kautta. Skinheadit pitivät mielenosoituksia kadulla, hyökkäsivät maahanmuuttajia, vähemmistöjen jäseniä sekä rasismia vastustajia vastaan, pahoinpitelivät heitä ja vahingoittivat heidän omaisuuttaan. (Joensuun skinheadeista ks. Puuronen 2001a; Perho 2010.) Heidän toimintansa hiljeni 1990-luvun lopulla viranomaisien, kuten poliisien toiminnan ansiosta. Poliisit pidättivät osan heistä ja takavarikoivat rasistista materiaalia. (Puuronen 2011, 195–197.)

Puuronen (1998–2002) on tutkinut ja haastatellut muutamaa ideologisesti rasistista nuorta miestä (17–25-vuotiaita). Skinheadien ideologia perustui suurilta osin iskulauseisiin ja heitä on edelleenkin jonkin verran Suomessa, mutta he ovat siirtyneet alakulttuuriksi. Osaa nuorista kiinnostaa tietynlainen äärioikeistolainen ja äärikansallismielinen ajattelutapa. He ajattelivat valkoisen ylivaltaa ja biologista rodun käsitettä. Tässä esiintyi horjuvuutta, koska 1990-luvulla skinheadit ottivat etäisyyttä biologiseen rotuoppiin perustuvaan rasismiin (ks. Puuronen 2001C, 34). He kuitenkin hyväksyvät ajatuksen, että luonnollisuuteen kuuluu se, että kansallismieliset ja kansalliskulttuurit on mahdollista katsoa välttämättömiksi, muuttumattomiksi ja pyhiksi sekä loukkaamattomiksi. Heidän mielestään maahanmuutto toi Suomeen uusia kulttuurin edustajia, mikä olisi luonnon vastaista. Skinheadeilla oli pyrkimyksenään suojella kansallista kulttuuria perustellen tätä luonnollisuuden ideaan. Heidän mukaansa veri ja etnisyys muodostavat yhtenäisyyden perustan. Skinheadit yhtenevät esimerkiksi amerikkalaisiin, jotka ovat rakentaneet maan, ja toisaalta riistäneet sen toiselta kansalta. Nationalismi voi synnyttää rasismia, vaikka nationalismi ja isänmaallisuus eivät ole samaa kuin rasismi. (Puuronen 2011, 198–220.)

Rasismia on harrastettu useammassa maassa, kuten Suomessakin. Rasismia oli Suomessa Joensuussa, Helsingissä, Turussa ja Mikkelissä nimellä Skinheadit. Edellisen teorian perusteella rasismi saattoikin jakautua kahtia, ensimmäinen liittyy Neuvostoliittoon (1922–1991), jolloin yritettiin sulauttaa vähemmistöryhmät venäläiseen kansaan. Toisessa tilanteessa

rasismia käytettiin politiikassa iskusanana, kun läntisiin teollisuusmaihin lisääntyi siirtolaisia ja pakolaisia. Siirtolaisuutta käytetään valkoisista heidän muuttaessaan muualle ja tummaihoisista käytetään sanoja pakolainen ja maahanmuuttaja. Nimitykset syrjivät ja pistävät eri ryhmät miettimään, että valkoiset ovat parempia ja yläpuolella, joten heidän mennessään ulkomaille heistä on käytettävä parempaa nimitystä. (Kiiskinen 2017, 226.) Näin ollen asetetaan tiettyä ihmisryhmää hyvin erilaiseen asemaan suhteessa valtaväestöön sen perusteella, että he hakevat turvapaikkaa, mikä perustuu rationaaliseen arvioon.

3 Laadullinen analyysilomake suomalaisen poliitikon rasismia koskevista näkemyksistä

Tässä luvussa analysoidaan kolmen suomalaisen poliitikon näkemyksiä rasismista. Heiltä kysyttiin muun muassa seuraavia asioita: Miksi rasismia on Suomen kouluissa, ja miksi jotkut opettajat harrastavat syrjintää vieläkin ja millä tavalla tätä on mahdollista ratkaista. Päätin tutkia, mistä rasismi johtuu poliitikkojen näkökulmasta kouluissa, ja minkälaisia eri ratkaisumenetelmiä heillä voisi olla. Olen jakanut seuraavat seikat neljään kategoriaryhmään.

Tutkin suomalaisten poliitikoiden näkökulmasta rasismia haastatteleamalla kolmea poliitikkoa. Poliitikot edustivat puolueita sosiaalidemokraatit, vasemmistoliitto ja vireät. Etniseltä taustaltaan he olivat irakilais-, libanon- tai afrikkalaistaustaisia ja sukupuoleltaan miehiä ja naisia. He olivat kunnallispoliitikkoja ja kansanedustajia.

Tässä luvussa olen käyttänyt aineistona haastattemieni poliitikkojen teemahaastatteluista haastattelurungon avulla saamiani tuloksia (ks. LIITE 1). Teemahaastattelussa käsiteltiin rasismia Suomen poliitikoiden näkökulmasta sekä kysyttiin heidän näkökulmiaan joidenkin opettajien syrjivään käyttäytymiseen. Tutkin rasismin ja syrjinnän käsitteitä ja etsin niille ratkaisuja poliitikoiden vastauksien kautta.

3.1 Tutkimuskysymykset

Tässä luvussa olen käyttänyt aineistona haastattemieni poliitikkojen teemahaastatteluista haastattelurungon avulla saamiani tuloksia (LIITE 1).

Tutkimuskysymykseni laadullisen aineiston analyysissä:

1. Mitä näkökulmia poliitikot esittävät rasismista kouluissa ja työelämässä?
2. Mitä haastateltavat ajattelevat poliitikkojen roolista rasismin vähentämiseksi kouluissa?
3. Miten poliitikot haluaisivat asiaa käsiteltävän?
4. Miten haastateltavat suhtautuvat joidenkin suomalaisten poliitikkojen vihapuheisiin?

3.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimukseni tutkimusote ja aineistoanalyysimenetelmä on fenomenografia. Fenomenografiassa tutkitaan ilmiötä sekä kuvataan ja tutkitaan maailman rakentumista ja sen ilmentymistä ihmisten tietoisuudessa. Fenomenografiassa tarkastellaan ihmisten erilaisia käsityksiä ja tapoja kokea asioita sekä yksilöiden erilaisia tapoja ajatella niitä. Kun tutkitaan ihmisten ymmärrystä jostakin ilmiöstä, konsepteista tai tavoista, voidaan todeta, että on olemassa rajallinen määrä tapoja ymmärtää niitä. Fenomenografia tutkii erilaisia ymmärryksen variaatioita tietystä asiasta, joita on määritelty. Tavoitteena on kartoittaa erilaisia ymmärryksiä ja niiden keskinäisiä suhteita toisiinsa. (Hyytinen & Koskela 2017, 38; Kakkori & Huttunen 2014; Huusko & Paloniemi 2006.) Fenomenografinen tutkimussuuntaus on syntynyt 1970-luvulla Ruotsissa Göteborgin kasvatustieteen tiedekunnassa. Tutkimuksen kehittäjän Martonin

(1988, 141–159) mukaan fenomenografisen tutkimuksen mukaan yhtenä tavoitteena on saada luokitelluksi tiettyyn ilmiöön liittyvät ihmisten erilaiset ymmärtämistavat ja järjestää ne niitä käsitteleviksi luokiksi. Fenomenografia tutkii laadullisesti ihmisten eri tavoin kokemia asioita, kuinka he hahmottavat niitä, käsittävät, ymmärtävät ja käsitteellistävät eri ilmiöitä sekä erilaisia puolia maailmasta. Ensisijaisesti on vain yksi maailma, mutta jokainen yksilö poikkeaa toisista, koska jokainen käsittää asiat ja ajattelee niistä eri tavalla. Ilmiöt rakentuvat yksilöiden merkitysten ja tulkintojen perusteella. (Marton 1988, 144; Uljens 1989, 10–14; Uljens 1993, 139–140.)

Fenomenografinen tutkimusote sopii osaksi tutkimuksen menetelmää, koska tutkimuksen tavoitteena on selvittää haastateltujen poliitikoiden ajatuksia ja ratkaisuja, ja kuinka kukin heistä ajattelee tai näkee asioita. Tutkimuksessa tutkitaan rasismien ja syrjinnän käsitteiden syitä, ja löydetään niille mahdollisesti ratkaisuja poliitikkojen kautta.

3.3 Aineisto

Aineistona käytän kolmea poliitikkoa eri suomen puolueista. En saanut kaikilta poliitikoilta myönteisiä vastauksia. Hyvin moni poliitikko kertoi, ettei voi osallistua. Lähetin 12:lle poliitikolle viestin ja sain vain neljä myönteistä vastausta. Sain neljä kielteistä ja loput eivät vastanneet lainkaan. Ensimmäinen poliitikko, jota haastattelin, oli matkoilla, ja häntä ehdin haastatella melkein loppuun ennen kuin nettiyhteys katkesi. Hän lupasi jatkaa vastaamalla viimeisiin kysymyksiin edes ääniviestillä, mutta haastattelu jäi kesken. Ensimmäiseen haastatteluun meni reilu 30 minuuttia. Toisen poliitikon kanssa kesti yli tunnin ja kolmannen poliitikon kanssa kesti noin 40 minuuttia. Haastattelut olivat hyvin mielenkiintoisia ja rikastuttavia. Sain muutaman hyvän ratkaisukeinon ja uutta tietoa heiltä. Viimeisen poliitikon haastattelun pidin sekä suomeksi, että englanniksi. Siinä meni 49 minuuttia ja 59 sekuntia, mutta aineisto osoittautui käyttökelttomaksi. En ottanut viimeistä aineistoa mukaan tarkasteluun. Jokaiselle poliitikolle olen lähettänyt jälkeinpäin tietosuojailmoituksen. (ks. LIITE: Tietosuojailmoitus 2.)

3.4 Aineisto ja tulokset

Tämän pro gradun luku tarkastelee laadullista tutkimusmenetelmää, jonka tavoite on nostaa informanttien omia tulkintoja esiin. (Hakala 2007, 19). Lähestyminen laadullista tutkimusmenetelmää kohden tapahtuu fenomenografisesti, joka on laadullisen tutkimusmenetelmän aineistolähtöinen tutkimus.

Aineistosta esiin nousseet merkitysyksiköt jaoin kolmeen kuvauksen kategoriaan seuraavasti:

Kuvauksen kategoriat	Esimerkkejä aineistositaateista
Kategoria 1: Rasismi kouluissa ja työelämässä	<p>Poliitikko 1: ” En mä en mä voi sanoa niin en ole kokenut sellaista systemaattista syrjintää minkä voisi lukea syrjinnäksi koulutuksen instituutioiden systeemin kautta, jos on ollut jotain syrjintää, niin sitä on sattunut olemaan jossain leikeissä. Pihalla joo, ei ole saanut kutsua synttäreihin tyyppisesti, mutta systeemi on ollut kyllä tasapäinen.”</p> <p>Poliitikko 2: ”Sinä joudut varsinaista suoraa syrjintää, kun mä olen nyt tavannut, olen hyvin sosiaalinen aktiivinen ja olen ollut aloittelija.”</p> <p>Poliitikko 3: ”Ei politiikassa, mutta työelämässä kyllä siellä se on hyvin yleistä tai sanotaan että ehkä niin semmoista suomalaista työelämää ei jätä, mutta lähinnä niinku, työnhaussa ja markkinoille. Siellä työnhaussa on hyvin yleistä.”</p>
Kategoria 2: Poliitikoiden rooli rasismien vähentämiseksi kouluissa	<p>Poliitikko 1: ”Mä kokisin, että silloin olisi ollut enemmän haastetta, mutta kun kotona pystyy puhumaan erilaisista kohtaamistaan tilanteista ja pyrkinyt selvittämään myös opettajien kanssa myöhemmin, niin yleensä sitten saa laajempaa ymmärrystä.”</p> <p>Poliitikko 2: ”Mä oon itse henkilökohtaisesti pistänyt itteni mä on niinku käyny mä juuri mainitsin esimerkki kävin oppilaita tapaamaan. Tosta mää on heidän kanssaan puhunu kasvotusten ja niin huomaa sitä, kun meillä on yhteistä tekemistä kivaa jotain kivaa tekemistä esimerkiksi urheilemaan.”</p> <p>Poliitikko 3: ”Kaikkeen ei tarvitse tietenkään vastata missään nimessä.”</p>
Kategoria 3: Rasismista olisi hyvä keskustella	<p>Poliitikko 1: ”Musta pitää pyrkiä keskusteluun ja musta on hyvä että on on selkeitä vastustajia, jotka niin kuin tuo sen oman näkökulmansa voimakkaastikin esiin...”,</p> <p>Poliitikko 2: ”Rasismissa vaan tuomitaan muut nimenomaan ennako ja heti eri asiat ovat valmiina. Vaan torjutaan. Ei anneta muille samat mahdollisuudet.”</p> <p>Poliitikko 3: ”Kaikki pitää niin hyvin perustella.”</p>
KATEGORIA 4: Haastateltavien poliitikoiden suhtautuminen vastapoliitikoiden vihapuheisiin	<p>Poliitikko 1: ”Poliitikoilla on oikeus tehdä, mitä hän haluaa niin kauan, kun se on jollain tasolla jollain tasolla ei laitonta.”</p> <p>Poliitikko 2: ”Eräs edustaja, joka on myös kaupunginvaltuutettuna, hän esitti että pitäisi kieltää, että ei otetaan yhtäkään maahanmuuttajaa täällä Tampereelle.”</p> <p>Poliitikko 3: ”Mutta mä en kauheasti jaksaa semmosii niinku mä koen sen niin turhaks koska sitä on jotenkin niin paljon.”</p>

Taulukko 1. Rasismien kategoriat -taulukko

3.4.1 Katgoria 1: Rasismi koulussa ja työelämässä

Ensimmäisen, toisen ja kolmannen poliitikon mukaan rasismia ja syrjintää on vieläkin Suomessa joko kouluissa tai etenkin työelämässä.

Poliitikko 1:

”En mä en mä voi sanoa niin en ole kokenut sellaista systemaattista syrjintää minkä voisi lukea syrjinnäksi koulutuksen instituutioiden systeemin kautta, jos on ollut jotain syrjintää, niin sitä on sattunut olemaan jossain leikeissä. Pihalla joo, ei ole saanut kutsua synttäreihin tyypillisesti, mutta systeemi on ollut kyllä tasapäinen.”

Poliitikko 2:

”Sinä joudut varsinaista suoraa syrjintää, kun mä olen nyt tavannut, olen hyvin sosiaalinen aktiivinen ja olen ollut aloittelija.”

Poliitikko 3:

”Ei politiikassa, mutta työelämässä kyllä siellä se on hyvin yleistä tai tai sanotaan että ehkä niin semmoista suomalaista työelämää ei jätä, mutta lähinnä niinku, työhaussa ja markkinoille.”

”Työhaussa ilmennyt ulkomaalainen nimi saattaa häiritä järjestelmää, jolloin ulkomaalaisnimi jätetään pois. Kaikki haastatteleman poliitikot ovat kokeneet työhaussa syrjintää. Toisaalta ensimmäinen ja kolmas poliitikko eivät olleet kokeneet rasismia koulussa vaan heidän mielestään se riippuu paljon, kuinka itse ajattelee, ja kuinka vakavana pitää rasismia ja syrjinnän.”

Poliitikko 1:

”Erilaisissa tilanteissa ja tuota työelämässä ennen poliitikon uralla, koska siihen tulee erilaisia latauksia, niin niin on mennyt hienosti ilman sen kummempaa syrjintää. Yhdenpakkauksen muistan, en saanut työpaikkaa, koska oli muslimi.”

Poliitikko 2:

”Mutta kuten konkreettisesti ei anneta sinulle samat mahdollisuudet, vaikka työpaikan haku, vaikka sua kohdellaan näellisesti lainsäätöisesti, sua kohdellaan sä sanotaan kiitos, että olet aktiivinen ja olet hakenut viimeisen ja otetaan yhteyttä, mutta silti nimen perusteella sinuun ei oteta yhteyttä, tai sun ulkonäkö.”

Poliitikko 3:

”Työelämässä kyllä siellä se on hyvin yleistä tai tai sanotaan, että ehkä niin semmoista suomalaista työelämää ei jätä, mutta lähinnä niinku työhaussa ja markkinoille. Siellä työhaussa on hyvin yleistä.”

Poliitikko 3:

”Piirissä puhutti ja koettu, että niinku tota, ne kenellä on erilainen nimi tai näyttää erilaisilta”

Poliitikko 3:

”Työhaussa se on ihan valtavan suuri ongelma, mä oon pitkään seurannut hyvin paljon niin kyllä esimerkiksi esimerkiksi semmosissa, ja tota terveydenhuollossa ihan varmasti on semmosta rakenteellista ja ehkä semmosta vähän niinkun järjestelmien takii on, että sillä lajitellaan

ihmisiä ihan ihon perusteella, että heillä on, vaikka jokin paksu iho tai sitä ja tätä ja iso nenä tai mitä tahansa kyl niinku tämmösen kyl näitä on, mitä kaikki tapahtu.”

Ensimmäisen poliitikon mukaan tiettyä piilorasismia tai piilosyrjintää saattoi ilmetä esimerkiksi, jos jäi kutsumatta kaverin syntymäpäiville tai kaverileikeissä. Hänen mielestään, kun asioista keskustelea tarpeeksi kotona ja opettajien kanssa, asiat tokenevat.

Poliitikko 1:

”Jos on ollut jotain syrjintää, niin sitä on sattunut olemaan jossain leikeissä. Pihalla joo, ei ole saanut kutsua synttäreihin tyyppisesti,...”

Toinen poliitikko oli sitä mieltä, että lapsi jää helposti ulkopuolelle koulun tapahtumista ja luokasta ellei ole aloitteellinen ja ennakkoluuloton sekä sosiaalinen. Jos pysyy hiljaisena, on riski jäädä ulkopuolelle. Tämä ei johdu välttämättä syrjinnästä vaan myös siitä, että Suomen kansalaiset ovat hiljaisia ja osa ennakkoluuloisia ulkomaalaisia kohtaan. Toisen poliitikon mielestä hänen piti ponnistaa kaksinkertaisesti koulumaailmassa, jotta sai haluamansa. Hän koki, että jotkut opettajat sakottivat häntä rehellisyydestään ja suorasanaisuudestaan alentamalla arvosanoja.

Poliitikko 2:

”Mutta kyllä huomaa tämmöiseen ennakkoasenteita oli kyllä jonkin verran on pikkuisen tämmöisen, että jos ei voi olla hyvin aktiivinen voi aika herkästi kyllä syrjäytyä ja jäädä vähän sivuun.”

Poliitikko 2:

”Mä sanon mun mielipiteeni ihan rehellisesti suoranaisesti sitä mitä musta tuntuu,...”

Toisen poliitikon mielestä olisi hyvin tärkeää, jos opettajille pidettäisiin enemmän koulutusta monikulttuurisesta kasvatuksesta, koska monet opettajat olivat turhautuneina kysyneet poliitikko 2:lta, mitkä ovat tapoja, joilla toimitaan ulkomaalaistaustaisten oppilaiden kanssa. Tätä on mahdollista ratkaista sillä, että kouluihin palkattaisiin kulttuureiden asiantuntijoita tai lisättäisiin monikulttuurikasvatuksen kursseja.

Poliitikko 2:

”Monikulttuurisuus tarkoittaa sitä, että ihminen tutustuu myös aidosti monikulttuurisuuteen niin tai puhuja ei pelkästään pinnallista vaan tietoa ja se on mielestäni erittäin tärkeää.”

Poliitikko 2:

”Kannattaa ehdottomasti opiskella ja tutustua toisen historiaan.”

Poliitikko 2:

”Koulu verkosto pitäisi rakentaa enemmän siitä, että yhdessä tekemiseen esimerkki koululla. Tarvitaan koulussa myös tämmöinen kulttuurin asiantuntijoita, joka voi myös kääntyä heidän puolella, ja kysyä eli yhteistä työtä tehdään. Opettaja kokee, että heillä on aika vaikeata, että on

no ei ole paha myös, että jokainen kunta esimerkki voi tarjota sinne tällöinen kulttuurin asiantuntijoita, joka voi olla opettajalle apuna.”

Poliitikko 1:n ja poliitikko 3:n mielestä, opettajien syrjimisistä on hyvä kertoa kansanedustajille, jotka voivat viedä asiaa eteenpäin. Heidän kolmen mielestään oppilaiden ja opiskelijoiden kokemaa rasismia ja syrjintää tuodaan harvoin esille eduskunnassa. Yleisintä on maahanmuuttokriittisyydestä sekä pakolaiskriittisyydestä puhuminen ja kaikki kolme poliitikkoa olivat sitä mieltä, että saa olla eri mieltä mistä vain, kunhan ei loukkaa ketään.

Poliitikko 1

”Tuoda asiat näkyville on poliitikon yksi tärkeimpiä tehtäviä. Joo no, jos että jos koetaan syrjintää, ja kun koetaan syrjintää. Niin on tärkeätä, että luotettaviin tahoihin politiikassa ollaan yhteydessä ja tuota pyritään tuomaan asiat esille.”

Poliitikko 2

”Olin rohkea kuitenkin. Joo hyvä, olen huomannut, että jos puhuu rohkeasti, niin välillä sitten sakotetaan.”

Poliitikko 3

”Niin kuin näiden asioiden vastustamiseen, ilman muuta hän voi viedä sitä ihmistä ja hänen pitäisikin olla kuullutkin viedä, koska jos hän on ne sinunkin, se kuntapäätävä tai kansanedustajan hänen kuuluu silloin edustaa niitä kaikkia kuntalaisia. On sellaisia ja oli ne sitten tuota tahansa ja minkä näköisiä tahansa ja minkä taustaisia tahansa, niin hänen kuuluu heidän asioita. Silloin edistää ja hänen kuuluu silloin puuttua yhteiskunnallisiin vääryyksiin.”

Poliitikko 3

”Poliitikothan on juuri sitä varten, että niinku he ajaa kaikkien asioita. Tätä onnistutaan varten, että heihin ihmiset saa ja kuuluukin ottaa yhteyttä niinku, minkä asioiden vuoksi he kokee tärkeäksi niinku, että he ajaisivat asioita.”

Poliitikoiden vastausten mukaan rasismia esiintyy joissakin määrin Suomen kouluissa etenkin piilorasismina tai syrjintänä. Leikeistä saatetaan syrjiä ulkomaalaistaustaisia tai jättää heitä kutsumatta syntymäpäiville. Sosiaalisuutta, rohkeutta ja rehellisyyttä pidettiin tärkeinä. Sosiaalisuus voi muuttaa mahdolliset ennakkokäsitykset ja syrjityksi tuleminen. Sosiaalisuuden avulla otetaan ensimmäinen askel olla syrjimättä ketään ja juttelemalla toisille. Rasismia ja syrjintää kohdattiin etenkin työelämässä, jolloin saatettiin hylätä työhakemus pelkän ulkomaalaisnimen tai uskonnon takia. Nimen perusteella hylkääminen luokitellaan syrjiväksi tilanteeksi ja uskonnon takia hylätty työhakemus luokitellaan rasistiseksi. Oppijoiden kokemaa rasismia tuodaan eduskunnassa huonosti esille, mutta kansan- ja kunnanedustajat ovat sitä mieltä, että oppijoiden on keskusteltava luotettavan poliittisen tahon kanssa rasismien ja syrjinnän tilanteista avoimesti, jotta asioita viedään eteenpäin keskusteltavaksi ja ratkaistavaksi. Samamielisyksiä löytyi siitä, että turhautuneiden opettajien tulisi saada tukea kuten kulttuuriasiantuntijan palkkaaminen kouluun tai yliopisto-opinnoissaan

monikulttuurisuuskasvatuksen kurssien käyminen ja perehtyminen eri kulttuureihin ja niiden historiaan paremmin.

3.4.2 **Kategoria 2: Poliitikkojen rooli rasismien vähentämiseksi kouluissa**

Kun kysyin, miten mielestänne voisitte poliitikkona tukea rasismia ja syrjintää kokevia oppijoita, poliitikko 1:n mielestä luotettavaan tahoon on oltava heti yhteydessä, ja poliitikon tehtäviin kuuluu tuoda kansan asiat esille. Poliitikko 2 vastasi, että lain ja sääntöjen kuuluisivat olla kaikilla samat ja yhteiset, jolloin opettajien kuuluisi myös tutustua monikulttuurisuuteen, monikulttuurisuuskasvatukseen sekä oppijoidensa taustojen historiaan jonkin verran. Usein määrätietoisuus lisää luotettavuutta ja toisen ymmärtämistä. Kaikki kulttuurisesti eivät välttämättä kohtaa toisiaan, kulttuurieroja on monia ja niistä on hyvä olla taustatietoa. Poliitikko 2:n mielestä oppijoiden kokemaan rasismiin tai syrjintään voidaan puuttua tekemällä jotakin hauskaa yhdessä, kuten esimerkiksi harrastukset. Hän kertoi, että on myös maahanmuuttajia, jotka ovat rasisteja tai syrjiviä suomalaisia kohtaan. Poliitikko 3:n mielestä nollatorelanssi rasismille on oltava myös kouluissa, mutta opettajien on ymmärrettävä paremmin ulkomaalaisia ja isänä tai äitinä on hyvä pysyä ajan tasalla siitä, mitä koulussa tapahtuu. Asia on sekä koulun, henkilökunnan että perheen. Poliitikot haluavat sanoa, että sukupuolisensitiivisyyttä on hyvä ottaa huomioon rasismien kaltaisessa asiayhteydessä, koska sukupuolikasvatus tapahtuu jo varhaiskasvatuksessa, joten on hyvä jo silloin opettaa ihmisarvoista sekä ihmisoikeuksista ja kasvattamaan lasta hyväksymään toisia sukupuolia ja ymmärtämään sukupuolen yhdenvertaisuus. Näin voitaisiin esimerkiksi varmistaa lapsen oikeudenmukaisuus ja kasvattaa lasta jo varhaiskasvatuksessa monikulttuurisuuskasvatukseen, jolloin tulevaisuudessa lapset oppivat toimimaan eri sukupuoliroolien sekä monikulttuuristen ihmisten kanssa syrjimättä ja hylkäämättä ketään. (Anttonen 2007, 11; Punnonen 2006a; Näre 2004, 15). Rasismi ja filosofia -kirjan mukaan suvaitsevaisuus saattaa olla lähellä rasismia. Suvaitsevaisuus on hyve ja eräänlainen asennoituminen tiettyyn asiaan, joten on tärkeää tehdä ero sen välille, mitä suvaitaan, ja mitä ei suvaita. Onko kyseessä erilaiseksi katsottu ryhmä vai ryhmän tavat ja käytös, joita pidetään erilaisuudesta huolimatta siedettävänä? Sinokki (2017) ajattelee, että suvaitsevaisuus voisi asettua tai rakentua samanlaiselle virheelliselle yleistykselle kuin rasismi. (Sinokki 2017, 17.) Tässä asiayhteydessä pelaavat ihmispersoonan moraali, normit ja arvot.

Lisäksi Suomen kouluissa kulttuurisensitiivisyys ilmenee esimerkiksi henkilökunnan mahdollisena toisen kulttuurin kunnioittamisena tai arvostamisena. tällöin opettajat ja henkilökunta kunnioittavat toisista kulttuureista tulleita ja yrittävät ymmärtää heitä. Ristiriitatilanteiden ilmestyttyä keskustellaan asioista niin, että päästään yhteisymmärrykseen. Tulevat opettajat ja kasvatustieteilijät opiskelevat kulttuureita ja näkevät sekä elävät monikulttuurisissa ja kansainvälisissä yliopistoissa. Kansainvälisessä yliopistossa varttunut tuleva opettaja ymmärtää tulevaisuudessa paremmin monikulttuurisuutta, koska hänellä on pohjaa sen kehittymisestä, ja monikulttuurisuuskasvatuksesta on jonkinlainen kuva ”miten on hyvä opettaa monikulttuurisia ja miten heidän kanssaan tulisi toimia”. Kun ottaa ennakkoluulot pois ja uskaltaa tulla viereen ja näyttää kiinnostustaan sekä uskaltaa ottaa mukaan monikulttuuritaustaisen niin koulussa kuin työelämässä, syntyy yhteiskunnallinen vuorovaikutus, ja oikeudenmukaisuus toteutuu. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022.)

Poliitikko 1:

”Mä kokisin, että silloin olisi ollut enemmän haastetta, mutta kun kotona pystyy puhumaan erilaisista kohtaamistaan tilanteista ja pyrkinyt selvittämään myös opettajien kanssa myöhemmin, niin yleensä sitten saa laajempaa ymmärrystä.”

Poliitikko 1:

”Luomalla hyviä keskustelufoorumeita, jossa ei ole yhtä ainoaa totuutta ja mahdollisimman moni saa kertoa oman kantansa asiaan avoimesti. Öö turvallisessa ympäristössä tämän tyyppisiä keskusteluita. Mä koen tarvitaan ympäri Suomen mitä tiedän, missä piireissä sen parempi ja sitten kasvattaa siihen suurempaan skaalaan. Sitten toinen asia on niin kuin tunnetaitojen laajempaa opiskelua niin, että tunnetaito ja empatia ja koulutuksesta tulisi selkeä oppitunti, joka alkaa päiväkodista. Kasvatuksesta lähtien ja jatkuu yläasteen loppuun asti ja sitten se olisi valinnaisena mahdollisesti lukio ja ammattikoulutuksessa. Mä luulisin sillä, miten käsitellä vihaa, surua, iloa, erilaisia vaikeita tunteita, niin sillä että puhutaan. Riidat ratkotaan puhumalla käydään, niinku keskustelua ja kerrotaan mitä miltä itsestä tuntuu ja maltetaan kuunnella miltä toisesta tuntuu. Niin mä luulen tämän tyyppisellä konkreettisella koulutuksella voisi olla hyötyä. Ja sitten voisin sanoa myöskin sen, että opettajille voisi avata laajempaa tällöistä niinku eksososiaalista niinku koulutusta eli opettajat voivat kouluttautua enemmän. Ulkopuolisista, muista kulttuureista ja oppia erilaisia menetelmiä kohdata erilaisuutta.”

Poliitikko 2:

”Mä oon itse henkilökohtaisesti pistänyt itteni, mä on niinku käynyt, mä juuri mainitsin esimerkki kävin oppilaita tapaamaan. Tosta mää on heidän kanssaan puhunut kasvotusten ja niin huomaa sitä, kun meillä on yhteistä tekemistä kivaa jotain kivaa tekemistä esimerkiksi urheilemaan.”

Poliitikko 2:

”Mutta kyllä myös maahanmuuttajaosuus myös pitää olla myös hyvin myös aktiivinen. Kyllä mä voin sanoa rehellisesti, että kyllä myös maahanmuuttajien keskuudessa myös pitäisi olla myös ei mietitä, että he ovat kuitenkin rasisteja suomalaisia kohtaan.”

Poliitikko 2:

”Häiritsee todella paljon, että akateemisessa maailmassa tai tuosta korkeakouluissa esimerkiksi niillä on tämä asenteet he ovat korkeammin koulutettuja, ne on älykkäämpiä, tää on yks asia, mitä mua häiritsee todella suunnattomasti ja se johtaa väärin ja harhaan.”

Poliitikko 2:

”Mun mielestä sekä vähemmistön vähemmistöryhmissä, että niinkun enemmistöryhmissä, missä tätä on kummassakin.”

Poliitikko 3:

”Kaikkeen ei tarvitse tietenkään vastata missään nimessä.”

Vähemmistöryhmien sisällä saattaa tapahtua rasismia ja syrjintää. Yhtenä keinona on antaa mahdollisuus ulkomaalaistaustaisille tehdä töitä kaikkialla ja etenkin kouluissa opettajina, jolloin opitaan suvaitsemaan erilaisuutta. Toisaalta rasismia ja syrjintää voi olla siitä huolimatta, että töissä olisi monikulttuurisia. Toisaalta monikulttuuriset voivat pitää omia puoliaan ja opettaa monikulttuurisuutta sekä kulttuurien tuntemusta, jotta mahdollisesti ennakkoluulot saadaan selvitettyä.

Poliitikko 3:

”Siinä taas jälleen kerran sillä työnhaussa. Että, niinku otetaan erinäköiset ihmiset. Opettajiksi, sillä kyllä sinne hakee. Joo, niin se olisi jo se ensimmäinen mistä mä lähtisin, että siitä tulisi normi. Että niinku lapset ja nuoret näkisi opettaa jotain hyvin erinäköisiä, koska. Kyllä sitäkin on. No on nyt enemmän tietysti eri taustaisia erinäköisiä ihmisiä opettajina, mutta et joo, ei se ehkä olekaan sekään mikään itsestäänselvyys.”

Poliitikot olivat samaa mieltä, että syrjintään liittyvissä asioissa olisi tärkeää päästä puhumaan kotona, opettajien kanssa ja työelämässä. Sääntöjen ja lain tulisi vastata ja kohdata jokaista niin suomalaista kuin ulkomaalaistaustaistakin, ja rasismille on oltava nollatorelanssi-ei pelkästään käytännössä vaan vallanpitäjien teoissa ja puheissa. He pyrkivät kertomaan sen, että jokaisella ihmisellä on iso vastuu ja iso rooli vaikuttaa sääntöjen toteutumiseen. Vähemmistöryhmien sisällä saattaa esiintyä syrjintää koulutuksen ja sivistymisen kategorioista, jolloin pidetään vähemmän koulutettua ihmistä aliarvoisena ja hyvin koulutettua yliarvostettavana. Rasismi ja syrjintä eivät kohdistu aina vähemmistöryhmän edustajiin, vaan heidän välillään, ja myös enemmistöryhmää kohtaan toisin kun oletetaan, että enemmistöryhmä aliarvioi vähemmistöryhmää. Toivottiin myös, että erinäköisiä opettajia otetaan työelämään, jolloin samalla opitaan erilaisuuden suvaitsemista, syrjinnän ja rasismin hillitsemistä sekä monikulttuurisuuden oppimista. Syrjinnän ja rasismin vähentämiseksi auttaisivat eri keskustelufoorumit, jossa saa keskustella avoimesti, ja jossa ei ole oikeaa tai väärää vastausta, mitä voitaisi kehittää ympäri Suomen. Seuraavaksi ratkaisevana keinona poliitikko 1 näki tunnetaitojen opettamisessa jo varhaiskasvatuksessa, jossa opittaisiin empaattisuutta ja vaikeista asioista puhumista. Opettajille voisi antaa lisää mahdollisuuksia oppia erilaisuudesta.

Monikulttuurisuuskasvatuksen ohella mainitaan interkulttuurinen eli kulttuurienvälinen kasvatusta (intercultural education). Käsitteiden ero perustuu etuliitteen merkitykseen, vaikka käsitteitä käytetään synonyymeina toisilleen. Monikulttuurisuuden etuliite viittaa asualueella tai samassa instituutiossa olevien kulttuurien määrään, kun taas interkulttuurisuuden etuliitteen perusteella on yhteys vuorovaikutuksen käsitteeseen. (Allemann-Ghionda 2009, 134–135). Kulttuurienvälinen kasvatusta korostaa oikeudenmukaisuutta, yhdenvertaisuutta ja monimuotoisuuden ymmärtämistä monikulttuurisissa yhteiskunnissa. (Lasonen 2005, 400.)

Opiskelijoita autetaan vähentämällä ennakkoluuloja ja ymmärtämällä heidän rasistisia asenteitaan, ja miten niitä voidaan pyrkiä muokkaamaan erilaisilla opetusmenetelmillä. Yhdenvertaisuuden pedagogiikassa opettaja muuttaa opetustapojaan sellaisiksi, jotka tukevat eri kulttuureihin ja sosiaaliluokkiin kuuluvien opiskelijoiden oppimista. Viimeisen

ulottuvuuden ansiosta pyritään koulukulttuurin ja sosiaalisen rakenteen luomiseen, mikä tarkoittaa eri kulttuureihin kuuluvien tai eri etnisistä taustoista tulevien osallistumista koulun toimintaan, kuten esimerkiksi urheiluun. (Branks 2009.) Ulottuvuudet, jotka mainitsin, ilmentävät monikulttuurisuuskasvatuksen tavoitetta auttaa opiskelijoita ymmärtämään kulttuurista monimuotoisuutta ja hahmottamaan omaa kulttuuri-identiteettiään.

Edellä mainittujen mukaan pyritään avoimeen ilmapiiriin sekä kotona että koulussa. Samalla tapahtuu kulttuurienvälinen kehitys, joka edesauttaa ymmärtämään muita kulttuureita ja kohtaamaan niitä.

3.4.3 Kategoria 3: Rasismista olisi hyvä keskustella

Poliitikkojen mukaan syrjinnästä ja rasismista sekä niihin liittyvistä tilanteista on hyvä puhua. Niitä saadaan ratkaistua tuomalla asiat esiin luotettavalle taholle, tekemällä jotakin kivaa yhdessä, ja opettajien on saatava lisää koulutusta monikulttuurisista oppijoista. Vanhempien on hyvä seurata omia lapsiaan ja heidän viihtymistään koulussa. Monikulttuurisuus vaatii erilaisuuden hyväksyntää sekä sopeutumista. Ihmiset voisivat tulla toimeen toistensa kanssa, jos heidän välilleen syntyy ymmärrystä ja tietoa eri kulttuureista sekä ihmisistä. Liebkind (2000, 181) kertoo tietämättömyyden aiheuttavan pelkoa, ennakkoluuloa ja vihaa. Kirjallisuus auttaa vahvistamaan ihmisen äidinkieltä, ymmärtämään kulttuuria sekä itseään ja omaa identiteettiä. Näin syntyy tietoisuus kulttuurien yhtäläisyyksistä sekä eroista, jolloin on helpompi ymmärtää erilaisuutta (Cotton 2000, 19. 52, 62.)

Poliitikko 1:

”Musta pitää pyrkiä keskusteluun ja musta on hyvä, että on on selkeitä vastustajia, jotka niin kuin tuo sen oman näkökulmansa voimakkaastikin esiin...”

Poliitikko 2:

”Rasismissa vaan tuomitaan muut nimenomaan ennakko ja heti eri asiat ovat valmiina. Vaan torjutaan. Ei anneta muille samat mahdollisuudet.”

Poliitikko 2:

”Mä oon itse henkilökohtaisesti pistänyt itteni, mä on niinku käyny, mä juuri mainitsin esimerkki kävin oppilaita tapaamaan. Tosta mä on heidän kanssaan puhunu kasvotusten ja niin huomaa sitä, kun meillä on yhteistä tekemistä kivaa jotain kivaa tekemistä esimerkiksi urheilemaan.”

Poliitikko 3:

”Kaikki pitää niin hyvin perustella.”

Vanhempien olisi hyvin tärkeää olla osallisena kouluyhteisössä, koska poliitikko 2:n mukaan hyvin harva vanhempi osallistuu esimerkiksi vanhempainiltoihin, vaikka tulkkeja on tarjolla. Paras ratkaisukeino oli mielestäni se, kun poliitikot kertoivat, että asioista pitää puhua aina eikä kuten poliitikko 3:n mukaan nykyään rasismi on jätetty kolmannen sektorin taakaksi. Asioita ei

tarkastella tarpeeksi eduskunnassa vaan rasismi ja syrjintä on jätetty kolmannen sektorin taakkaan, kuten järjestöjen ja yhdistysten hoidettaviksi vapaaehtoisten niskoille. Monikulttuuristenperheiden olisi hyvä myös rakentaa luotettava ilmapiiri kotona lapsille keskustelemalla kahdesta eri kulttuurista vapaasti. Tämä puolestaan auttaa lasten temperamentin rakentumista ja itseilmaisutaitojen kehittymistä. Koulussa tulisi olla vastaavanlainen ilmapiiri, jossa maahanmuuttajataustainen tuntee olonsa turvalliseksi ja kuulluksi. Ilman sellaista avointa ilmapiiriä syntyy haastetta.

Poliitikko 1:

”Meillä oli vahva kotikasvatus ja suunnilleen tiedettiin mikä meidän kulttuurissa oli hyvää ja mikä suomen kulttuuri suomalaisten kulttuurissa päällisin puolin hyvää. Mitä oltiin tähti kuultu huomattu oli hyvää ja näitä yhdistelemällä niin kuin teidänkin perheenne on tehnyt, niin aika pitkälle pääsee rauhassa eteenpäin että. Että haastetta olisi, jos eli siinä kohtaa mä kokisin, että silloin olisi ollut enemmän haastetta. Mutta kun kotona pystyy puhumaan erilaisista kohtaamistaan tilanteista ja pyrkinyt selvittämään myös opettajien kanssa myöhemmin, niin yleensä sitten saat laajempaa ymmärrystä.”

Poliitikko 2:

”Mun mielestä se on harmillista, kun vanhemmat eivät osallistu tai sellaiset vanhemmat ei osallistu, koska on tarjottavilla aina tulkkeja myös. Mulle sanottiin esimerkki Pohjois-Hervannan koululla kyllä, että heti on ollut aina tulkki paikalla kuitenkin, ettei tarvitse arastella, mutta sitten kun kutsutaan voi tulla ehkä yksi tai kaksi. Itse asia myöskin, että mun mielestä vanhemmilla se on äärimmäisen hieno tilaisuus tutustua myös suomalaisiin. Myös vanhempiin tai muun maahanmuuttajan vanhempiin, että olisi sellaista, että siinä voi olla esillä myös paljon hyötyä, kun oppii myös siellä tuntemaan muita vanhempia.”

Poliitikko 3:

”No ei ei, ei sittenkään riittävän avoimesti edelleenkaan puhuta, että kyllä se niinku. Kyse edelleen ja aika pitkälti kolmannen sektorin niinku yhdistysten ja aktiivien muiden niinku aktiivien harteille ja niinku silloin se ei ehkä sillä tavalla vaikuta niin paljon ja nyt sitä käsiteltäis niinku, mitä sosiaalisessa järjestelmäs. Joo, et ehkä niinku ei eli ehkä sitä niinku vaan sivutaan, mutta eli ei riittävästi käsitellä.”

Poliitikko 3:

”Niin pitkälle se jää sitten muiden niinku yhdistysten ja järjestöjen. Ja muiden vapaaehtoisten niin kuin hoidettava.”

Kaikkien haastateltujen poliitikkojen mielestä kasvatustieteilijöiden ja tulevien opettajien sekä poliitikoiden olisi hyvin tärkeää olla vuorovaikutuksessa keskenään. Poliitikko 1 oli jo oma-aloitteisesti käynyt muutamassa integroidussa koulussa ja keskustellut opettajien sekä oppijoiden kanssa haasteista. Ja myös kaikki olivat samaa mieltä siinä, että vanhempien on oltava ajan tasalla, mitä koulussa tapahtuu tavalla tai toisella. Niin kotona kuin koulussa on päästävä puhumaan avoimesti ja turvallisesti. Nämä viittaavat yhdessäolon hauskuuteen,

ihmisyyteen sekä osaksi yksinäisyyden pelkoon. Oppijat haluavat kertoa sen, että he katsovat muita sellaisina, millaisia he ovat ja arvostavat toisiaan sellaisinaan.

Poliitikko 2:

”Nuori mies, mitä muilla aina jäänyt erittäin hyvään mieliin sen jälkeen. Hän sanoi, että minä en katso, mitä mun kaverin tuosta ihonväri tai mikä hänen uskonto on, minä katso, että hän on mukava kaveri, hyvä tyyppi. Näin se sanoi, niin kyllä myös sitä löytyy myös positiivisuutta.”

Poliitikko 2:

”Niin halattiin niin ei katota, että mikä toinen ihonväri tai meillä pitäisi olla kivaa tekemistä eli meillä on vähän vähän suuntaa ja päämäärää samanlaisia kuitenkin, että tämä on meidän yhteinen kotimaamme ja pidämme huolta siitä.”

Vanhempien ja koulun yhteistyön sekä aktiivisen vuorovaikutuksen tulisi olla säännöllistä ja vanhempien olisi hyvä osallistua koulun järjestämiin tilaisuuksiin, joissa on myös tarjolla tulkkeja. Samalla tapahtuu kulttuurillinen kasvatus koulun sekä kodin välillä, mikä saattaisi helpottaa heidän ymmärrystään ja helpottaa lasten mieltä. Lapsella tulisi olla turvallinen olo keskustella avoimesti kotona ja koulussa mieltään askarruttavista kulttuurisista seikoista. Rasistisista ja syrjivistä tilanteista on puhuttava luotettavalle taholle ja koulussa. Lapset katsovat toisiaan ihmisinä eivätkä ulkonäön, uskonnon tai ihonvärin perusteella, nämä ovat asioita, jotka tulevat kasvatusympäristössä esille jo varhain. Rasismi on opittuja malleja joko kasvatuksesta tai ympäristöstä. Jokaisen arvostaminen, suvaitseminen ja kunnioittaminen ovat tärkeitä opittuja malleja kotona, koulussa sekä ympäröivässä ympäristössä. Monikulttuurisuus on kodin, perheen ja yhteiskunnan antamaa perintöä, joka välittää asenteita, arvoja, uskomuksia sekä kieltä. Monikulttuurisuus voidaan laskea erilaisten kulttuureiden keskenään sovussa olemisena, jolloin hyväksytään ihmisryhmille tyypillisiä ominaispiirteitä. (Alameri-Sajama 2004, 16–17.)

3.4.4 Katgoria 4: Haastateltavien poliitikoiden suhtautuminen vastapoliitikkojen vihapuheisiin

Poliitikoiden vastauksissa oli selvä hajanaisuus. Ensimmäinen poliitikko oli hyvin tyyni vastatessaan ja perusteli suhtautumisensa vastapoliitikoiden vihapuheisiin lailla. Toinen poliitikko oli kriittinen ja suhtautui empaattisesti. Kolmas poliitikko vastasi väsyneenä välinpitämättömästi ja perusteli muiden vastapoliitikoiden vihapuheita loputtomaksi ketjuksi. Poliitikot eivät ole tämän mukaan samanlaisia eivätkä ajattele samaan tapaan, ensimmäinen ajattelee vihapuheiden ja vastapoliitikoiden olevan lain hoidettavissa, kun taas toinen poliitikko suhtautuu siihen tunteella ja empaattisuudella ja haluaa auttaa asiaa pistämällä vastaan vastapoliitikoille. Hän kokee, että vastaamalla asiat saadaan jäähdytettyä, vaikkei päästäisikään viralliseen lopputulokseen tai yhteisymmärrykseen. Viimeinen poliitikko on väsynyt loputtomista vihapuheista ja näkee asian rennommin, että se ken haluaa puhua, antaa hänen tehdä niin. Viimeinen poliitikko ei suosittelen vastaan laittamista, koska hän kertoi siitä tulevan loputon jatkumo, joka saattaa ottaa omasta ajasta ja terveydestä.

Poliitikko 1:

”Poliitikoilla on oikeus tehdä, mitä hän haluaa niin kauan, kun se on jollain tasolla ei laitonta.”

Poliitikko 2: ”Eräs edustaja, joka on myös kaupunginvaltuutettuna, hän esitti, että pitäisi kieltää, että ei oteta yhtäkään maahanmuuttajaa täällä Tampereelle.”

Poliitikko 3: ”Mutta mä en kauheasti jaksaa semmosii niinku mä koen sen niin turhaks, koska sitä on jotenkin niin paljon”

Poliitikko 1 näkee sen, että vastapoliitikoille vastataan lain mukaan, kerrotaan mikä olisi laillista ja mikä ei-laillista. Hän hakee asiat diplomaattisesti eikä suoraan. Poliitikko 2 hakee asiat kysymällä suoraan. Hän reagoi tunteella valtuustosalin istunnossa vastapoliitikon esittämään väitteeseen, että pakolaiskeskus olisi suljettava, koska muslimit eivät kunnioita Suomen kulttuuria, eivät opiskele, eivätkä tee töitä. Poliitikko pisti vastaan ja kertoi muslimeista maahanmuuttajaoppijoista, jotka opiskelevat korkeakouluissa ja töitä tekevästä maahanmuuttajista. Poliitikot yhdistivät voimansa ja äänestivät vastapoliitikkoa vastaan. Poliitikko 2 kertoi, että kaikkien muslimien mainetta ei ole hyvä mustamaalata, jos osa vähemmistöryhmästä tekee väärin. Valtuustossa pidettiin lain säännöistä kiinni eikä äänestetty väitettä, jossa on selkeät syrjivät ja rasistiset väitteet. Poliitikko 3 näkee vastapoliitikoille vastaamisen turhana asiana, koska tästä tulisi loputon ja jatkuva jana. Vastapoliitikoiden kielenkäyttö on yleensä epäsiivistynyttä, mikä tuhauttaa lisää. Poliitikko 3 ajattelee, että ei tarvitse haaskata omaa aikaansa vastaamalla raakoihin vastaväitteisiin, sen sijaan itseään kohdistuvaan vihapuheeseen voi käyttää älykkäitä tapoja vastata. Poliitikko 3:n mielestä vihapuheille ei tarvitse antaa suurta numeroa.

Poliitikko1:

”Kaikkein tärkeintä me voidaan julistaa. Lopuksi kuitenkin, millainen merkitys on se, millä, miten lain pykälät ja esityö on tehty. Se ei ole rasistista tai syrjivää se kattaa monipuolisesti. Toi on valtakeskustelu.”

Poliitikko 2:

”Ehdotti myös pakolaiskeskuksen pitäisi sulkea kokonaan Tampereella. Pakolaiskeskus on perheitä, on lapsia ja talviajalla heitetään kaikki pihalla. Eli kun joudut laittomasti maasta kuitenkin naisia ja lapsia niinpä itselleen ja sitten pitäisi niinku laittaa muuri. Mitä tällainen Trumpin tyyli ja tuosta, että ei kukaan ei saa tulla tänne. Vähän ajan päästä kysytään mikä perusteet on. Joo sitten hän perusteli siitä, että koska kaikki pakolaiset ovat muslimeita. Muslimit eivät kunnioita kulttuuria eivät opiskele, eivät teke työtä ja niin.”

Poliitikko 3:

”Tarkoittaa sitä, että pitäis puuttuu, mutta sais niinku koko ajan olla jossain vastailemassa ja ihmisiä puhumassa, siis tiettyyn pisteeseen sitä jaksaa, mut ei sitä itelleenkään voi semmosta uraa tai päivätyötä tehdä, että olis koko ajan näiden inhottavien niinku vastaamassa niihin ja ne jaksaa ja yleensä. He jaksavat sitä enemmän mitä enemmän sinä niille vastaat. Niin ei kauheasti

omaa aikaansa pysty pistämään, mutta lähinnä jos omaan itseensä kohdistuu niin on hyvä fiksusti ottaa asioita puheeksi tai vastata mut et monesti se on niin tyhmää ja turhaa et kauheesti ei tarvi välttämättä puuttua.”

Haastateltavat poliitikot olivat melkein samalla aallonpituudella, että laki rankaisee. Laki, rohkeus sekä välinpitämättömyys ovat kolme persoonallista luonnetta, joille on tarve politiikassa ylipäättään. Jokaisen käytös vaikuttaa. On tarvetta asialliselle käyttäytymiselle, joka on lain mukaista. On myös tarvetta haastaa toista kasvotusten ja kertoen omasta mielipiteestään ja on tarvetta välinpitämättömyydelle, joka saa vihapuhujat ymmärtämään oman puheensa mitättömyyden. Puhe on mitätöntä silloin, kun se on loukkaavaa. Jos kaikki poliitikot haastaisivat kaikkia vastapoliitikoita joka kerta niin saattaisi syttyä sota palamaan kummankin välillä.

3.5 Luotettavuus

Aineiston laatuun, tarkkaan tulokseen ja tuloksien luotettavuuteen vaikuttaa aineiston laatu ja huolellisuus. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 184–185.) Luotettavuuteen vaikuttaa osallistujamäärä ja ymmärrys aihetta kohtaan. Tutkimuksessa käy ilmi, että osallistujat tietävät asiasta hyvin ja ovat edes kuulleet tämänkaltaisista kokemuksista ja jokainen heistä kolmesta on kokenut työhaussa tullessa syrjityksi ulkomaalaisnimensä takia, mutta tämä asia on hyvin laaja ja loputon asia.

Oma taustani on monikulttuurinen ja tämä monikulttuuritaustaisuuteni antaa minulle enemmän mielenkiintoa perehtyä työhön. Olen hyvin kiinnostunut ja innostunut työni aiheesta ja osaan samaistua valitsemaani kohderyhmään, koska itse olen elänyt tätä elämää ja olen hyvin tietoinen mistä puhutaan. Olen hyvin tietoinen monikulttuurisuudesta ja ymmärrän sen haasteita ja vaikeuksia, jotka puolestaan johtavat rasismiin tai syrjinnän kohteeksi tulemiseen.

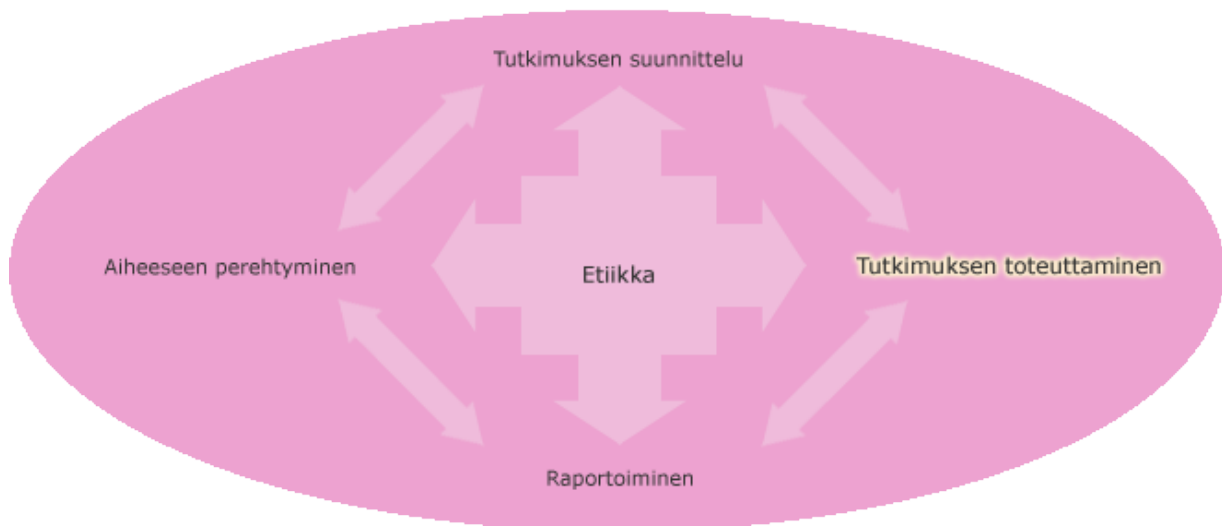
Olen syntynyt Suomessa, mutta näytän ulkomaalaiselta. Haastatellessani poliitikoita olin hyvin ymmärtäväinen heidän sanomisistaan, koska olen itse käynyt samoja dialogeja aikaisemmin läpi ja kuullut näistä asioista ihmisiltä. Olin yllätynyt siitä, kun kuulin positiivisia kokemuksia olevan enemmän kuin negatiivisia. Kaikilla haastattelemillani oli positiivisia kokemuksia monikulttuurisuudesta koulussa ja kotona.

Olen kokenut paljon rasismia, mutta haastattelemani informantit eivät ole kokeneet saman verran rasismia. Tätä tutkimusta tehdessäni ymmärsin, että syrjinnän ja rasismien kokemukset vaihtelevat yksilöllisesti. Olen kuitenkin oppinut asioista avoimesti puhumista. Ennakkoluuloja ei ole hyvä tukahduttaa omaan ”sisäiseen yhteiskuntaan” eli omaan itseensä. Asioista on hyvä puhua, ajatella ja pohtia yhdessä. Todennäköisesti keskustelujen kautta monien ennakkoluulot saattavat jäädä pois. Elleivät toiset uskalla aloittaa keskustelua, on hyvä aloittaa se itse olemalla rohkea ja ottamalla ensimmäisen askeleen. Pohtimalla ja tutkimalla rasismia ja syrjinnän käsitteiden syitä, on helpompi päästä johtolankoihin sekä yhdistäviin tekijöihin, joiden kautta rasismia alakategorioineen päästään tukahduttamaan pikkujalaa.

Tutkimuksessani haastateltujen mukaan yhdistäviä tekijöitä ovat halu ja mielenkiinto oppia auttamaan itseä, muita ja omia lapsia. Tietyn päämäärän saavuttaminen on tärkeää. Koululle yhteydenpito kotiin poliitikko 2:n mukaan oli erittäin tärkeää. Poliitikot 1 ja 3 näkivät, että avoin ympäristö sekä koulussa että kotona auttavat ymmärtämään kulttuureita, kun niistä päästään puhumaan avoimesti. Poliitikko 3 ajatteli, että suorasanaisuus ja rehellisyys olivat tärkeitä koulussa, mutta jotkut opettajat saattoivat sakottaa suorasanaisuudesta. Koulun ja kodin rakentama avoin ja turvallinen ympäristö, jossa saa keskustella eri kulttuureista, auttaa ymmärtämään itseä ja muita. Kaikki kolme poliitikkoa olivat sitä mieltä, että epäoikeudenmukaista koemusta kokenut saa avoimesti ottaa yhteyttä poliitikoihin. Näiden poliitikoiden mielestä ennakkoluuloista on helpompi päästä yli keskustelemalla asioista avoimesti, koska he kaikki ovat kokeneet ulkomaalaisnimensä takia syrjintää työnsä.

Toiminta on turhaa ilman näkemystä ja tiettyä päämäärää. Ajattelen tutkimuksessani myös, että ajatukset eivät koskaan voisi olla rajallisia. Ajatukset ovat vapaita, merkitsevät vapautta ja ovat vapaus itsessään. Mitä enemmän ajattelee, sitä enemmän valaistuu. Ajattelu saattaa uuvuttaa, mutta avartaa. On hyvä oppia näkemään hyviä puolia asioissa, ennen kuin luulee jotakin epärealistista. Tätä olen tutkimukseni aikana pohtinut ja oppinut. Haastattelemani ihmiset ajattelivat hyvin monipuolisesti, ja osan vastaukset yllättivät positiivisesti ja osan negatiivisesti. En osannut ajatella hajontaa vastauksista vastapoliitikoiden vihapuheiden kysymykselle. Poliitikko 1 rakensi vastauksensa vastapoliitikoiden vihapuheista Suomen lakiin, poliitikko 2 vetosi tunteisiin ja poliitikko 3 oli sitä mieltä, että vihapuheille ei kannata antaa arvoa ja vastata haaskaten omaa aikaa loputtomaan ketjuun. Rasismi ja syrjintä saattavat olla jollekin painajainen, mutta siihen tutustuessi asiat voivat muuttua, koska niiden kanssa voisi oppia elämään, mutta ei ole pakko.

Tutkimukseni alaluku toteutui haastattelujen kautta, jolloin sain tarvittavaa tietoa, josta rikastuin ja rikastutin tutkimustani. Kolme poliitikkoa kertoi omista näkökulmistaan rasismista kouluissa ja työelämässä, poliitikoiden roolista rasismien vähentämiseksi kouluissa, rasismien käsiteltävyydestä sekä informanttien suhtautumisesta vastapoliitikkojen vihapuheisiin. Tämän laadullisen alaluvun tutkimuksen vahvuuksina pidän omaa monikulttuuritaustaisuuttani sekä poliitikoita. Käytin myös tutkimukseni rinnalla tieteellistä aineistoa.

Kuvio 2 (Jyväskylän yliopisto 2021: tutkimuksen toteuttaminen.)

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa on merkittävää kuvata luotettavuutta. Laadullinen tutkimus poikkeaa määrällisestä eli kvantitatiivisesta tutkimusmetodista tilastoitavaan tietoon perustuvasta tutkimuksesta. Tutkimusmenetelmät. On mahdollista käyttää erilaisia tutkimusmetodologioita, mikä mahdollistaa useita tutkimusotteita. Täten voidaan tarkastella informanttien kokemuksellisuutta, kuten fenomenografisessa tutkimusotteessa. (Anttila 2014.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ei voida tarkastella perinteisillä luotettavuuskriteereillä, validiteetilla tai reliabiliteetilla (Heikkinen 2005, 352). Laadullisen tutkimuksen fenomenografinen ote on yleensä kontekstisidonnainen, jossa ei haeta yleistettävyyttä, sen sijaan keskitytään informanttien käsityksiin tutkittavasta aiheesta. Näin ajatellaan, että yksittäisen tutkimuksen toistettavuus ei ole relevanttia. (Metsämuuronen 2006, 48.) Laadullisen tutkimusmenetelmän luotettavuutta voidaan perustaa fenomenografiseen tutkimusotteeseen tuoden tietoa koko tutkimusprosessin ajalta mukaan lukien tutkimusasetelma, teoreettinen tausta, aineiston tuominen sekä analyysi ja pohdinta. Olen kuvannut seuraavia asioita pro gradun laadullisessa tutkimuksen osassani kattavasti. Lähetin viestin useille eri puolueita kannattaville poliitikoille, mutta haastatteluun suostui vain neljä ja neljästä haastattelusta vain kolme oli onnistuneita. (Maxwell 2002, 45.) Laadullisen tutkimuksen osiossa olen avannut tutkimusongelman, metodin, tutkimuskohteen valinnan sekä raportoinnin. Tutkimusongelma koostuu omasta kiinnostuksestani, joka on herännyt lapsuudessani. Kokemani syrjintä jo lapsuudessa tai se, että työni asetetaan ala-arvoisempaan tilaan ovat asioita, jotka ovat saaneet minut kiinnostumaan rasismien ja syrjinnän aiheista. Rajasin aiheeni kiinnostuksen mukaan ja olen onnistunut keräämään hyviä argumentteja poliitikoilta. Otin yhteyttä Suomen Tasavallan presidenttiin haastattelua varten, mutta vastattiin, että Tasavallan presidentti on kiireinen. Koulutustaustani on kasvatustieteen maisteri, mistä on hyötyä tämän asian akateemisen pohdinnan ja tutkimisen kannalta. Olen kokenut rasismia ja syrjintää peruskoulussa ja toisella luokka-asteella, toisin sanoen olen kokenut sitä kasvatustieteiden ihmisiltä. Tämä saa minut haastattelemaan poliitikoita ja lähettämään kyselylomakkeita kasvatustieteilijöiden

opiskelijoille sekä opettajankoulutuslaitokseen. Tämä tutkimus ei ole tarkoitettu muulle taholle kuin ihmisille, jotka ovat kokeneet rasismia, mutta eivät ole ottaneet asiaa puheeksi. Suurin osa informanteista piti tämän asian esiin ottamista rohkeana askeleena. Rasismien aihe on globaalinen ja kansainvälinen. Sitä tapahtuu kaikkialla ja jatkuvasti eri tavalla. Tämän tutkimuksen kautta lukijat voisivat ajatella omaa käytöstään, omia arvojaan sekä ymmärtää rasismia ja syrjintää käsitteinä. Tutkimukseni aihe ei ole tarkoitus loukata vaan sen avulla pyritään saamaan lukijoita ajattelemaan, mikä voisi olla rasismia ja mikä ei välttämättä ole rasismia tai syrjintää. (Anttila 2014.) Anttilan (2014) mukaan tulisi olla taustaymmärrys tutkittavasta aiheesta, ja sitä minulla on.

Tutkimusaineisto ja poliitikoiden anonyymisyys on suojattu ja tutkimusaineiston käsittelyprosessista on tehty tietosuojailmoitus (Liite 2). Tutkimusmateriaalin tuottamisen vaiheita on kuvattu aiheen omassa luvussaan tarkasti noudattaen tutkijan eettisiä periaatteita. Tutkijan eettisyys on oltava kaikissa tutkimuksen vaiheissa, kyseistä tutkimusta arvioitaessa sekä luotettavan tutkimusaineiston saaminen yhteiskuntaa varten.

3.6 Yhteenveto

Rasismia ja syrjintää Suomen poliitikoiden näkökulmista on olemassa vieläkin. Joidenkin haastateltavien poliitikoiden mielestä valkoinen rasismi on olemassa, jolloin enemmistö haluaa olla johtajina ja alistaa vähemmistöryhmiä rakentamalla heihin tietyt ammattitavoitteet jo lapsuudessa, kuten olla taksi- tai bussikuskeja tai kokkeja ja siivoojia. Jotkut opettajat käyttäytyvät syrjivästi, koska heillä on tietämättömyyttä monikulttuurisuudesta sekä monikulttuurisuuskasvatuksesta. Kaikki ei ole aina rasismia, syrjintää tai piilorasismia, joskus se on vähätietoisuutta tai väärinymmärrystä heikosta kielitaidosta johtuen. Ongelmat voidaan ratkaista olemalla yhdessä, tekemällä yhdessä, puhumalla ja tuomalla asioita sekä tunteita esiin, ja käsitellä niitä jatkuvasti eikä satunnaisesti. Olen poliitikkojen kanssa samaa mieltä näistä asioista. Mitään ihmettä ei voi tapahtua olemassa olemattomista asioista, mutta ihmeitä voi tapahtua, kun asioista puhutaan tarpeeksi ja niitä tuodaan tarpeeksi esille. Jokainen voi omalla toiminnallaan päättää ollako hiljaa vai puhuako rasismista ja syrjinnästä. Rasismia ja syrjintää tapahtuu niin enemmistöryhmissä toistensa kanssa, vähemmistöryhmien sisällä sekä näiden kummankin kanssakäymisen aikana. Rasismia on kaikkialla maailmassa. Kaikkialla on syrjintää, jopa perheiden sisällä.

Rasismi on ollut nimeltään rotusyrjintä ja se on ollut eräänlainen näkemys, jonka mukaan ihmiskunta jakaantuu erilaisiin rodullisiin eli rotujenkaltaisiin ryhmiin. Ryhmät kuten rodut, kulttuurit, uskonnot muodostavat hierarkian, jossa toiset ryhmät sijoittuvat paremmalle sijalle ominaisuuksiensa vuoksi. Tällainen ajatus ihmisryhmien välisestä hierarkiasta toistuu rasismissa eri ilmenemismuodoissa. Toisaalta Sinkkosen (2017) mukaan on virhe ajatella, että vain biologiseen hierarkiaan uskominen olisi rasismia. Rasismi ja rasistinen ihmisryhmien arvottaminen on muiden kulttuuristen ilmiöiden tavoin elävä ja kehittyvä. Se kehittyy etenkin kulttuurin mukana ja saa eri aikoina ja erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä uusia tai monimuotoisempia ilmenemismuotoja. Rasismien kulttuurievoluutioon kuuluu virhe kuvitella, että rasismi on yksinkertainen ilmiö, jonka on mahdollista ymmärtää tai tunnistaa kaikkialla

vaivattomasti, pohtimatta sen luonnetta. (Sinokki 2017.) Eriarvoistaminen ei ole aina rasismia vaan henkilön eriarvoinen kohtelu puoluekirjan perusteella voi olla syrjintää, mutta ei välttämättä rasismia, koska rasismi liittyy rotuun tai siihen vertautuviin ominaisuuksiin, joihin yksilöllä ei ole vaikutusmahdollisuutta. Tosiaan Mandelan (1995, 624) mukaan vapaus on jakamaton ketju, ja kuka tahansa ihmisistä voisi olla kaikissa ketjuissa, ja sortajat on vapautettava kuten sorretut. Saaren ja Karvalan (2008) teorian viimeisen hyväksymisvaiheen mukaan opiskelija löytää omat vahvuutensa, ratkaisuja opiskeluun sekä työhön liittyviin uusiin tilanteisiin (Saari ja Karvala 2008, 8–10). Tuomittaviksi katsotaan eriarvoistaminen esimerkiksi sukupuolen tai vammaisuuden perusteella.

Tutkimukseni tutkimusote ja aineistoanalyysimenetelmä on fenomenografia. Fenomenografiassa tutkitaan ilmiötä sekä kuvataan ja tutkitaan maailman rakentumista ja sen ilmentymistä ihmisten tietoisuudessa. Fenomenografiassa tarkastellaan ihmisten erilaisia käsityksiä ja tapoja kokea asioita sekä yksilöiden erilaisia tapoja ajatella niistä. Kun tutkitaan ihmisten ymmärrystä jostakin ilmiöstä, konsepteista tai tavoista, voidaan todeta, että on olemassa rajallinen määrä tapoja ymmärtää niitä. Fenomenografia tutkii erilaisia ymmärryksen variaatioita tietystä asiasta, jota on määritelty. Tavoitteena on kartoittaa erilaisia ymmärryksiä ja niiden keskinäisiä suhteita toisiinsa. (Hyytinen & Koskela 2017, 38.)

Ymmärtämisessä koetut ilmiöt selitetään liittämällä tapahtumia toisiinsa yhdistelemällä yksilön ja ympäröivän maailman suhdetta. Tällöin on olemassa vain yksi maailma, joka on sekä todellinen että koettu. (Paloniemi ja Huusko 2016, 119–121.) Kyse on ulkoisesta ja sisäisestä horisontista. Sisäinen horisontti käsittää vain tutkittavan aiheen eli käsityksen siitä, mitä aihe tarkoittaa. Ulkoinen horisontti käsittää marginaaleineen informanttien käsityksiä liittäen niitä tutkittavaan aiheeseen. (Cope 2004; Pang 2003.)

Tässä alaluvussa tutkimuskysymykset laadullisen aineiston analyysissä tarkastelivat kolmen poliitikon näkökulmia ja käsityksiä rasismista kouluissa ja työelämässä, poliitikkojen roolia rasismien vähentämiseksi kouluissa, tärkeydestä käsitellä rasismia ja haastateltavien poliitikoiden suhtautumisia vastapoliitikoiden vihapuheisiin.

Poliitikoiden vastausten mukaan rasismia esiintyy joissakin määrin Suomen kouluissa etenkin piilorasismina tai syrjintänä. Leikeistä saatetaan syrjiä ulkomaalaistaustaisia tai jättää heitä kutsumatta syntymäpäiville. Sosiaalisuutta, rohkeutta ja rehellisyyttä pidettiin tärkeinä. Sosiaalisuus voi muuttaa mahdolliset ennakkokäsitykset ja syrjityksi tulemisen. Sosiaalisuuden avulla otetaan ensimmäinen askel syrjimättä ketään ja juttelemalla toisille. Rasismia ja syrjintää kohdattiin etenkin työelämässä, jolloin saatettiin hylätä työhakemus pelkän ulkomaalaisnimen tai uskonnon takia. Nimen perusteella hylkääminen luokitellaan syrjiväksi tilanteeksi ja uskonnon takia hylätty työhakemus luokitellaan rasistiseksi. Oppijoiden kokemaa rasismia tuodaan eduskunnassa huonosti esille, mutta kansan- ja kunnanedustajat ovat sitä mieltä, että oppijoiden on keskusteltava luotettavan poliittisen tahon kanssa rasismien ja syrjinnän tilanteista avoimesti, jotta asioita viedään eteenpäin keskusteltavaksi ja ratkaistavaksi. Samamielisyksiä löytyi siitä, että turhautuneiden opettajien tulisi saada tukea kuten kulttuuriasiantuntijan

palkattavaksi kouluun tai käydä yliopisto-opinnoissaan monikulttuurisuuskasvatuksen kursseja ja perehtyä eri kulttuureihin ja niiden historiaan paremmin.

Poliitikot olivat samaa mieltä, että syrjintään liittyvissä asioissa olisi tärkeää päästä puhumaan kotona, opettajien kanssa ja työelämässä. Sääntöjen ja lain tulisi vastata ja kohdata jokaista niin suomalaista kuin ulkomaalaistaustaistakin, ja rasismille on oltava nollatoleranssi ei pelkästään käytännössä vaan vallanpitäjien teoissa ja puheissa. He pyrkivät kertomaan sen, että jokaisella ihmisellä on iso vastuu ja iso rooli vaikuttaa sääntöjen toteutumiseen. Vähemmistöryhmien sisällä saattaa esiintyä syrjintää koulutuksen ja sivistymisen kategorioista, jolloin pidetään vähemmän koulutettua ihmistä aliarvoisena ja hyvin koulutettua yliarvostettavana. Rasismi ja syrjintä ei kohdistu aina vähemmistöryhmän edustajiin vaan heidän välilleen ja myös enemmistöryhmää kohtaan toisin kun oletetaan, että enemmistöryhmä aliarvioi vähemmistöryhmää. Toivottiin myös, että erinäköisiä opettajia otetaan työelämään, niin samalla opitaan erilaisuuden suvaitsemista, syrjinnän ja rasismin hillitsemistä sekä monikulttuurisuuden oppimista. Syrjinnän ja rasismin vähentämiseksi auttaisivat eri keskustelufoorumit, jossa saa keskustella avoimesti, ja jossa ei ole oikeaa tai väärää vastausta, mitä voitaisi kehittää ympäri Suomen. Seuraavaksi ratkaisevana keinona poliitikko 1 näki tunnetaitojen opettamisen jo varhaiskasvatuksessa, jossa opittaisiin empaattisuutta ja vaikeista asioista puhumista. Opettajille voisi antaa lisää mahdollisuuksia oppia erilaisuudesta.

Poliitikkojen mukaan syrjinnästä ja rasismista sekä niihin liittyvistä tilanteista on hyvä puhua. Niitä saadaan ratkaistua tuomalla asiat esiin luotettavalle taholle, tekemällä jotakin kivaa yhdessä ja opettajien on saatava lisää koulutusta monikulttuurisista oppijoista ja vanhempien on hyvä seurata omia lapsiaan ja heidän viihtymistään koulussa.

Kodin ja koulun yhteistyöllä tarkoitetaan kaikenlaista yhteistä yhteydenpitoa niin koulutuspolitiikan, opetussuunnitelman, koulun arjen sekä tutkimuksen tasoilla. Yhteistyölle on laadittu yhteisiä tavoitteita ja odotuksia. Koulun ja kodin suhteilla on tarkoituksena luoda luottamuksellinen ilmapiiri ja rakentaa koulun henkilökunnan sekä vanhempien välille hyvät edellytykset oppilaiden kasvuun. (Metso 2004, 26–27.)

Kodin ja koulun välinen yhteistyö voidaan jakaa kolmeen yhdyssanahaaraan: yhteydenpitoon, yhteistyöhön sekä yhteistoimintaan. Yhteydenpidossa koulu on kotiin yhteydessä vain silloin, jos on tarve. Usein kyseessä on jotain epämiellyttävää tai kodin ja koulun suhteen kehittymisen kannalta jotakin kielteistä. Yhteydenpidossa opettaja ottaa huomioon erilaiset perheet ja heidän tarpeensa yhteydenpitoon. Perheillä yhteydenpidot vaihtelevat. Opettaja sopii yhteydenpitovälineestä vanhempien kanssa erikseen. Joitakin asioita käsitellään puhelimitse, kun taas toiset vanhemmat suosivat asioiden hoitamista kasvotusten. (Kinnunen & Viitala 2008, 6–14.)

Yhteistyössä opettajat ja vanhemmat tekevät yhteistyötä keskenään. Tämä on kodin ja koulun yhteistyön vaativin taso, jossa asetetaan yhteisiä tavoitteita sekä tukevien toimintamuotojen käyttämistä. Yhteistyöllä tarkoitetaan vanhempainiltoja, retkiä ja juhlia. Yksilötasolla toimintaan viitataan opettajan sekä yksittäisen oppilaan yhteistyöhön. Vanhemmilla on oikeus

vaikuttaa opetusta sekä kasvatusta koskevissa kysymyksissä vanhempainyhdistyksissä. Vanhempainyhdistyksissä tehdään yhteistyötä opetustoiminnan kanssa. (Opetushallitus 2007, 13.)

Yhteistyö ehkäisee ongelmien syntymistä ja helpottaa niiden ratkaisemista (Opetushallitus 2007, 3). Koulun ja kodin välinen yhteistyö vaikuttaa positiivisesti oppilaan koulumenestykseen, kotitehtävien tekemiseen sekä asennoitumiseen koulua kohtaan (Beveridge 2005, 61; ks. myös Opetushallitus 2007, 3; Opetushallitus 2010, 3).

Haastateltavat poliitikot olivat melkein samalla aallonpituudella, että laki rankaisee vastapoliitikkojen vihapuheita. Laki, rohkeus sekä välinpitämättömyys ovat kolme persoonallista luonnetta, joille on tarve politiikassa ylipäättään. Jokaisen käytös vaikuttaa. On tarvetta asialliselle keskustelulle, joka vastaa lain nimessä. On tarvetta haastaa toista kasvojen ja kertoa omasta mielipiteestä ja on tarvetta välinpitämättömyydelle, joka saa vihapuhujat ymmärtämään oman puheensa mitättömyyden. Puhe on mitätöntä silloin, kun se on loukkaavaa. Jos kaikki poliitikot haastaisivat kaikkia vastapoliitikoita joka kerta niin saattaisi syttyä sota palamaan kummankin välillä. Puurosen (2011) mukaan ”poliisilla ja oikeistolaitoksella on keskeinen asema etnisten vähemmistöjen sekä suomensuomalaisen valtaväestön ja suomalaisen yhteiskunnan välisen luottamuksen rakentamisessa. Oikeuslaitos, erityisesti tuomioistuimet ovat viime kädessä vastuussa lakeja rikkovien henkilöiden rankaisemisesta. Yleistä järjestystä valvovaa sekä rikoksia torjuvia selvittävä poliisi on viranomainen, jonka kanssa maahanmuuttajat ovat tekemisissä joutuessaan rasistisen tai muu rikollisuuden uhriksi tai tehdessään rikoksia.” (Puuronen 2011, 168.) Maahanmuuttajat, erityisesti pakolaiset liitetään laittomuuteen ja rikollisuuteen, eikä heidän ihmisoikeuksia tai kokemuksia tuoda niinkään esille. Yleensä kansanedustajat haluavat retorisesti luoda itsestään suvaitsevaisen ja ymmärtäväisen kuvan, mutta rivien välistä lukee heidän maahanmuuttokriittisyytensä. Tämän mukaan poliitikkojen puheet vahvistavat ulkomaalaisvastaisia asenteita, kuten maahanmuuttokritiikkiä, jossa on vihaa. (Van Dijk 2000b, 10–11; Puuronen 2011, 208.)

4 Määrällisen opiskelijavastaajien näkemyksiä ja kokemuksia rasismista ja syrjinnästä

Tarkastelen aineistossa Webropolin-kyselylomaketta, joka tarkastelee kasvatustieteilijöiden sekä tulevien opettajien asenteita rasismista ja näkökulmia syrjinnästä ja opettamisesta eri kysymysten avulla. Julkista nettilinkkiä lähetettiin neljän suomalaisen yliopiston kasvatustieteen tiedekuntaan ja opettajankoulutuslaitokseen. Kyselyä avasi 1055 ja aloitti vastaamisen 535, mutta 273 vastasi. Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessäni käsittelen vastaajien näkemystä koulusta ja maahanmuuttajaoppilaista. Tutkin seuraavaa tutkimuskysymystä vastaajien iän, sukupuolen ja pääaineopintojen perusteella suhteessa opetuskokemukseen yleensä ja opetuskokemuksensa ulkomaalaisten tai maahanmuuttajaoppilaiden opettamisessa. Alaluvut käsittelevät vastaajien näkemyksiä maahanmuuttajataustaisista lapsista, rotuerottelua ja sen esiintyvyyttä nykypäivinä, rasismia ja syrjinnän määrittelyä, n-sanan käyttämistä ja kriminalisoimista sekä rotuerottelun näkyvyyttä tulevaisuuden opetuksessa ja kasvattamisessa. Toisessa tutkimuskysymyksessä käsittelen vastaajien näkemystä maahanmuuttajaoppilaista, ja eroavatko vastaajien näkemykset vastaajien iän, sukupuolen, pääaineopintojen ja sen suhteen, onko heillä opettajakokemusta yleensä tai opetuskokemusta ulkomaalaisten tai maahanmuuttajaoppilaiden opettamisesta.

Yhteensä	(N)	%
Vastattu kyselyyn: Julkinen nettilinkki	273	51
Kysely avattu vastaajien toimesta	1055	197
Vastaaminen aloitettu	535	100

Taulukko 2. Opiskelijavastaajat.

Alaluvuissa käsittelen myös sitä, onko maahanmuuttajataustaisten opettamisen vaikeampaa kuin kantasuomalaisten, millaiseksi vastaajat kokevat maahanmuuttajalasten opettamisen, eroaako oma opettaminen maahanmuuttajaoppilaiden ja suomalaisten välillä, onko S2-opetus tarpeellista, mitä haittaa ja hyötyä opetuksesta saattaa olla ja näkykö maahanmuuttokriittisyys opettajissa turhautumisena. Kolmannessa tutkimuskysymyksessä käsittelen vastaajien arvioita poliitikon oikeuksista monikulttuurisuuden ja maahanmuuton vastustamiseen ja eroavatko näkemykset vastaajien iän, sukupuolen, pääaineopintojen ja sen suhteen, onko hänellä opettajakokemusta yleensä tai opetuskokemusta ulkomaalaisten tai maahanmuuttajaoppilaiden opettamisesta. Alaluvuissa tarkastelen poliitikoiden maahanmuuttokriittisten puheiden

vaikutusta tuleviin opettajiin ja kasvatustieteilijöihin, poliitikkojen sosiaalisen median asenteiden vaikuttamista tuleviin opettajiin ja vastaajien suhtautumista poliitikkojen vihapuheisiin. Neljännessä tutkimuskysymyksessä käsitellen opettajien maahanmuuttokriittisyyttä sekä kollegoidensa epäasiallisuuksia vastaajien iän, sukupuolen, pääaineopintojen ja sen suhteen onko hänellä opettajakokemusta yleensä tai opetuskokemusta ulkomaalaisten tai maahanmuuttajaoppilaiden opettamisesta. Alaluvuissa käsitellen opettajien tehtäviä suhteessa maahanmuuttokriittisyyteen, opettajan vaikutusarvoa omiin kollegoihinsa maahanmuuttajaoppilaita kohtaan ja lopuksi tulevien opettajien ja kasvatustieteilijöiden avoimessa kysymyksessä kommentoituja viestejä poliitikoille.

Lomakkeen vastaajat yhteensä:	273
Sukupuoli	naisia (79%), miehiä (19%)
Ikä	22–30 (53%), 18–22 (21%), 30–40 (14%), 40–50 (6%), 50–60 (5%)
Pääaine	opettajankoulutuslaitos (38%), kasvatustiede (30%), muu, mikä (14%), erityispedagogiikka (12%), aikuiskasvatustiede (6%)
Sivuaine	muu, mikä (56%), erityispedagogiikka (17%), aineenopettaja, mikä (15%), kasvatustiede (10%), aikuiskasvatustiede (2%)
Haaveammatti	opettaja (46%) muu, mikä (41%) aineenopettaja (13%)
Suorittanut pedagogiset opinnot	kyllä (39%) osan niistä (34%) ei (27%)
On töissä	ei (51%) kyllä (40%) muu, mikä (9%)
Tekee opettajan töitä	ei (68%) kyllä (21%) muu, mikä (11%)
On tehnyt opettajan sijaisuuksia	kyllä (64%), ei (36%)

Opettajan sijaisuuksia tehty luokka-asteilta:	alakoulussa (33%) peruskoulussa (27%) muualla, missä (16 %) useammassa yllä mainitussa (13%) en missään (5%) yläkoulussa (4%) ammattiopistolla (1%) toisen asteen oppilaitoksella (0,5%)
---	---

Taulukko 3. Opiskelijavastaajien perustiedot.

Vastaajista eniten on naisia, jotka ovat muun muassa opettajankoulutuslaitokselta kasvatustieteilijöitä, erityispedagogiikasta ja aikuiskasvatustieteilijöitä. Muista kuin yllä mainituista laitoksista on vastannut 14%. Vastaajien ikä vaihtelee 22 vuodesta 60 vuoteen. Eniten vastannut ikäryhmä on 22–30-vuotiaat 53%. Pääaineina ovat opettajankoulutuslaitos 38%, kasvatustiede 30%, erityispedagogiikka 12% ja aikuiskasvatustiede 6%. Vastaajista 14%:lla oli muita pääaineita kuin yllä mainitut. Niitä olisi psykologia, varhaiskasvatus, käsityökasvatus, yleinen historia, biologia ja matematiikka. Sivuaaineina olisivat erityispedagogiikka 17%, aineenopettajuus 15%, kasvatustiede 10% ja aikuiskasvatustiede 2%. Muita sivuaaineita olisi 56%, jotakin muuta kuin edellä mainitut; fysiikkaa ja kemiaa, psykologiaa ja taidehistoriaa, luokanopettajaopinnot, yhteiskuntatiede, taidekasvatus, kulttuurintutkimus, varhaiskasvatus, digitaalisten opetustekniikoiden pedagogiikkaa, yhteiskuntatieteet, väkivaltaopinnot, henkilöstöjohtaminen, monikulttuurinen viestintä, käsityö, kestävä kehitys ja ympäristötieteet, sosiaalitiede, kauppatiede, perheopinnot, liikuntapsykologia, oikeuspsykologia, elämäntutkimus, monialaiset opinnot, liiketalous, englannin kieli, suomen kieli, ranskan kieli, opettajan pedagogiset opinnot, tulevaisuudentutkimus, gerontologia, valtio-oppi, alkukasvatus, terveystieto, monikulttuurisuus, digitaalinen oppiminen ja opettaminen, kuvataidekasvatus, ympäristötiede, filosofia, työelämän ja henkilöstöasioiden opintokokonaisuus, arkeologia, sukupuolentutkimus ja sosiaalipsykologiaa, liiketoimintaosaamisen opintokokonaisuus, venäjän kieli, musiikki, ravitsemustiede, uskontotiede, poliittinen historia, luova kirjoittaminen, kotimainen kirjallisuus, ruotsin kieli, S2-opinnot, tietotekniikka, suomi ja kirjallisuus, maantieto ja kotitalous. Haaveammatteja on monenlaisia kyselylomakkeen vastausten perusteella. Opettajiksi aikovia olisi 46% ja aineenopettajiksi 35%. Muuksi kuin näiksi kahdeksi edellä mainituiksi opiskelevista vastasi 41%. Osan haaveammatit olisivat seuraavanlaiset; kasvatustieteilijä, erityisluokanopettaja, pienluokan opettaja, varhaiskasvatuksen opettaja, psykologi, kasvatustieteilijän maisteri, matematiikan ja fysiikan aineenopettaja, aikuiskouluttaja, HR:n kentällä toimiva henkilö, aikuiskasvatuksen asiantuntija, luokanopettaja, äidinkielen aineenopettajaksi, jonkun koulutusorganisaation johtaja, opinto-ohjaaja, järjestötyöntekijä, kuraattori, koulutusasiantuntija, yhteiskuntaopin, historian ja terveystiedon opettaja, laaja-alaisen erityisopettajan koulutuksen suunnittelun uraohjaaja tai valmentaja, hallinnossa tai järjestössä työskentelevä, yliopisto-opettaja ja generalisti. On tietysti vastaajia, jotka eivät ole vielä täysin varmoja siitä, mitä haluaisivat olla tulevaisuudessa.

He ovat joko aloittaneet opinnot vasta tai eivät yksinkertaisesti tiedä. Osa opiskelee omaksi ilokseen.

Vastaajista 39% on suorittanut opettajan pedagogiset opinnot ja 27% ei ole. Loput 34% ovat suorittaneet vain osan niistä. Määrät ovat suhteellisen lähellä toisiaan. Työskenteleviä vastaajia on 40% ja ei työskenteleviä 51%. Loput 9% vastasivat avoimeen kysymykseen tekevänsä opiskelun ohella sijaisuuksia, keikkatöitä tai satunnaisia tarjoilijan töitä, mutta osa on joko opintovapaalla tai äitiyslomalla.

Vastanneista 21% tekee töitä opettajana ja 68% ei tee. Osa tekee töitä sijaisena joko päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettajana tai koulussa, projektipäällikkönä jatkuvan oppimisen hankkeissa tai asiaturvatehtävien parissa vetäen kursseja ja luentoja. Osa työskentelee koulunkäynninohjaajana, kerho-ohjaajana tai valmentajana, suorittavat opetusharjoittelua, toimivat myyjänä, vuoropäällikkönä pikaruokaravintoloissa tai tekevät töitä osa-aikaisesti. Osa vastaajista on opintovapaalla tai eläkkeellä.

Vastaajista 64% on tehnyt opettajan sijaisuuksia ja 36% ei ole tehnyt niitä. Alakoulussa opettajan sijaisuuksia on tehnyt eniten vastaajista 33%, peruskoulussa 27%, yläkoulussa 4%, ammattiopistolla 1% ja toisen asteen oppilaitoksella 0,5%. Useammassa edellä mainituissa on tehnyt sijaisuuksia 13%. Viisi prosenttia tähän vastanneista ei ole tehnyt sijaisuuksia. Vastaajista 16% on tehnyt sijaisuuksia aikuisten maahanmuuttajien perusopetuksessa, esiopetuksessa, varhaiskasvatuksessa, erityisoppilaitoksella, yhtenäiskoulussa, tanssikouluissa toisin sanoen harrastustoimissa, harjoittelussa, musiikkiopistoissa pianonsoiton lehtorin viransijaisuuksia, yliopistolla sekä kansalaisjärjestön kautta aikuisille suunnatulla kotitalouden taitoja sisältävällä kurssilla.

4.1 Opiskelijavastaajien opetuskokemuksia ja näkemyksiä maahanmuuttajaoppilaista

Tässä alaluvussa käsittelen vastaajien näkökulmaa maahanmuuttajaoppilaista ja tarkastelen näkemysten eroavaisuutta sukupuolen, iän sekä opintojen perusteella. Tarkastelen vastaajien opettajakokemusta yleisellä tasolla natiivisuomalaisten sekä ulkomaalaisten/maahanmuuttajaoppilaiden opettamisen suhteen toisistaan.

Opettajan pedagogisia opintoja on suorittanut 39%, opettajaksi tulevista vastasi 46%, töitä tekeviä oli 40% vastaajista. Suurin osa vastaajista on 22–30-vuotiaita naisia, joiden pääaineena on joko opettajankoulutuksen opinnot tai kasvatustiede ja joiden sivuaineina on 56% jotakin muuta kuin kasvatustiedettä tai opettajuutta. Vastausten rehellisyys vaihtelee työkokemuksesta. Mitä pidempi työkokemus sen kokeneemmat opettajan taidot ja sen realistisemmat vastaukset. Ellei ole tehnyt töitä, tai suorittanut opettajan pedagogisia opintoja, eikä pääaineena ole kasvatustieteeseen liittyviä opintoja on vaikeampi vastata näihin kysymyksiin kokemuksen perusteella. Kyselylomake on saanut kasvatustieteilijöitä sekä tulevia opettajia pohtimaan omia asenteitaan opettajina ja niin ikään yhteiskunnallisina vaikuttajina. Vastaajista vain 21% tekee töitä opettajana, mikä todistaa sen, että kaikilla ole vielä selkeitä opettajuudelle ominaisia piirteitä ja suuntauksia. Opettajan sijaisuuksia on tehnyt 64% vastaajista, mikä on hyvin suuri

määrä. Heistä suurin osa on naisia, jotka ovat tehneet kaikilla luokka-asteilla, mutta etenkin ala-asteella tai peruskoulussa eniten sijaisuuksia. Vastaukset perustuvat osaksi opettavien ikään, johon ei perehdytty kyselylomakkeessa. Opetettavien ikä perustelee osaksi lomakkeesta saatuja vastauksia, koska jokaista ikäluokkaa opetetaan eri tavalla. Varsinkin alakoulussa on vaikeaa opettaa lapsia, jotka eivät osaa suomea. Heille on vaikeaa opettaa nopeatahtisella tavalla, koska lapset ovat vastikään tutustumassa uuteen yhteisöön, uuteen kieleen ja uuteen kulttuuriin. Monikulttuuriset oppijat tarvitsevat kärsivällisyyttä ja pitkäjänteisyyttä opettajiltaan.

Opetuskokemusta ulkomaalaistaustaisista tai maahanmuuttajataustaisista on ollut 68%:lla vastaajista. Hyvin moni on opettanut oppijoita, joiden äidinkieli on muu kuin suomi. Tämä puolestaan viittaa siihen, että suurin osa vastaajista on ollut monikulttuuristen oppijoiden kanssa tekemisissä, mutta 32% ei ole. Tästä huomataan, miksi vastauksissa löytyy välillä hajanaisuutta. Suurin osa on kohdannut monikulttuurisella oman kokemuksensa perusteella, että on olemassa ahkeria ja hyviä ulkomaalais- tai maahanmuuttajataustaisia oppijoita ja on niitä, jotka eivät pärjää heikon kielitaidon vuoksi. Osa on saanut paremman kuvan, kun taas osa on kokenut asian raskaaksi ja vaikeaksi. Osa vastaajista on keksinyt ratkaisuja ja osa on uupunut.

Opettajista 55% ei opeta ulkomaalaistaustaisia tai maahanmuuttajataustaisia oppijoita eri tavalla kuin natiivisuomalaisia, mutta 45% käyttää erilaisia menetelmiä, kuten kuvia, tukiviittomia, suomen selkokieltä tai suunnittelee oppitunnin huomioiden suomen kieltä heikosti puhuvat oppijat. Osa opettajista käy vaikeat termit ja sanastot aiheesta läpi luokan kanssa, jotta mahdollisesti kaikki ymmärtäisivät.

Näiden vastausten mukaan ei ilmennyt rasismia tai syrjintää, vaan ilmeni opettajien halu opettaa asiat selkeästi ja ymmärrettävästi. Väitteessä 15 vastaajista eli 43% totesi maahanmuuttajataustaisten opettamisen vaikeammaksi kuin natiivisuomalaisten, koska kielimuuri sekä uusi koulukulttuuri, tuntematon kouluyhteisö ja mahdolliset henkiset rasitukset vaikeuttavat oppijan keskittymistä ja oppimista.

Kysymyksessä 15 käsitellään tarkemmin väitettä, joka käsittelee sitä, että maahanmuuttajataustaisten opettaminen on vaikeampaa kuin kantasuomalaisten. Väitteeseen vastasi myönteisesti 43%, kielteisesti 31%. Ei samaa eikä eri mieltä oli 26%. Vastauksista näkee sen, että suomen kouluissa pyritään tasa-arvoiseen kohteluun, jossa ei huomioida pelkästään maahanmuuttajaoppijoita vaan myös kantasuomalaisia oppijoita. Vastausten perusteella todettiin maahanmuuttajataustaisten opettamisen olevan vaikeampaa kuin kantasuomalaisten. Maahanmuuttajataustaisen opettaminen on osittain vaikeaa suurimmalla prosenttiosuudella, ja heidän kanssaan käytetään erilaisia keinoja ja tapoja, jotka auttavat maahanmuuttajataustaista oppijaa kotoutumaan, oppimaan suomea ja ymmärtämään sitä. Maahanmuuttajataustaisten kielellistä vaikeutta saattavat lisätä vaikeat käsitteet, termit ja niistä johtuva stressi. On vaikeaa ymmärtää määritteitä, jos peruskielitaito puuttuu.

Kysymys 14 käsittelee tapoja, joita tulevat opettajat tai kasvatustieteilijät ovat käyttäneet opetuksen aikana maahanmuuttajataustaisten oppijoiden kanssa. Kysymyksessä on kyllä- ja ei-

vastausvaihtoehdot, sekä avoin kysymys myönteisesti vastanneille. Myönteisesti vastanneet kertovat erilaisista opiskelumenetelmistä, joita opettajana saattaa käyttää heikosti suomea osaavien kanssa. Vastaajista 55% ei opettanut maahanmuuttajataustaisia eri tavalla kuin kantasuomalaista, mutta noin 6% vastasi kyllä. Avoimeen kysymykseen vastattiin seuraavasti; kielellisistä vaikeuksista kärsiviä maahanmuuttajataustaisia oppijoita tulisi opettaa eri tavalla, esimerkiksi käyttäen kuvia. Opetus voi muuttua eli se voi tapahtua jatkossa suomen selkokielellä, paneutuen käsitteisiin syvemmin ja mahdollisesti S2-opetuksena. Vastauksissa on vastattu, että on varmistettava oppijoiden ymmärtäminen. On mahdollista käyttää oppilaan äidinkieltä ja kannustaa käyttämään sitä ikään kuin välineenä opiskellessa, jos on mahdollista. Maahanmuuttajalapsia olisi hyvä huomioda, jotta kaikki pysyvät mukana ja ajan tasalla opetettavista asioista. Puherytmin hidastamista ja puheen muokkaamista oppilaan kielitasoon on yksi vaihtoehto vastaajien mukaan, toisaalta itse ajattelen, että siinä on riski oppia vääriä kielioppimuotoja ja varsinkin, kun suomen kielessä on hyvin monta erilaista sijapääätettä. Osa vastaajista kertoi pitävänsä osan pienryhmässä tai käyttävän useita eri kieliä kuten suomea ja englantia, jotta varmistetaan mahdollisesti kaikkien ymmärtäminen tai ohjeistetaan vielä erikseen henkilökohtaisesti. Osa vastasi opettavansa oppijoiden tuen tarpeiden mukaisesti. Oppituntien mahdollinen suunnittelu selkeämmäksi sekä puheen muuntaminen ymmärrettävämmäksi tapahtuu, jos tilassa on maahanmuuttajalapsia, jotka eivät osaa vielä hyvin suomea. Osa vastaajista varmistaa kielen termien olevan hallussa oppijoiltaan ennen, kun aloittaa varsinaista opetusta. Osa huomioi myös muiden uskontoa opetuksessaan. Vastaajista yksi kertoi, että hän varmistaa oppijan ymmärtämisen yksilötasolla eli ei ota asiaa koko luokan edessä esille. Osa vastaajista käyttää sekä visuaalisia että non-verbaalia ilmaisua opetuksensa tukena. Osa vastaajista on vastannut maahanmuuttajataustaisuudesta sitä, että se ei ole kriteeri opettaa eri tavalla vaan tämä riippuu paljolti kielellisistä tasoista. Osa opettajista kysyy enemmän ja olettaa vähemmän, toinen osa kirjoittaa apusanoja, kuten esimerkiksi oppilaan vihkoon muistiin, käsityötunnilla oli vaikeita käsitteitä, joten oli näytettävä asioita ja havainnollistettava niitä enemmän. Eräs vastaaja oli kertonut, että lapsi, joka ei ymmärrä kieltä, ei jaksakaan istua pitkään, joten opettaja on käyttänyt hänen kanssaan stressipalloa ja muita terapiavälineitä. Osa vastaajista käyttää tukiviittomia, kirjoittaa päivän ohjelman taululle tai käyttää oppijan omasta äidinkielestä esimerkkejä, jotta ne painuvat kaikkein parhaiten mieleen tai osa käyttävät tekstitettyjä videon pätkiä.

”Lähtökohtaisesti samalla tavalla kuin kantasuomalaisiakin, että jos ei ole tehty erilaista yksilökohtaista opetussuunnitelmaa niin jokaisella on samat opetustavoitteet ja menetelmät, joilla ne saavutetaan, Tietenkin opettajan työhön kuuluu eriyttää tehtäviä vastaamaan oppilaiden kykyjä ja taitoja ja tämä pätee kaikkiin luokan oppilaisiin.” (V46)

”Tämä riippuu täysin siitä, millainen on oppilaiden kielitaito. Jos esimerkiksi tavoitteena on oppia suomen kieltä, pyrin käyttämään selkokielisempiä materiaaleja ja opettamaan paljon kuvilla varustettujen pelien kautta, jolloin oppimisesta tulee hauskeempaa ja suomen kielen harjoittaminen jää paremmin mieleen positiivisen kokemuksen kautta. Jos taas kielen kanssa ei ole ongelmaa, en koe tarpeelliseksi tehdä opetukseni muutoksia. Pyrin yleensä myös ottamaan oppilaiden omia kokemuksia ja toiveita opetuksessa huomioon, jolloin kaikkien, niin maahanmuuttajataustaisten kuin kantasuomalaisten perinteet ja tavat tulevat toteutetuiksi

esimerkiksi tunneilla valmistettavissa ruoissa. Kotitalouden oppiaineen tai kotitalouskursseilla opetuksessa on aina sopeutettava opetusta muutenkin kohderyhmän mukaan tieto- ja taitotason mukaan. Kulttuuriin sidonnaisia tapoja tulee myös usein vastaan, jolloin käsitykset siitä, miten tulee toimia, eroavat sen verran, että monesti saatan näyttää videoita malliksi ennen kuin alamme toimimaan. Eli tiivistettynä hyvin havainnollistavia opetustyyliä, jos tavoitteena on oppilaiden kotouttaminen tai suomen kielen oppiminen.” (V79)

Vastaajien mukaan hyvin moni on sitä mieltä, että huonosti suomea puhuvia maahanmuuttajaoppilaita on vaikeampi opettaa heidän heikon kielitaitonsa vuoksi. Tämän vuoksi opettajat saattavat käyttää eri menetelmiä maahanmuuttajaoppilaita vuoksi ja heidän oppimiseensa, kuten selkeyttämällä vaikeat termit. Osa opettajista pitää tätä raskaana ja osaa opettajista se ei haittaa. Kuvien näyttäminen oppitunneilla maahanmuuttajaoppilaita kanssa lisäisi heidän ymmärrettävyyttään. Osa opettajista on käyttänyt maahanmuuttajaoppilaita kanssa tekstitettyjä videon pätkiä, ottanut videoista mallia toimintahetkeen tai käyttänyt google kääntäjää. Yli puolet vastaajista on opettanut joko sijaisina tai omassa opettajan työssään ulkomaalaisia tai maahanmuuttajataustaisia oppilaita, ja kokemuksen perusteella eroavat opettajien vastaukset. Enemmän on vastannut naisia kuin miehiä ja tulisi ottaa huomioon, että osa voisi ennakoida maahanmuuttajaoppilaita opettamista vaikeammaksi pelkkien kuulemiensa tarinoiden tai pelkonsa tai ennakoasenteidensa perusteella.

4.2 Maahanmuuttajataustaiset lapset opiskelijavastaajien näkökulmasta ja opettajavastaajien opetuskokemukset

Tässä luvussa tarkastellaan ulkomaalaisia sekä maahanmuuttajataustaisia oppijoita ja heidän opettamisensa tapoja, tulevien opettajien sekä työskentelevien opettajien ja sijaisten näkökulmasta. Tämän kysymyksen kautta tutkitaan yhdenvertaisuutta sekä positiivista syrjintää. Ulkomaalaistaustaisten ja maahanmuuttajataustaisten oppilaiden ja opiskelijoiden opettamisesta on ollut opetuskokemusta 68%:lla vastaajista. Opetuskokemattomuus osoittautui 32%:lla vastaajista. Ulkomaalais- tai maahanmuuttajataustaisia oppilaita opettavia kasvatustieteilijöitä ja tulevia opettajia peruskoulussa on 28% vastaajista, alakoulussa 43%, yläkoulussa 7%, toisen asteen laitoksella 2%, ammattiopistolla 3% ja useassa edellä mainitussa noin 17%. Muussa tapauksessa osalla vastaajista on kokemusta Suomikoulusta, varhaiskasvatuksesta, erityiskoulusta, musiikkiopistosta, lukiosta, valmistavasta opetuksesta, jossa on 10–16-vuotiaita. Osalla on ollut kokemusta vastaanottokeskuksessa esiopetuksesta, kansalaisopistosta, ja kaiken ikäisten kanssa. Osalla vastaajista ei ole opetuskokemusta lainkaan.

Väitteessä 41 käsitellään tulevien opettajien ja kasvatustieteilijöiden ennakkoluuloisuutta. Kokevatko vastaajat opettajana maahanmuuttajalapsen opettamisen raskaaksi vai ei? Myönteisesti vastasi 8,2% ja kielteisesti 75%. Vastaajat, jotka eivät osanneet sanoa oli 9,2% ja ei samaa eikä eri mieltä olevat oli 7,4%. Suurin osa ei koe maahanmuuttajalapsen opettamista raskaaksi. Suurin osa tulevista opettajista ei ole ennakkoluuloisia maahanmuuttajalapsia kohtaan, vaikka 22 vastaajaa kokee maahanmuuttajalapsen opettamisen raskaaksi.

	n	Prosentti
Ehdottomasti samaa mieltä	1	0,4%
Osittain samaa mieltä	21	7,8%
Ei samaa, eikä eri mieltä	20	7,4%
Osittain eri mieltä	75	27,8%
Ei lainkaan samaa mieltä	128	47,4%
En osaa sanoa	25	9,2%

Taulukko 4. Opettajavastaajien näkemyksiä maahanmuuttajaoppilaiden opetuskokemuksesta.

Väittämässä 44 käsiteltiin opettajan silmissä maahanmuuttajataustaisten lasten tulevaisuutta. Näkevätkö tulevat opettajat ja kasvatustieteilijät maahanmuuttajataustaisia lapsia bussikuskeina, kokkeina, siivoojina ja muutenkin alempiarvoisina ja alempipalkkaisina yhteiskunnassa. Myönteisesti tähän vastasi 8 %, mikä teki 21 henkilöä. Tulevista opettajista ja kasvatustieteilijöistä 21 on ennakkoluuloisia lapsista ja pessimistejä. Kielteisesti vastasi yhteensä 76%. Ei samaa eikä eri mieltä vastasi 4,2%. Vastaajien mukaan suurimmalla osalla tulevista opettajista on positiivisia ja avarakatseisia asenteita maahanmuuttajalapsista. He

luottavat siihen, että maahanmuuttajaoppilaat oppivat kuten muutkin luottamuksella eikä ennakkoasenteiden kautta tai median mustamaalauksien takaa.

	n	Prosentti
Ehdottomasti samaa mieltä	3	1,1%
Osittain samaa mieltä	18	6,8%
Ei samaa, eikä eri mieltä	11	4,2%
Osittain eri mieltä	32	12,1%
Ei lainkaan samaa mieltä	181	68,3%
En osaa sanoa	20	7,5%

Taulukko 5. Opettajavastaajien näkökulma maahanmuuttajaoppilaiden tulevaisuudesta.

4.3 Rotuerottelu ja syrjintä tänään ja omakohtaiset kokemukset näistä

Kysymys 15 esittää väitteen ”Nyky päivänä kouluissa erotellaan ihonväriset erikseen”. Tämän kanssa ei lainkaan samaa mieltä on 56%, mutta 16% vastaajista ei osaa sanoa. Ei samaa eikä eri mieltä vastaajista olisivat 7% ja osittain samaa mieltä 7%. Osittain samaa mieltä olisi 18 henkilöä. Ajatus on hivenen pelottava, koska tämä 18 on voinut saada järkyttävät traumat tästä asiasta. He ovat tietoisia, sillä he joko ovat kokeneet syrjintää itse, nähneet sen tapahtuvan tai kuulleet muiden ajatuksia asiasta. He ovat voineet olla itse syrjinnän uhreja jossakin Suomen kouluissa. Toisaalta 42 henkilöä ei osaa vastata, joten voi olla, että he joko eivät ole perehtyneet asiaan sen kummemmin tai eivät ole nähneet syrjinnän kohteina olevia. Tosiaan voi olla, että he eivät tunnista syrjinnälle selkeitä piirteitä, koska eivät ole kokeneet sitä tai eivät usko Suomessa olevan rotuerottelua.

Kysymyksessä 37 kysyttiin, rotuerottelun olemassaolosta. Myönteisesti vastasi 79%. Vastaajat, jotka eivät osanneet sanoa oli 9%. Avoimeen kysymykseen vastasi 12% ja kertoi miksi eivät osanneet vastata tarkasti avoimeen kysymykseen. Useimmat olivat sitä mieltä, että Suomessa harjoitetaan rotuerottelua edelleen ja osan mielestä ei. Osan mielestä sitä olisi, mutta sen näkyvyys vaihtelee. Vastaukset ovat hyvin hajanaisia. Osa vastasi, että rotuerottelu on globaalista, mutta Suomessa tilanne on hyvä. Monet vastasivat, että Isossa-Britanniassa, USA:ssa ja Kiinassa tapahtuu rotuerottelua, mutta ei niinkään Suomessa, mutta sitä saatetaan harrastaa piilossa, joissakin merkeissä. Suomen laissa rotuerottelu ei ole asiallista eikä sallittua. Väitettiin, että Suomessa on rotuerottelua vieläkin johtuen pakollisesta ruotsin kielestä kouluissa. Osan mielestä ulkomailla ollessaan, erottaa omaa identiteettiään, jolloin oma identiteetti vahvistuu. Voidaan olettaa, että osa vastaajista saattaa kokea erottelua tapahtuvan myös itsensä kautta itselleen, jos ei tunnista tai vahvista omaa identiteettiään.

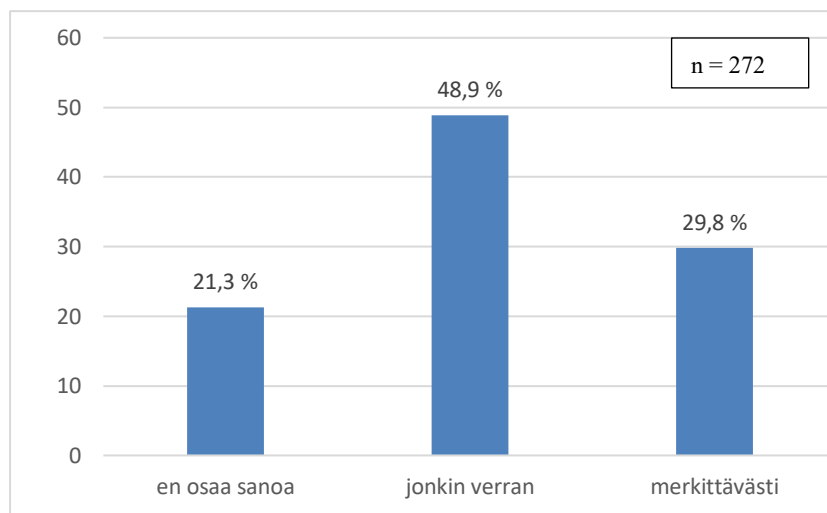
”On vieläkin mutta varmasti riippuu myös tilanteesta. Joskus se näkyy enemmän ja joskus vähemmän.” (V3)

”Jos puhutaan Suomen osalta, rotuerottelua ei ole, mutta syrjintää kyllä.” (V22)

“Eli oikeastaan vastaukseni tähän kysymykseen on Kyllä, Suomessa on rotuerottelua vielä tänäkin päivänä. Niin kauan kuin kouluissa on pakollinen ruotsin kieli, niin se osoittaa, että suomalaiset elävät alisteisessa asemassa suhteessa ruotsalaisiin” (V39)

Väittämässä 38 tarkasteltiin jatketta vastaukselle 37. Tässä käsitellään rotuerottelun näkyvyyttä tulevaisuudessa opettajien opetuksessa ja kasvatuksessa. Myönteisesti vastasi yhteensä 24% ja kielteisesti 50%. Ei samaa, eikä eri mieltä oli 26%. Vaikutti pelottavalta vastaajien myönteinen ajatus siitä, että rotuerottelu voisi jatkua tulevaisuudessa. Kun miettii monikulttuuristunutta Suomea ja moninaistuvaa tulevaisuutta. Tulevaisuus on jokseenkin hämärä ja vastaukset saattavat muuttua vuosi vuodelta, mutta harvoin vastaajat muuttavat mieltään.

Tarkastelen aluksi vastaajien näkemystä siitä, esiintyykö heidän mielestään rotuerottelua vielä nykyäänkin ja sitä ovatko he itse kokeneet syrjintää ja rasismia sekä millaista tämä on ollut tai on. Tämän jälkeen avaan vastaajien avoimien vastausten pohjalta sitä, miten vastaajat määrittelevät rasismia. Seuraavaksi tarkastelen vielä sitä, miten vastaaja suhtautuvan n-sanan käyttöön ja tämän kriminalisointiin sekä sitä, kokevatko he itsensä maanmuuttokriittiseksi. Lopuksi tarkastelen sitä, miten vastaajien sukupuoli, ikä ja heidän pääainevalintansa ovat yhteydessä edellä oleviin kysymyksiin.

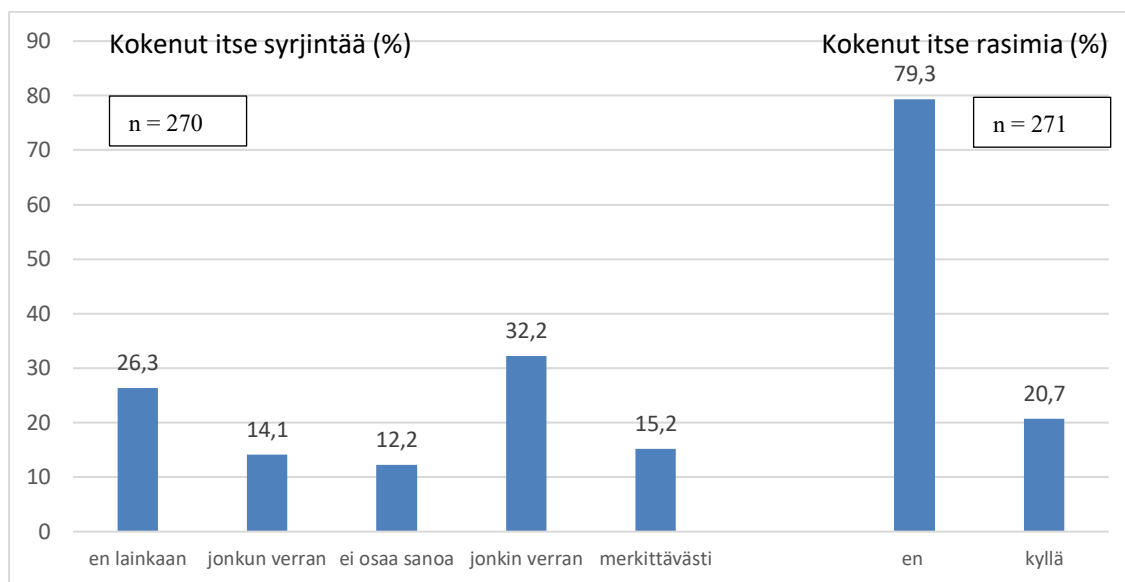

Kuvio 3. Vastaajien näkemys rotuerottelun esiintymisestä nykyään.

Kuviosta 1 nähdään, että lähes kolmasosa vastaajista näkee rotuerottelua esiintyvän vielä nykyäänkin, ja peräti noin puolet katsoi tätä esiintyvän jonkin verran. En osaa sanoa -vastaajien suuri osuus selittyneen sillä, että vastausvaihtoehdosta oli tippunut pois vaihtoehto ei-esiinty sekä se, että toiset vastaajat eivät osanneet antaa tähän tarkkaa vastausta, koska rotuerottelua esiintyy niin monessa muodossa ja suhteissa, etteivät he osanneet päätellä millaista

rotuerottelua tällä kysymyksellä tarkoitettiin. Tässä kysymystä kritisoineet olivat oikeassa, kuitenkin tähän kysymykseen vastanneista valtaosan mukaan rotuerottelu esiintyy maailmassa vähintään jonkin verran. Kysymys syrjinnästä ja yleisemmin rasismista on siis tärkeä kysymys vielä nykyisinkin yleisesti ja myös koulumaailmaa ajatellen.

Seuraavasta kuviosta ilmenee, kuinka paljon vastaajat ovat itse kokeneet elämänsä aikana jonkinlaista syrjintää tai jopa rasismia.

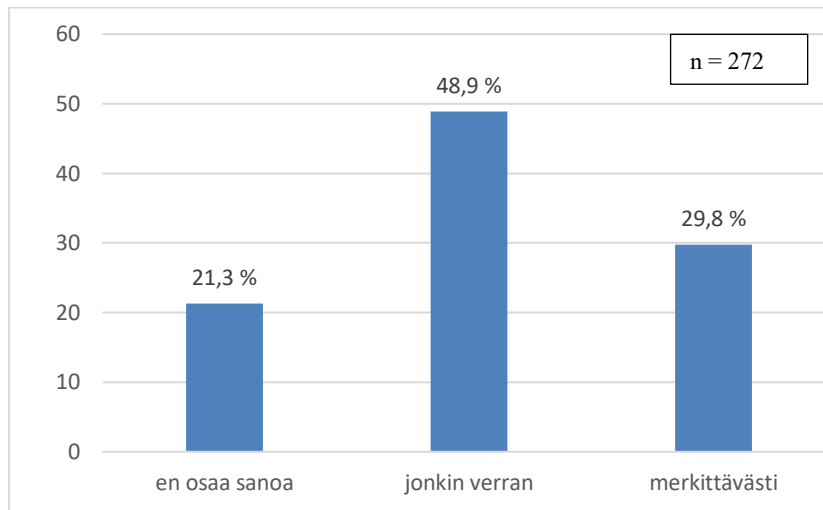

Kuvio 4. Omakehoitaisen syrjinnän ja rasismin kokemusten määrät.

Lähes puolet 47,4% vastanneista totesi kokeneensa jonkinlaista syrjintää tai jopa rasismia. Joka viides vastaajista kokee tulleen kohdelluksi rasistisesti. Nämä ovat yllättävän suuria lukuja, johon tulisi jatkossa kiinnittää enemmän huomiota koulumaailmassakin. Nämä kaksi tekijää ovat selkeästi yhteydessä toisiinsa: nimittäin kun nämä ristiintaulukoidaan keskenään, niistä, jotka olivat kokeneet syrjintää merkittävästi totesi lähes puolet 48,8% itseensä kohdistuneen myös rasismia. Niilläkin tämä vastaava osuus oli korkeahko 27,6%, jotka kokivat itseensä kohdistuneen jonkin verran syrjintää. Kun puolestaan niillä, jotka eivät olleet kokeneet itseään syrjittävää tai tällaisia kokemuksia oli vähän 0% tai ei lainkaan 10% eivät juurikaan kokeneet itseensä kohdistuneen rasismia.

4.4 Vastaajien näkemys rasismista ja syrjinnästä sekä omat kokemukset ja suhde näihin

Tarkastelen aluksi vastaajien näkemystä siitä, esiintyykö heidän mielestään rotuerottelua vielä nykyäänkin ja sitä ovatko he itse kokeneet syrjintää ja rasismia sekä millaista tämä on ollut tai on. Tämän jälkeen avaan vastaajien avoimien vastausten pohjalta sitä, miten vastaajat määrittelevät rasismia. Seuraavaksi tarkastelen vielä sitä, miten vastaajat suhtautuvat n-sanan käyttöön ja tämän kriminalisointiin sekä sitä, kokevatko he itsensä maahanmuuttokriittisiksi. Lopuksi tarkastelen sitä, miten vastaajien sukupuoli, ikä ja heidän pääainevalintansa ovat yhteydessä edellä oleviin kysymyksiin.

Kuvio 5. Vastaajien näkemys rotuerottelun esiintymisestä nykyään

Kuviosta 1 nähdään, että lähes kolmasosa vastaajista näkee rotuerottelua esiintyvän vielä nykyäänkin, ja peräti noin puolet katsoi tätä esiintyvän jonkin verran. En osaa sanoa -vastaajien suuri osuus selittyneen sillä, että vastausvaihtoehdosta oli tippunut pois vaihtoehto ei-esiinty sekä se, että toiset vastaajat eivät osanneet antaa tähän tärkeää vastausta, koska rotuerottelua esiintyy niin monessa muodossa ja suhteissa, etteivät he osanneet päätellä millaista rotuerottelua tällä kysymyksellä tarkoitettiin. Tässä kysymystä kritisoineet olivat oikeassa, kuitenkin tähän kysymykseen vastanneista valtaosan mukaan rotuerottelua esiintyy maailmassa vähintään jonkin verran. Kysymys syrjinnästä ja yleisemmin rasismista on siis tärkeä kysymys vielä nykyisinkin yleisesti ja myös koulumaailmaa ajatellen.

4.5 Rasismi on monitahoinen ja moniulotteinen

Kysymyksessä 32 kysyttiin vastaajilta rasismin määritelmää omasta näkökulmasta. Tähän avoimeen kysymykseen sain 219 vastausta. Rasismi on vastaajien mielestä toisten syrjimistä ja eristämistä ryhmistä pois. Rasismi on ihmisten arvottamista etnisyyden perusteella sekä ihmisten asettamista eriarvoiseen asemaan etnisyyden perusteella. Rasismi on eräänlaista syrjintää henkilön etnisyyden, rodun tai ei-suomalaisen kansalaisuuden piirteisiin liittyen. Rasismin takana on valkorasismia hyödyttäviä toimintatapoja, jotka sortavat muita. Ihmisryhmiä pistetään omiin arvoihin joko sisäisten tai ulkoisten piirteiden perusteella, joihin yksilö ei voi vaikuttaa. Vähemmistöryhmiä asetetaan heikompaan asemaan. Rasismi on erään vastaajan mielestä muiden joukosta erottava kohtelu, jonkinlainen positiivinen syrjintä, mitä käytetään maahanmuuttajaopiskelijoiden kanssa esimerkiksi tarjoamalla S2:sta. Rasismi loukkaa ihmisoikeuksia. Välillä rasismi esiintyy piilorasismina joko tiedollisena tai tiedostamattomana. Rasismiin liittyy pelko ja ennakkoluuloisuus.

”Rasismi on syrjintää henkilön etnistä taustaa, seksuaalista suuntautumista, uskontoa, ulkonäköä tms. kohtaan.” (V6)

”Rasismi on syrjintää ihonvärin, taustan, uskonnon ym. asian takia, se on jonkin vähemmistön alistamista, ihmisarvon alentamista ja epäoikeudenmukaista kohtelua.” (V15)

”Rasismi on syrjintää jonkun ominaisuuden tai kulttuurin vuoksi.” (V9)

”Kaikki ne rakenteet, jotka asettavat ihmiset eriarvoiseen asemaan etnisen taustan tai ihonvärin perusteella.” (V19)

Lomakkeessa oli avoin kysymys, jossa kysyttiin, miten itse määrittelee rasismia (kysymys 32) Tähän vastasi 219, siis kaikista vastaajista 80,2 %. Rasismi tulkittiin yleisesti toisten syrjimisenä ja eristämisenä ryhmistä pois ja arvottamista esimerkiksi etnisyyden perusteella:

”Rasismi on ihmisten arvottamista etnisyyden perusteella.” (V3)

”Sorretaan värillisten oikeuksia systemaattisesti. Rasismia takana on valtarakenteet ja yhteiskunnan "kiveen hakatut" toimintatavat, jotka hyödyttävät valkoisia ja sortavat muita.” (V5)

”Ihmisten asettamista eriarvoiseen asemaan etnisyyden perusteella.” (V4)

”Määrittelen rasismia ihmisryhmien syrjintänä.” (V10)

”Rotuun perustuvaksi syrjinnäksi.” (V2)

”Rasismi on syrjintää jonkun ominaisuuden tai kulttuurin vuoksi.” (V9)

”Syrjintä toisen etnisen taustan, erityisesti ihonvärin tai muiden ns. "ei-kantasuomalaisiin" piirteisiin liittyen.” (V7)

”Etniseen taustaan perustuvaa tietoisesta tai tiedostamattomasta syrjintää, eriarvoistamista, väkivaltaa (kaikissa sen ulottuvuuksissa) ja mahdollisuuksien eväämistä.” (V14)

”Epäoikeudenmukaisuutta katsoen johonkin, mihin henkilö ei voi itse vaikuttaa.” (V12)

”Ihmisten eriarvoistamista ulkoisten tai sisäisten piirteiden perusteella, joihin yksilö ei voi itse paljon vaikuttaa.” (V11)

Ihmisyhmän arvottaminen esimerkiksi ihonvärin, kansalaisuuden, kulttuurin tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi.” (V13)

”Yksilön taustasta, ulkonäöstä, äidinkielestä ym. muusta eroavaisuudesta kantaväestöön liittyvää syrjintää, ulkopuolelle jättämistä ja epätasa-arvoisuutta.” (V16)

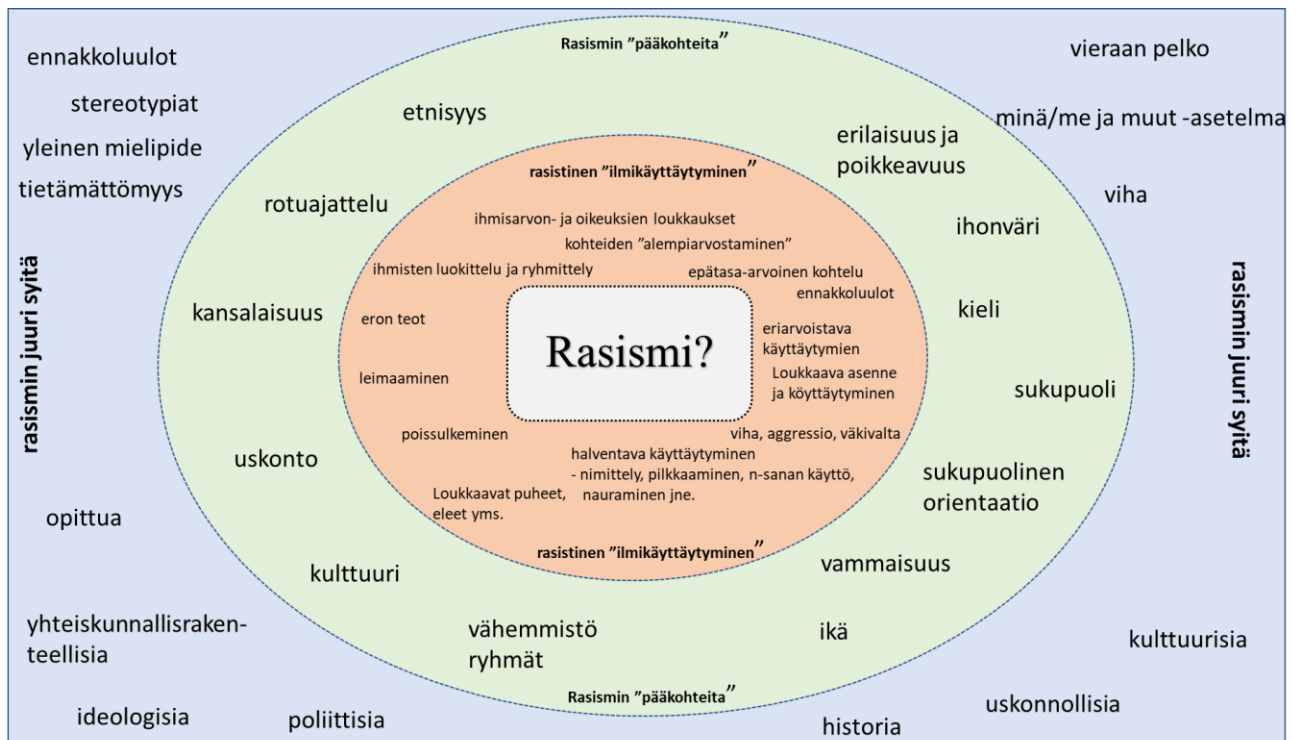
Avoimessa kysymyksessä 33 kysyttiin, mitä vastaaja ajattelee rasismista. Tähän vastasi 182. Monet vastaajat keskittyivät tärkeisiin aihealueisiin rasismissa. Vastaajat kertoivat rasismin heijastuvan tietynlaisissa ihmiskunnan rakenteissa. Rasismin purkua varten on oltava pitkäjänteinen. Näillä ihmisillä on halu päästä näiden rakenteiden yli. Rasismia on kytkettävä pois ja siihen tarvitaan yhteisvoimaa, ei yksin voi tehdä kaikkea, mutta omalla yksilöllisellä toiminnalla kukin voi vaikuttaa positiivisesti. Hyvä toiminta on tarttuvaa. Kukaan ei synny rassistiseksi, mutta asenteet tapahtuvat jo varhaisiässä ja kasvatuksessa. Tuotiin esille myös Suomessa syntyneet tummaihoiset ja romanit sekä venäläiset ja suomenruotsalaiset, jotka kokevat rasismia ja syrjintää. Rasismi voi johtua peloista, ennakoasenteista sekä ennakkoluuloista. Monikulttuurisessa Suomessa jokaisella on oikeus olla omanlainen. Monet vastaajat olivat vahvasti sitä mieltä, että rasismista on mahdollisuus päästä yli, mutta se tarvitsee yhteenkuuluvuutta, yhteishenkeä ja yhteistukea. Osa vastaajista ei koe maahanmuuttokritiikkiä rassistisena asiana, tämä selittää aikaisempien maahanmuuttokriittisten vastaajien isoa prosenttiosuutta. Osa haluaa maahanmuuttoa, josta tulee pelkkää hyvää ja hyötyä. Missä määrin tämä ajatus olisi neutraali? Kaikki eivät koe itseään rassistiseksi, vaikka tiedostamattaan käyttäytyvät niin. Eräs vastaaja esitti kysymyksen, jota aion tarkastella pohdinnoissa ”Miksi maailma on ylipäättään rakentunut rassistiseksi”. Rasismin perehtyvä suomalainen sosiologi Anna Rastas määrittelee rasismin siten, että rasismiksi on mahdollista luonnehtia valta- ja alistussuhteita tuottavia ajattelu-, puhe- ja toimintatapoja, joissa jonkun yksilön tai ryhmän oletettu tai väitetty ominaisuus esitetään olemukselliseksi tai muuttumattomaksi, huolimatta siitä, oliko se biologinen tai kulttuurien. (Rastas 2005; Makkonen 2000.) Puurosen mukaan (2011) teoksessaan ”Rasistinen Suomi” rasismissa syrjitään tiettyä ihmisryhmää etnisen alkuperän, ihonvärin, kansalaisuuden, kulttuurin, äidinkielen tai uskonnon perusteella. Rasismiin kuuluu se, että omaa ryhmää pidetään parempana kuin toisten ryhmiä (InfoFinland 2021). Rasismi aiheuttaa eriarvoistumista, vahingoittaa rasismista kärsiviä ryhmiä sekä koko yhteiskuntaa. Rasismia pidetään yhtenä vallan välineenä (InfoFinland 2021).

Tarkastelen seuraavassa sitä, miten vastaajat tulkitisivat yleisesti rasismia, mihin he näkevät tämän kohdistuvan sekä millaista asenteita ja käyttäytymistä tähän liittyy. Tarkastelu perustuu kyselylomakkeessa olleeseen avoimeen kysymykseen ”Miten itse määrittelet rasismia?” (kysymys 31). Kysymykseen vastasi 219 vastaajaa 275:sta tutkimukseen osallistuneista (80 %). Vastausprosentti kysymyksen kohdalla oli korkea, mikä osoittaa tutkimusaiheen olleen vastaajille tärkeä ja ajatuksia herättävää. Vastaajien määritelmien pituus vaihteli muutaman sanan kiteytyksistä suhteellisen pitkiinkin aiheen tarkasteluun. Vastaaja V262:n vastaus kysymykseen edustaa näitä pidempiä ja rasismia laajasti pohtia vastauksia:

Kysymykseen 30 lisään, että tälläkin hetkellä pakolaisilla painostaminen Euroopassa on meneillään, jolloin ajatellaan pakolaisten olevan taakka yhteiskunnalle. Kuitenkin suurin osa heistä tulee pakoon huonoja olosuhteita ja eettisintä on tarjota heille turvallinen paikka. Jotkut taas tulevat "lorvimaan", mutta näitä henkilöitä löytyy ihan kantaväestöstäkin. Rasismilla ja maahanmuutolla ei minun silmissäni ole tekemistä toistensa kanssa. Maahanmuutossa kyse on konkreettisista tapahtumista, kapasiteetista, taloudesta ja ihmisistä. Rasismi on mielensisäistä erilaisuuden korostamista. Vastaus kysymykseen 31. Rasismi ihmisen mielessä koostuu ihmisryhmiin kohdistuneista ennakkoluuloista. Joku on saattanut kokea esimerkiksi kurdilaisen

henkilön kanssa nuoruudessaan epämiellyttävän kokemuksen ja kun ei ole tuntenut muita kurdeja, esiintyy ihmiselle luonteenomainen yleistäminen. Yhtäkkiä kaikki kurdit ovatkin hänen mielestään samanlaisia. Myös ympärillä olevan yhteisön mielipiteet ja internetin propaganda tukevat mielikuvien syntymistä vahvasti. Olen huomannut rasismiin liittyen noidankehän. Eräs tuttavani oli kaupunkinsa yksi ainoista tummaihoisista. Hän kohtasi miehen tuijottamassa ja alkoi haukkua tätä. Hän vihastuu, mies vihastuu, ihmiset näkevät, miehelle käy huonosti. Tuttavani siis loukkaantuu, puolustautuu ja totta kai, en ihmettele. Se kuitenkin vahvistaa taas muiden silmissä mielikuvien toteutumista. Myöskin internetissä silloin tällöin törmää videoihin, joiden nimi saattaa olla esimerkiksi: "Manne hakkaa miehen". Tämä aiheuttaa katsojissa, joilla ei ole kriittistä lukutaitoa, vihaa kyseistä ihmisryhmää kohtaan. Nykyään on myös yleinen väite, että "valkoihoinen heteromies" on rasismien harrastaja ja kaikki muut ovat uhreja. Minun mielestäni rasismia näkee aivan kaikissa ihmisryhmissä: valkoinen mies kävelee "ghettoon", tummaihoisen mies istuu peräkylän baarissa, kylän ainoa homoseksuaali menee paikalliseen yökerhoon. Jokainen näistä henkilöistä saattaa kyseisissä konteksteissa kokea syrjintää, haukkumista, jopa pahoinpitelyä ja muita negatiivisia asioita johtuen piirteistään, joille mitään ei mahda. (V262)

Vastaaja 262 rasismien määrittelypohdinta oli hyvin monisyistä, kuten sitaatista ilmenee. Hän yhdisti rasismien laajasti tiettyihin ihmisiin kohdistuvaksi negatiivisiksi ennakkoluuloiksi erilaisia ihmisryhmiä kohtiin. Ennakkoluulot ”erilaisia ihmisiä” kohtaan rakentuvat omiin kokemuksiin (niistä tehtyihin yleistyksiin) ja vallitseviin yleisiin mielipiteisiin ja julkiseen ”propagandaan. Vastaajan mielestä rasismille on luonteenomaista tietynlainen ”noidankehä”, jolla on tyypillistä vahvistaa ennakkoluuloja erilaisia ihmisiä kohtaan. Tämä perustuu ihmisten erilaisuuteen. Vastaaja ei yksinomaan liitä rasismia rotuun, kansalaisuuteen, ihonväriin, äidinkieleen, kulttuuriin, uskontoon tai ihonväriin perustuvaan tiettyjen ihmisryhmien negatiivisesti arvottamiseen, kuten yleisen rasismien määrittelyn mukaisesti. Vastaajan mielestä rasismien nimikkeen alle sijoittuvat eri tilanteissa ja eri vähemmistöön kohdistuvat negatiiviset asenteet, kaltoinkohtelu ja eriarvostava käytös. Monet muutkin rasismikäsitettä määritelleet vastaajat sisällyttivät tulkintaansa vastaajan (V262) lailla toisistaan erottavia tekijöitä: tällaisiksi tekijöiksi vastauksissa nousivat esimerkiksi ikään (esim. V161), sukupuoleen (V35, V48, V119, V211), seksuaaliseen orientaatioon (V143, V210) vammaisuuteen kohdistuvan (V154) negatiivisen arvottamisen, syrjinnän ja kaltoinkohtelun, kuten oheisesta asetelmastakin ilmenee. Yleisesti nämä liittyivät luetteloon, jotka sisälsivät perinteisemmin rasismien käsitteeseen liittyneitä määreitä, kuten etnisyyteen (esim. V32, V74, V121), rotuun (esim. V99, V214), ihon väriin (esim. V40, V45; V119, V137), kulttuuriin (esim. V40, V110, V181), uskontoon (esim. V20, V75, V165) liittyviä syrjinnän perusteita. Yleensäkin vastaajat lukivat rasismien perustaksi näitä ja muita perinteisempiä tekijöitä yleisemmin kuin edellä mainittuja erityispiirteisiin liittyviä tekijöitä. Alla olevaan asetelman on koottu vastauksissa nousevat rasismien yleisimmät perusteet, tämän ”peruskohteista” ja ilmenemismuodoista.

ASETELMA 1. Vastaajien tulkintoja rasismien ”juurisyyistä”, pääkohteista ”ilmi käyttäytymismuodoista”

Asetelmaan on koottu tutkimukseen osallistuneiden esiin nostamia rasismien ”juuri- tai perussyitä” (asetelman uloin suorakaide), rasismien ”perussyitä” (soikion uloin kehä) ja rasismien ”ilmi käyttäytymismuotoja” (soikion sisimmäinen kehä). Seuraavaksi tarkastelu etenee tähän asetelmaan pohjautuen.

4.5.1.1 Rasimien ”juurisyyt”

Vastaajista kovinkaan moni ei esittänyt tulkinnassaan rasismien juurisyytä eikä varsinkaan selittänyt näitä tarkemmin. Tällaisten perussyiden lisäksi vastaajat nostivat ideologisten lähtökohtien lisäksi ennakkoluulot ja stereotyypin ajattelun ja asenteet, me ja muut - ajattelun, itsensä korostamisen tarpeen, pelon, vihantunteet ja yleisesti ihmisen ”psykologiaan” sekä yhteiskunnassa vallitseviin yhteiskunta- ja valtarakenteisiin rasismien lähtökohdiksi. Näin tarkasteltuna ja yhteen koottuna rasismien ”juurisyyt” näyttävät melko kattavana, joskin näitä vastauksissa ei yleensä kovinkaan laajasti käsitelty. Toiset (V156, V248, V269) korostivat myös sitä, että rasismi tai rasistinen on perhe- ja lähipiirin vaikutuksesta opittu asenne- ja käyttäytymismalli. Toisten (V269) mukaan myös koulu voi olla paikka rasistisen asenteen kehittämiseen perhe asenne - ja lähipiirin vaikutuksesta: ”(...) Jos koulussa ei esimerkiksi pidetä monikulttuurisuuskasvatusta tärkeänä tai jos perhepiirissä on maahanmuuttovastaisia henkilöitä, rasismi periytyy. Yksikään lapsi ei osaa itse kehittää rasistisia näkemyksiä, ne opitaan lähipiiristä.” Vastaavasti (V28) selitti sosialisoinnin vaikutusta rasistien orientaation kehittämiseen seuraavasti: ”Rasismi on asenteita, ajatuksia ja ennakkoluuloja, jotka opitaan ympäristöstä ja sosiaalisista vuorovaikutuksista.”

Rasismien taustaluetteloissa, joita vastaajat esittivät, ideologia ja poliittinen ajattelu esitettiin yhtenä syynä (esim. V91, V129, V204) rasismiin. Yleensä nämä maininnat esiintyivät luetteloissa, joissa rasismien perustaksi nostettiin myös esimerkiksi uskontoon, kulttuuriin ja etnisyyteen nojaava rasismi. Mitä ideologiaa tässä suhteessa on ja millaisia mekanismeja se sisältää, ei juuri vastauksissa avattu, poikkeuksena vastaajan (V205) lyhyt toteamus tästä: ”Rasismi on oppi tai ideologia, jonka mukaan rodulliset tai etniset erot ihmisryhmien välillä oikeuttavat ryhmien välisen epätasa-arvon.” Vastaaja V254 mukaan ”rasismi on arvokäsitys, jossa ei hyväksytä ketään muita kuin vain oman kaltaisia ihmisiä”, rasismi liittyy näin vahvasti kantajansa arvostuksiin ja ihmiskäsitykseen sekä vastaaviin suurin ideologisiin arvoihin ja sitoumuksiin. Rasismien lähteeksi useassa vastauksessa esitettiin samaan aikaan uskontoon, poliittiseen näkemykseen ja muihin maailmankatsomuksellisiin asioihin pohjautuva erilainen syrjintä. (V184) Tällaiset vahvat ideologiat ja maailmankatsomukseen liittyvät perustat sekä tulkinnat yksilöiden ja ryhmien ajatuksissa antavat vahvan oikeutuksen omalle rasisiselle orientaatiolle ja käyttäytymiselle. Tällaisten ”vahvojen” legitimeettien katsottiin olevan tärkeitä myös rasisisille katsomuksille ja käytänteille (esim. V264).

Yleisten ideologisten ja maailmankatsomuksellisten tekijöiden lisäksi, ja niitä yleisemminkin, rasisisen orientaation taustatekijäksi vastaajat nostivat negatiiviset ennakkoluulot ja stereotyyppiset ajattelumallit (esim. V28, V29, V64, V124, V158, 219), joiden mukaan ihmisryhmien väliset erot oikeuttavat erilaisten ihmisten ja ihmisryhmien eriarvoisen kohtelun. Negatiivisesti latautuneet ennakkoluulot ja oletukset katsottiin ”siivittävä” usein ihmisiä luokittelevaan ja eriarvoistavaan rasisiseen ajatteluun ja käyttäytymiseen. Vastaaja V147 sanoin ilmaistuna:

”Rasismi kategorisoi ihmisiä ennako-oletusten avulla eri ryhmiin. Ihmisiin liitetään valheellisia piirteitä esim. fyysisen olemuksen tai kulttuurisen taustan perusteella. Erityisesti mustiin liittyvä rasismi on lähtöisin satoja vuosia sitten alkaneesta kolonialismista. Rasismissa on ajatus siitä, että valkoisuus ja länsimainen kulttuuri on ylivertaista ja parempaa kuin muut. Rodullistaminen kohdistuu toki muihinkin kuin mustiin, kuten saamelaisiin ja romaneihin. Islamofobia on myös vahvaa länsimaisissa yhteiskunnissa.” (V147)

Rasismiin liittyvät ennakkoluulot ja stereotypiat eivät siis liity ainoastaan yksilöiden ennakkoluuloihin, vaan niillä voi olla hyvinkin pitkät historialliset juurensa, joiden vaikutukset voivat koskea isoa osaa tietyn ryhmän tai kansakunnan ihmisiä. Ennakkoluulojen ja stereotyyppien vuoksi ihmiset ja ihmisryhmät nähdään esimerkiksi ”ainoastaan hänen etnisyytensä/taustansa kautta (yleistysten ja oletusten teko)” (V67). Eräskin vastaaja (V72) totesi ennakkoluulojen olevan yksi tärkeä tekijä, joskaan ei ainoa, monisyisen rasismi-ilmiön tausta syistä (V72). Ennakkoluulojen ja stereotyyppien katsottiin saavan ihmiset toimimaan ja tuomitsemaan ihmisiä helposti vain ”kuulopuheiden ja huhujen aiheuttamien mielikuvien vallassa” (V101, V105, V172). Toiset (esim. V217), korostivat sitä, ettei ennakkoluuloisuus sinänsä tee ihmistä rasisiksi, vaan tämä, kuten mieltymykset ja puolueellisuuskin ovat osa ihmisten luontoa, kunhan nämä piirteet eivät ota ihmisestä ja hänen ajattelustaan liian voimakasta otetta. (V217)

Ennakkoluulojen ja stereotyyppisen ajattelun katsottiin monissa tulkinnoissa kumpuavan tietämättömyydestä ja/tai vieraan pelosta (esim. V119, V122, V105, V204). Esimerkiksi vastaaja V77 kiteytti tämän sattuvasti: ”Rasismi on pelolle ja tietämättömyydelle perustuvaa ennakkoluuloisuutta”. Vastaavasti vastaaja V132 totesi erilaisuuden ja tietämättömyyden asioista herättävän ihmisissä herkästi pelkoa, joka ilmenee usein juuri rasismina. Tietämättömyyden ja pelon lisäksi ennakkoluulojen katsottiin saavaan polttoainetta usein juuri erilaisuuden herättämistä tunteista ja kohtaamisen vaikeudesta (esim. V132), tätä näkökulmaa avasi laajassa vastauksessaan vastaaja V119:

”Rasismi perustuu hyvin pitkälti pelkoon ja ennakkokäsityksiin tietyistä ihmisryhmästä. Erilaisuus luo pelkoa ja puutteelliset tiedot tai kokemukset lisäävät kielteisiä tunteita. Usein taustalla saattaa olla myös erilainen kulttuuri ja erilaiset elintavat, jotka poikkeavat esim. kantaväestön perinteistä (esim. kerrostaloasumisessa erilainen elämänrytmi, sukulaisten ja ystävien kanssa kokoontuminen ja tapaamisista aiheutuva melu. Käsitykset lastenkasvatuksesta saattavat myös erota jne.) Rasismia käytetään mielestäni silti nykypäivänä liian väljästi syynä moniin asioihin, esim. kielteisten päätösten kohdalla (esim. työnhaku) voidaan vedota rasismiin, vaikka kyse olisi kuitenkin osaamisesta tai muista ominaisuuksista. Toisaalta rasismien mahdollisuutta yllä mainitussa tilanteessa on vaikea myös poissulkea ja todentaa. Olen itse asunut Brasiliassa ja Kiinassa, jossa itse kohtaamani rasismi on ollut ulkomaalaistaustaisuuteeni liittyvää kommentointia (olen valkoinen suomalainen), jota en kuitenkaan ole koskaan pystynyt ottamaan kovinkaan vakavasti, vaikka kommentointi on selkeästi liittynyt siihen, että en kuulu paikallisväestöön. Taustalla tässä toki on oma suomalainen taustani, jonka vuoksi olen pystynyt elämään pääasiassa koko elämäni tasa-arvoista ja jopa etuoikeutettua elämää, koska olen päässyt myös näkemään maailmaa myös muualla. (...)” (V119)

Vasataaja löytää rasismille ennakkoluulojen lisäksi monia tähänkin syyhyn läheisesti liittyviä muita syitä, kuten juuri pelon vierasta ja eri kulttuuria tai elintapoja kohtaan tai näistä tietämättömyyden. Kantasuomalainenkin voi meille vieraissa kulttuureissa joutua juuri tästä syystä ja muun ulkoisen erottuvuuden vuoksi rasististen asenteiden ja kohtelun alaiseksi.

Vieraan vieroksuntaan liittyy toisten mukaan (esim. V146, V203) usein tiedon ja ymmärryksen puutteen lisäksi empatiakyvyttömyys, jolloin ihminen tai ihmisryhmät eivät kykene asettumaan muiden ja vieraan asemaan. Toisten (V105, V188) mukaan vieraan pelon lisäksi rasismien ja rasististen toimintatapojen taustalla voi olla syystä tai toisesta herännyt viha tiettyä ihmisryhmää kohtaan, esimerkiksi vastaaja V188 kiteytti tämän seuraavasti: ”rasismi on mielestäni tiettyyn ihmiseen/ihmisjoukkoon kohdistuvaa vihaa, joka perustuu kyseis(t)en ihmis(t)en erilaisuuteen esim. etnisyydessä, ihonvärissä, kulttuurissa jne.” Vierasta kohtaan tunnettu ennakkoluulo ja vierauden tunne voi kummuta myös ”minä/me ja muut -astelemasta” käsin, kaiken mitaksi asetetaan oman etninen ryhmä toisten yläpuolelle, joka antaa oikeuden erilaisten ja vähemmistöjen sortamiseen (V240):

Tiukasti määriteltynä rasismi tarkoittaa uskoa biologisten ihmisrotujen olemassaoloon, sekä siihen että nämä rodut voidaan ominaisuuksiensa perusteella asettaa paremmuusjärjestykseen. Esimerkiksi: ”Valkoihoiset ovat syntyjään parempia kuin tummaihoiset.” Löyhemmin määriteltynä rasismi tarkoittaa muita ihmisiä kohtaan tunnettua ennakkoluuloa, joka perustuu heidän kulttuuriinsa. Ihmistä ei nähdä yksilönä, vaan hänen oletetaan robotin lailla toteuttavan omaa kulttuuriaan. Toisin sanoen samasta kulttuurista tulevat ihmiset ovat keskenään samanlaisia, ja niinpä ihmiset voidaan asettaa paremmuusjärjestykseen sen perusteella, mikä on heidän syntyperäinen kulttuurinsa. Esimerkiksi: ”Kristityt ovat parempia kuin muslimit, sillä kristinusko on parempi uskonto kuin islam.” (V252)

Tämä minä ja taustani -asetelma toimii monessa negatiivisen erottelun ”moottorina” ja perustana, kuten vastaaja V252:n yllä olevasta sitaatista sattuvasti ilmenee. Yleensäkin rasismiin liittyvän erottelun taustalla on toisten tulkintojen mukaan juuri narsistiset ajatuskulut ”ja oman itsensä muiden yläpuolelle asettaminen”, näin rasismin voi katsoa osin kumpuavan myös itsekkyydestä (V88), kuten myös vieraan pelosta. Rasistiseen orientaation ja käyttäytymiseen liittyvän negatiivisen toisten alentamisen perustana nähtiin olevan juuri se, että rasistisesti orientoitunut ihminen näkee oman viiteryhmään kuuluvat ihmiset toisia arvokkaimpina tai haluaa korostaa oman viiteryhmän statusta tällä tavalla (esim. V146, V101).

Myös ihmisten psykologisen rakenteen (V137, V217) ja luonteen, kuten yhteiskunnassa vallitsevien rakenteiden, todettiin muutamissa vastauksissa olevan rasismin juurisyitä. Olemassa olevat yhteiskuntarakenteet ja näihin liittyvät eriarvoistavat käytännöt ovat siinä mielessä, että ne asettavat ihmiset eriarvoiseen asemaan etnisen taustan tai ihonvärin perusteella yhteiskunnallisista rakenteista ja vallitsevista kulttuurisista käsityksistä riippuen. (esim. V2, V25, V62; V72, V115, V223). Toisten mukaan rasismia esiintyykin kaikkialla, niin yhteiskunnan rakenteissa kuin mikromuotoisenaakin jokapäiväisessä arjessa. Nämä voivat olla jopa niin autonomisoituja asenne- ja toimintatapoja, ettei rasismin toteuttaja välttämättä itse sitä edes tiedosta.” (V90.) On tärkeä huomata myös se, jonka vastaaja V262 nosti pitkän vastauksensa lopuksi esille eli sen, että ”aivan kaikissa ihmisryhmissä: valkoinen mies kävelee ”ghettoon”, tummaihoisen mies istuu peräkylän baarissa, kylän ainoa homoseksuaali menee paikalliseen yökerhoon. Jokainen näistä henkilöistä saattaa kyseisissä konteksteissa kokea syrjintää, haukkumista, jopa pahoinpitelyä ja muita negatiivisia asioita johtuen piirteistään, joille mitään ei mahda.” (V262) Tämä koskee myös koulua ja opetusta, opettajien tulisi olla tämän suhteen erityisen tarkkoja, koska siirrämme helposti kulttuurimme sisältäviä ennakkoluuloja ja rasistisia asenteita ja ajatusmalleja tiedostamattomasti oppilaille. (V115.) Rasistinen toiminta ja käyttäytymisen voi ollakin toisten vastaajien mukaan tiedostamatonta ja myös passiivista ajattelua, jossa rodullistetut ja itselle erilaisesta taustasta tulevat ihmiset nähdään jotenkin huonompina. (V264)

Onkin tärkeä huomata, että rasismilla on usein historialliset ja olemassa oleviin valtarakenteisiin sidotut juuret (V142; V147, V159, V191), jotka saavat meidät pitämään toisten etuoikeuksia itsestään selvyyksinä. Nämä juuret antavat meille myös perusteita toisten alistamiseen ja epätasa-arvoiselle toiminnalle ja käytänteille (V151), esimerkiksi vastaaja 142 totesi rasismin olevan ”historiallisesti rakentunutta sortoa, joka kohdistuu johonkin tiettyyn

rodullistettuun ihmisryhmään.” Monet vastaajat näkivätkin rasismilla olevan tiukat juuret, joita on esimerkiksi vastaajan V256 mukaan ”hankala muuttaa, vaikka näin väitettäisiinkin tehtävän.”

Yleisesti opiskelijoiden vastauksissa lueteltiin, useita ”juurisyitä”, jotka liittyivät tavalla tai toisella perinteisiin ideologisiin, kulttuurisiin ja yhteiskuntarakenteellisiin perustekijöihin. Näiden lisäksi vastauksissa nostettiin esille rasismiin perustekijöinä yksilöihin ja ryhmiin liittyvät negatiiviset ennakkoluulot ja stereotypiat, vieraan pelko ja oman viiteryhmän statuksen vahvistamiseen liittyvät tarpeet sekä myös tietämättömyys.

Osa vastaajista korosti myös sitä, että nämä rasismin taustalla olevat perustekijät ovat monin kohdin sosialisointia ja muunlaisen oppimisen kautta syntyneitä ja sisäistettyjä:

”Vihaamme muita, erilaisia yksilöitä ja ihmisryhmiä ja maita koska meitä on opetettu vihaamaan heitä. Olemme epäreiluja ihmisiä kohtaan, luomme olemattomia hierarkioita sekä valta-asetteluita väkijoukkojen kesken ja harjoitamme niitä sekä opetamme niitä muille. Näemme tietyn henkilön, tietyssä asemassa, tietyssä uskonnossa, tietyssä työssä, tietyn maan kansalaisena olevan kunnollinen yksilö, tai olevan suuri vaara koko ihmiskunnalle.” (V265)

Näin ajattelevien mukaan omaksumme siis suurelta osalta rasistiset arvostukset, asenteet ja käytöstavat oppimisen ja sosialisointia välityksellä sekä opetamme näitä eri herkästi muillekin kanssaihmisillemme. Tätä tulkintaa ei varmaan voida liiaksi korostaa, erityisen tärkeä tämä on panna merkille kasvatus- ja koulutusaloilla toimiville. Toiset vastaajat korostivatkin sitä, että rasismista voidaan oppia myös pois. Tässä eri asteen kasvattajilla olisi edessä vielä paljon työsarkaa. Myös jokaisen itsensä tulisi, kuten vastaaja V248 korosti, pyrkiä työstämään itsestään näihin liittyviä piirteitä pois.

4.5.1.2 Mitä rasismi on ja mitkä ovat sen ”pääkohteita”?

Sivun 69 asetelman 1 soikion uloin kehä kuvaa opiskelijoiden vastauksista nousseita rasismin pääasiallisia ”kohteita” tai sitä, mihin rasismin nähtiin pääasiallisesti liittyvän. Kuten asetelmasta nähdään näitä ”kohteita” oli lukuisia, ne liittyvät ensinnäkin selkeästi etniseen, rodulliseen ja kansallisiin ja uskonnollisiin tekijöihin ja toiseksi erilaisiin vähemmistöihin sekä lisäksi sukupuoleen, ikään ja ulkonäön erilaisuuteen. Kuten rasismin perussyitä esiin nostaessa vastaajat esittivät rasismin olevan monenlaista toisiin ihmisiin tai ihmisrytmiin kohdistuvaa negatiivista, alistavaa, alentavaa ja vähättelevää kohtelua, mihin tämä kohdistui, annettiin yleisesti useita vaihtoehtoja. Esimerkiksi vastaaja V264:n tulkinta on tyypillinen opiskelijan kuvaus siitä, miten rasismi ja sen kohteet määriteltiin, rasismisi on:

”Lyhyesti sanoisin, että rasismi on syrjintää, kiusaamista tai epäkunnioittavaa kohtelua, jonka ”perusteena” on henkilön ihonväri, etnisuus, kieli tai kansallisuus. Perusteena lainausmerkeissä siksi, ettei syrjinnälle pitäisi olla oikeuttavia perusteita. Rasismi ei ole pelkästään aktiivista

toimintaa, vaan myös passiivista ja osittain tiedostamatonta ajattelua, jossa rodullistetut ja itselle erilaisesta taustasta tulevat ihmiset nähdään jotenkin huonompina.” (V264)

Vastaja 264 yhdisti yleisesti kaikki muutkin syrjintään ja epäkunnioittavaan toisten ihmisten tai ihmisryhmien kohteluun. Yleisesti rasismiin liitettiin ihmisten, ihmisryhmien tai kansanosien alistaminen, eriarvoistava ja epätasa-arvoinen kohtelu ja toisten ihmisten tai ihmisryhmien alempiarvoiseksi luokittelu (esim. V37, V88, V90, V91, V112, V157). Syrjintäkuvauksiin liittyi hyvin laaja kirjo siitä, mihin nämä perustuivat ja kohdistuivat: tämän saatettiin todeta perustuvan yleisesti tiettyihin ominaisuuksiin (V33, V100, V182, V189, V230) tai tarkemmin esimerkiksi rotuun ja etnisyyteen (V 7, V37, V62, V77, V92, V96, V121, V145, V148, V177, V184, V224, V226, V238), kulttuurillisiin eroihin (V9, V18, V86, V138, V224, V237, V215, V255, V271) ihonväriin tai muihin tietyn alueen ihmisten fyysisiin tai psykologisiin piirteisiin (V2, V11, V18, V43, V65, V86, V92, V121, V135, V140, V202, V207, V224, V237), uskontoon (V 20, V43, V85, V91, V110, V143, V161, V165, V184) tai kieleen (V22, V43, V103, V165, V211, V264) tai sukupuolen (V35, V154, V161, V66, V208, V222) tai seksuaaliseen suuntautumiseen (V 18, V48, V66, V116, V143, V208, V210) sekä vammaisuuteen (V154). Syrjinnän sanottiin voivan perustua ja kohdistua myös kohteen ajattelun erilaisuuteen (V85) tai ikään (esim. V154, V161, V211.)

Tutkimuksessa mukana olevien rasismitulkinnoissa syrjinnän ja yleisemmin kaltoinkohtelun tulkinnat olivat hyvin samansuuntaisia sisältäen sekä perinteisiä rasismin lähteitä ja kohteita. Näiden lisäksi muutamat mainitsivat esimerkiksi ikään, sukupuoleen tai sukupuoliseen orientoitumiseen liittyvää rasismia. Yhteistä näille on se, että valtaväestö tai -ryhmä määrittelee alempiarvoiseksi ”toiset” heidän taustansa tai negatiiviseksi koettujen ominaisuuksien ja piirteiden vuoksi. Näitä alempiarvoisia ihmisiä tai ihmisryhmiä on ikään kuin oikeutettua kohdella alentavasti ja loukkaavasti.

Rasismiin liittyvän syrjinnän todettiin voivan kohdistua joko yksilö-, ryhmä- tai tätä laajempienkin järjestelmien tasolla (esim. V150; V243). Rasismilla todettiin olevan tyypillistä ”ryhmätarkastelu”, esimerkiksi kaikki ei-valkoiset ihmiset tulkitaan kuuluvan muihin ja alempiarvoisiin kuin valkoiset ihmiset (V192). Rasistisen ajattelun ja käyttäytymisen yksi keskeinen ominaispiirre olikin vastaajien mukaan erilainen ennakkoon tapahtuva ryhmittely, ihmisten jakaminen meihin ja muihin, muiden edustaessa jotain alempiarvoista ja negatiivista sekä kiellettävää (V1, V16, V49, V87, V131, V156, V163, V170, V200). Vastaja 147 kuvaus tässä suhteessa rasismista on kuvaava:

”Rasismi kategorisoi ihmisiä ennako-oletusten avulla eri ryhmiin. Ihmisiin liitetään valheellisia piirteitä esim. fyysisen olemuksen tai kulttuurisen taustan perusteella. Erityisesti mustiin liittyvä rasismi on lähtöisin satoja vuosia sitten alkaneesta kolonialismista. Rasismissa on ajatus siitä, että valkoisuus ja länsimainen kulttuuri on ylivertaista ja parempaa kuin muut. Rodullistaminen kohdistuu toki muihinkin kuin mustiin, kuten saamelaisiin ja romaneihin. Islamofobia on myös vahvaa länsimaisissa yhteiskunnissa.” (V147)

Muihin voi olla pitkäkin historia eikä jako perustu välttämättä tosiasioihin. Toisten mukaan rasismiin liittyikin olennaisena piirteenä se, että rasistisesti ajattelevat ovat jo etukäteen tuominneet kohteensa edustajat kielteisesti ottamatta huomioon kritiikin kohteina yksilöinä. Toisten mukaan rasismille onkin tyypillistä kielteinen asennoituminen toisenlaisia kohtaan, esimerkiksi ulkomaalaistaustaisiin nähden (esim. V81, V113, V158; V224). Ihmisiä tarkastellaan pikemminkin ryhmänsä jäsenenä kuin yksilönä. Tätä ei esimerkiksi vastaaja V248 pitänyt perusteltuna ja hyvänä. Vastaaja V188 mukaan ”rasismi on mielestäni tiettyyn ihmiseen/ihmisjoukkoon kohdistuva viha, joka perustuu kyseis(t)en ihmis(t)en erilaisuuteen esim. etnisyydessä, ihonvärissä, kulttuurissa jne.” Rasismin yhdeksi keskeiseksi piirteeksi voikin kiteyttää, kuten vastaajaa V 267 teki, tämän olevan ”erilaisuuden halveksuntaa” tai tosin ilmaistuna ”toisten eriarvoista kohtelua koettuun erilaisuuteen perustuen (V68), johon helposti liittyy pelkoja, ennakkoluuloja, syrjintää, vihaa, halveksuntaa ja pelkoa (V219). Vastaaja V122 totesi senkin olevan rasistista, jos tavallaan ei puutu tähän tätä havaitessaan, sillä tällöin ihminen ikään kuin antaa tällaiselle toiminnalle ja asenteille hiljaisen hyväksyntänsä.

Toisten mukaan meidän tulisi olla suhteellisen varovasti kovin takarajaisesti määritettyjen rasismimäärittelyjen suhteen, koska ihmiset kokevat eri asioita ja erilaisen käyttäytymisen rasismiksi tai rasistiseksi. Vastaaja V83:n mukaan tämän vuoksi viime kädessä juuri jokainen itse, kun joutuu kiusatuksi tai syrjinnän uhriksi, määrittelee minkä kokee ja näkee rasismiksi ja rasistiseksi.

4.5.1.3 Rasismi asenteiden ja käyttäytymisen tasolla

Asetelman 1 sivulla 69 rasismiasetelman sisin kehä kuvaa ilmiä käyttäytymisen muotoja, jotka vastaajat nostivat esiin vastauksissaan. Ilmiä käyttäytyminen ei tässä yhteydessä tarkoita vain ulkoista käyttäytymistä tai konkreettista loukkaavaa puhetta, vaan kyse on myös asenteista ja arvostuksista. Esimerkiksi vastaaja V262:n mukaan rasismi onkin ”mielensisäistä erilaisuuden korostamista”.

Kuten rasismin juurisyiden ja peruskohteiden esitysten kohdalla, opiskelijat viittasivat yleisesti useaan rasistiseksi mieltämiinsä käyttäytymismuotoihin samanaikaisesti, usein luetellen niitä peräkkäin hyvinkin monia. Yleisesti rasistisen käyttäytymiseen katsottiin liittyvän tavalla tai toisella ihmisarvon ja -oikeuksien loukkaaminen kohteiden alempiarvostaminen ja väheksyminen (V6, V20, V70, V93, V118, V189, V198, V212), epätasa-arvoinen ihmisten kohtelu ja eriarvoistava käyttäytyminen ja suhtautuminen tiettyihin ihmisiin tai ihmisryhmiin (V3, V41, V64, V69, V93, V71, V102, V118, V199; V213), poissulkeminen (V93), toisten ihmisten tai ihmisryhmien epäoikeudenmukainen kohtelu (V20). Rastinen asenne ja ilmiä käyttäytyminen tai ajattelu – kuten edellä jo todettiin, toisten mukaan rasismi ilmenee osin myös ”näkymättöminä” asenteina ja käyttäytymisenä – ilmenee vastaajien mukaan hyvinkin monenlaisissa yhteyksissä ja monin tavoin:

”Katsomme, puhutteleme ja kohtelemme ihmisiä eri tavalla ihonvärin, uskonnon tai etnisen taustan takia. Joko itse sen tiedostaen, tai tiedostamatta. Vihaamme muita, erilaisia yksilöitä ja ihmisryhmiä ja maita koska meitä on opetettu vihaamaan heitä. Olemme epäreiluja ihmisiä

kohtaan, luomme olemattomia hierarkioita sekä valta-asetteluita väkijoukkojen kesken ja harjoitamme niitä sekä opetamme niitä muille. Näemme tietyn henkilön, tietyissä asemassa, tietyissä uskonnossa, tietyissä työssä, tietyn maan kansalaisena olevan kunnollinen yksilö, tai olevan suuri vaara koko ihmiskunnalle.” (V265)

Rasismi ei siis aina ilmene suorana alistamisena eikä sortona, vaan tämä voi ilmetä jo siinä tavassa, jolla katsomme tai asemoimme yleisesti erilaisia ihmisryhmiin kuuluvia. Rasismi voi esiintyä monin tavoin esimerkiksi sanoissa, teoissa tai ajatuksissa, jotka alistavat, vähättelevät tai ”loukkaavat toista esimerkiksi tämän etniseen taustaan linkitettyjen stereotyyppioiden kautta” (V150). Samalla toiset korostivat sitä, että rasismi saattoi esiintyä hyvinkin laajasti toiminnassamme, myös eri instituutioissa. kuten ”kouluissa ja työpaikoilla jne.” (V166) sekä yksilö-, ryhmä tai järjestelmätasolla (V150).

Yleisemillään rasistinen käyttäytyminen ilmenee vastaajien mukaan siinä, ettei ihmisiä kohdella samalaisissa tilanteissa samalla tavoin (esim. V239), kyse ei siis ole vain suorasta kaltoinkohtelusta, syrjinnästä (esim. V76), sorrosta tai epätasa-arvoisesta ja alistavasta käyttäytymisestä tai vihasta (esim. V148, V188, V219) tai väkivallasta (esim. V13, V 29, V66, V74, V129, V246, V256) tiettyjä ihmisryhmiä kohden (esim. V172). Vaikka viimeksi mainittujen kaltaisten vahvojen ja suorien rasistisen asenteiden ja käyttäytymisen merkitys nousi opiskelijoidenkin vastauksissa keskeiseksi rasistien toiminnan ja käyttäytymisen määreiksi, tapahtui tämä sitten iän, sukupuolen, syntyperän, uskonnon, kansallisuuden, ihon värin, erilaisten fyysisten tai henkisten ominaisuuksien tms. suhteen. (esim. V100, V161, V240, V251). Rastiseksi käyttäytymiseksi vastauksissa mainittiin myös tietyn ihmisten tai ryhmien haukkuminen ja halveksunta (esim. V76; V100, V110, V112, V219) tiettyjen ominaisuuksien suhteen. Rasismi voi näkyä pelkistä eleistä (V129) tai yleisesti tiettyjen ihmisryhmien tai ihmisten erilaisena, negatiivisena ja törkeänä kohteluna (V181; V207) ja yleisenä vähättelynä (V242) tai yleisesti ”ihmisen huonona, vähättelevänä ja toiseuttavana kohteluna” (V256). Ylipäätään rasistiselle käsittelylle tyypillistä todettiin olevan erilainen nimittely, kuten myös ”n-sanan” käyttö sekä toisten erilainen halventava kohtelu, kuten toisille nauraminen tai naurunalaiseksi saattaminen. (Esim. V192). Toiset yhdistivät rasistisen käyttäytymisen koulukiusaamisen tapaiseen toisten ihmisten kohteluun (V204, V225, V247), esimerkiksi vastaaja V128 kiteytti tämän avoimessa vastauksessaan: ”rasismi on syrjintää tai kiusaamista syntyperän, ihonvärin, kulttuurin tai vastaavan ominaisuuden vuoksi.”

Yleisesti rasistisen käyttäytymiseen ja toimintaan liitettiin kanssaihmiesten tai erilaisten sosiaalisten ryhmien epäoikeudenmukainen ja loukkaava ja epäkunnioittava kohtelu (esim. V71, V120, V135, V168) sekä erilainen kielteinen leimaaminen, luokittelu ja kategorisointi esimerkiksi ihon värin, etnisen taustan tai uskonnon pohjalle ja tästä kumpuava erilainen syrjivä toiminta aina väkivaltaisuuteen saakka (esim. V29, V58, V92, V147, V169, V226). Vastauksissa rasismiin katsottiinkin suhteellisen yleisesti ilmenevän erilaisen pilkkanteon, ”ilkeilyn”, pilkan ja ivaamisen muodossa (esim. V63, V152, V190, V204). Tai jopa erilaisina vitseinä, joissa on tarkoituksena loukata toisia ”viattoman huumorin” muodossa (V78) tai yleensäkin rasismiin esitettiin liittyvän erilainen ”mollaaminen” ja vahingoittamisen tarkoitus (V32) tai ”vääristetyn kuvan levittäminen” kohteestaan (V152).

Opiskelijoiden vastausten mukaan rasistisille käytännöille ja arvotuksille on tyypillistä erojenteko ja luokittelu ja ryhmittely, joissa arvotetaan ihmisiä etnisyyden, uskonnon, ihonvärin ja erilaisten ennakkoluulojen ja stereotyyppien perusteella (esim. V171, V184, V242, V259). Tälle erottelun ja yleensäkin rasistisen asenteen ja käyttäytymisen katsotaankin asettavan ihmiset eriarvoiseen, epätasa-arvoiseen, asemaan samalla kun tähän liittyy poissulkemisen ja ulkopuolelle jättämistendenssi (esim. V18, 22, V 23, V51, V104, V182, V246). Tähän erontekoon liittyy opiskelijoiden tulkintojen mukaan juuri negatiivinen leimaaminen ja arvottaminen (V63, V81) sekä yleisesti epätasa-arvoistava orientaatio ja toiminta (V88) sekä jopa vihamielinen suhtautuminen erilaisiin, vieraisiin ja ”muunlaisiin” (V173, V203, V219, V220, V246). Tämän tendenssin todettiin toisissa vastauksissa saavan vahvistusta ennakkoluuloisuudesta (esim. V77, V124, V252). Ennakkoluuloisuuden voi katsoakin olevan samalla yksi ”perusjuurista” ja samalla yksi rasismien keskeinen ilmenemismuoto. Kuten samaan aikaan tulisi muistaa, kuten vastaaja V217 totesi, me kaikki kannamme sisällämme omia ennakkoluuloja, mieltymyksiä ja puolueellisuutta. Tämä ei ole sinänsä ongelma, jos nämä eivät ole liian voimakkaita ja ajatuksiamme ja toimintaamme rajaavia. Tämä koskee myös vieraita kulttuureita ja ihmisiä kohtaan tuntemiamme tunteja ja asenteita. Nämä ennakkoluulot pysyvät ”kohtuullisella tasolla”, ei tämä tee kenestäkään ”vakavaa rasistia tai paha ihmistä”. (V217)

Vihamielinen suhtautuminen erilaisuutta ja vähemmistöä kohtaan on yksi leimaa antava piirre rasismisissa. Tutkimuksessa mukana olleet opiskelijatkin liittivät avoimissa vastauksissaan tämän ja erilaiset väkivaltaiset teot hyvin yleisesti rasismiin, esimerkiksi Vastaaja V58 totesi rasismien tarkoittavan hänelle juuri ”negatiivista ja aggressiivista puhetta toisen maan kansalaisia kohtaan, jopa väkivaltaisia tekoja”. Monet vastaajat katsoivatkin tähän liittyvän myös erilaisen vihapuheiden, yleisemmin eriarvoistavan puheen, joiden keskiössä on kohteen alentaminen, vähättely ja myös ”ulosjättäminen” olevan keskeisessä asemassa rasistisessa käyttäytymisessä. Vihapuhetta esiintyy vastaajien mukaan sekä ihmisten kanssakäymisessä että sosiaalisessa mediassa. (Esim. V73, V74, V103, V154, V183, V232, V233). Muutenkin rasistiseen käyttäytymiseen liitettiin ihmisten erilainen arvostus ja kohtelu esimerkiksi ihmisten etnisen ja kulttuurisen taustan vuoksi (esim. V117, V193) ja myös näin mahdollisuuksien epäämistä ja ulossulkemista (V13), jopa itsenä olemisen mahdollisuuden ja ”vapaan elämän” estäminen (V212).

4.5.1.4 Rasismi – monisyinen ja monipolvinen asenne- ja käyttäytymisenorientaatio

Rasismi periytyy ympäröivistä asenteista kodista tai koulusta. Rasismi tai rasistinen asenne on perhe- ja lähipiirin vaikutuksesta opittu asenne- ja käyttäytymismalli. Esiin nostettiin rasismien perustaksi uskonto, kulttuuri ja etnisyyteen perustuva rasismi. Rasismi liittyy myös ideologian maailmankatsomuksellisiin tulkintoihin yksilöiden ja ryhmien omille rasistisille orientaatioille ja käyttäytymiselle. Tällaisten legimeettien katsottiin olevan tärkeitä rasistisille katsomuksille ja käytänteille. Ihmisryhmien eriarvoinen kohtelu johtuu negatiivisista ennakkoluuloista ja oletuksista. Rasismiin liittyvät ennakkoluulot ja stereotyyppit liittyvät myös historiallisiin juuriin, eivätkä vain yksilöön. Todettiin, että itse ennakkoluuloisuus ei tee ihmisestä rasistista,

kunhan ne eivät ota ihmisestä valtaa. Erilaisuus ja tietämättömyys herättävät ihmisissä pelkoa, joka ilmenee yleensä tiedostamattomana tai tiedollisena rasismina. Tietämättömyyden ja pelon lisäksi, ennakkoluulojen katsottiin saavan polttoainetta erilaisuuden herättämistä tunteista ja kohtaamisen vaikeudesta. Vieraan pelon lisäksi rasismien ja rasististen toimintatapojen taustalla voi olla syystä tai toisesta herännyt viha tiettyä ihmisryhmää kohtaan. Rasismi tarkoittaa uskoa biologisen ihmisrodun olemassaoloon ja rodut voidaan ominaisuuksiensa perusteella asettaa paremmuusjärjestykseen (V252). Toisten mukaan rasismia esiintyykin kaikkialla, niin yhteiskunnan rakenteissa kuin mikromuotoisenakin jokapäiväisessä arjessa. Osa vastaajista ajattelee, että on olemassa tiedostamatonta ja passiivista ajattelua, jossa rodullistetut ja itselle erilaisesta taustasta tulevat ihmiset nähdään jotenkin huonompina (V264). Ihmisiin liitetään valheellisia piirteitä esimerkiksi fyysisen olemuksensa tai kulttuurinsa taustan perusteella. Tummaihoisiin liittyvä rasismi on lähtöisin kolonialismista. Rasismissa on ajatuksena, että valkoisuus ja länsimainen kulttuuri ovat yliverkaisia ja muita parempia. Saamelaisiin ja romaneihin kohdistuu myös rasismia. Länsimaisissa yhteiskunnissa esiintyy islamfobia (V147). Osa vastaajista näkee maahanmuuttokriittisyyden ja ulkomaalaistaustaisiin kielteisen asennoitumisen olevan rasismille tyypillistä, mutta negatiiviset ennakoasenteet eivät ole. Tämä esittää tietynlaista hajontaa vastauksissa. Osa oli kertonut olevansa maahanmuuttokriittisiä sen suhteen, koska haluavat keskittyä jo olemassa oleviin maahanmuuttajiin, heidän suomen kielen taitonsa kehittymiseen sekä kotouttamiseen (esim. V81, V113, V158; V224). Vastaaja V188 on toista mieltä, hän ajattelee rasismien kohdistuvan tiettyyn ryhmään tai joukkoon, joka perustuu heihin, kuten heidän ihonväriinsä, kulttuuriinsa tai etnisyyteensä. Vastaaja V267 ajattelee rasismien olevan toisten eriarvoista kohtelua koettuun erilaisuuteen perustuen (V68). Vastaajan V122 mielestä, jos näkee seuraavanlaisen rasistisen tilanteen eikä puutu asiaan, on rasistinen, koska esittää negatiivisille asenteille hiljaisen hyväksyntänsä. Osa ihmisistä tiedostaa tietyt asenteet rasistisiksi ja osa ei näe niitä rasistisiksi, näin ollen uhri määrittelee, mitä kokee, ja millä tavalla näkee tilanteen (V83).

Rasismia voi ilmentyä ulkoisessa käyttäytymisessä, konkreettisesti loukkaavassa puheessa, kuten myös asenteissa ja arvostuksissa. Opiskelijavastaajat kertoivat, että rasistisen käytöksen katsottiin liittyvän ihmisarvojen ja oikeuksien loukkaamiseen, väheksyntään sekä kohteiden alempiarvostamiseen, epätasa-arvoiseen ihmisten kohteluun ja eriarvoistavaan käyttäytymiseen ja suhtautumiseen tiettyihin ihmisiin tai ihmisryhmiin, poissulkemiseen ja toisten ihmisten tai ihmisryhmien epäoikeudenmukaiseen kohteluun. Rasismi saattaa ilmestyä vastaajien mukaan myös piilorasismina. Rasismi ei ilmene aina suoraan, se voi ilmetä lähinnä sanoissa, teoissa, ajatuksissa ja jopa katseissa, eleissä ja ilmeissä, jotka vähättelevät, alistavat tai loukkaavat. Monet opiskelijavastaajista korostivat kouluissa ja työpaikoissa rasismien esiintymistä yksilö-, ryhmä- tai järjestelmätasolla. Rasismia ilmenee myös kohtelemisessa, joka ilmenee syrjimisenä, epätasa-arvoisena, alistavana käytöksenä tai vihana, jossa tiettyä ihmisryhmää haukutaan esimerkiksi iän, sukupuolen, syntyperän, uskonnon, kansallisuuden, ihonvärin, erilaisten fyysisten tai henkisten ominaisuuksien suhteen. Nimittely kuten n-sanan käyttö tai halventava toiminta, kuten toiselle nauraminen tai toisen asettaminen pilkan kohteeksi ovat rasistisia tekoja. Vähättely ja ulosjättäminen sekä vihapuheet niin sosiaalisessa mediassa kuin sosiaalisessa elämässä ja väkivaltaiset teot ovat rasistisia käyttäytymismalleja.

4.6 Opiskelijavastaajien kokemuksia rasismista ja syrjinnästä

Väittämässä 36 tarkasteltiin vastaajilta omia syrjinnän kokemuksia. Myönteisesti vastanneiden prosenttiosuus oli 47,4% ja kielteisesti 40,4%. Hyvin moni tulevista opettajista ja kasvatustieteilijöistä on kokenut syrjintää, vaikka vastanneissa oli tilastojen mukaan eniten kantasuomalaisia opiskelijoita.

	n	Prosentti
Ehdottomasti samaa mieltä	41	15,2%
Osittain samaa mieltä	87	32,2%
Ei samaa, eikä eri mieltä	33	12,2%
Osittain eri mieltä	38	14,1%
Ei lainkaan samaa mieltä	71	26,3%

Taulukko 6. Syrjintää kokeneita opiskelijavastaajia.

Väittämässä 35 tarkasteltiin vastaajien omia rasismin kokemuksia, joihin vastasi 271. Vastaajista 11% on kokenut rasismia ja 79% ei ole kokenut rasismia. Suurin osa ei ole kokenut rasismia, mutta avoimeen kysymykseen vastasi 10% jakaen ikäviä rasismin kokemuksia, joita olivat kokeneet. Vastaajat olivat kokeneet rasismia ollessaan ulkomailla. Osa koki sitä vaaleaihoisina tummaihoisten syrjäseuduilla Afrikassa, joissa on harvoin valkeaihoisia syrjintää. Päälle saatettiin sylkeä ja heittää kiviä. Japanissa tönittiin kävellessä ohi tai käyttäytyttiin huonosti. Tummaihoisten lasten äidit ovat kohdanneet lapsiinsa kohdistuvaa rasismia. Suomalaistaustaiset ovat kokeneet maahanmuuttajaluokilla rodullista kiusaamista luokan väestön edustajilta, jotka ovat muualta kuin Suomesta. Rasismi ei ole välttämättä suomalaisen ja ulkomaalaistaustaisen välillä tapahtuvaa, se voi tapahtua kenen tahansa kanssa, milloin ja missä vain. Ihmisiä saatetaan nimitellä ja leimata tiettyihin huonoihin asioihin pelkän kansalaisuutensa takia, vaikka eivät ole oikeasti niin. Suomessa on osalle huudeltu n-sanoja, r-sanaa tai m-sanaa ja käsketty lähteä maasta pois. Osan kanssa on käytetty fyysistä, kielellistä ja henkistä väkivaltaa ja uhattu näillä. Osa kokee tätä yksilöiden välisenä kohtaamisena, vaikka rasismista on aihetta keskustella, olkoon se yksilö- tai ryhmäkohtaista. Päiväkodissa sijaisuutta tekevät sijaiset ovat kertoneet opettajista, jotka ovat antaneet maahanmuuttajalasten leikkiä yksin, koska lapsi ei puhu suomea. Sijaisen leikkiessä lapsen kanssa selvisi, että lapsi ymmärtää ja puhuu suomea, mutta pelkäsi opettajiaan. Varhaiskasvatuksessa on selkeää syrjintää kielitaidon perusteella. Ihonvärin vuoksi on koettu rasismia sekä vaalea- että tummaihoiset toisiltaan. Osa suomalaisista on näyttänyt romanilaisilta, ja heitä luullaan heistä eronneiksi, joten tämänkaltaiset henkilöt ovat kokeneet romanialaisilta rasistisia asenteita. Osa kertoi, että asuessaan muualla heitä kohdeltiin paremmin, kun saatiin tietää suomalaisesta

kansalaisuudesta. Vastausten mukaan suomalaisia luullaan kylmäverisiksi, vaikka heidän luonteensa on rauhallinen ja osa heistä on ujoja. Osa vastaajista on päättänyt olla uskonnossa, jonka ovat valinneet ja saaneet kuulla siitä kunniansa ja kohdanneet kiusaamista.

Työssä on koettu rasistisia asenteita ja työnhaussa saatetaan hylätä hyvin koulutautunut pelkän nimensä vuoksi. Osa natiivisuomalaisista on kokenut rasismia heidän suvussaan hämäläisten ja karjalaisten välillä.

”Olen itse suomalaistaustainen, joka on opiskellut maahanmuuttajaluokalla yläkoulussa. Koin muutaman kerran rotuun liittyvää kiusaamista sen luokan väestön edustajilta, jotka ovat etniseltä taustaltaan muualta kuin Suomesta.” (V8)

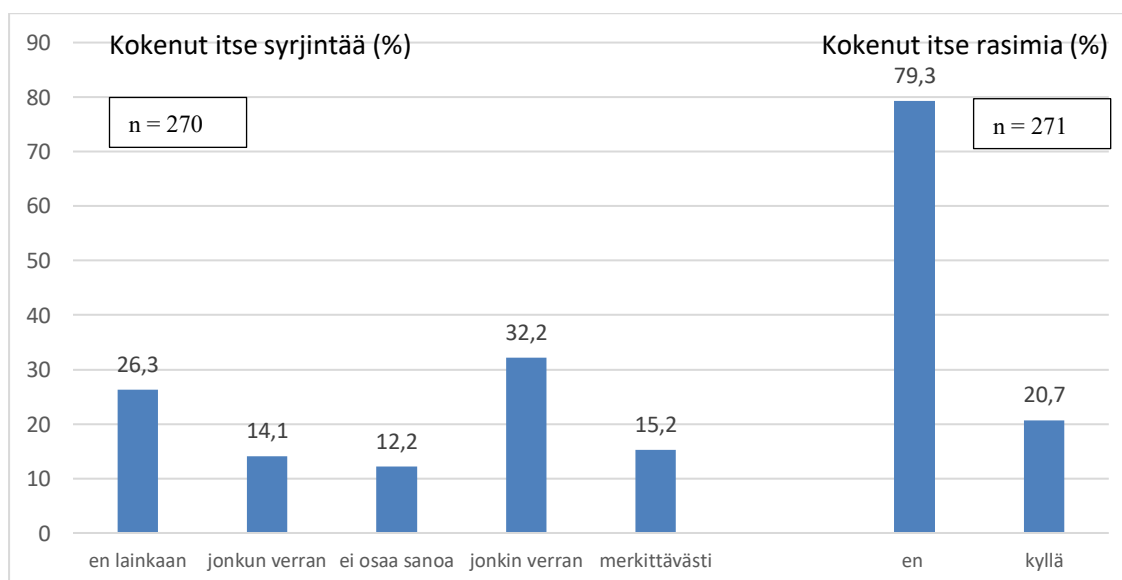
”Virolaisuuteni vuoksi ollaan oletettu, että olen huora” (V9)

"mene takaisin mistä tulit" (V10)

”Minua epäiltiin Englannissa asuessani puolalaiseksi, kun selvisi että olen suomalainen, sain parempaa kohtelua.” (V21)

"Go back to where you came from, what are you doing here living and working if you can't even speak proper English?" (V3)

Seuraavasta kuvioista ilmenee, kuinka paljon vastaaja ovat itse kokeneet elämänsä aikana jonkinlaista syrjintää tai jopa rasismia.

Kuvio 6. Omakohtaisen syrjinnän ja rasismin kokemusten määrät

Yllättävän suuri osa vastanneista toteaa itse kokeneensa syrjintää tai jopa rasismia. Jopa lähes puolet 47,4% vastanneista totesi kokeneensa jonkinlaista ja -asteista syrjintää. Joka viides vastaajista kokee tulleen kohdelluksi rasisestisesti. Nämä ovat yllättävän suuria lukuja, johon tulisi jatkossa kiinnittää enemmän huomiota koulumaailmassakin. Nämä kaksi tekijää ovat selkeästi yhteydessä toisiinsa: nimittäin kun nämä ristiintaulukoidaan keskenään, niistä, jotka olivat kokeneet syrjintää merkittävästi, totesi lähes puolet 48,8% itseensä kohdistuneen myös rasismia. Niilläkin tämä vastaava osuus oli korkeahko 27,6%, jotka kokivat itseensä kohdistuneen jonkin verran syrjintää. Kun puolestaan niillä, jotka eivät olleet kokeneet itseään syrjittävän tai tällaisia kokemuksia oli vähän 0% tai ei lainkaan 10% eivät juurikaan kokeneet itseensä kohdistuneen rasismia.

4.7 Opiskelijavastaajien suhtautuminen n-sanan käyttöön ja sen kriminalisointiin

Väittämässä 47 tarkasteltiin n-sanan käyttämiseen suhtautumista. Kielteisesti suhtautuvia olisi 92% ja siihen myönteisesti suhtautuvia 2%. Useimmat ovat sitä mieltä, että n-sanan käyttäminen on huono asia, mikä puolestaan lisää yhdenvertaisuutta ja turvallisuutta kouluyhteisössä, jossa maahanmuuttajalastenkin on mukavampi olla. Huoli jää 2%:sta tulevista opettajista ja kasvatustieteilijöistä, joiden mielestä n-sanaa saa käyttää. Loput 6,6% eivät osaa sanoa ja heistäkin ilmenee huoli. He olisivat yhteensä 18, jotka eivät tiedä. Tulosten jälkeen on suuri huoli tulevaisuuden opettajien ja kasvatustieteilijöiden käyttäytymisestä kouluyhteisössä. On osittain pelkoa heidän heikosta monikulttuurisuuskasvatuksestaan.

	n	Prosentti
Erittäin myönteisesti	1	0,4%
Myönteisesti	3	1,1%
En osaa sanoa	18	6,6%
Kielteisesti	55	20,2%
Erittäin kielteisesti	195	71,7%

Taulukko 7. Opiskelijavastaajien suhtautuminen n-sanan käyttämiseen.

Väitteessä 48, joka on jatkeena 47 väittämälle, tarkastellaan vastaajien suhtautumista n-sanan kriminalisointiin. Myönteisesti suhtautuvia olisi 40%. Kielteisesti tähän suhtautuu 30% ja 30% ei tiedä. Vastaukset ovat hyvin hajanaisia ja melkein tasaisia. Tämän väitteen vastaukset kumoavat ajatuksen yhdenvertaisista kasvatustieteilijöistä sekä tulevista opettajista ja kouluyhteisöstä, jossa on mukava olla. Jos tulevat opettajat ja kasvatustieteilijät ajattelevat näin, niin kuinka he osaavat puuttua maahanmuuttajataustaisten lasten kiusaamistilanteisiin?

	n	Prosentti
Erittäin myönteisesti	60	22,1%
Myönteisesti	48	17,6%
En osaa sanoa	82	30,1%
Kielteisesti	51	18,8%
Erittäin kielteisesti	31	11,4%

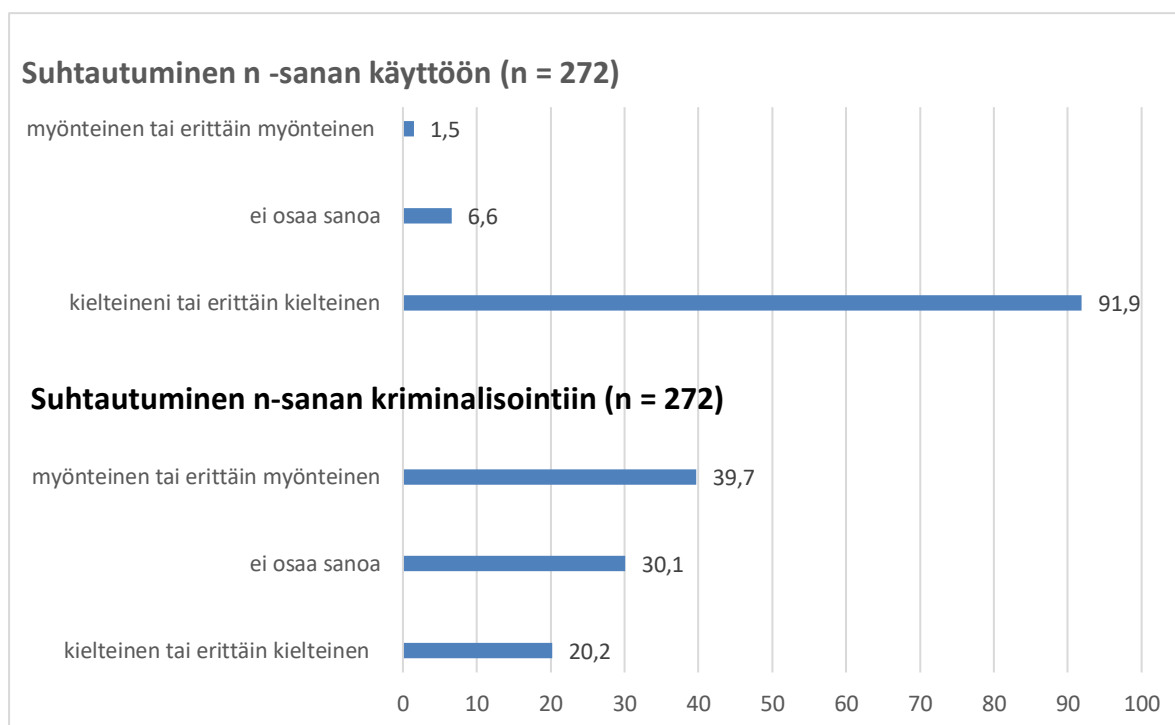
Taulukko 8. Opiskelijavastaajien suhtautuminen n-sanon kriminalisointiin.

Väittämässä 49 tarkasteltiin olisiko jotain muuta mitä haluaisi sanoa n-sanon käytöstä? Kysymys oli avoin ja siihen vastasi 115 henkilöä. Monen vastaajan mielestä sana on loukkaava ja väärin. Erään vastaajan mielestä n-sanaa ei kuulu käyttää, mutta sanoja ei voi kriminalisoida perustelematta mielipiteensä. Valkoihoisista sanaa ei käytetä lainkaan, joidenkin mielestä olisi hyvä selittää tämän sanan historiaa. Jotkut tummaihoiset käyttävät n-sanaa keskenään, mutta valkoihoisen sanoessa sitä aletaan puhua rasismista ja erottelusta? Tämän jatkokysymyksen ansiosta selviää, miksi n-sanaa kriminalisoidaan, jos kerran tummaihoiset käyttävät sitä keskenään. Tämän ei kuitenkaan tulisi lykätä mahdollisuuden n-sanon kriminalisointia. Toisena syynä äskeiselle vastausten hajanaisuudelle selviää, että monet valkoihoiset vastaajat eivät osaa vastata tähän, koska sana ei kohdistu heihin. Empaattisuus on opettajan tärkeimpiä luonteenpiirteitä. Miten tuleva opettaja käyttäytyy tällaisessa tilanteessa, jos natiivisuomalainen kiusaisi tällä tummaihoista. N-sana johtuu historiallisista tapahtumista. Monien vastaajien mielestä saa olla sananvapaus ja sitä kuuluukin suojella, mutta on harkittava yksittäisiä sanoja.

N-sanon historiasta kuuluisi puhua avoimesti, niin että kaikki ymmärtäisivät sen tarkoittavan paha, koska kaikki eivät ymmärrä miksi se on paha, sillä he eivät tiedä sen historiaa.

”Kaikki pärjää ilman sen sanon käyttämistä elämänsä loppuun asti.” (V7)

Laissa momentissa häirintä ja lakipykälässä 14 § sanotaan, että ihmisarvoa ei saa loukata tarkoituksellisesti tai sosiaalisesti, varsinkin jos käyttäytymisellä halvennetaan tai nöyrytetään henkilöä. Viime vuosina monet ennen käytössä olleet sanat tai sanonnat koetaan nykyisin loukkaaviksi tai jopa rasisiksi (Finlex 2014). Tutkimuksessa mukana olleista opiskelijoista suurin osa näki neekerin-sanon (n-sanon) ajatteli näin tai ainakin koki tämän käytön kielteisenä, kuten alla olevasta kuviosta ilmenee:

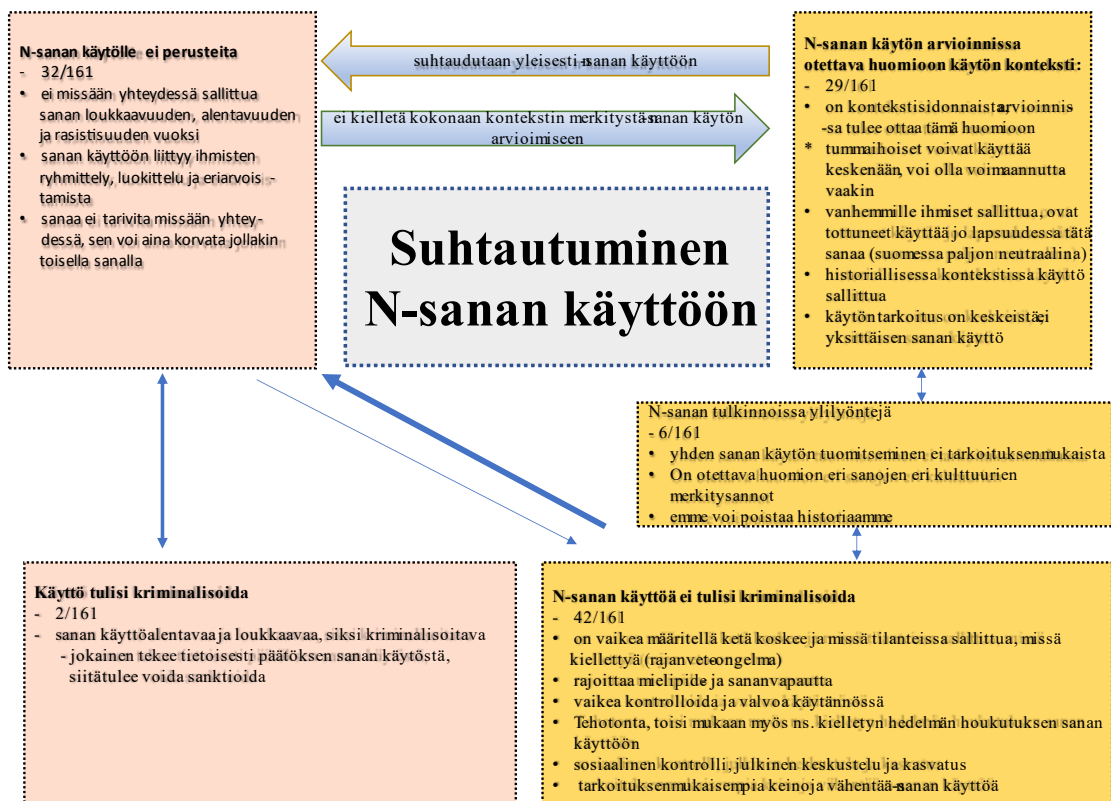

Kuvio 7. Yliopisto-opiskelijoiden opiskelijoiden suhtautuminen -n-sanan käyttöön ja tämän kriminalisointiin.

Vain häviävän pieni osa 1,5% katsoi n-sanan käytön olevan korrekti. Sen sijaan sanan kriminalisoinnin suhteen yksimielisyys ei ollut läheskään tätä luokkaan. Noin 40% pitäisi sanan kriminalisointia myönteisenä tai erittäin myönteisenä asiana, kun puolestaan viidennes 20,1% vastaajista piti tätä joko kielteisenä tai erittäin kielteisenä. Noin kolmasosa ei osannut ottaa tähän kanssa, joka kuvanee sitä, että tällaiset sanojen kriminalisointiajatukset ovat meillä vielä varsin tuore kulttuurinen ilmiö.

Kysymyslomakkeessa tarjottiin myös vastaustilaa (kysymys 48), johon vastaajat saattoivat kirjoittaa vapaasti lisäkommentteja n-sanan käytöstä. Tätä mahdollisuutta käyttikin monet vastaajista (163 vastaajaa 272:sta – näistä vastauksia kaksi hylättiin, koska niiden vastauksista ei selvinnyt vastaajan näkemys n-sanan käyttöön – eli lopulliseksi vastaajamääräksi tuli 161). Toisten vastaajien mukaan (V192) n-sanaa käytetään nykyäänkin paljon, eikä hänen mukaansa suurin osa ymmärrä ”sanan merkityksen vakavuutta ja historiaa”, näin on varsinkin vanhempien ihmisten kohdalla. Yllättävän paljon n-sanaa kuulee alaikäistenkin puheessa ihan kuin ”se olisi jonkinlainen tapa kutsua kaveria haukkuen (samaa luokkaa kuin jos homotellaan)” (V192) Toisten huomioiden mukaan eri puolilla maata n-sanan käyttöön esiintyy erilaista suhtautumista: ”esimerkiksi pk-seudulla hyvin vähän kuulee sanaa ns. kausaalista (enemmän käytetään loukkaavasti ja alentavasti), mutta Keski-Suomessa sanaa kuulee useammin ilman suoraa vihatarkoitusta (käytetään kuvaamaan tummaa väriä eikä käytetä vain loukkausmielessä). Tämä varmaankin johtuu siitä, että Keski-Suomessa ei ole yhtä paljon monikulttuurisuutta ja rasismi pääsee muhimaan valtoimenaan.” (V28)

Avoimet vastaukset vaihtelivat yhden sanan vastauksista suhteellisen laajoihinkin n-sanankäytön kriteerien ja tämän käytön kieltämiseen liittyviin pohdintoihin ja argumentointiin. Yhden tai muutaman sanan vastauksetkin paljastavat ytimekkyydessään lähes kaikkien tähän kohtaan lisävalaistusta antaneiden kielteisen ja varauksellisen suhtautumisen sanan käytön suhteen, tällaisia vastauksia olivat esimerkiksi ”Se on väärin ja loukkaavaa” (V4), ”Junttia” (V12; myös V137), ”Erittäin epäkorrektia” (V242; myös V227), ”Tekee minut surulliseksi” (V248), ”Turha ja epäeettinen” (V251), ”Se on väärin” (V255), ”Ei hyötyä kellekään” (V188) ja ”Riippuu kontekstista” (V94) (ks. myös edellä oleva asetelma 1). Viimeinen lyhyt vastaus liittyy puolestaan toisten vastaajien tiettyyn ymmärrykseen n-sanan käyttöön tietyissä konteksteissa. Yleisesti avoimissa vastauksissa vastaajat keskittyivät, varmasti aiempien kahden väittämäkysymyksen johdattelemana, avaamaan omaa näkemystään n-sanan käytöstä yleisesti ja erityisesti sen suhteen näkivätkö he sanan käytön kriminalisoinnin tarpeelliseksi vai ei (katso alla oleva asetelma 2).

Asetelma 2. Vastaajien n-sanan käyttöön liittyviä tulkintoja (avoin kysymys)

Asetelmassa kuvataan avoimeen kysymykseen ”Onko jotain muuta mitä haluaisit sanoa n-sanan käytöstä?” (kysymys 48) esiin nousseita pääteemoja. Asetelmassa olevat nuolet kuvaavat eri kategorioiden keskinäisiä yhteyksiä: esimerkiksi se, jos vastaajan vastaus on luokiteltu kategoriaan ”n-sanan arvioimisessa tulee ottaa konteksti huomioon”, valtaosa, tai oikeastaan kaikki tähän vastanneista, korosti sitä, että yleisesti n-sanan käyttö on nykyisin epäkorrektia eikä sitä saisi käyttää.”

Asetelman kategorian näkemysten mukaan n-sanan liittyvissä keskusteluissa ja linjauksissa on menty ainakin jossakin suhteessa ”yli”. Tähän liittyviä näkemyksiä ei kuitenkaan esittänyt suoraan kuin muutama vastaajista, vain viisi vastaaja. Näiden lisäksi toisissa käytön kontekstisidonnaisuutta ja sanan ei-kriminalisointia korostavissa vastauksissa tämän suuntainen ajattelu oli ikään kuin sisäänrakennettuna mukana vastauksessa, vaikkei tätä suoraan sanottukaan. Yleisesti ottaen näin kuitenkin ajatteli tai nosti esiin vastauksissaan ani harva. Näin ajattelevien mukaan esimerkiksi se, että yksi sana, vaikkakin loukkaava sellainen, nostetaan ”tikun nokkaan” ei tunnut kovin järkevältä (esim. V27), toiset ilmaisivat kantansa tässä suhteessa hyvinkin suoraan, esimerkiksi eräskin (V196) vastaaja kirjoitti: ”N-sanan demonisointi on tätä Jenkki *****”, jossa sanoille halutaan antaa myös Suomessa ihan jenkkien omia sairaita kulttuurisia merkityksiä.” Kyse vastaajilla tuntui olevan siitä, ettei suomen kielen n-sanan käyttöön liity samanlaisia historiallisia rasitteita kuin esimerkiksi ”jenkkikulttuurissa”. Tämä ero pitäisi hänen mukaansa pitää muistissa, kun asiasta keskustellaan. Toiset tähän kategoriaan tulleet korostivatkin sitä, että n-sanan käytön korrektisuuskusteluissa tulisikin pitää mielessä sanan historiallinen konteksti, esimerkiksi vastaaja (V220) avasi tähän liittyvää näkökulmaansa laajasti:

”Koska sana on ollut historiassa käytössä niin minua hieman ärsyttää, kun esimerkiksi kirjoissa poistetaan kyseinen sana. Tarkoitan siis aikuisten kirjoja, en lasten kirjoja. Mikä minua häiritsee on se että valitettavasti sen sanan käyttö on ollut sallittua aikaisemmin ja se on osa historiaa eikä historiaa voi tai edes saa muuttaa. Jos poistamme historiasta ne kohdat, joista emme pidä niin poistamme samalla myös holokaustin, Hitlerin, ja kolonialismin koska niistä on niin kurja puhua tai edes ajatella. Ne tapahtuivat, valkoinen ihminen on kohdellut huonosti muita asettaessaan itsensä muka parempaan asemaan mutta ne on osa meidän kaikkien historiaa ja mitä voimme nyt tehdä on se että opimme mitä meidän ei tulisi tehdä. Tärkeämpää minusta on opettaa siis mitä sana tarkoittaa mikä sen historia on ja miksi me emme käytä tätä sanaa puhuessamme toisesta.” (V220)

Vastaajan mukaan, vaikkei hän hyväksykään selvästi, sanan käyttöä nyky maailmassa puhuttaessa ihmisten suhteista tai kuvattaessa kanssaihmissään, sanan totaalissa hävittämisessä on hänen mukaansa vaarana menettää olennainen osa ”valkoisen ihmisen” ei niin aina hohdokkaasta historiasta. Tulkinnoissa tai menneiden sanojen ”puhdistamisessa ei saisi mennä liian pitkälle”. Tällainen historian liiallinen puhdistaminen ärsytti myös erästä vastaajaa (V58), jonka mukaan siinä, että Pekka ja Pätkä elokuvista ja Brumbergin pusuista poistettiin n-sana, on mennyt asian suhteen ääritulkintaan, ”älyttömyyteen” samalla kun n-sana liitettiin näin vahvasti rasistiseen keskusteluun. Vastaaja V105 oli tässä samoilla linjoilla korostaessaan sitä, ettei esimerkiksi vanhojen laulujen tai historiallisia tekstejä saisi siivota nykyisten normien perusteella. Hänen mukaansa meidän tulisi huomata se, kuinka me ihmiset ja sanan käyttäjät luomme sen, millaisena näemme tietyn sanan merkityksen: ”Mitä enemmän jollekin sanalle luodaan negatiivisia miellelyhtymiä yhteiskunnallisesti, sen pahempaan se nähdään”. Vastaaja näkikin esimerkiksi n-sanaan liittyvän kirjoittelun ja lehtiartikkelien muovanneen sanasta ”maahanmuuttajataustaisen negatiivisävytteisen” sanan, vaikka se hänen mukaansa vain kertoo tiettyjen henkilön taustasta. Tosia ärsyttikin se, että toiset vahtivat yksittäisten sanojen, kuten juuri n-sanan käytön menemistä aivan pitkälle. Näin ajatteli

esimerkiksi vastaaja V119, hänen mukaansa liian tiukka suhtautuminen n-sanahan käyttöön on johtanut siihen, ettei sitä oikein uskalla ”sanoa edes ääneen asiasta järkevästi keskusteltaessa, ei kuitenkaan mielestäni johda positiiviseen lopputulokseen.”

Edellä olevan yliluontitulkinta kategorian alle sijoitettujen vastauksissa kolmen (V27, V105 ja V119) vastauksessa viitattiin ”yli- ja ääritulkintojen” lisäksi n-sanahan käytön korrektiuden arvioinnin perustaksi tämän käyttöön liittyvä kontekstitekijä. Yleisesti 28 vastauksessa todettiin sanahan käytön kontekstin olevan joskus sellainen tekijä, ettei tämän n-sanahan käyttöä voi yksiviivaisesti tuomita vääräksi tai tuomittavaksi, vaikkei useimmat näin ajattelevat yleisesti pitäneet korrektina sanahan käyttöä. Tässä yhteydessä useat viittasivat ”mustien tai tummaihoisten” oikeuteen käyttää tätä (esim. V2; V13, V41, V104; V155). Toisten mukaan n-sanahan käyttöön heille saattoi olla positiivinen sisältö tai viesti, jopa heitä voimaannuttava tai ei ainakaan loukkaava:

”N-sanahan käyttö tummaihoiselle voi olla hyvinkin voimaannuttavaa. Sanahan käytöllä hän vie sen negatiivisen voiman pois, sanasta tulee voimaton. Kuitenkin valkoihoisen ei mielestäni tulisi käyttää sanaa, koska sillä on vielä todella voimakas negatiivinen assosiaatio.” (V32)

”Esim. Brasiliassa eri taustaisista ihmisistä puhuttiin taustaa kuvaavalla sanalla ja portugalin kielen sana "negro" (tumma, musta) ei ihmisistä puhuttaessa ollut kokemukseni mukaan loukkaavaa. Erilaisilla kulttuuritaustoilla joskus ihmisillä on tarpeen kuvailla henkilöä valkoiseksi, latinoksi tai muuksi, mikä ei mielestäni ole millään lailla loukkaavaa vaan kertoo ihmisen ulkoisesta olemuksesta. Onhan meillä Suomessa sentään blondit ja brunetitkin). Asiatyhteyks ja tapa sekä sävy puhua on tässäkin kohtaa ratkaisevinta. Toki n-sana on nykyään muotoutunut itsellänikin sanaksi, jota ei vaan kuulu käyttää. N-sanahan lisäksi nuorisokäyttöä (tai ainakin aikoinaan käytti) sanoja "homo", "hurri", "ryssä" jne. haukkumasanoina eli vähemmistöryhmät on tässäkin yhteydessä se ryhmä, joka halutaan lyöntä ja asettaa alempaan asemaan. (...)" (V119)

”N-sana on mielestäni vähän ristiriitaisessa asemassa. Esimerkiksi tummaihoisten ystäviensä kanssa on hyväksyttyä sanoa heille esimerkiksi ”my nigga” ja he saattavat kutsua toisiansa tällä tavoin. Se on tavallaan hyväksyttyä huumoria sisäpiirissä jäsenille. En kuitenkaan ennestään tuntemattomille ihmisille tätä sanaa sanoisi.” (V225)

Eri ihmisryhmille eri sanojen käyttö voi merkitä aivan eri asioita, kuten yllä olevissa sitaateista ilmenee. Vaikka tummaihoisten ihmisten keskuudessa monien mielestä n-sanahan käyttö voikin olla ihan hyväksyttävää, ”valkoihoisten” ei tätä sen sijaan useimpien mukaan ole korrektia käyttää. Vastaaja V133 ilmaisi se ytimekkäästi: ”Se ei ole ikinä ok valkoisen ihmisen käyttöä”. Valkoisten sanaa käyttäessä näin ajattelevien mukaan n-sanahan käyttöön liittyy helposti alentava ja loukkaava merkitys. Tosin, kuten yllä olevista sitaateista viimeisessä nähdään, ei tämä täysin ole pois suljettu ”valkoisilta” tummaihoisten keskuudessa, jos he vain ovat käyttäjälle tuttuja ja hyväksyvät tämän käytön.

Toisten mukaan vanhojen ihmisten käyttämänä n-sanaa tulisi arvioida heidän lapsuuden ja nuoruuden ajan tavoista käsin. Heidän käyttämänään tämä ei ollut niin tuomittavaa kuin nuorempien, koska sanaa käytettiin yleisesti heidän lapsuuden ihmisten puheissa, kuten myös esimerkiksi myös lasten kirjoissa. Toisten mukaan heidän ajan koulussakin n-sana oli yksin äidinkielen perussanoista. Sanaan ei Suomessa sisällynyt juurikaan rassistisia piirteitä silloin, kuten ei vanhempien käyttämään n-sanakaan nykyisinkään. Sanan käyttämisen todettiin perustuvan heille pitkälti tottumukseen. Tästä heitä ei pitäisi tuomita. (V57, V106, V148, V212). Näin siksi, että eri ikäluokille n-sanalla oli eri merkityssisältö ja tarkoitusperä, tämä ihmisten tulisi ymmärtää ja nähdä (V148). ”Vanhemmille ihmisille n-sanaan ei ole liittynyt mitään sävyä, se ei ole ollut negatiivinen eikä positiivinen”. (V95) Toki vanhemmillekin ihmisille olisi hyvä selittää, miksei sitä nykyään ole sanan loukkaavuuden vuoksi korrektia käyttää. (V57). Se, että vastaaja ei tuominut vanhempien ihmisten n-sanan käyttöä, ei merkinnyt sitä, että he olisivat hyväksyneet tämän yleisen käytön itse tai muille nuoremmille. (V106, V148). Vanhojen ihmisen lisäksi, toiset nostivat vastauksissaan esille sen, että n-sanan käyttöä viljellään esimerkiksi rap-musiikkikulttuurissa suhteellisen runsaasti. Vastaaja V67 totesi, että tämän kulttuurin edustajia tulisi kuulla siitä, millaisia tuntemuksia sanan käyttö heissä herättää ja missä yhteydessä sanaa on heidän mukaansa sopivaa käyttää. Myös historiallisissa tarkasteluissa ja opetuksessa sanan käyttö on hyväksyttävää. Tärkeää silloinkin on tuoda esimerkiksi oppilaille selville, miksi tätä käsitettä ei enää ole soveliasta käyttää. Tietämättömyys voi olla juuri yksi syy n-sanan käyttöön. (Esim. V114, V138, V146 ja V155.)

Vastaajista osa ei siis olisi kokonaan tuomitsemassa n-sanan käyttöä esimerkiksi edellä olevien argumentein – myös sananvapausargumenttiin nojattain, kun sanan kriminalisointiajatus kritisoitiin, tähän palataan vähän tuonnempana –, mutta tämä ei tarkoittanut, että heidän olisivat hyväksyneet sanan rassistista käyttöä (esim. V155) tai tämän käyttöä toisten haukkumiseen, toisen loukkaamiseen tai alentamiseen (esim. V158, V182, V218 ja V230). Yleensäkin n-sanan käytön korrektiuden arvioinnin kontekstisidonnaisuutta korostavat korostivat sitä, että Suomessa n-sanan historia ja nykyinenkin käyttö on paljolti sisällöltään ja luonteeltaan neutraalia pikemminkin kuin negatiivista (V182), käyttöä arvioitaessa, vaikka se ei olekaan suotavaa, tulisikin aina tarkastella sitä, käytetäänkö tätä loukkaavassa tarkoituksessa (esim. V183, V195). Kouluissa oppilaille on kuitenkin hyvä opettaa lapsille ”oikeampia” sanoja. Kuitenkaan sanan käytöstä ei saisi V195 mukaan tehdä lastenkaan kohdalla liian isoa numeroa, koska jos näin tekee, se vain innostaa lapsia ja nuoria hokemaan tätä. Näinhän käy hänen mukaansa helposti kirosojenkin kohdalla.

Osalle vastaajista (32/161, ks. asetelma 2 s. 83) oli melko yksiselitteistä, ettei n-sanaa käyttöä tullut missään yhteydessä käyttää tai sallia. Joidenkin vastaajien mielestä on täysin ”käsittämätöntä”, että tähän liittyvää keskustelua edes käydään vuonna 2021 (aineiston keruuvuonna) (V66). N-sanan käytön kieltämistä perusteltiin ennen kaikkea sillä, ettei mitään ihmistä tai ihmisryhmiä halventavia, alentavia ja loukkaavia sanoja saa käyttää, sen katsottiin olevan yksinkertaisesti ”aina väärin” (esim. V30, V95, V129, V145, V150). Ja n-sana oli haukkumasana muiden joukossa (V70). Tätä ei esimerkiksi saisi kouluissa edes tummailhoisten lasten ja nuorten sallia käyttää (V55). Sanan käytölle ei ole mitään positiivista vaikutusta, siksi sitä ei saisi käyttää. Tulemme ilman n-sanan käyttöä ihan hyvin toimeen kaikissa

tilanteissa (V63). Tämän käyttöä ei esimerkiksi poliittisissa, eikä julkisissa esiintymisissä saisi käyttää, valitettavasti aivan liian usein tätä kuitenkin käytetään, sivistymätöntä (esim. V77, V78) N-sanana käyttöä nykyisin kritisoivien näkemykset kiteytyvät seuraavissa sitaateissa osuvasti:

”Itse en ole täysin "normaali" vaalea ihoinen. Vaan minulla on ihosairaus. Olen kokenut siihen liittyvää nimittelyä ja haukkumista paljonkin nuoruudessani. Minusta itse kokemani huutelu ja nimittely on aivan yhtä paha kuin, jos itse nimittäisin tummaa henkilöä n-sanalla. N-sana on väärin, mutta niin on kaikki muukin ulkonäköön liittyvä huutelu. N-sanassa toki on historiallinen painoarvo takana, joten taakan voi kokea myös "haukkumasanaa" suurempana.” (V65)

”N-sanaa ei voi pitää neutraalina koska sen tarkoitus on ollut alistaa, halventaa ja erottaa, joten sitä ei tulisi käyttää kenestäkään. Sanojen kriminalisointi on kuitenkin aika monimutkainen asia saisiko esim. tummaihoiset itse käyttää sanaa koska heillähän tulisi olla oikeus siihen ja missä sitten lailla määriteltäisiin raja kuka saa käyttää sitä ja kuka ei. Mielestäni myös taiteessa pitäisi pystyä käsittelemään vaikeita asioita.” (V75)

”Kieli muuttuu koko ajan ja näin myös sanojen kantamat taakat. N-sanana käytölle ei ole mitään perusteita ja koska se loukkaa ihmisiä, joista sitä on käytetty, ei sanana käyttämistä voida hyväksyä.” (V115)

”Mielestäni n-sanaa ei tarvitsisi käyttää kenenkään, ei valkoihoisten eikä tummaihoisten. Mikäli n-sana on jollekin ryhmälle sallittu, sen käyttö tulee enemmän tai vähemmän jatkumaan ja ns. sanana käytön etuoikeuden antaminen on myös eriarvoistamista. N-sanana ei tulisi kuulua 2020-luvulla kenenkään suusta.” (V136)

”N-sanaa ovat käyttäneet menneet sukupolvet, kun kyseessä ovat olleet tummaihoiset ihmiset. Sana on ollut yleinen nimitys tummaihoiselle, sitä ei ole tarkoitettu haukkumasanaana. On hyvä, että sanana alkuperä ja tarkoitus on selvinnyt myöhemmin. Kyseistä sanaa ei tulisi missään nimessä käyttää enää.” (V181)

Sitaateista käy selvästi ilmi, että tähän ryhmään luokitellut vastaajat näkivät n-sanaan liittyvän loukkaavia ja alistavia tekijöitä, joiden vuoksi sanaa ei pitäisi nykyään missään yhteydessä käyttää (V97). N-sanaa ei voi nykyään pitää neutraalina, ei vaikka se joskus tätä olisi ollutkin. Sanojenkin merkitystulkinnat muuttuvat ajassa. Toisten mukaan sana onkin aina loukkaava ja rasistinen (V152), joka täyttää vihapuheen ja kunnialoukkauksen kriteeritkin (V246). Tämän käytön voitiin yhdistää myös kiusaamiseen: ”En hyväksy kiusaamista enkä syrjintää missään muodossa. Tämä n-sana nyt sattuu olemaan vain yksi osa sitä.” (V260). N-sanaan liittyvien negatiivisten ja alistavien merkitysten vuoksi ketään ei pitäisi kutsua tällä nimityksellä. Tähän ei ole tarvetta, onhan jokaisella oma nimi, jolla häntä voi kutsua. (V157). N-sanana käytön voitiin sanoa olevan junttimaista (V137), josta ei ollut kenellekään hyötyä (V188). Vastaaja 101 totesi n-sanana käyttäjien olevan pelkurimaisia.

”Vaikka tämän ryhmään kuluville vastaajilla oli selvää, ettei n-sanaa saisi missään olosuhteissa käyttää, nosti osa heistä vastauksissaan esille, ettei tämä tarkoittanut heistä esimerkiksi historian opetuksessa voitaisi käsitellä ja puhua. Ei ole hyvästä, jos käsitteestä tehdään liian mystinen, on tärkeä tietää tämänkin käsitteet taustoja ja historiaa, koska tietämättömyys saattaa vain lisätä sanan käyttöä, kun ymmärrys puuttuu.” (V146)

Entä pitäisikö n-sanan käyttö kriminalisoida vai ei? Väittämävastausten perusteella (ks. kuvio 6 sivulla 82) 282 kyselylomakkeeseen vastanneista lähes 40 % oli sitä mieltä ainakin jossakin määrin, että n-sanan käyttö tulisi kriminalisoida, vähän alle kolmas osa ei osannut määrittellä tässä suhteessa kantaansa ja noin viidesosa oli sitä mieltä, ettei sanan käyttöä tullut kriminalisoida. Kysymyslomakkeen kysymyksen 48 avoin vastustila antoi vastaajille mahdollisuuden perustella vähän lisää näitäkin käsityksiään. Yllättävästi vain kaksi n-sanan kriminalisointia puolustavaa vastaaja selvitti näissä avoimissa vastauksissaan näkemyksiään. Sen sijaan n-sanan kriminalisointiin vähintäänkin epäillen tai täysin kielteisesti suhtautuneista näkemyksiään avasi tässä yhteydessä peräti 43 vastaajaa. (Ks. asetelma 2, sivu 83).

Tässä yhteydessä ei voida avata laajemmin n-sanan kriminalisoimista puoltavien perusteluita, koska heistä vain kaksi avasi näkökantojaan tämän suhteen avoimessa kysymyksessä. Ja toinen heistä (V176) sanoi vain vallinneensa edellisessä kysymyksessä tätä puoltavan vastauksen, vaikkei ollutkaan asia sen tarkemmin pohtinut. Toisen (V20) sanan käytin kriminalisointia kannattaneen mukaan, se, että sanaa oli joskus aiemmin käytetty, ei puolusta sen käyttöä. Hänen mukaansa n-sana on lähtökohtaisesti ”rasistinen, loukkaava ja ihmisarvoa alentava solvaus”, jonka käyttö on jokaisen kohdalla tietoista, josta siis tulisi voida sanktioida.

Nekin, jotka eivät kannattaneet n-sanan kriminalisointia, toivat vastauksissa yleensä esiin sitä, ettei sanan käyttö ole nykyajassa korrektaa, eikä sitä näin tulisi käyttää, mutta samalla korostettiin sitä, ettei mitään sanoja ole tarkoituksenmukaista kriminalisoida (esim. V3; V24). Toiset vastaaja, kuten V24, ei täysin kieltänyt sanan kriminalisoimisen mahdollisuutta:

”Toisaalta mielestäni voisi olla laki, että n-sana kriminalisoidaan, koska sitä ei kukaan oikeasti tarvitse eikä sen käytölle ole perusteita. Lain näkökulmasta ja lain toteuttamisen näkökulmasta en kuitenkaan osaa sanoa, että toimisiko laki oikeasti: olisiko esimerkiksi niin että vain tietyt ihmiset voivat käyttää n-sanaa? Vai että tarkoitus ja konteksti ratkaisee? Lähtökohtaisesti yhtä sanaa voi ehkä olla vaikea alkaa lain kannalta kieltämään: jos esimerkiksi luokassa oppilas sanoo n-sanan niin, mitä kuuluisi tehdä? Esimerkiksi ottaa yhteydenpidon virkavaltaan tai tehdä lausunto. En myöskään koe, että sanaa kannattaisi niin sanotusti ”turhaan” kriminalisoida eli niin, että se on kriminalisoitu mutta että käytännössä mikään ei muutu. Näiden seikkojen takia en oikein osaa sanoa mitään muuta kuin kyseistä sanaa ei kuulu käyttää.” (V24)

”N-sanan käyttöä voisi siis vastaajan mukaan periaatteessa kriminalisoidakin, mutta tähän liittyvien rajojen vetäminen ja lain tulkintaan ja käytäntöön soveltamiseen liittyvien haasteiden vuoksi, tätä ei kannata tehdä. Tähän sanan käyttöön liittyvään rajanveto- ja valvontaongelmaan vetosi moni muukin vastaaja perustellessaan n-sanan käytön kriminalisoinnin

epätarkoituksenmukaisuutta. Tähän liittyy monia haasteita ja ongelmia, kuten esimerkiksi seuraavalle sivulle kootuista vastaajien tulkintaesimerkeistä käy ilmi:

Poliittisesti korrekten ja muista kulttuureista tulevien vältettävien/hyväksyttävien ilmaisujen perässä pysyminen voi olla osalle väestöstä ylivoimaista. Meidän tulee olla armollisia niitä vanhuksia kohtaan, jotka käyttävät vanhentuneita aikoinaan oppimiaan ilmaisuja. Toisaalta meidän ei tule sietää tahallisia loukkauksia. Tarkoitus on oleellisempaa kuin sanavalinta.” (V37)

”Sanan kriminalisointi rajoittaa sananvapautta. Sanaa ei tarvitse käyttää normaalissa kommunikoinnissa, mutta en näe syytä miksi se pitäisi stigmatisoida ja sen käytöstä rangaista, jos sanan käyttötilanne ei ole sellainen, että sanalla pyritään halventamaan toisia ihmisiä. Sanan käyttöä tulisi katsoa tilannekohtaisesti ja sen ja muiden halventavien sanojen käytöstä rangaista myöskin tilanteen ja käyttötarkoituksen mukaan.” (V38)

”Sananvapaus on tärkeä elementti avointa yhteiskuntaa. Sen takia tietyn sanan kriminalisointi ei tulisi mielestäni kysymykseen. En kuitenkaan näe kyseisen sanan käytöllä mitään positiivista vaikutusta. Sen takia en kykene ymmärtämään sen käyttöä. Toimittaja Sannikan haastattelussa Valtoja käytti sitä. En koe, että hän on silti rasisti. Hän perusteli sanankäytön todella hyvin, mutta koen että hän olisi voinut perustella mielipiteensä käyttämättä kyseistä sanaa. Varhaiskasvatuksessa kyseistä sanaa ei tarvitse käyttää tai sen historiallista merkitystä opettaa. Mielestäni sanan merkitys tulee selittää paljon myöhemmin. Olisi riski kertoa päiväkodissa kyseisestä sanasta. Jos pienelle lapselle kertoo kielletystä sanasta, on suuri pelko ja todennäköisyys, että hän alkaa käyttämään sitä ymmärtämättä sen surullista merkitystä.” (V63)

”Mielestäni n-sanan käyttäminen osoittaa suurta epäkunnioitusta, eikä sen käyttöön tulisi koskaan kannustaa. Kriminalisointi puolestaan on vaikea toteuttaa ja puhutussa kielessä kiellon noudattamisen seuraaminen olisi lähes mahdotonta.” (V83)

”Uskon kontekstisidonnaisuuden olevan jokaiseen sanaan liitettävä asia. Idealistisessa maailmassa mitään sanaa ei käytetä loukkaamismielessä. En usko sensuurin olevan sellainen asia, mikä kehittää ihmiskuntaa parempaan suuntaan.” (V108)

”Minusta jokaisen loukkaavan sanan käyttäminen on turhaa ja idioottimaista, mutta en silti näe järkeä sanojen kriminalisoinnissa ja niiden käytön kieltämisessä. Tämä avaa portin ihmisten sanan ja mielipiteen kontrolloinnille.” (V145)

”Sanojen kriminalisointi on perustavalla tasolla väärin. On totta kai suotavaa lukea tilannetta ja käyttää tilanteeseen sopivia sanoja, mutta ihmisten sanomisien rajoittaminen johtaa mielestäni tulevaisuudessa aina vaan laajempaan ihmisten puheen ja ajattelun kontrollointiin.” (V214)

”Sananvapaus on monta kertaa tärkeämpi asia kuin minkään sanan loukkaavuus. Mielestäni n-sanan käyttäminen kevyesti vitsaillen ei ole kovin vakava asia, varsinkaan läheisessä ilmapiirissä. Mielestäni vaikeiden asioiden kuten rotujännitteinen käsittely huumorin keinoin on ihan ok, ja ihmisellä on vapaus siihen. Toki on erittäin tyydyttävää, jos sitä käyttää

loukkauksena, mutta käyttö on konteksti kohtaista. Mikäli n-sanaa käyttää väärin ihmisten mielestä, muilla ihmisillä on vapaus kohdella n-sanan käyttäjään ihan kuten haluavat; sosiaalinen tuomitsevuus on ainoa asia mitä vapaassa yhteiskunnassa voidaan odottaa. (...)" (V217)

"Yksittäisten sanojen kriminalisointi on erittäin ongelmallista, mutta selvästi tarvittaisiin tarkennusta siitä, miten sen käytön voidaan nähdä olevan osa loukkaavaa käytöstä, joka taas on kriminalisoitu. Kieli muuttuu, joten vain perinteen takia mitään sanaa ei tarvitse säilyttää aktiivisessa käytössä." (V224)

"Virheistä pitää oppia, mikä on joskus aiemmin ollut "hyväksyttyä" puhetapaa ei todellakaan ole enää nykypäivänä. Kriminalisointi on hankala asia ja menee ehkä "liian pitkälle", kyllä maalaisjärjellä pitäisi ymmärtää, että niin ei voi sanoa." (V261)

Sanan- ja mielipiteen vapaus, valvonnan ongelmallisuus ja mahdottomuus, eri ihmisryhmien suhde n-sanan käyttöön ja kulloisenkin n-sanan käyttöön liittyvän todellisen tarkoituksen erilaisuus nousevat edellisen sivun esimerkkipohdintoista selvästi esille. Näiden lisäksi toisten mukaan esimerkiksi taiteessa ja opetuksessa – erityisesti historian opetuksessa ja käsittelyssä – sanan käyttö tulee olla mahdollista (esim. V75, V97, V226, V259), jotta näihin liittyvistä virheistä ja kokemuksista voidaan oppia.

Sanan- ja mielipiteen vapaus -argumentti oli yksi yleisin peruste, jolla n-sanan totaalista kriminalisointia tai sensuroimista vastustettiin, tämä näkyy edellisen sivun sitaateistakin osuvasti. Sananvapaus nähdään ihmisen yhtenä perusoikeutena, jota ei saisi rajoittaa. Sananvapauden näkökulmasta yksittäisen sanan kieltäminen osoittautuu tätä korostavien mukaan todella ongelmalliseksi (esim. V238 ja 243). Vastaja 97 mukaan sananvapaus on ihmisten perusoikeus, jota ei tule näin kaventaa samalla kun hän korosti sitä, että tähän toisaalta liittyy se, että jokainen on myös vastuussa käyttämistään sanoista. Toinen hyvin keskeinen argumentti, jonka moni vastaja (esim. V64, V85, V97, V168, V184, V252, V255) näki, että jos n-sana kriminalisoitaisiin, tulisi vastaavasti monia muitakin loukkaavia sanoja kriminalisoida. Tälle tielle ei tulisi loppua eikä näitä kaikkia millään voitaisi kieltää. Myös sen toiset (esim. V11, V75, V258) näkivät tällaisessa tilanteessa vaikeaksi, miten erottaa käytännössä ne ihmisryhmät, joille sanan käyttö on sallittua ja niistä ihmisryhmistä, jolle tämä ei olisi sallittua.

Toisten vastaajien mukaan (esim. V262) mukaan n-sanan kriminalisointiajatus on jo itsessään vähän "absurdi" ja liian järeä kontrollimenetelmä, jota on vaikea käytännössä edes toteuttaa. Tällaiset säädökset johtaisivat vain siihen, että ihmiset tarkkailisivat koko ajan sitä, mitä uskaltavat sanoa, ja on paljon vakavampia asioita, joiden kriminalisointi olisi tällaisten yksittäisten sanojen kriminalisointia tärkeämpää. Yleensäkin n-sanan kriminalisointia vastustavissa perusteluissa korostettiin joko suoraan tai epäsuorasti sitä, että "asioiden kriminalisoinnilla harvoin on positiivisia vaikutuksia, vaikka itse sanan toivoisin poistuvan ihmisten sanavalikoimasta" (V123). Toiset (esim. V153, V168) painottivat sitä, että jo nykyisellä lainsäädännöllä voidaan n-sanan käytöstä tuomita, esimerkiksi kunnianloukkausten

tai yleisemmin ihmisarvon loukkaamisen kieltävien säädösten perusteella tuomioistuimissa, tämän vuoksi ei enää tarvita erikseen n-sanan käyttöä kieltäviä lakipykäläiä.

N-sanan käytön kriminalisoinnin sijaan sanan käytön vähentämisen nähtiin hoituvan paremmin ja tehokkaammin sosiaalisen kontrollin (V34, V81 ja V262) ja valistuksen, kasvatuksen ja koulutuksen välityksellä (esim. V52, V72, V172, V219), tämä tie vie tietysti enemmän aikaa: ”Sivistäminen on tietenkin hidas tie, mutta ainoa pysyvää muutosta ja ajattelun muutosta takaava (V215), mutta tämä on toisten mukaan ainoa kestävä tie muutokselle ja asenteisiin n-sanan käytön suhteen. Yleensäkin kriminalisointiin ei monikaan vastaajista uskonut tässä suhteessa, esimerkiksi vastaaja 169 avasi tätä näkökulmaansa seuraavasti: ”Kriminalisointi tai pakottaminen on minusta huono tapa yrittää muuttaa asioita. Ihmisten, niin poliitikkojen, kasvattajien kuin kaikkien mielipiteisiin vaikutetaan minusta parhaiten konkreettisten kokemusten kautta. Toisten ihmisten aidon kohtaamisen, tiedon jakamisen ja dialogisen keskustelun kautta nähdyn ja kuullun tulo on tärkeä” (V169). Samaa painotti (V129), jonka mukaan ”tällaisiin asioihin voi paremmin vaikuttaa asenteita muuttamalla” kuin tiukoilla säädöksillä ja kontrollilla.

Yhteenveto opiskelijavastaajien vastauksia liittyen n-sanan käyttöön paljasti usean vastaajan kielteisen suhtautumisen kuten vastaajilla (V4, V12, V137, V242, 227, V248, V251, V255, V188, V94). Asetelma kahden pääteemat nousivat kysymyksestä 48. Osa vastaajista on n-sanan puolesta eivätkä vastaan ja heidän mielestään vanhoja laulusanoja ei tulisi muuttaa tiettyjen normien takia. Vastauksissa ilmeni selkeää negatiivista asennetta, joka vastasi myönteisesti n-sanan käyttämiseen. Osa vastaajien mielestä n-sanan käyttöä ei voi tuomita vääräksi tai tuomittavaksi. Useat viittasivat tällä siihen, että tummaihoiset käyttävät tätä sanaa keskenään, mikä saattaa olla heille positiivinen eikä negatiivinen (esim. V2; V13, V41, V104; V155). Tavallaan tämä riippuu paljolti tummaihoisista, tykkäävätkö he, että tiettyä sanaa käytetään heistä ja ylipäättään pitävätkö he siitä. Suurin osa vastaajista on sitä mieltä, että n-sanaa ei olisi hyvä käyttää. Vastaaja 101 totesi n-sanan käyttäjien olevien pelkurimaisia, koska sana ei ole hyödyllinen (V137). Opiskelijavastaaja (146) oli sitä mieltä, että käsitteen historiasta esimerkiksi historian tunnilla olisi hyvä tietää tai oppia, koska ymmärtämättömyys saattaa lisätä n-sanan käyttöä. Aikaisempi sanan käyttö ei puolusta sen käyttöä (V20). Osa vastaajista on n-sanan kriminalisoinnin kannalla, mutta tulkittaessa lakia sekä käytännön soveltamista ja siinä ilmenevien haasteiden vuoksi, tätä ei kannata tehdä. Osa ajattelee, että vanhukset voivat käyttää sanaa ja heiltä ei olisi hyvä riistää oikeutta, kunhan tarkoitetaan hyvää ja tarkoitus merkitsee enemmän kuin sanavalinta (V37). Sanasta ei olisi hyvä kertoa varhaiskasvatuksessa ja opettaa sen historiaa, koska lapset saattavat käyttää kiellettyä sanaa, siitä tulisi kertoa myöhemmin (63). Opiskelijavastaajan (V83) mukaan n-sanan käyttäminen tukee epäkunnioitusta ja on loukkaava, joten sen käyttöä ei tulisi kannustaa. Osa ei näe sanojen kontrollia hyväksi tulevaisuudessa, koska se kontrolloi ihmisten puhetta ja ajattelua (V214). Opiskelijavastaajan (V217) mukaan sananvapaus on tärkeämpää kuin sanan loukkaavuus ja hän sallii n-sanan käyttämisen vitseissä. On kuvottava ajatus katsoa kuinka osa tulevista opettajista ja kasvatustieteilijöistä sallii tämän sanan käytön ja pitää sananvapautta tärkeämpänä kuin toisten loukkaamisen. Kuinka tällä tavalla ajattelevat opettajat voivat toimia laillisesti ja moraalisesti normien mukaisesti tämän tavan tapaisen tilanteen sattuessa luokkahuoneessa tai ympäristössä. Hiljaa oleminen tarkoittaa

hyväksyntää ja vaikka tarkoitus ei ole paha, tutkija näkee tässä vastauksessa olevan rasistista asennetta. Tosiaan tällaisiin asioihin voi paremmin vaikuttaa muuttamalla asenteita eikä pelkillä tiukilla säädöksillä tai kontrollilla opiskelijavastaajien mukaan (V34, V81, V262, V52, V72, V172, V219, V215, V169, V129).

4.8 Maahanmuuttajien sijoittamisen tarve S2-luokkaan eikä äidinkielen luokkaan

Kysymyksessä 39 tarkasteltiin vastaajien suhtautumista siihen, miksi maahanmuuttajaoppijoita laitetaan pääsääntöisesti S2-luokkaan. Maahanmuuttajaoppijoita erotellaan pois äidinkielen tunnetila S2-luokkiin. Kysymykseen 39% ei ottanut kantaa 39%. Asiaan suhtautui myönteisesti yhteensä 43% ja kielteisesti 18,2%. Vastaukset olivat hajanaisia, mutta yllättävän moni on sitä mieltä, että on hyvä laittaa S2-laisia omaan luokkaansa, koska pienryhmässä he keskittyvät enemmän suomen kielen oppimiseen. Ajattelutapa ei olisi tässä kovin syrjivä, vaan opettajina ovat saattaneet ajatella S2-oppilaan parasta. Opettajan on myös helpompi keskittyä oppijan kielellisiin vaikeuksiin ryhmässä ja antaa tarpeellista tukea. Jos oppijat puhuvat kavereilleen omaa kieltään tai ei ole suomalaisia kavereita mukana, joiden kanssa oppisivat oikean aksentin heiltä. S2-laiset saattavat tuntea itseään syrjityiksi tai ulkopuolisiksi ja heitä saattaa ujoittaa, jännittää tai jopa pelottaa lähestyä natiivisuomalaisia, jospa he nauraisivat heidän heikolle suomen kielen taidolle. Kun S2-oppijaa laitetaan omaan luokkaansa, vaikka kyseessä olisi positiivinen syrjintä, leimataan hänet erilaiseksi tai eri ryhmässä olevaksi. Sekä positiivisia että negatiivisia asioita löytyy. Yhdenvertaisuuteen valtuutetun sivuston määrite positiiviselle syrjinnälle eli positiiviselle erityiskohtelulle tarkoittaa erilaista kohtelua. Erilaisessa kohtelussa yhdenvertaisuuden toteutuminen saattaa johtaa syrjintään, jos esimerkiksi ottaa tiettyä ryhmää ja tarpeitaan huomioon erityisellä tavalla. Tällä tavalla huomioidaan toista ja syrjitään toista. Positiivista erityiskohtelua sallitaan silloin, kun kyse ei ole haittojen ehkäisemisestä tai lievittämisestä. Yhteiskunnassa heikommassa asemassa olevia tuetaan perustellusti, vaikka heikommen asema ei voida osoittaa johtuvan itsestään syrjinnästä, vaan esimerkiksi vammaisten henkilöiden yhdenvertaista asemaa on mahdollista parantaa positiivisella erityiskohtelulla. (Valtioneuvosto 2016.)

4.9 Opiskelijavastaajien suhtautuminen poliitikkojen vihapuheisiin ja politiikkaan

Kysymyksessä 21 Kasvatustieteilijät ja tulevat opettajat väittävät suhtautuvansa hyvin kielteisesti 58% ja suhtautuvat kielteisesti 27% poliitikkojen vihapuheisiin ja 15% ei ota kantaa, positiivisesti suhtautuvia on 0,4% ja erittäin positiivisesti suhtautuvia on 0,4%. Olen huolissani muutaman vastaajan puolesta, jotka suhtautuvat poliitikoiden vihapuheisiin positiivisesti – kannattavatko he rasismia vai ajattelevatko siten, että jokaisella on oikeus omaan mielipiteeseensä? Todennäköisesti he ovat rasismia kannalla ja kannattavat vihapuheita. Muutama vastaaja voisi puolestaan vaikuttaa tuleviin sukupolviin, ja he voivat toimia rasistisin keinoin ja toimittaa rasismia tai syrjintää ja olla osana sen kasvattamisessa. Se mitä kasvattaja ruokkii ja millainen mallikuva hän on, vaikuttaa hyvin paljon tuleviin sukupolviin.

Suomen politiikasta on kiinnostunut kasvatustieteilijöitä ja tulevia opettajia vastausten (18) mukaan 75% ja 24% eivät ole kiinnostuneita, mutta 1% ei halua vastata. Vastausten mukaan moni on kiinnostunut Suomen politiikasta.

Kysymys 17 tarkastelee kuinka suomalaisten poliitikoiden asenne vaikuttaa kasvatustieteilijöihin ja tuleviin opettajiin. Suomen poliitikoiden asenteet vaikuttavat kasvatustieteilijöihin ja tuleviin opettajiin 7 prosenttia, vastaajista 79% ei koe poliitikoiden asenteiden vaikuttavan heihin. Vastaajista 14% vastasi avoimeen kysymykseen poliitikoiden asenteiden herättäneen keskustelua ja tunteita, joiden kautta pohditaan omaa kantaa ja asenteita, jotka peilaavat työhön ja opettajan identiteettiin. Taustalla on halu ymmärtää muita ja muiden asenteita maailmasta, jotta ne eivät vaikuttaisi kielteisellä tavalla. Poliitikoita nähdään päättäjien asemassa, joka heijastuu heidän tekemiinsä päätöksiin ja median kautta ihmisiin. Tiettyjen poliitikoiden asenne voi herättää positiivisia tai negatiivisia ajatuksia. Asenteet vaikuttavat siihen, ketä poliitikkoa tullaan äänestämään, jotkut eivät tule äänestämään oikeistolaisia. Osa näkee vastakkainasettelun olevan politiikassa kova ja vaikuttavan kansalaisten ajatteluun, koska se herättää useita eri kannatuksia ja mielipiteitä. Toisen osan mielestä kaikki ajattelu vaikuttaa kaikkeen herättämällä kysymyksen unista:

”Emme elä tyhjiössä. Kaikki vaikuttaa kaikkeen. Miten voisin olla tässä parempi muita?” (V6)

Monikulttuurinen äiti on kommentoinut vastaukseksi sen, että monikulttuurisena äitinä hänelle tulee paha mieli ympäristöstä tulevista negatiivisista asenteista. Omat lapsensa ja aviomiehensä kokevat syrjintää. Osa vastaajista kokee joidenkin poliitikkojen olevan kokemattomia, jotka eivät tiedä välttämättä erilaisuudesta mitään. Heillä ei ole tarpeeksi kokemusta tai koulutusta köyhyydestä, tuen tarpeista, yksinäisyydestä, maahanmuuttajuudesta ja mielenterveysongelmista. Vastaajien mukaan aina kyse ei ole rasismista vaan kokemattomuudesta ja vähätietoisuudesta. Uhrina saattaa nähdä tämänkaltaiset asenteet rasisisiksi, vaikka henkilöllä ei ole minkäänlaisia rasisisia asenteita. Ennakkoluulo saattaa tuntua uhrilta epämurkavalta. Ihmiset voisivat sen ennakkoluulon sijaan tutustua toisiinsa ja rikkoa syntynyttä muuria.

Osan mukaan asenteet vaikuttavat ruokkimalla monia eri näkökulmia. Päätöksen teossa poliitikkojen asenteet vaikuttavat ihmisiin ja tietynlainen asenne saattaa turhauttaa. Osalla poliittinen keskustelu on saanut pohtimaan rasismia sekä sen ilmenemiseen liittyviä teemoja. Osa vastaajista näkee poliitikoiden asenteiden vaikuttavan tiedostamatta itseensä, osaa suuttuttaa poliitikoiden rasisiset asenteet ja osan mielestä on itse työstettävä ja kitkettävä omalta osalta julkisessa keskustelussa ilmenevä rasismi- ja vihapuheita esimerkiksi negatiiviset leimaukset, joita tuodaan esille maahanmuuttajalapsista.

”En osaa sanoa, miten ne vaikuttavat, mutta olisi valehtelua väittää, etteivät ne mitenkään vaikuta.” (V33)

Vastaajista osa kuuntelee kannattamiensa puolueiden poliitikoita, ja toiseen osaan vaikuttavat ihailemansa poliitikon asenteet.

”Kanssani samaa mieltä olevat vahvistavat ajatustani, ja eri mieltä olevat vahvistavat myös. Eri mieltä olevat vahvistavat sitä kautta, että tajuan entistä selkeämmin, miten nimenomaan en halua olla tiettyjen poliitikkojen kanssa samaa mieltä.” (V27)

Hyvin monet ovat vihapuheita vastaan:

”Saavat monesti karvat nousemaan pystyyn.” (V29)

”Rasistiset kommentit häiritsevät.” (V25)

”En ole samaa mieltä rasististen poliitikkojen ja puolueiden ajatusten kanssa ja ne tuottavat minulle vihan tunteita.” (V28)

”Tiettyjen (rasististen) poliitikoiden asenteet aiheuttavat pahaa mieltä ja häpeää.” (V32)

Monien mielestä poliitikoiden kautta saa tietoa Suomen säädöstoiminnasta, mutta se ei tarkoita sitä, että ei käytä omaa järkeä ja ajattele tai kyseenalaista asioita. Tosiaan joidenkin maahanmuuttajataustaisten vastaajien mielestä se, mitä poliitikot tuovat maahanmuuttokriittisyydestä näkyy myös arjessa. Oma järki on kullan kallis ja sitä on hyvä käyttää sen sijaan, että toimisi tiedostamattomasti tai matkien muita. Asioita on mahdollista järjestellä järkeviksi.

”Luulen, että kaikkiin ihmisiin vaikuttaa jollain lailla poliitikoiden asenteet. Kysymyksessä on vähän epäselvä konteksti, minkä takia on vaikea vastata siihen, millä tavalla asenteet vaikuttavat. Koen, että olen itsenäinen ajattelija, joka seuraa politiikkaa ja poliitikoiden toimien taustalla vaikuttavat asenteet vaikuttavat eri tavoin riippuen asiayhteydestä. Toisinaan tulee kyseenalaistettua tietynlaisista asenteista, toisinaan huomaa itse ajattelevansa samoin. Riippuu paljon myös poliitikosta itsestään, onko tämä varteen otettava asenteissaan ja kannoissaan asioista.” (V34)

4.10 Poliitikoiden oikeus monikulttuurisuuden, maahanmuuton sekä pakolaisuuden vastustamiseen ja opiskelijavastaajien arvioita poliitikkojen kannanottoihin

Väittämissä 24, 25 ja 26 väitettiin seuraavasti; Poliitikoilla on oikeus monikulttuurisuuden, pakolaisuuden, maahanmuuton vastustamiseen. Väitteet olivat hieman vastakohtia toisilleen. Kaikissa näissä vastustamisen kanssa ollaan ehdottomasti samaa mieltä vaihdellen 11%:sta 15%:iin, osittain samaa mieltä olevien osuus vaihtelee 23,2%:sta 32,2%:iin ja samaa eikä eri mieltä vaihtelee 6%:sta 9%:iin, osittain eri mieltä vaihtelee 60%:stä 71%:iin, ja ei lainkaan samaa mieltä 54%:stä 97%:iin. Monen myönteisesti vastanneen mukana ovat ajatukset sananvapaudesta, mutta nämä negatiiviset olosuhteet vaikuttavat henkisesti ja rasittavat monikulttuurisia, pakolaisia ja maahanmuuttajia. Selvennykseksi 34 % vastustaa monikulttuurisuutta, miten nämä tulevat opettajat ja kasvatustieteilijät pystyvät antamaan tulevaisuudessa opetusta, elleivät he kykene hyväksymään monikulttuurisuutta. Pakolaisuutta vastustaa 33%, miten nämä tulevat opettajat ja kasvatustieteilijät tulevat opettamaan pelon

valtaamia ja rauhaa etsiviä pakolaisoppijoita? Tämä saattaa näkyä opettajilla esimerkiksi lannistamisena ja opetussuunnitelmaa laatiessa heitä huomioimatta jättämisenä. (ks. 44–48.) Maahanmuuttoa vastustaa 47% vastaajista, mikä olisi yli puolet vastaajista. Tulevat opettajat ja kasvatustieteilijät vastustavat maahanmuuttoa. Tämä ajatus vaikuttaa tulevaisuudessa heidän opettamisessa ja työelämässä. Iso määrä tulevista opettajista ja kasvatustieteilijöistä vastustaa näitä kolmea globaalista ilmiötä. Kysymys olisi sitten heille, kuinka he jaksavat opettaa ja toimia näillä aloilla yhdenvertaisina kaikkia kohtaan? Selkeästi maahanmuuton vastustamisen kannattaa vain 20%, mikä on hyvin pieni osuus. Vastausten yhdenmukaisuus on suhteellisen hyvä. (Liitteet: taulukot 24–26)

	n	Prosentti
Ehdottomasti samaa mieltä	29	10,7%
Osittain samaa mieltä	63	23,2%
Ei samaa, eikä eri mieltä	23	8,4%
Osittain eri mieltä	60	22,0%
Ei lainkaan samaa mieltä	97	35,7%

Taulukko 9. Monikulttuurisuuden vastustaminen.

	n	Prosentti
Ehdottomasti samaa mieltä	35	12,9%
Osittain samaa mieltä	82	30,1%
Ei samaa, eikä eri mieltä	25	9,2%
Osittain eri mieltä	68	25,0%
Ei lainkaan samaa mieltä	62	22,8%

Taulukko 10. Pakolaisuuden vastustaminen.

	n	Prosentti
Ehdottomasti samaa mieltä	40	14,8%
Osittain samaa mieltä	87	32,2%
Ei samaa, eikä eri mieltä	18	6,7%
Osittain eri mieltä	71	26,3%
Ei lainkaan samaa mieltä	54	20,0%

Taulukko 11. Maahanmuuton vastustaminen.

Väittämässä 27 tarkasteltiin poliitikkojen maahanmuuttokriittisten puheiden vaikutusta kasvatustieteilijöihin. Väittämää kannattaa 5 % vastaajista. Osittain samaa mieltä ruutuun vastasi 23 % tulevista opettajista ja kasvatustieteilijöistä ja kuten näemme suurin osa vastaajista, on naisia ja mukaan lukien se, että suurin osa heistä on tehnyt töitä opettajana tai toimii sijaisena tai koulunkäynninohjaajana. Avoimeen kysymykseen kerrottiin, että oltiin osittain samaa mieltä, koska poliitikot luovat ja ylläpitävät tapoja, millä asioista puhutaan. Ei samaa eikä eri mieltä on 25 %, mikä voisi tarkoittaa seuraavaa avointen vastauksien perusteella; eivät osaa vastata, kritiikki otettaisiin haasteena kehittää kasvatustieteiden alaa sekä asenteita moninaisuuden huomioimisessa, Suomi on demokraattinen maa, joten toisen mielipiteen suora plagiointi ei ole fiksuutta, poliitikoiden vaikutusvaltainen mediasisältö vaikuttaa jotenkin kasvatustieteilijöihin ja näiden asioiden kohtaamisessa sekä käsittelyssä. Osan mielestä osa poliitikoiden päivittäisestä sisällöstä vaikuttaa ja osa ei. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että asia riippuu kuulijan persoonasta. Se on yksilöllistä keneen vaikuttaa ja keneen ei, koska kasvatustieteilijöillä on yleensä vastakkainen mielipide ja kasvatustiede tukee sitä. Osa ajattelee poliitikkojen puheiden vaikuttavan yleiseen yhteiskunnalliseen ilmapiiriin ja näin myös yliopiston kasvatustieteilijöihin. Vastauksissa kyseenalaistettiin, aiheuttaako maahanmuuttokriittisyys välttämättä näkökulman muutosta. Kyseenalaistettiin myös perussuomalaisia asenteita opettajankoulutuslaitoksella, mitä vastaajat ovat itse huomanneet. Osa ei osannut vastata kysymykseen, mutta osa näkee, että poliitikoiden kohteena on myös kasvatusalan henkilöstöä, joilla on oikeus omaan mielipiteeseen. Joissakin kouluissa ei edes keskustella politiikasta. Laitan muutaman väittämän avoimesta kysymyksestä. Avoimeen kysymykseen vastasi 48 ja suurimmassa osassa pohdittiin asioita syvällisesti, esimerkiksi seuraavasti: (Pohtivat rasistisia asenteita Suomessa ja yliopistojen eri tiedekunnissa, pohtivat kasvatustieteilijöiden osaksi radikalisoitumista suhteessa poliitikkoihin ja selittävät monikulttuurismista.)

”Kasvatustieteilijät ovat ihmisiä siinä missä muutkin ja kaikilla on se oma kiinnostuksen kohde. Olen huomannut joitain perussuomalaisia asenteita opettajankoulutuslaitoksella.” (V18)

”Mielestäni kasvatustieteilijät ovat voimakkaasti vasemmistopainotteisia, joten he ovat mitä todennäköisemmin maahanmuuttokriittisyyttä vastaan.” (V34)

”Opintojen myötä olen alkanut pohtia enemmän Suomessa esiintyvää rasismia, ja toisaalta koska olemassa olevia ongelmia ja syrjintää on, pohdin paljon mitä tehdä asialle ja miten.” (V40)

”Haastavat varmasti ajattelemaan omaa suhtautumistaan maahanmuuttoon. Aiheen ympärillä tehdään lisäksi huomattavan paljon työtä, että osattaisiin opettaa tulevaisuuden opettajille monikulttuurismia suojelevaa, kulttuurisesti kestävästä kasvatusta/opetusta. Nykyään toiseuttavat konventiot opetuksessa ovat jatkuvasti suurennuslasin alla ja tässä halutaan kehittyä.” (V44)

	n	Prosentti
Ehdottomasti samaa mieltä	13	4,8%
Osittain samaa mieltä	66	24,3%
Ei samaa, eikä eri mieltä	73	26,8%
Osittain eri mieltä	48	17,7%
Ei lainkaan samaa mieltä	30	11,0%
Jos haluat voisit kommentoida lyhyesti, millä tavalla?	42	15,4%

Taulukko 12. Poliitikkojen maahanmuuttokriittisten puheiden vaikutus tuleviin opettajiin.

Väitteessä 28 käsiteltiin poliitikkojen maahanmuuttokriittisten puheiden vaikutusta tuleviin opettajiin. Ehdottomasti samaa mieltä olisi noin 5 %, osittain samaa mieltä noin 24% eli myönteisesti vastasi yhteensä 29%. Ei samaa eikä eri mieltä olisi noin 27 %. Osittain eri mieltä ja ei lainkaan samaa mieltä vastasi 29%. Eli kielteisesti ja myönteisesti vastasi sama määrä. Avoimeen kysymykseen vastasi noin 15 % ja vastauksissa kerrottiin, että tilanne saattaa tapahtua tiedostamatta. Opettaja osaa ajatella ja pohtia itse. Poliitikkojen maahanmuuttokriittiset puheet saattavat vaikuttaa arvojen muodostumiseen, jos seuraa niitä nuorena, mikä puolestaan saattaisi vaikuttaa tuleviin opettajiin. Aineiston väite herätti miettimään omaa opettajuutta:

”Opettajat joutuvat pohtimaan suhdettaan rasismiin, kun se on pinnalla yhteiskunnallisessa keskustelussa.” (V6)

” Vaikutusvaltaisten poliitikkojen puhettavat heijastuvat kansalaisten asenteisiin ja monet nuoret ovat alttiita omaksumaan rasistisia puhetapoja mielipidevaikuttajilta kuten poliitikoilta. Opettajien oltava tietoisia yhteiskunnallisesta asenneilmapiiristä ja sen vaikutuksista nuoriin.” (V7)

”Uskon, että varsinkin populistiset poliittiset kannanotot vaikuttavat myös joihinkin opettajaopiskelijoihin.” (V16)

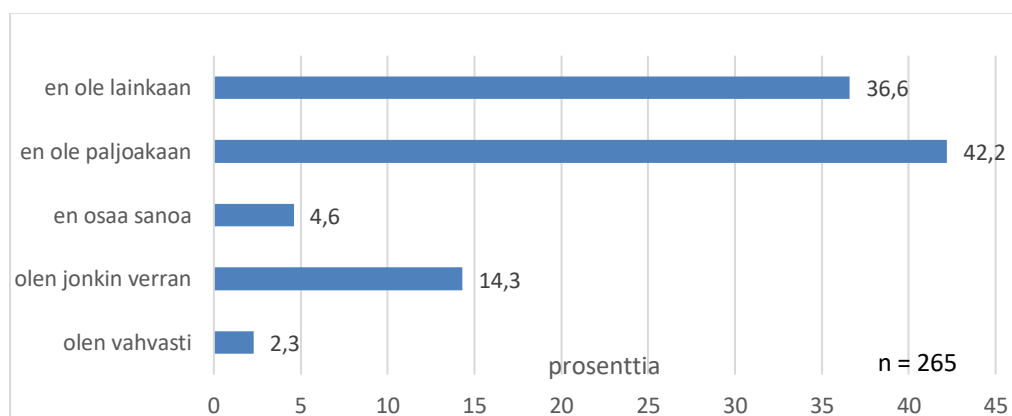
”Olen samaa mieltä. Myös maahanmuuttajalapsista puhutaan usein negatiiviseen sävyyn.” (V20)

Aineiston vastausten mukaan samaa mieltä olevat katsovat, että maahanmuuttajalapsista puhutaan negatiiviseen sävyyn. Kuitenkin jokaisen opettajan arvomaailma on omanlaisensa. Tämänkaltaiset mielipiteet saattavat olla jo ennen opintoja muodostettuja. Jos opettajalla tai tulevalla opettajalla on valmiiksi suuntautuvia ajatuksia niin poliitikkojen mielipide saattaa vaikuttaa tällaiseen persoonaan helpommin, koska toinen ajattelutapa tukee vahvasti omaa ajattelutapaa. Opettajan olisi hyvä kiinnittää huomionsa mediakasvatukseen. Syrjinnän ehkäisy olisi yksi ratkaisu. Osa mielestä poliitikoilla tulisi olla myönteiset mielipiteet maahanmuuttajista, jotta he kotiutuisivat uskaliaammin. Osa näkee, että yliopistomaailmalla osataan ottaa kantaa ja tarkastella kriittisesti asioita ja sen perusteella valita, mitä ajattelutapoja imaisisi itseensä. Tosiaan osa oli vahvasti sitä mieltä, että poliitikkojen puheet ovat kansan esittämiä avauksia.

”Näen kuitenkin niin, että yhdenvertaisuus ja sen toteuttamisen varmistaminen + syrjinnän ehkäisy kouluissa on tärkeä tehtävä, josta opettaja ja muu henkilökunta ovat yhdessä vastuussa.” (V39)

”Jatkan samalla linjalla kuin aiemmassa kommentissa, eli itseeni ei vaikuta, mutta joihinkin tuleviin opettajiin varmasti vaikuttaa ainakin jollakin tasolla.” (V41)

Kysymyksen suhteen, oletko maahanmuuttokriittinen, vastauksissa oli yllättävää hajontaa, (ks. kuvio 11) kun ajatellaan esimerkiksi edellä käsiteltyä n-sanan käyttöön kielteisesti suhtautuvia.

Kuvio 8. Oletko maahanmuuttokriittinen.

Kysymykseen oletko ”maahanmuuttokriittinen” vastasi yhteensä 265 vastaajaa, 5 totesi etteivät halua vastata tähän kysymykseen ja kaksi oli jättänyt kokonaan vastamatta tähän kysymykseen. Vastaajista vain vähän reilu kolmannes 36,6% totesi, etteivät he varmasti ole lainkaan maahanmuuttokriittisiä. Suurin vastaajaryhmiä oli tässä suhteessa vähän empiviä, eivät kokonaan kieltäneet tähän liittyviä piirteitä itsessään, mutta totesivat niiden olevan vähäisiä.

Vain pieni osa vastaajista totesi olevansa joko selkeästi 2,5% ja tai jossakin määrin 14,3% maahanmuuttokriittisiä. Vastaukset ovat tässä suhteessa valaisevia, suurin osa vastaajista tunnisti itsessään olevan vähintäänkin ”pikkaisen” maahanmuuttokriittisyyttä. Kun tarkastellaan tätä edellä kuvatun n-sanan käyttöön, maahanmuuttokriittisyys ei näyttäisi tämän mukaan pitävän sisällään, ei ainakaan kaikilla, oikeutta käyttää kansainvälisiä loukkaavaksi tai rasisisiksi miellettyjä nimityksiä. Sukupuolitarkastelun mukaan miespuolisissa vastaajissa oli vähän suurempi osuus kuin naisissa selkeästi maahanmuuttokriittisiä, tosin miehissäkään tähän ryhmään ei sisällynyt kuin neljä henkilöä, naisista tähän ryhmään kuului vain yksihenkilö. Vastaavasti naisista lähes kolmannes 31,2% ja miehistä vajaa viidennes 18,9% kuuluivat ryhmään, jotka ei ollut oman tulkintansa mukaan lainkaan maahanmuuttokriittisiä (ks. liite 1). Sen sijaan vastaajan iällä (ks. liite 2) eikä sillä, oliko vastaaja maahanmuuttajaopettajakokemusta vai ei (ks. liite 3), ei ollut vahvaa yhteyttä siihen, kuinka maahanmuuttokriittiseksi vastaajat itsensä kokivat.

4.11 Maahanmuuttajakriittisyyden ilmenemismuodot opettajissa

	n	Prosentti
Vahvasti	15	5,5%
Lievästi	77	28,4%
En osaa sanoa	125	46,1%
Jos kyllä niin, miksi? (Ei ole pakko vastata)	23	8,5%
Jos ei niin, miksi? (Ei ole pakko vastata)	31	11,5%

Taulukko 13. Maahanmuuttokriittisyyden aiheuttama turhautuneisuus opettajissa.

Väittämässä 42 käsitellään maahanmuuttokriittisyyden turhautuneisuuden näkyvyyttä opettajissa. Tähän vastasi 265. Vastaajista vastasi myönteisesti tilaston mukaan 28% ja kielteisesti 19%. Yli puolet vastaajista 55% eivät olleet samaa eikä eri mieltä. Useimmat opettajiksi pyrkivät ja kasvatustieteilijät ovat aineiston mukaan tehneet opettajan sijaisuuksia ja kokevat turhautuneisuutta tai ovat sen ajatuksen kannalla. Vastaukset ovat hajanaiset tässä kohtaa, koska hyvin moni tuleva opettaja ja kasvatustieteilijä on ennakkoluuloinen maahanmuuttajalapsia kohtaan, vaikka lapsella on aikaa ja tilaa uuden oppimiseen.

Kysymyksessä 43 tarkasteltiin sitä, kokevatko kasvatustieteilijät ja tulevat opettajat maahanmuuttokriittisyyden pelottavana. Vastauksessa käytettiin likert-asteikkoa sekä avointa kysymystä, jossa kysyttiin tarkempaa syytä. Maahanmuuttokriittisyyttä näkee pelottavana 55% ja 32% ei näe sitä pelottavana. Monet eivät näe maahanmuuttokriittisyyttä pelottavana vaan rasismien kokonaisuutena. Monet ymmärtävät maahanmuuttokriittisyyttä ja siihen ilmestyvää kritiikkiä. Monet eivät näe sitä pelottavana, mutta sitä pelottavana näkevien tulevien opettajien on vaikeampaa opettaa turhautumatta, ahdistumatta ja rentona. Tähän olisi mahdollista vaikuttaa niin opetukseen kuin oppilaisiin suhteutumalla niin opetukseen kuin oppilaisiin

positiivisesti. Varhaiskasvatusalalla ei koeta sitä niinkään pelottavana. Jos opettaja suhtautuu maahanmuuttoon positiivisesti, niin tämä heijastuu myös oppilaille. Oppijan on tärkeää kokea turvallisuutta opettajansa tykönä. Tosiaan osa vastasi kielteisyyden ja kriittisyyden olevan kaksi eri termiä. Kriittisesti ajatteleva ei ole välttämättä syrjivä tai rasisti vaan pohtiva. Kielteinen ei pohdi sen kummemmin. Osalla opettajista vastaajien mukaan olisi rassistisia asenteita, mutta ne eivät näy heidän tavassaan opettaa. Tämän mukaan se riippuu paljon opettajasta itse, tuoko esille omia pohdintojaan vai ei. Osalla vastaajista maahanmuuttokriittisyys merkitsee sitä, että ensin on keskityttävä jo olemassa oleviin maahanmuuttajataustaisiin ja annettava heille tarpeellista opetusta ja koulutusta. Maahanmuuttajaoppilaiden kohtelu ratkaisee lopuksi opettajan asenteen.

”Jos itse suhtautuu maahanmuuttajuuteen positiivisesti, on helppo siirtää positiivisuutta myös oppilaille.” (V18)

”Kriittisyys on eri asia kuin kielteisyys.” (V3)

”Koen olevani vastuussa siitä kuinka omia oppilaitani kohdellaan ja olen myös asemassa, jossa on valtaa kitkeä pois maahanmuuttokriittisyyttä omalla asenteellani.” Vastuuntunto omia oppilaita kohtaan on erittäin tärkeää, jos jokainen opettaja niin tekisi näin välttytään mahdollisilta väärinkäsityksiltä sekä syrjimiseltä.” (V11)

”En koe sitä pelottavana, mutta toki sillä on negatiivisia seurauksia, jos opettaja ei kohtele oppilaita tasavertaisesti vakaumuksiensa vuoksi.” (V9)

Maahanmuuttokriittisyyttä pelottavana näkevät opettajat saattavat olla ahdaskatseisia, joilta puuttuu tieto ja koulutus maahanmuuttajuudesta sekä eri kulttuureista. Median keskustelukulttuuri voi vaikuttaa opettajien suhtautumiseen maahanmuuttajaoppilaisiin muita epätasavertaisemmin, koska mediassa mustamaalataan maahanmuuttajalapsia ja muutenkin kaikenikäisiä. Pelottavan sijaan maahanmuuttokriittisyys voisi olla haastavaa. Maahanmuuttokriittinen ei ole välttämättä tarkoita samaa kuin olisi maahanmuuttovastainen. Kaikkien ei tarvitse olla samaa mieltä, mutta vuorovaikutteinen kunnioitus olisi tärkeää ylläpitää opettajan ja maahanmuuttajataustaisen oppijan välillä. Maahanmuuttokriittisyys saattaa pelottaa monikulttuurisuuden kokemattomia. Osa vastaajista kertoi, että jokainen kykenee omalla toiminnallaan vähentämään maahanmuuttokriittisyyttä ja monet kokivat maahanmuuttokriittisyyttä ärsyttävänä, mikä haki rassistista taka-ajatusta, mutta vastauksissa toivotaan asioista keskustelemista sekä ratkaisujen antamista.

”En koe maahanmuuttokriittisyyttä millään tapaa pelottavana vaan enemmänkin ärsyttävänä.” (V32) Tässä saattaa olla perussuomalaisia taka-ajatuksia. Tosiaan asioista on hyvä saada keskusteltua ja annettua ratkaisuja: ”En koe sitä pelottavana, sillä siitäkin pitää voida keskustella, ja mielestäni se ei ole sama asia kuin rasismi tai syrjintä.” (V33)

Väittämässä 34 käsiteltiin maahanmuuttokriittisyyden vaikutusta kasvatustieteilijöihin ja tuleviin opettajiin. Maahanmuuttokriittisyys vaikuttaa kasvatustieteilijöihin ja tuleviin

opettajiin 6%:lla vahvasti, 26%:lla lievästi ja en osaa sanoa 46%. Myönteisesti yhteensä vastasi 32%. Seuraavaksi on avoin kysymys, jos kyllä tai ei niin miksi ja tähän vastasi yhteensä 20% eli yhteensä 54. Osan mielestä maahanmuuttokriittisyys ei ole sama asia kuin rasismi. Kasvatustieteilijöihin ja tuleviin opettajiin ei vaikuta välttämättä, koska opettajalle oppilas on jonkun lapsi ja tulevaisuuden rakentaja. Opettajalla ei ole oikeus valita oppilaitaan, kuten lääkäriellä potilaitaan. Varhaiskasvatuksessa haitallista maahanmuuttoa ei ole näkynyt. Ja moni uskoo, että maahanmuuttokriittisyys ei vaikuta tuleviin opettajiin tai kasvatustieteilijöihin. Aikuisten asenteisiin ei ole helppoa vaikuttaa, mutta lasten asenteisiin pystyy.

”Uskon että aikuiset ihmiset kuulevat mitä haluavat kuulla ja mikä vahvistaa jo heillä olemassa olevia asenteita. Asenteet muovautuvat todella nuorena, päiväkodissa ja ekaluokilla. Aikuiseen ei enää pysty vaikuttamaan kovinkaan paljoa, etenkin jos on miettinyt asioita paljon.” (V8)

Kritisointi vaatii selkeitä perusteluja ja muiden kunnioittamista. ”Mielestäni on hyvä olla kriittinen ja on hyvä olla eri mieltä asioista, niin kauan kun osaa perustella asiat perustellusti sekä muita kunnioittaen.” (V10) Kasvatustieteilijöiden ammattialaan kuuluu tasa-arvoinen kohtelu ja opettajat ovat työssään oppilaita varten oppijoiden etnisyydestä huolimatta. Opettajan ala on inhimillinen ja humanistinen. Loppujen lopuksi opettajan velvollisuus on opettaa eikä aivopestä oppilaitaan omilla mielipiteillään. ”Kasvatustieteilijöihin ja opettajiin ei saa vaikuttaa tietyn ryhmän äärikäsitykset.” (V16) ”En nää, miksi se edes vaikuttaisi. Kuten aikaisemmin sanoin, opettaja ja tieteilijä on ammattitaitoinen toimija ja yksi pääperiaatteista opettajilla on se, että oppilaita ei aivopestä omilla mielipiteillään.” (V17)

”Lievästi. Toivon että kasvatustieteilijöillä ja opettajilla olisi tarpeeksi arvostusta ihmisyyttä kohtaan, että maahanmuuttokriittisyys ei olisi todellinen huoli yhteisössä. Ihmisiä löytyy kuitenkin kaikenlaisia jokaisen ammattinimikkeen alta.” (V18)

Jos tietyillä opettajilla on maahanmuuttokriittisiä asenteita ne saattavat näkyä eriarvoisena opetuksena tai arvojen siirtämisellä eteenpäin oppilaille. Osan mielestä maahanmuuttokriittisyys johtaa yksipuoliseen ja köyhään opetukseen. Maailma ei voi olla enää ilman monikulttuurisuuden kohtaamista, koska maailman kulttuurit ovat globalisoitumassa, ja jokaisella on oikeus omaan elämään, jossa saa olla oma itsensä. Koulutuspiiri ja kollegoiden mielipiteet saattavat vaikuttaa opettajan maahanmuuttokriittiseen ajatteluun jopa tiedostamatta. Mediakasvatuksella ja -kulttuurilla saattaa olla tietynlaisia vaikutuksia opettajien yksilöajatteluun niin tiedostamattomasti kuin tietoisestikin. Maahanmuuttajalasten haasteista ja rikollisuuksista puhutaan paljon mediassa. Asioista on kyettävä puhumaan kasvatustieteellisesti. Opettajan työ saattaa muuttua riippuen luokan monitaustaisuudesta. Opettaja saattaa ottaa poliitikoiden herättämiä keskusteluita omaan luokkahuoneeseensa ja keskustella niistä oppilaiden kanssa. Osa opettajista on suvaitsevaisempia kuin toiset. Opettajan työhön kuuluu työskennellä kaikkien taustojen kanssa. Näiden vastauksien perusteella osa kasvattajista on rasisteja tai jollakin tapaa syrjiviä, joista voidaan käyttää nimitystä sanasta piilorasismi. Kyselylomakkeessa on vastanneita, jotka ovat kokeneet seksuaalista häirintää, ja kiusaaminen on eräänlainen syrjimyksen ja vihan lähtökohtia. Maahanmuuttokriittisyys on noussut pintaan 2015 pakolaiskriisin mukana.

Kysymys 34: avoimet vastaukset kasvatustieteilijöiden maahanmuuttokriittisyyteen:

“Jos näillä tulevilla opettajilla on näitä samoja maahanmuuttokriittisiä asenteita se varmasti, näkyy eriarvoistavana opetuksena ja pahimmillaan arvojen siirtämisestä eteenpäin oppilaille.” (V19)

“Maahanmuuttokriittisyys johtaa yksipuoliseen ja köyhään opetukseen, koska maailmassa ei voi enää olla ilman että kohtaa muita kulttuureita ja erilaisia ihmisiä eri taustoista. Kaikilla on oikeus elämään omana itsenään.” (V20)

“Maahanmuuttokriittisyys voi saada opettajat voivottelemaan tulvia haasteita työssä, kun joutuu kahta vaikeammin opettamaan lapsia, jotka eivät välttämättä ymmärrä sanaakaan suomea, ruotsia tai englantia. Jotkut voivat kokea maahanmuuton itsekäästi vain työn vaikeutumisena tai kestona. Opetuksessa lapset voidaan sysätä yksikseen tai olla heistä vähemmän kiinnostuneita, tai olla enemmän tiukkana, kun lapsi ei ymmärrä-” (V29)

Maahanmuuttokriittisyys voisi olla ongelma opettajan työn vaikeutumisessa, jos lapset eivät opi suomea tai osaa kommunikoida. Tällöin lapsiin on mahdollista kohdistua syrjintää, koska he eivät osaa tulla toimeen muiden kanssa. Heistä saatetaan olla vähemmän kiinnostuneita, mikä ei sovi opettajan ammattiin, ei myöskään kasvatustieteellisiin oikeudellisiin peruskäytäntöihin.

4.12 Kasvatustieteilijöiden sekä tulevien opettajien viesti poliitikoille

Avoimeen kysymykseen 29 vastasi 81 henkilöä, ja siinä pyydettiin vastaajilta viestiä poliitikoille. Vastaajien vastauksissa lähetettiin erilaisia viestejä poliitikoille. Heille annettiin oikeus vapaaseen mielipiteeseen, mutta ei rasistiseen käyttäytymiseen ja sen jakamiseen. Suomen politiikassa ei kuuluisi harrastaa rasismia. Olisi hyvä keskittyä avoimeen diskurssiin sekä toisten kuuntelemiseen ja yhteenkuuluvuuteen. Poliitikoiden kuuluisi ymmärtää pakolaisuuden syitä ja olla empaattisia, ja mielipiteistä tulisi keskustella kunnioittavasti. Maahanmuuttajataustaisten integroitumiseen ja kotoutumiseen yhteiskuntaan on pyrittävä. Erilaisia mielipiteitä saa olla, mutta niiden ei kuuluisi loukata ihmisoikeuksia. Asioita tulisi korjata yhdessä sen sijaan, että vastakkainen mielipide aiheuttaisi negatiivisuutta. Moni vastaajista olisi sitä mieltä, että pysyttäisiin asiallisessa keskustelupiirissä. Jokaisen mielipidettä tulisi kunnioittaa, ja jokaiselle mielipiteelle kuuluisi antaa arvoa. Osan mielestä maahanmuuttajat ovat hyvää apuvoimaa, joten heidän kotouttaminen ja perehdyttäminen työelämään olisi tärkeää. Toisaalta saattaisi olla kyse valkorasismista ja ulkomaalaisvoimien hyväksikäytöstä. Miksi edelleenkin maahanmuuttajien voimia halutaan käyttää hyväksi, vaikka he ovat tulleet pelottavista olosuhteista etsimään turvaa ja rauhaa. Päättäjien tulisi lisätä hyvinvointia pahoinvoinnin sijasta, mutta osa päättäjistä aiheuttaa harmia jatkuvasti vihapuheillaan. Monikulttuurisuus voitaisiin nähdä voimavarana ja rikkautena yhteiskunnassa. Valtamedian tulisi pitää huolta uutisoidessaan maahanmuutosta. Ei tarvitse antaa maahanmuuttajista ja pakolaisista synkkää kuvaa mediassa. Heidän positiivisiin asioihin ja

asenteisiin täytyy kiinnittää huomiota. Vastauksissa toivottiin poliitikoiden vilkaisevan ihmisoikeuksia.

”Monikulttuurisuus on rikkautta, kun sen osaa ottaa vastaan. Opettajan työllä on merkittävä rooli tämän asian suhteen, kun opetamme tuleville sukupolville suvaitsevaisuutta ja monikulttuurisia vuorovaikutustaitoja.” (V27)

”Politiikassa ei usein ajeta yhteistä etua, vaan puolueen omia näkemyksiä. Kyky tehdä kompromisseja sekä kunnioittaa muiden näkökulmia pitäisi mennä puoluepoliittisten linjausten edelle.” (V28)

”Osalla maahanmuuttajataustaisista opiskelijoista on paremmat opiskelutavat kuin kantsuomalaisilla.” (V34)

”Asiat voivat elää sopuoinnussa keskenään, vaikka asioista ei olla samaa mieltä.” (V35)

Useimmat poliitikot ja kasvatustieteilijät ovat sitä mieltä, että rasismi tapahtuu jo varhaiskasvatuksessa ja kotona vanhempien tukemana, toisaalta asioita voisi ennaltaehkäistä jo varhaiskasvatuksessa. Toisen asemaan olisi hyvä asettua. Poliitikoilla on tietynlaista valtaa, jonka kautta voivat ennaltaehkäistä rasismia tulevien sukupolvien osalta eikä lisätä sitä. Asennekasvatus tapahtuu varhain mallikuvien, kuten vanhempien, läheisten ystävien tai poliitikoiden vaikutuksesta. Rasismien ja syrjinnän teemoista tulisi keskustella avoimesti eikä ketään tulisi syrjiä pelkän oman mielipiteensä takia. Tunnetaitoja olisi hyvä harjoitella ja on todistettava, että koko yhteiskunta hyötyisi moninaisuutta arvostavista kansalaisista. Pelkojen vaimentaminen puolestaan kasvattaa pelkoa lisää ja sen kautta ennakkoluuloisuutta, syrjintää ja rasismia. Tämän takia uhkakuvista ja peloista tulisi keskustella vapaasti. Vastajat V81 ja V12 toivoivat poliitikoilta, että jatkossa keskusteltaisiin maahanmuuttokriittisyydestä asiallisesti ja rakentavasti. Vastaja (V35) kertoo poliitikoille, että on mahdollista elää sovussa erimielisyyksistä huolimatta. Minkään ei tulisi estää sovussa elämistä.

Kysymyksessä 29 olisi muutamia rasistisia ilmauksia, joissa ei olla rasismien kitkemisen mukana, vaan poliitikkojen tulisi jatkaa omaa linjaansa. Osa on verrannut Suomea menneisyyteen, jolloin heitä ei ole tuettu tarpeeksi, kuten vastajat (V66).

”Monikulttuurisuuden ongelmat ovat selkeät läntisessä sivilisaatiossa. Rasismi on pahasta, mutta poliittiset rasismien kitkemisyrietykset todennäköisesti aiheuttavat vain ongelmia. Poliitikkojen pitäisi jatkaa järkevää arvopohjaista maahanmuuttokriittisyyttä rasismi herjauksista ja mustamaalaamisesta huolimatta.” (V66, V73, V67)

”Pitäisi miettiä kuinka suomalaisia on autettu aikaisemmin, jos ei muuten ymmärrä, että huonoista tulevien ihmisten etu ei voi jäädä suomessa elävien etujen taakse.” (V73)

”Kantasuomalaisia syntyy vähemmän kuin mitä ehtii kuolla vuodessa. Jos olemme maahanmuuttajakriittisiä tai vastustamme sitä niin millä kuvittelette asuttavanne Suomea 10

vuoden päästä muuten kuin metsillä ja harvaanasutuilla alueilla. Tämä ei tieteenkään ole ongelma pääkaupunki seudulla, jossa asutus on tiheää, mutta entä lapset jotka asuvat kauempana suurista asumiskeskittymistä ja joiden koulumatkat pidentyvät suhteettoman pitkiksi, koska kouluja joudutaan sulkemaan koska oppilaita ei ole tarpeeksi sen ylläpitämiseen.” (V67)

Näissä kolmessa vastauksessa on jonkinlaista itsepäisyyttä ja isänmaallisuutta. Niissä ajatellaan omaa etua ja toivotaan etujen sijoittuvan vain suomalaisille.

4.13 Opettajavastaajien maahanmuuttokriittisyyden vähentäminen

Väittämässä 45 käsitellään opettajan yhtä tehtävää vähentää maahanmuuttokriittisyyttä. Tämän kanssa samaa mieltä oli yhteensä 76% ja ei samaa mieltä 10%, kun taas ei samaa eikä eri mieltä 14%. Opettajan tehtäviin kuuluu vähentää maahanmuuttokriittisyyttä, mutta opettajan saadessa enemmän perehdytystä ja koulutusta siihen jo opintojen aikana hänen on helpompi käyttää tätä myöhemmin työelämässä. Vastaus on hyvin myönteinen ja on hyvin hajanainen, kun vertaa näitä vastauksia muihin edellisiin, samankaltaisiin vastauksiin. Saatujen tulosten mukaan rasismia on hyvin vähän, mutta se riippuu opettajista ja oppilaista sekä heidän kulttuuristaan, tavoistaan ja tottumuksistaan. Toinen voi nähdä asian rasistisena, mitä toinen täysin neutraalina.

4.14 Opettajien vaikutus kollegoihinsa ja ennakkoluuloihin maahanmuuttajaoppilaiden suhteen

Väittämässä 46 käsiteltiin opettajien vaikutusta kollegoihinsa, jotka lähestyvät maahanmuuttajalasta ennakkoluuloilla, ja muuttaa näiden ajattelutapaa. Vastaajia 86 vastasi myönteisesti. Osa kokee vastuuta koulu yhteisön hyvinvoinnista, mistä 4,4% ei ole samaa mieltä. Ei samaa eikä eri mieltä olisi vain 9%. Yllättävää, että 4,4% vastasivat kielteisesti ja loput eivät tiedä miten vastata. Näillä vastaajilla ei vaikuta olevan vastuuntuntoa koulu yhteisöstä ja sen hyvinvoinnista. Osa ajattelee vain omaa käyttäytymistään sekä omaa luokkaansa eikä muita. Tällainen ajatus koulu yhteisössä kuulostaa itsepäiseltä.

4.15 Reliabiliteetti ja validiteetti

Tässä alaluvussa otetaan kantaa määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimuksen reliabiliteettiin ja validiteettiin sekä tutkijan rooliin kohdeorganisaatioissa. Määrällinen tutkimus on toteutettu induktiivisena eli aineistolähtöisenä tutkimuksena. Tässä tapauksessa reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten toistettavuutta eli pystyisivätkö eri tutkijat tekemään samankaltaisia havaintoja, mikäli tutkimus toteutettaisiin uudelleen. (Yin, 2009.) Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä, jolloin tarkastellaan, mittaako tutkimuksessa hyödynnetty tutkimusmenetelmä tarkasteltavana olevaa ilmiötä. (Hirsjärvi et al. 2009; Metsämuuronen 2002). Alun perin reliabiliteettia ja validiteettia on kehitetty vastaamaan kvantitatiivisten tutkimusten tarpeita. Niitä sovelletaan myös kvalitatiivisessa tutkimuksessa, vaikka laadulliseen tutkimukseen ei ole muodostunut standardoituja arviointimenetelmiä (Tuomi & Sarajärvi, 2009).

Validiteetti tarkoittaa, miten hyvin tutkimuksessa hyödynnetty tutkimusmenetelmä mittaa tutkittavaa ilmiötä (Eriksson & Kovalainen, 2008). Validiteetti on hyvällä tasolla silloin, kun tutkimuksen kohderyhmä on sopiva ja tutkimuskysymykset on muodostettu oikein (Hirsjärvi et al., 2009). Validiteettia arvioidessa kiinnitetään huomiota, vastaako tutkimusote ja siinä hyödynnetyt menetelmät tarkasteltavana olevaa ilmiötä (Hirsjärvi, 2009). Kysymysten asetteluun ja aineiston laatuun vaikuttavat validiteetin lisäksi vahvasti tutkijan rooli kohdeorganisaatiossa (Hirsjärvi et al., 2005).

Yksi keskeinen perusvaatimus tieteellisen tiedon hankinnalle tulisi olla systemaattista ja kontrolloitua. Määrällisessä eli kvantitatiivisessa Tutkimusmenetelmässä on tärkeää, että tutkimuksessa käytetyt mittarit mittaavat, mitä niiden on tarkoitettu mittaavan. Eli kyse on validiteetista, jos mittarit mittaavat, mitä niiden on tarkoitettu mittaavan. Reliabiliteetista on kyse silloin kun mittari ei tuota sattumanvaraisia tuloksia. Tavallaan mittarin pätevyys on yksi tutkimuksen kulmakivistä. Kasvatustieteellisissä tutkimuksissa on tyypillistä, että tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä ei voi mitata yksiselitteisesti ja suoraan. Määrällisessä tutkimuksessa joudutaan luomaan summanmuuttujia, jotka mittaavat eri ulottuvuuksia tutkittavasta ilmiöstä. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 84.)

Reliabiliteetille yleisiä asioita ovat muun muassa, että reliabiliteettiasetelmassa tarkastellaan käytettyä mittaria ja sen stabiilisuutta. Reliabiliteetikertoimen avulla ilmaistaan, kuinka suuri osa mittariin kuuluvien muuttujien arvojen vaihtelusta perustuu tarkasteltavan ilmiön todelliseen vaihteluun eikä virhevarianssiin. Reliabiliteetissa on kerroin, jonka avulla on mahdollista arvioida sitä, ovatko asenne- tai minäkuvamittarin skaalat muodostuneet useasta eri kysymyksestä, ovat sisäisesti yhteneväisiä eli homogeenisiä, jolloin kyseessä olisi summamuuttujan reliabiliteetin arvioiminen. Näin ollen reliabiliteetti ilmaisee, kuinka hyvin mittari mittaa todellisen vaihtelun osuuden. Toisin päin se mittaa, kuinka suuri osuus tuloksesta johtuu satunnaisista mittausvirheistä. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 84–85.) Reliabiliteetikertoimen avulla tutkimuksessa tarkasteltiin vastaajien perustietoja joissakin tutkimuskysymyksissä.

Reliabiliteettia yhdistetään seuraaviin käsitteisiin, ja käsitteet konkretisoivat kompaktisti, mistä on kyse. ”Näitä ovat luotettavuus, pysyvyys, yhdenmukaisuus tai johdonmukaisuus, ennustuskäkyisyys, tarkkuus tai paikkansapitävyys. Edellä mainitut käsitteet kuvaavat ilman tarkempaa selittämistä, mitä reliabiliteettisuudella tavoitellaan. On tärkeää pitää mielessä, että reliabiliteettikerroin ei ole sama kuin virheettömyys, vaikka mittainen reliabiliteetisarvo olisi korkea, mittarin skaalaus ei ole tutkittavan kysymyksen suhteen tarkoituksenmukaisesti välttämättä skaalattu, ja se ei mittaa sitä, miten sen on tarkoitettu mittaavaan. Mittarin reliabiliteetin kannalta on tärkeää pohtia sitä, millaisilla kysymyksillä tai havainnoille tullaan keräämään tietoa tutkittavilta.” (Kerlinger 1981, 442.)

Tässä luvussa validiteettia on teoriaosuudessa ja empiirisessä osuudessa, joissa on hyödynnetty samanlaisia käsitteitä. Määrällinen aineiston validiteetti tässä luvussa on hyvä, koska siinä on mitattu tutkimusongelmissa määriteltyjä seikkoja eikä muita. Tutkimuskysymyksissä on käytetty samoja käsitteitä ja teemoja. Eskolan et al. (2008) mukaan tutkimuskysymysten

muotoilun lisäksi validiteettiin vaikuttaa myös aineiston laatu, ennustettavuus, laajuus sekä käytettävyys. Tutkimuksen Webropol-lomakkeeseen vastasi 273 vastaajaa. Webropol-kyselylomake mittasi vastaajien asenteita ja käsityksiä rasismista ja syrjinnästä. Vastaukset olivat välillä hajanaiset, mutta osa selitti hajanaisuuden avoimissa kysymyksissä. Tutkimukseni on reliaabeli, koska webropol-kysely ei tuottanut sattumanvaraisia tuloksia. Tulokset olivat loppujen lopuksi selkeitä ja oletettuja. Aineisto on laaja ja on hyvin epätodennäköistä, että vastauksissa olisi merkittävästi ”sattumanvaraisuuksia” eli seikkoja, jotka olisivat datassa toisin, jos kysely olisi toistettu vähän ajan päästä uudestaan.

4.16 Yhteenveto

Määrällistä tutkimusta suoritettiin Webropol-kyselylomakkeella. Webropol-kyselylomakkeen ansiosta tutkittiin vastaajien vastauksia erilaisten kuvioiden, taulukoiden sekä avoimien vastauksien avulla. Käytettiin myös SPSS-ohjelmaa kyseisen aiheen vastauksiin. Määrällisessä tutkimuksessa tutkittiin rasismia monitahoisena ja -ulotteisena ilmiönä, rasismin juuria, itse vastaajien rasismin ja syrjinnän kokemuksia, pääkohteita ja luokkia, Tarkasteltiin myös rasismia asenteiden ja käyttäytymisen tasolla. Käsiteltiin myös rotuerottelua ja syrjintää vastaajien kokemusten perusteella, niin kuin n-sanan käyttöä ja kriminalisoimista ja suhtautumista maahanmuuttokriittisyyteen.

Rasismi on yhteiskunnallinen ja kasvatuksellinen ilmiö. On hyviä syitä olettaa, että rasistiset asenteet eivät tule geneeistä vaan ne syntyvät sosialisatioprosessin kautta ja ennen kaikkea kasvatuksen vaikutuksesta. Esimerkiksi vanhemmat voivat siirtää rasistisia asenteita primäärisosilisaation prosessissa lapsiinsa, ja lapset ottavat nämä asenteet mukaansa kouluun ja myöhemmin työelämään. Tässä tutkimuksessa oletetaan, että vanhempien lisäksi poliitikkojen ja opettajien asenteet saattavat tarttua uuden sukupolven asenteisiin koskien suhtautumista ulkomaalaisiin ja pakolaisiin.

Rasismilla on eri muotoja. Professori Puurosen (2011) mukaan niitä ovat vanha rasismi, uusrasismi, rakenteellinen rasismi ja arkielämän rasismi. Länsimaissa rasismi on saanut alkunsa ksenofobian eli muukalaiskammon takia, jolloin ihailtiin etnosentrisyyttä eli oman ryhmän pitämistä parempana kuin muut sekä endogamia, johon liittyy avioituminen omaan etniseen ryhmään kuuluvien kanssa.

Puronen (1998–2002) on tutkinut ja haastatellut muutamaa ideologisesti rasistista nuorta miestä (17–25-vuotiaita). Skinheadien ideologia perustui suurilta osin iskulauseisiin ja heitä on edelleenkin jonkin verran Suomessa, mutta he ovat siirtyneet alakulttuuriksi. Osaa nuorista kiinnostaa tietynlainen äärioikeistolainen ja äärikansallismielinen ajattelutapa. He ajattelivat valkoisen ylivaltaa ja biologista rodun käsitettä. Tässä esiintyi horjuvuutta, koska 1990-luvulla skinheadit ottivat etäisyyttä biologiseen rotuoppiin perustuvaan rasismiin (ks. Puuronen 2001C, 34). He kuitenkin hyväksyvät ajatuksen, että luonnollisuuteen kuuluu se, että kansallisvaltiot ja kansalliskulttuurit on mahdollista katsoa välttämättömiksi, muuttumattomiksi ja pyhiksi loukkaamattomiksi. Heidän mielestään maahanmuutto toi Suomeen uusia kulttuurin edustajia, mikä olisi luonnon vastaista. Skinheadeilla oli pyrkimyksenään suojella kansallista kulttuuria

perustellen tätä luonnollisuuden idealla. Heidän mukaansa veri ja etnisuus muodostavat yhtenäisyyden perustan. Skinheadit yhtenevät esimerkiksi amerikkalaisiin, jotka ovat rakentaneet maan, ja toisaalta riistäneet sen toiselta kansalta. Nationalismi voi synnyttää rasismia, vaikka nationalismi ja isänmaallisuus eivät ole samaa kuin rasismi. (Puuronen 2011, 198–220.)

Joensuu oli yksi suomalaisen rasistisen liikkeen toiminnan keskuspaikkoja suomessa 1990-luvulla 2000-luvulle. Poliisin rikostilastojen perusteella tilanne paikkakunnalla rauhoittui vuosina 2004–2008. Tutkimuksen mukaan rikosilmoituksia vuonna kaksituhattakahdeksan Joensuussa tehtiin 13 rasistisesta rikoksesta, mikä oli yli prosentti koko maassa ilmoitetuista 1163 rikoksesta. (Peutere 2009, 57). Tässä tutkimuksessa on tehty tilastollinen kuvio, mutta siinä on puutteita. Vain pieni osa rasistisesta rikollisuudesta tulee poliisin tietoon. Monet rasistisen rikoksen uhreiksi joutuneista maahanmuuttajista eivät kerro asiasta eteenpäin 71%, vain 10% kertoi ilmoittaneensa rikoksista aina poliisille ja 19% ilmoitti niistä joskus. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 100.) Pienimmäksi rikkomukseksi on laskettu nimittely, kuten kunnianloukkausta ja kansanryhmän pilkkaaminen julkisesti. Kiihottaminen kansanryhmää vastaan jää yleensä ilmoittamatta. Vuonna 1997 vakavampien rikosten uhreista kolmekymmentäviisi prosenttia ei ilmoittanut poliisille, lievemmistä rikoksista 90% oli jäänyt ilmoittamatta vuonna kaksituhattakuusi. Tavallisimmat rikosnimikkeet rasistisiksi luokitelluista rikosilmoituksessa olivat pahoinpitely sekä sen yrittäminen. Pahoinpitely ja sen yritys sekä lievä pahoinpitely olivat yhteensä yli 40%. Syrjintää koettiin 16%, kunnianloukkausta 12%, vahingontekoa 11%, laitonta uhkausta 9% ja kotirauhan rikkomista 7%. (Noponen 2007, 28.)

Tässä tutkimuksen alaluvussa pääsin sellaiseen tulokseen, että rasismi, syrjintä ja rotuerottelu ovat elossa. Ne johtuvat hyvin monesta asiasta ja monesta syystä, ne voivat esimerkiksi tapahtua enemmistöryhmän sisällä tai vähemmistöryhmän sisällä tai kummankin välillä. Se ei ole yksiselitteistä, mutta se riippuu hyvin paljon yksilöistä, kasvatuksesta, ympäristöstä ja ajattelutavasta. Ajattelu on yksilöllisen periaatteen mukaan se, että kukin yksilö voi vaikuttaa omilla teoillaan ja ratkaisuillaan. Olennaiset vapaudet rakentuvat ja lisäävät toimintavapautta vuorovaikutuksessa ympäristön ja instrumentaalisten vapauksien kanssa. (Sen 1999; Sen 2013.) Ajattelu vapauden, toimintavalmiuksien ja toimijuuden keskinäisestä suhteesta kehystää ihmisten ajattelua osallisuudesta (ks. myös Sen 1990; Nussbaum 1990). Vastaajien mukana oli kasvatustieteilijöitä ja tulevia opettajia, joilla on rasistisia asenteita. Tulen pohtimaan näitä enemmän pohdintaosiossa. Hyvin monella on tällaisia asenteita ja ne ovat voineet tulla poliitikoilta. Vastaajista moni on maahanmuuttokriittinen, mutta he ovat perustelleet avoimissa kysymyksissä, että maahanmuuttokriittisyytensä ei liity rasistisiin asenteisiin. He ovat maahanmuuttokriittisiä, koska ajattelevat, että ensin olisi hyvä keskittyä jo olemassa oleviin maahanmuuttajiin ja heidän kotouttamiseensa.

Vastaajista kovinkaan moni ei esittänyt tulkinnassaan rasismin juurisyytä eikä varsinkaan selittänyt näitä tarkemmin. Tällaisiksi perussyiksi vastaajat nostivat ideologisten lähtökohtien lisäksi: ennakkoluulot ja stereotyyppinen ajattelu sekä niiden asenteet, me ja muut -ajattelu, itsensä korostamisen tarve, pelko, vihantunteet ja yleisesti ihmisen ”psykologiaan sekä

yhteiskunnassa vallitseviin yhteiskunta- ja valtarakenteisiin rasismiin lähtökohtiin”. Näin tarkasteltuna ja yhteen koottuna rasismiin ”juurisyy-luettelo” näyttäytyy melko kattavana, joskin näitä vastauksissa ei yleensä kovinkaan laajasti käsitelty.

Tutkimuksessa mukana olevien rasismitulkinnoissa syrjinnän ja yleisemmin kaltoinkohtelun tulkinnat olivat hyvin saman suuntaisia sisältäen perinteisiä rasismiin lähteitä ja kohteita. Näiden lisäksi muutamat mainitsivat esimerkiksi ikään, sukupuoleen tai sukupuoliseen orientoitumiseen liittyvää rasismia. Yhteistä näille on se, että valtaväestö tai -ryhmä määrittelee alempiarvoiseksi ”toiset” heidän taustansa tai negatiiviseksi koettujen ominaisuuksien ja piirteiden vuoksi. Näitä alempiarvoisia ihmisiä tai ihmisryhmiä on ikään kuin oikeutettua kohdella alentavasti ja loukkaavasti.

Avoimet vastaukset vaihtelivat yhden sanan vastauksista suhteellisen laajoihinkin n-sanankäytön kriteerien ja tämän käytön kieltämiseen liittyviin pohdintoihin ja argumentointiin. Yhden tai muutaman sanan vastauksetkin paljastavat ytimekkyydessään lähes kaikkien tähän kohtaan lisävalaistusta antaneiden kielteisen ja varauksellisen suhtautumisen sanan käytön suhteen. Yleisesti avoimissa vastauksissa vastaajat keskittyivät, varmasti aiempien kahden väittämäkysymyksen johdattamana, avaamaan omaa näkemystään n-sanan käytöstä yleisesti ja erityisesti sen suhteen, näkivätkö he sanan käytön kriminalisoinnin tarpeelliseksi.

Kun tarkastellaan tätä edellä kuvatun n-sanan käyttöä, maahanmuuttokriittisyys ei näyttäisi tämän mukaan pitävän sisällään, ei ainakaan kaikilla, oikeutta käyttää kansaihmisistä loukkaavaksi tai rasistiseksi miellettyjä nimityksiä. Sukupuolitarkastelun mukaan miespuolisissa vastaajissa oli vähän naisia suurempi osuus selkeästi maahanmuuttokriittisiä, tosin miehissäkään tähän ryhmään sisältyi vain neljä henkilöä ja naisista tähän ryhmään vain yksi henkilö. Sen sijaan vastaajan iällä eikä sillä, oliko vastaajalla maahanmuuttajaopettajakokemusta vai ei. Ei ollut vahvaa yhteyttä siihen, kuinka maahanmuuttokriittiseksi vastaajat kokivat itsensä.

5 Tutkimuseettinen luku

Tutkimuksessani haluan kertoa tuleville opettajille, että heillä täytyy olla enemmän tietoa rasismista ja tutustua eri kulttuureihin. Tutkimukseni kautta tulevat opettajat ja kasvatustieteilijät saavat enemmän tietoa rasismista sekä eri mietteistä, ja poliitikot saavat kasvatustieteilijöiltä erilaisia viestejä. Vastavuoroisesti poliitikot toivovat rasismia kokeneiden tai opettajien ottavan heihin yhteyttä ja kertovan avoimesti omista mietteistään poliitikoille. Informantit saavat tutkimukseni kautta tietoa rasismin historiasta, mahdollisista syistä ja sen aiheuttamista arvista sekä rasismin käsittelemiseen ja mahdolliseen puuttumiseen. Jokaisen tulevan opettajan tulisi ajatella, kuinka puuttua mahdollisiin rasistisiin tilanteisiin tulevaisuudessa, jotka saattavat tapahtua omassa luokassa.

Lähestyn tutkimustani täysin luottamuksellisesti ja anonyymisti (KvaliMOTV. n.d.). Tutkimuksessa ei paljastu mitään muuta kuin paikkakunnan kohderyhmä. Tutkimuksen rehellisyys perustuu haastattelijoiden vastauksiin ja kokemuksiin sekä tutkijan kokemuksiin. Kokemukset ovat hyvin yksilöllisiä ja kaikessa esittäytyy tietynlainen haastavuus aluksi. Haastattelijat suostuivat haastatteluun omalla luvallaan. Lähetin tietosuojailmoituksen kolmelle haastattellemalleni poliitikolle. (Liite 1). Monikulttuurisena tutkijana ymmärsin korkeakouluopiskelijoiden kulttuuriristiriitoja sekä heidän kokemaansa rasismia ja syrjintää tai ennakkoasenteitansa. Tutkittavat kohteeni olivat sekä monikulttuuriset opiskelijat että koulun henkilökunta. Lähestyin kumpaakin tutkittavaa kohdettani avoimesti ja kiinnostuneena ja koin saavani heidän kiinnostustaan vastata ja olla mukana tutkimuksessani. Haastattelin heitä, litteroin heidän vastauksensa puhtaaksi erilliseen tiedostoon ja lopuksi hävitin äänitteet kokonaan.

Tutkimusprosessin eettiset näkökulmat jaetaan kolmeen luokkaan. Ensimmäisenä tutkimuksessa pohditaan eettistä oikeutusta eli miksi kyseisen ilmiön tutkiminen on perusteltua (Kylmä, Pietilä & Vehviläinen-Julkunen 2002, 70–73). Tämän perustelin rasismin ollessa globaalinen, ja se on tärkeä tutkittava aihe, jota on kaikkialla tavalla tai toisella. Nykyään monikulttuurisuus nähdään kiehtovana tai voimavarana tulevaisuutta varten, koska Suomi on kansainvälinen. Täällä on hyvin monenlaisia kansalaisuuksia ja kulttuureita. Monikulttuurisuutta ja maahanmuuttajuutta sekä maahanmuuttokriittisyyttä tutkitaan nykyään yhä enemmän. Monikulttuurisuuden kanssa tehdään töitä joka päivä, joka arkipäivä niin työssä kuin koulussa, joten sen ymmärtäminen ja sen hyväksyminen sekä sen kanssa eläminen, rakentuvat ennakkoasenteista. Ennakkoasenteet puolestaan saattavat synnyttää rasismia ja syrjintää.

Toinen pohdinnan arvoinen asia tutkimuksen eettisessä arvioinnissa on tutkimusmenetelmät, joiden avulla tulisi saada tavoiteltava tieto aineistonkeruumenetelmillä (Kylmä ym. 2002, 70–73). Tämän tutkimuksen kannalta aineistonkeruumenetelmät tukevat toista eettistä vaihtetta, joka antaa meille tarvittavaa tietoa.

Kolmas eettinen näkökulma liittyy aineiston analyysiin ja raportointiin, jolloin litteroiduissa haastatteluissa on huolehdittava siitä, että ei ole nähtävillä tutkittavien oikeita nimiä. Tutkijan

eettinen velvollisuus on suojella tutkittavia tai haastateltuja, mutta myös velvollisuutena on raportoida tutkimustulokset mahdollisimman tarkasti. (Kylmä ym. 2002, 70–73.) Tässä työssä toteutuu anonyymisyys ja haastateltujen anonyymisyys sekä suojelu. Tutkimusaineiston analyysi on merkitty tarkasti ja rehellisesti, mutta tutkittavia suojellen.

Haastatellessani poliitikkoja olin ymmärtäväinen siitä, mitä he sanoivat, koska olen kuullut näitä asioita aiemmin ja kokenut niitä. Uskoin hyvin paljon siihen, että piilorasismia käytetään enemmän ja aineiston mukaan myös opiskelijavastajaat tekivät selvää siitä, että nykyään kohdataan suoraa rasismia joko fyysisenä tai psyykkisenä väkivaltana. En uskonut aluksi, että opiskelijavastajaat suhtautuvat maahanmuuttokriittisyyteen myönteisesti. Olin yllättynyt siitä, kun kuulin negatiivisia kokemuksia enemmän kuin positiivisia liittyen rasismiin ja syrjintään, vaikka suurin osa vastaajista oli natiivisuomalaisia. Avaan tutkimuskysymysteni vastauksia pohdinnassa ja pohdin niitä tarkemmin.

Aiheen herkkyyden vuoksi oletuksena oli, että aineistoon tulisi heikosti vastauksia, mutta yllättävän moni oli vastannut ja panostanut avointen kysymysten vastaamiseen. Tutkimuksen ei ole tarkoitus olla loukkaava, mutta pohtiva. Oletettiin, että vastaajat eivät kerro omista rasisista tai syrjivistä kokemuksistaan tai asenteistaan, mutta yllättävän moni oli vastanneet huolellisesti. Tutkimus onnistui, vaikka kaikkia poliitikoita, joille lähetettiin haastattelupyyntö, ei tavoitettu ja osa vastasi kielteisesti kiireidensä vuoksi. Suomen tasavallan presidentin näkökulmaa ei saatu tähän tutkimukseen, vaikka tasavallan presidentin kansliaan lähetettiin haastattelupyyntö.

6 Yhteenveto ja pohdintaa

Pro gradu -tutkielmassa on tarkasteltu monimenetelmällisesti sekä laadullisen että määrällisen tutkimusmenetelmien mukaan. Tutkimuksessa informantit esittävät omia näkemyksiään rasismien ja syrjinnän käsitteistä sekä asenteita kolmen poliitikon ja 273 opiskelija-vastaajan näkökulmasta. Seuraavat koko tutkimukseni pääongelmat käsittelevät poliitikoiden ja opiskelijavastaajien käsityksiä ja kokemuksia rasismista ja syrjinnästä, maahanmuuttokriittisyydestä, näkemyksiä n-sanan käytöstä ja sen kriminalisoimisesta sekä käsityksiä rotuerottelusta ja sen näkyminen maahanmuuttajaoppilaiden opetuksessa. Lopuksi tarkastellaan haastattelemiini poliitikoiden vastapoliitikoiden vihapuheiden kohtaamista ja poliittisten asenteiden vaikutusta kasvatustieteilijöihin ja tuleviin opettajiin.

Pro gradussani selvisi, että rasismia, syrjintää ja rotuerottelua kokeneet opiskelijavastaajat ovat päässeet eteenpäin elämässään. Osasta on tullut opettajia ja osasta kasvatustieteilijöitä. On opiskelijoita, jotka ovat sairastuneet henkisesti tai fyysisesti kokemansa väkivallan, vihan, syrjinnän tai rasismien takia. He ovat saattaneet jättää henkisen rasituksen tai pelon takia opintonsa kesken. Rasismien takia on tapettu ihmisiä uskonnon, ihonvärin tai muun etnisen taustan perusteella. Vastaajien mukaan rasismien ja syrjinnän harrastamisesta piilossa tai julkisesti tulisi kehittää rangaistuksia. On tapauksia, joissa enemmistöryhmän jäsenet käyttävät henkistä tai fyysistä väkivaltaa vähemmistöryhmien kanssa. Harvoin enemmistöä rangaistaan vähemmistön edustajien puolesta, vaikka kyseessä olisikin hyvinvointivaltio. Vastausten mukana ilmeni rasismia ja syrjintää myös enemmistöryhmien välillä eri heimojen kannattamisena tai enemmistöryhmän uskonnon muuttamisena vähemmistöryhmän uskontoon. Monet vähemmistöryhmät harrastavat sisällään rasismia, syrjintää tai rotuerottelua, mitä voitaisiin kutsua myös "sukuerotteluksi". Vastaajien mukaan sekä vaaleaihoiset että tummaihoiset ovat kokeneet syrjintää, rasismia ja rotuerottelua ihonvärinsä takia. Vastaajien mukaan monivärisuus perheessä saattaa osan kokemaan rasismia. Rasismi loukkaa ihmisoikeuksia. Välillä rasismi esiintyy piilorasismina joko tiedollisena tai tiedostamattomana. Rasismiin liittyy pelko ja ennakkoluuloisuus.

Rasismi on yleinen käsite ja tarkoittaa perheiden välistä, kielellistä, alueellista, sukupuolista tai ammatillisuutta koskevaa syrjintää tai kaltoinkohtelua. Rasismista puhuttaessa ei tarvitse ajatella kansalaisten ja ulkomaalaisten välistä suhdetta. Kehitysvammaisia loukataan myös yhteiskunnassa ja suurin osa heistä pistetään eri kouluihin. Suomen laissa tasa-arvo on tärkeää, mutta miksi edelleenkin on poliittisia tahoja, jotka erottelevat ja syrjivät toisia tai "toisiaan" ääneen mediassa? Aineiston mukaan vihapuheita on vaikea saada loppumaan kokonaan, mutta poliitikoiden mukaan kukin voi omalla käytöksellään vaikuttaa vihapuheen keskeyttämiseen tai olla mukana sen eteenpäin viemisessä. UNESCO:n (1978) mukaan rasismi on hyväksytty "Rotuja ja ennakkoluuloja koskevassa julistuksessa", jonka mukaan rodulliset ja etniset ryhmät jakautuvat arvoltaan parempiin tai huonompiin, ja tämä puolestaan oikeuttaa alistamaan, tuhoamaan muita huonompia ryhmiä (UNESCO 1978). Rasismissa ajatellaan rasisistisia ideologioita, käyttäytyään ennakkoluuloisten käyttäytymismallien perusteella, syrjitään sekä käyttäytyään tietynlaisin järjestelyin ja vakiintunein käytännöin, jotka johtavat rotujen väliseen epätasa-arvoisuuteen (UNESCO 1978).

Vastaajien mukaan rasistiset asenteet eivät synny ilman niiden ruokkimista osalla jo varhaiskasvatuksessa. Lapsen kasvattaminen riippuu oman perheen sekä ympäristön asenteista ja kuinka avoimesti puhutaan yhteiskunnallisista herkeistä aiheesta, kuten aiheesta rasismi. Tapa, millä niitä otetaan puheeksi ja kuinka hyväksytään, kunnioitetaan ja arvostetaan muita sellaisinaan, ihmisinä, vaikuttaa muihin. Vastauksissa kerrottiin, että rasismia on vaikea löytää perheistä, joilla on ulkomaalaisia ystäviä. Jos on ulkomaalaisia ystäviä, on helpompi ymmärtää, että kaikki mitä kuulee muista ei pidä aina paikkaansa, ellei kuuntele heitä itse ja tutustu heihin sekä uskalla lähestyä ja kysyä. Tutkimuksessani ilmeni, että ennakkoluuloista tulisi puhua avoimesti, jotta pelon aiheuttama syrjivä kilpi tai eristäytyneisyys ja varovaisuus voivat pikkuhiljaa helpottaa. Näin syntyy kulttuurintuntemusta, jota voisi jakaa eteenpäin. Osaan vastaajista vaikuttavat poliitikoiden vihapuheet sekä rasistiset ja syrjivät asenteet, mikä puolestaan on pelottavaa. Tutkijan pelko tutkimuksen jälkeen oli se, että jos tulevat opettajat opettaisivat eteenpäin omia rasistisia asenteitaan, joita ovat omaksuneet vallanpitäjiltä, ja käyttävät niitä satuttaen ulkomaalaisia tai maahanmuuttajaoppijoita.

Lapset itse eivät ole ennakkoluuloisia toisiaan kohtaan, vaan näkevät eri kielen ja ulkonäön taakse toisen lapsen, kivan leikkikaverin, ihmisen. Leikkikaveri on ihana niin kauan, kun pysyy hyvänä toista kohtaan. Lapset kykenevät antamaan toisilleen jälleen anteeksi ja leikkimään yhdessä. Entä me aikuiset, mitä me näemme? Näemmekö vieraan kulttuurisen toiminnan ja erilaisen ulkonäön takaa ihmisen? Ihmisen kuten minä ja sinä? Ennakkoluulot ovat pitkälti meidän aikuisten sanelemia pelkoja ja ahtaita ajatuksia. Kukaan ei synny ennakkoluuloisena tai erilaisena, vaan kaikki lapset kulttuuritaustasta huolimatta ovat vain lapsia, vain ihmisiä. Mikään tiede ei voi vastustaa, että olemme erehtyväisiä ihmisiä, joilla on mahdollisuudet korjata omat virheensä.

Hyvin monet vastaajat ja kaikki haastatteleman poliitikot kertoivat työhakemuksen syrjinnästä. Pelkän ulkomaalaisnimen perusteella saatettiin hylätä työhakemus. Haasteltavilla poliitikoilla oli vaikeuksia työelämän suhteen enemmän kuin koulussa. Kulttuurierot saattavat aiheuttaa lisää hankaluuksia niin koulussa, työelämässä kuin perheen sisällä ja itsetuntemuksen kanssa. Sosiaalisessa kulttuurissa elänyt henkilö saattaa nähdä rauhallisen kulttuurin rasistisena tai syrjivänä. Varsinkin, jos itämainen kulttuuri kohtaa länsimaisen kulttuurin. Itämaisessä kulttuurissa, jos yksilö suvusta käyttäytyy tavalla tai toisella huonosti, niin koko suku saatetaan leimata huonoksi. Tosiaan kulttuureissa, joissa ihaillaan yksilöä, ei leimata koko sukua siitä, että yksi henkilö suvusta käyttäytyi huonosti. Tässä on selkeää rotuerottelua, koska sukua saatetaan erottaa muiden joukosta yhden huonosti käyttäytyvän persoonan takia, mutta loppujen lopuksi se on vain kulttuuriero.

Maahanmuuttajienoppijoiden positiiviseksi syrjinnäksi kutsutaan S2-tunteja, erityisopetusta, VALMA-opetusta. S2-opetus on nähty parempana tapana opettaa heikosti suomea puhuvia oppijoita pienissä ryhmissä, jotta he keskittyvät opetukseen. Oppijat saattavat puhua keskenään omaa kieltään ja jättää väliin opettajan luennoinnin. S2-opetuksella luultavasti tarkoitetaan oppijan parasta, joten oppija saa muilta natiivisuomalaisilta huomiota. Kokemuksesta eräs suomen kielen luennoitsija suomen kielen aineopinnoissa kertoi, että maahanmuuttaja oppijoiden heikkouksiin kannattaa kiinnittää huomiota ja natiivisuomalaisten vahvuuksiin tulisi

kiinnittää huomiota. Ajatus kuvottaa, koska puhutaan syrjinnästä sekä maahanmuuttajaoppijoille että natiivisuomalaisille oppijoille. Tutkija näkee tämän kaksipuoleisena syrjintänä, koska kummankin heikkouksiin ja vahvuuksiin pitäisi ryhtyä tavalla tai toisella. Edellistä tulisi auttaa ja opettaa ja toista kannustaa. Pienissä ryhmissä oleminen ei tee aina hyvää kummallekaan osapuolelle, koska mielestäni ja kokemuksesta, kun äidinkielenään muuta kuin suomea puhuvan oppijan halutaan taitavan suomea hyvin, hänen kuuluisi olla natiivisuomalaisten oppijoiden kanssa samassa ryhmässä. Näin he vastavuoroisesti oppivat toisiltaan, suomalaiset oppivat tuntemaan muita kulttuureita, näin on helpompi olettaa rasististen ja syrjivien asenteiden ennaltaehkäisemistä, ja maahanmuuttajaoppijat oppivat suomea ja sen aksenttia. Näin opitaan samalla molemminpuolista kunnioitusta, josta mainittiin vastauksissa.

Osa vastaajista ei koe maahanmuuttokritiikkiä rasistisena asiana, tämä selittää aikaisempien maahanmuuttokriittisten vastaajien ison prosenttiosuuden. Osa haluaa maahanmuuttoa, josta tulee pelkkää hyvää ja hyötyä. Missä määrin tämä ajatus olisi neutraali? Kaikki eivät koe itseään rasistiseksi, vaikka tiedostamattaan käyttäytyvät niin. Maahanmuuttajat ovat ihmisiä, jotka ovat voineet paeta omasta maastaan sodan takia tai ollessaan vainon kohteena, jolloin heistä tulee pakolaisia. He tarvitsevat apua, turvaa, avoimuutta ja heitä voisi esittää tervetulleiksi sen sijaan, että antaa heidän kuulla kunniansa kadulla tai muistuttaa palaamaan omaan maahansa. Tämän tutkimuksen mukaan tutkija pääsi lopputulokseen sillä, jos ei ole omaa maata, ei ole omaa äitiä. Jos ei ole omaa äitiä, on orpo ja pienetkin ennakkoluuloiset asenteet saattavat tuntua orvolta isoilta ja loukkaavilta. Monet suomalaiset moittivat pakolaisia tai maahanmuuttajia kielitaidottomuuksiensa tai kelatukien takia. Monet eivät pidä siitä, että veronsa menevät yhteiskunnassa muille kuin suomalaisille. Eräs vastaaja esitti kysymyksen, jota aion tarkastella ”Miksi maailma on ylipäätään rakentunut rasistiseksi?” Välillä pahoitellaan, jos jaetaan ikäviä kokemuksia rasismista. Ei viattoman tarvitse pahoitella vaan itse kiusaajan. Harvoin kiusaaja pyytää anteeksi ääneen ja harvoin häntä rangaistaan. Pahoittelu ei auta asiaan, kuten myrskyn jälkeistä tuhoa ei voi enää ennaltaehkäistä sen tulon jälkeen. Sekä opiskelijavastaajien että poliitikoiden mukaan on käytettävä laillisia rangaistuksia. Vihapuheita esittävien poliitikoiden takia muut saattavat ottaa mallia eikä seurauksia ja rangaistuksia tule aina edes poliitikoille niin mitenköhän sitten muita rangaistaan? Muut luottavat siihen mitä poliitikko tekee, jos hän tekee heidän mieltymyksensä mukaan niin muutkin ottavat askeleen rohkeutta ja muu lauma tekee perässä.

”Rasismi on suuri ongelma, mikä on jatkunut satoja vuosia ympäri maailmaa. Aikaisemmin olen huomannut itse harjoittaneeni sitä, vaikken ole sitä itse tarkoittanutkaan, mutta nyt olen itse kohde rasismille. Itse nyt ymmärrän ja näen rasismin olevan täysin tyhjänpäiväinen asia, yhä selkeämmin näen ja käsitan kaikkien olevan saman elämän ja aseman arvoisia.” (V179)

Yllä mainitussa puheenvuorossa rasismia tiedostamattaan harjoittanut kokee parhaillaan rasismia. Voidaan olettaa, että rasismin ainoana toimivana rankaisuna voisi olla sen kokeminen, jolloin rasismin tyhjyyttä ymmärtäisi parhaiten. Rasistia voisin nimetä kiusaajaksi. Kiusaaja kaatuu koettuaan kiusaamista. Tosiaan tämä ei tarkoita sitä, että kiusaajien ja rasistien kanssa

käytetä samaa ilkeää tapaa, mutta rangaistus, joka saisi heidät ymmärtämään tekonsa julmuuden, olisi opettavainen.

Tulosten jälkeen on suuri huoli tulevaisuuden opettajien ja kasvatustieteilijöiden käyttäytymisestä kouluyhteisössä. On osittain pelkoa heidän heikosta monikulttuurisuuskasvatuksestaan. Näen, että empaattisuus on opettajan tärkeimpiä luonteenpiirteitä, miten tuleva opettaja käyttäytyy tällaisessa tilanteessa, jos natiivisuomalainen kiusaisi tummaihoista. Kokemuksen perusteella on opettajia, jotka eivät kykene puuttumaan lasten kiusaamistilanteisiin, koska heitä itseään pelottaa tai he eivät osaa tai he kannustavat rassistisia asenteita. Osa opettajista ei tunnista rassistisia asenteita, joten heidän on vaikeaa ennaltaehkäistä niitä. Yllätyin, että suurimmalla osalla tulevista opettajista on maahanmuuttajalapsista avarakatseisia asenteita ja näkevät oppilaat luottamuksella eivätkä ennakkosenteilla tai hyväksy median kautta ilmestyviä rassistisia asenteita. Oppilas saisi opettajastaan rehellisen kuvan, jos heidän välilleen syntyisi luottamussuhde. Kuvottavinta vastauksissa oli se, että 21 tulevaa opettajaa tai kasvatustieteilijää lähestyvät maahanmuuttajalapsia ennakkoluuloilla. Osalla vastaajista ei ole ollut välttämättä opettajan sijaisuuksia tai ole tehneet opettajan töitä, joten heillä ei ole välttämättä tarpeeksi tietoa tai kokemusta maahanmuuttajalasten opettamisesta, mutta ennakkokäsitteitä heillä on.

Rasismia ja syrjintää Suomen poliitikoiden näkökulmista on olemassa vieläkin, sama pätee tuleviin opettajiin ja kasvatustieteilijöihin. Osan haastateltavien poliitikoiden sekä tulevien opettajien ja haastateltavien mielestä valkoinen rasismi on olemassa, jolloin enemmistö haluaa olla johtajina ja alistaa vähemmistöryhmiä rakentamalla heihin tietyt ammattitavoitteet jo lapsuudessa, kuten olla taksi- tai bussikuskeja tai kokkeja ja siivoojia. Jotkut opettajat käyttäytyvät syrjivästi, koska heillä on vähätietoisuutta monikulttuurisuudesta sekä monikulttuurisuuskasvatuksesta. Kaikki ei ole aina rasismia, syrjintää tai piilorasismia, joskus se on tietämättömyyttä tai väärinymmärrystä. Jotkut opettajat saattavat heittää ennakkoluulonsa lapsen kielitaitottomuuden niskaan. Poliitikkojen mukaan ongelmat voidaan ratkaista olemalla yhdessä, tekemällä yhdessä, puhumalla ja tuomalla asioita sekä tunteita esiin, ja käsitellä niitä jatkuvasti eikä satunnaisesti. Olen poliitikkojen kanssa samaa mieltä näistä asioista. Mitään ihmeitä ei voi tapahtua olemassa olemattomista asioista, mutta ihmeitä voi tapahtua, kun asioista puhutaan tarpeeksi ja niitä tuodaan tarpeeksi esille. Jokainen voi omalla toiminnallaan päättää ollako hiljaa vai puhuako rasismista ja syrjinnästä. Rasismia ja syrjintää tapahtuu niin enemmistöryhmissä toistensa kanssa, vähemmistöryhmien sisällä sekä näiden kummankin kanssakäymisen aikana. Rasismia on kaikkialla maailmalla. Kaikkialla on syrjintää, jopa perheiden sisällä. Mielestäni ihmeitä ei tarvitse tapahtua, koska niitä voi tehdä itse ja hyvin moni vastaaja niin poliitikoista kuin tulevista opettajista ja kasvatustieteilijöistä on samaa mieltä.

Vastaajat kertovat, mitä ajattelevat rasismisuudesta, ja mitä käsityksiä heillä on sanasta. Ilmeni, että rasismi saattaa kohdistua yksilöön tai ryhmään. Rasismi voi ilmetä siten, ettei puutu itse rasismiin. Siinä on poikkeavia tulkintoja, mitä voi ilmetä kaikkialla. Rasismi voi ilmetä myös eriarvoistumisena. Tarkkarajainen määrittelyminen on välillä vaikeaa analysoida vastauksista, mutta rasismiin vastaajat ovat kiinnittäneet ihmisoikeuksien loukkaamista, ihmisarvon

alentamista ja toisen tai toisten lasten väheksymistä, erilaisuutta korostavia arvoja, käsityksiä ja asenteita toimintamalleja itsen ja muiden tietynlaisesta ryhmittelystä. Tästä koituu haittaa, joka perustuu eettisyyteen ja rotujatteluun ja näiden arvottamiseen tai eristämiseen.

Maahanmuuttajiin kohdistuvaa rasismia, syrjintää ja epäoikeudenmukaisuutta tai ennakkoluuloja vastaajat ovat esittäneet hyvin monesti. Uskontoon perustuvaa tai vääränlaiseksi leimaamista esimerkiksi mediassa, mainittiin useasti. Toista ihmistä tai ryhmää ja niiden syrjimistä sekä epäkunnioittavaa käytöstä mainittiin. Epäoikeudenmukainen suhtautuminen tiettyihin asioihin, itseensä kohottaminen, valkoinen rasismi, kohteiden vähättely, antisosiaalisuus, kielteinen asenne muiden nähden, tiettyä ryhmittelyä ja ryhmittelystä tapahtuva eriarvoistaminen, syrjintä ja esimerkiksi ominaisuuden tai kulttuurin pohjalta mainittiin useammin. Tai kansalaisuuden perusteella, sukupuolen syrjinnän tai vammaisuuden vuoksi, iän suhteen tai valtaväestöstä erottumiseen tai eroamiseen ja näiden väheksymisen vastaajat laskivat osaksi rasismia. Rasistisiksi ajatuksiksi laskettiin myös kulttuuriin perustuva syrjintä, monikulttuuristen käyttäytyminen, ennakkoluuloisuus ja epäluuloisuus, viha, halveksunta, sorto, syrjintää, perimä tai rotuun perustuvaa syrjintää, ihmisiä eri asemaan asettaminen, eettisyyden ja kansalaisuuden perusteella. Ihonvärin perusteella syrjintää on käytetty värillisten oikeuksien suorittamiseen, ja siinä on puhuttu tummasta ja vaaleasta, erilaisuuden ja ulkonäön vuoksi. Nimen, kansalaisuuden tai kielen perusteella on hylätty työhakemuksia. Ulkopuolelle on jätetty eri kansalaisuuksista tulevia ihmisiä ja eri uskontoisia. Tämä on puolestaan ollut toistuvaa toimintaa, johon on liittynyt suvaitsemattomuutta, kaltoinkohtelua, kiusaamista, ideologisia oppeja, jotka luovat epätasa-arvoista toimintaa. Asenteet, ennakkoluulot, ajatukset, ihmisten psykologiset asenteet, pelot, tietämättömyys, empatia, kyvyttömyys ja viha ovat rasismien valtarakenteet. Ne ovat ikään kuin kiveen hakatut toimintatavat, jotka eivät halua muuttua, tai joita ei haluta itse muuttaa. Itsensä korostaminen on mainittu useampaan kertaan, jota voi enemmistöryhmällä esiintyä, ja joka saattaa alistaa muita ryhmiä alempiarvoisiksi. Negatiivinen käyttäytyminen, joka on opittu, ei ole puhtaasti omaa sisäistä ajattelua vaan perustuu muidenkin ajatusmalleihin. Rasismi voi olla tiedostettua tai tiedostamatonta, jolloin se voi esiintyä joko suoraan tai piilossa ”piilorasismina” tai tietynlaisina ennakoasenteina. Rasismien kohdistuessa tiettyyn yksilöön, ryhmään, kansalaisuuteen, rotuun tai kieleen on epäreilua heitä kohtaan, koska he kokevat sitä jatkuvasti. Heitä luokitellaan uhreiksi tiettyihin luokkiin. Heitä saatetaan leimata tiettyistä asioista, joita eivät ole välttämättä tehneet. Itsensä asettaminen muiden mittariksi ja muiden erilainen kohtelu, kuten kielteisten ennakkoluulojen rakentaminen, suvaitsemattomuuden, loukkaamisen ja epäkunnioittamisen asenteet saattavat vaikuttaa uhreihin negatiivisesti ja täten aiheuttaa molemminpuolista vihaa. Rasismi on joissakin määrin kiusaamista ja joissakin määrin väkivaltaa. Kiusaaminen, väkivalta ja syrjintä ovat palapelejä toisilleen. Vastaajat pitivät negatiivisena ja epäoikeudenmukaisena kohteluna sitä, että ei hyväksytä muita kulttuureita, ja niitä vähätellään. Halveksutaan muita, tuomitaan, vastustetaan, jätetään ulkopuolelle, arvostellaan erilaisuutta eri ihmisryhmien välillä ja eri tavalla, väheksytään, pilkataan, häiritään ja käyttäydytään vihamielisesti. Käyttäydytään epäkunnioittavasti, loukataan toisia, kiusataan, nimitellään, häpäistään, nauretaan ja käytetään henkistä sekä fyysistä väkivaltaa tai suljetaan pois sosiaaliryhmästä, jolloin syrjitään koska kohdellaan eri tavalla, esimerkiksi vuokrataan asunto vaaleaihoiselle, mutta ei tummaihoiselle. Lopuksi kaikkein tärkeintä on se, että meissä

kaikissa on ennakkoluuloja ja se ei tee rasistiseksi, jos se ei ole liian vahvaa, mutta voi oppia pois rasistisesta ympyrästä.

Taquieff (Jokisaloon 1996 mukaan) analysoi rasisminvastaista taistelua rasisminkäsityksiä ideologiakriittisesti ja tekstianalyysin keinoin. Hän tutkii tekstiaineistossaan rasismia ja antirasismia. Hänen mukaansa rasismia ja antirasismia on mahdollista luokitella kahteen eri ideaalityyppiin. Rasismia (R1) hän analysoi kollektiivisena identiteetin kieltämisenä sekä kollektiivisen erilaisuuden torjumisena. Kyseessä voisi olla länsimainen länsikulttuuri, jonka pyrkimyksenä on muiden kulttuureiden assimiloiminen, jotta tehtäisiin muista kulttuureista itsensä kaltaisia. Tutkimuksessani kyse ei välttämättä ole tästä, mutta valkoisessa rasismissa ajatellaan, että valkoiset ovat muita parempia. Saatetaan myös ajatella, että vähemmistöjoukon tulisi sulautua enemmistöryhmään ja kaikki, mitä valkoiset tekevät, on oikein. Antirasismi (AR2) luonteenomaisella vaatimuksellaan pyrkii kansallisten, etnisten tai kulttuureiden ryhmien erilaisuuteen, mitä täytyy kunnioittaa. Differentialistisella antirasismilla jokainen ryhmä on luonnostaan erilainen ja erilaisuus on hyvä asia, mikä olisi hyvä säilyttää. Toisaalta rasismissa (R2) kielletään ihmiskuntaa ja ryhmäidentiteetin yliarvostusta. Kyseessä voisi olla biologisperusteinen klassinen tai uusi rasismi. Suurin osa vastaajista viittasivat tähän differentialistiseen antirasismiin. Koko aineiston vastaajat ja myös tutkija ovat kokeneet tai nähneet kuinka ulkomaalaisia aliarvioidaan tai aliarvostetaan työpaikassa tai koulussa. Tällaisessa (R2) rasismissa saatetaan käyttää enemmän piilorasismia väheksymällä muita kansalaisuuksia tai ulkomaalaisia tai ylipäänsä tummaihoisia. Antirasismien (AR1) keskeisiä elementtejä on ajatus, sekä erilaisiin kulttuureihin kuuluvat ihmiset, joiden pitäisi saavuttaa universaalinen yhteisymmärrys ja ajatus. Erilaisten ihmisten ja kulttuurimuotojen sekoittuminen ajatellaan hyvänä asiana. Taquieffin mukaan universalistinen antirasismien paradoksi ajaa samalla ihmisten samankaltaistumista ja yksilöiden äärimmäistä yksilöitymistä irti kaikista juuristaan ja ryhmäsidonnaisuuksistaan. (Taquieff Jokisaloon 1996, 152–155 mukaan.) En tiedä onko hyvä asia, jos kaikki ihmiset samaistuisivat toisiinsa. Kauneusmaailmassa näin on saattanutkin tapahtua. Julkkiset paljolti muistuttavat toisiaan botoksien sekä huulten täyttämisten takia, mutta en usko, että maailman olisi hyvä irrottautua omista juuristaan ja samaistua yhteen. Ei elämässä tulisi olemaan mitään erityistä tai sen arvoista, että tiettyjen arvojensa puolesta taistelee, jotta ne pysyisivät elossa. Kaikkien kulttuuriset asenteet eivät miellytä kaikkia, en tarkoita huonoja kulttuurisia piirteitä, mutta sitäkin on vaikeaa päätellä, ei koskaan voi tietää, mikä on oikein ja väärin kulttuureissa. Toisessa kulttuurissa tietty asia on oikein, mutta toisessa se on väärin. Kulttuurierot vaikeuttavat ulkomaalaisuuden ymmärtämistä ja saattavat tehdä monikulttuurisuudesta haastavamman.

Koko aineiston vastaajien mukaan rasismia on Suomessa, mutta sitä näkee eri tavoin, joskus se saattaa olla täysin tiedostamatonta ja välillä tiedostettua. Se saattaa ilmetä rotuerotteluna valkoisten ja tummien välillä tai toisin päin tai aliarvioimisena työssä tai työhakemuksen hylkäämisena ulkomaalaisnimen perusteella, uskontojen välillä tai huivin käyttämisen takia. Aineiston vastaajista osa oli kokenut syrjintää ja tuntenut itsensä ulkopuoliseksi, koska heitä ei ole otettu mukaan ryhmään tai yhteisöön esimerkiksi koulussa tai töissä, tämä puolestaan vaati heiltä kaksinkertaista ponnistusta ja rohkeutta vastoinkäymisiin sekä niiden kohtaamiseen. Osa

vastaajista on kokenut vihaa, vihapuheita, fyysistä väkivaltaa tai henkistä väkivaltaa. Natiivisuomalaiset kokivat rasismia ja syrjintää ulkomailla osa taas koki saaneensa ulkomailla enemmän arvostusta.

Osa vastaajista eivät ole hyväksyneet n-sanaa. Joillekin se on sallittavampaa kuin muille. Tässä kyse saattaa olla tilannekontekstista. On silti tärkeää ymmärtää miksi olisi tärkeää tai miksi olisi hyvä lopettaa n-sanana käyttö. Vastaajat ovat menneet myös äärimmäisyyksiin ja älyttömyyksiin ja ehdottaneet sitä, että yksi loukkaava sana nostetaan muiden yläpuolelle, ja se tuntuu oudolta. Mutta tätä vastaaja oli selittänyt sillä, että tätä tämä sana riippuu paljon sen käyttäjistä. Kriminalisointia olisi hyvä olla joidenkin vastaajien mielestä, mutta osan mielestä sitä ei voida kriminalisoida, tai osa on suhtautuneet epäilevästi tähän kriminalisointiin. Osan mielestä täytyy keskittyä muuhun kuin historiallisiin sanoihin tai sellaisiin itse asiassa rasistisiin sanoihin, jotka aiheuttavat tai opettavat toisten väheksymistä tai halveksumista. Näihin sanoihin ei tarvitse kiinnittää niin paljon huomiota, vaan täytyy päästä eteenpäin muuten ei pääse koskaan eriarvoisuuden kuplasta pois. Sanankäytön tulisi olla joidenkin vastaajien mielestä hyvin pohdittu. Nimittelyä ja rumia sanoja kuulee käytettävän kuitenkin välillä ja sosiaalinen kontrolli on ilmennyt vastaajilla siten, että rodullistavia sanoja ei tulisi olla ja niistä on rangaistava. Jatkossa tulisi mahdollistaa sen halventamisen seuraamukset. Eli, jos sitä käyttää niin voi menettää luottamustehtävän tai asiakaspalvelussa palvelutyönsä. Pohdinnoissa nyt, kun voi jakaa omia kokemuksia, on sellaisia opettajia, jotka ovat käyttäneet n-sanaa ja nimitelleet niillä omia oppilaitaan Suomessa. Opettajia on erotettu virkatoimestaan, ja tuotu takaisin vähän ajan päästä, mutta ovat käyttäneet sitä sen jälkeenkin. En itse usko, että se olisi kiinni rankaisemisesta vaan hyvin monesta tekijästä ja yksi niistä on oman sisäisen äänen kuunteleminen ja sen kanssa järkeä keskusteleminen.

	n	Prosentti
Ehdottomasti samaa mieltä	35	12,9%
Osittain samaa mieltä	82	30,1%
Ei samaa, eikä eri mieltä	25	9,2%
Osittain eri mieltä	68	25,0%
Ei lainkaan samaa mieltä	62	22,8%

Taulukko 10. Pakolaisuuden vastustaminen.

	n	Prosentti
Ehdottomasti samaa mieltä	40	14,8%
Osittain samaa mieltä	87	32,2%
Ei samaa, eikä eri mieltä	18	6,7%
Osittain eri mieltä	71	26,3%
Ei lainkaan samaa mieltä	54	20,0%

Taulukko 11. Maahanmuuton vastustaminen.

Monikulttuurisuuden vastustamisen taulukko ei ollut yhtä hajanainen kuin pakolaisuuden vastustamisen tai maahanmuuton vastustamisen taulukot. Pakolaisuutta vastustavat vastaajista 43% ja maahanmuuttoa vastustaa 47%, mikä tarkoittaa melkein puolet vastaajista ja nämä samat kyseiset vastaajat olivat n-sanon käyttämistä vastaan. Osa selitti avoimissa kysymyksissä, vastustaneensa maahanmuuttoa, koska haluavat keskittyä ensin jo olemassa oleviin maahanmuuttajiin. Tosiaan hyvin moni nuori ei mielellään halua maahanmuuttajia tai ulkomaalaistaustaisia lisää Suomeen. Eivätköhän he välttämättä halua edes kansainvälisiä opiskelijoita. Maahanmuuton ansiosta voimme oppia lisää kulttuureista. Erään opiskelijavastaajan mukaan suomalaisten perheiden, joilla on ulkomaalaistaustaisia kavereita tai ystäviä, on helpompi olla suvaitsevaisia ja ymmärtäväisiä ilman ennakoasenteita. Kansanedustaja 1 mukaan, mitä avoimempi yhteisö kotona on ja avoin ilmapiiri, jossa on mahdollista keskustella vapaasti, sitä parempi kulttuurientuntemus. Kulttuurien tuntemus syntyy ulkomaalaisella perheellä siten, että he saavat kodin ulkopuolella kyseenalaistaa tietyn maan kulttuurista, jossa asuvat ja kertoa omastaan vastavuoroisesti. Kotona tulisi olla samantapainen avoin vastavuoroinen keskustelu, jossa tutustutaan uuteen kulttuuriin ja pidetään mahdollisista perheen kulttuurisista perinteistä. Monikulttuurisuus saattaa aiheuttaa pelkoa natiivisuomalaisilla siinä, että oma suomalainen kulttuuri jää unholaan uusien kulttuurien tullen. Joitakin suomalaisia saattaa järkyttää oman kulttuurinsa unohtuminen tai pelko oman kulttuurinsa hävittämisestä. Jotkut ulkomaalaiset pelkäävät oman kulttuurinsa hävittämistä suomalaisen kulttuurin alle. Kummallakin saattaa olla vastavuoroinen pelko, mutta on muistettava, että on mahdollista elää erilaisten kulttuurien kanssa sovussa kenenkään unohtamatta omaa kulttuuriaan, mutta jokaisen on kunnioitettava ja suvaittava toisen kulttuuria ja arvoja. Uuteen kulttuuriin sopeutuminen vaatii sopeutumista ja sitä varten on asetettu viisi vaihetta Saaran ja Karvalan (2008) teorian mukaan. Ensimmäisessä vaiheessa alkuinnostuksen heräämisessä opiskelija on innostunut ja kiinnostunut kaikesta, mikä liittyy opiskeluun ja elämiseen Suomessa. Toinen vaihe on tutustumisvaihe, jossa tutustutaan opiskelijaan, joka alkaa valita kiinnostuksensa kohteita. Opiskelijan saadessa töitä, työt saattavat nousta opiskelun edelle. Kielivaikeudet tulevat tässä esiin. Kolmas vaihe on turhautumisvaihe, jossa monille opiskelijoille tulee koti-ikävä. Opiskelijoiden erot tulevat esille, jolloin heikommin menestyneet tuntevat epävarmuutta siitä, onko Suomi heille oikea paikka elää ja opiskella ja onko ammattiala juuri se oikea. Arjen selviytymisessä voi olla ongelmia, jotka näkyvät esimerkiksi kielimuurina. Neljäs vaihe on hyväksymisvaihe, jossa opiskelija löytää omat vahvuutensa, ratkaisuja opiskeluun sekä työhön liittyviin uusiin tilanteisiin. Viimeisessä

vaiheessa opiskelijat noudattavat yhteisiä sääntöjä niin opiskelussa kuin työssä ja tutustuvat suomalaisiin, samalla opiskelu ja työnteko Suomessa alkavat tuntua helpommalta. Jokaisessa vaiheessa yksilöstä riippuen vaiheita eletään tietyn aikaa. Keskimäärin aikaa kuluu kahdesta kuuteen vuoteen. Sopeutumiseen vaikuttaa myös paljon oppilaitoksen opettajat ja se, miten muut opiskelijat suhtautuvat opiskelijoihin. (Saari ja Karvala 2008, 8–10.)

Tutkimuksessani ennakkoluulojen ja väärinkäsitysten vähentämiseen jotkut poliitikot ja tietyt opiskelijavastaajat olivat vastanneet samantapaisesti kuin artikkelissa El-haj (2005, 21), jossa kannustetaan oppimaan muista kulttuureista ja kannustetaan käymään monikulttuurisuuskursseilla mahdollisten väärinymmärryksien tai erilaisten ennakoasenteiden ennaltaehkäisemisessä. El-haj (2005) tutkimuksen mukaan kasvattajat ja ei-arabialaiset opiskelijat saattavat olla ennakkoluuloisia ulkomaalaisopiskelijoita kohtaan. Arabiamerikkalaisia nuoria tarvitaan pääsemään kertomaan kokemuksistaan, jotta muita on helpompi kouluttaa esimerkiksi arabilaiseen kulttuuriin. (El-haj 2005, 21.) Vastaajien mukaan suurimmalla osalla tulevista opettajista on positiivisia ja avarakatseisia asenteita maahanmuuttajalapsista. He luottavat siihen, että maahanmuuttajaoppilaat oppivat kuten muutkin. Ennakoasenteita on saattanut herättää mediamaailma, mutta osa opettajista luottaa maahanmuuttajalapsiin. Oppilas saisi opettajastaan rehellisen kuvan, jos heidän välilleen syntyisi luottamussuhde. Maahanmuuttokriittisyys kiinnostaa osaa kasvatustieteilijöistä ja tulevista opettajista, koska he tulevat tekemään töitä kansainvälisesti monitaustaisten ja monikulttuuristen kanssa. Opettajat saattavat kyseenalaistaa asioita ja tarkistaa, pohtia ja löytää selkeitä ratkaisuja sekä tehdä lisää tutkimuksia rasismista ja niiden kokemuksista sekä mahdollisesti rassistisiin tilanteisiin puuttumiseen. Opettajat tekevät parhaansa, he saattavat turhautua, mutta opettajia ei voi haukkua suoraan rassistiseksi, vain koska hänellä on negatiivisia ennakoasenteita. Negatiiviset ennakoasenteet saattavat muuttua opettajalla, jos ulkomaalaisoppija näyttää jotakin toista. Kuitenkin kysymys on siinä, miksi ulkomaalaisen on tehtävä kaksinkertainen työ ja näytettävä, mutta suomalaisen ei ole pakko näyttää omia kykyjään opettajalle yhtä paljon kuin ulkomaalaisen oppijan?

Jotkut opiskelijat ovat puhuneet rasismista ja syrjinnästä vapaammin anonyymina. Yksin he ovat joutuneet pärjäämään ikävien kokemustensa kanssa koko elämänsä ajan. Järjestäytyminen on tuonut opiskelijoille mahdollisuuden tuoda näitä kokemuksia laajemmin tietoisuuteen. Yliopistoyhteisön jäsenten kokemusten kerääminen pitäisi suunnitella huolella niin, että opiskelijoilla, tutkijoilla ja muilla olisi mahdollisuus puhua ilman pelkoa henkilöllisyyden paljastumisesta. Erityisen tärkeänä pitäisin sitä, ettei keskustelun mahdollistavan tilan rakentaminen aloitettaisiin tavalla, jossa vähemmistön tiedon ensisijaisuus tunnustettaisiin. Väitteet ja haluttomuus kuunnella vähemmistöjä tai asioita, joita ei haluta kuulla tai ehkä pelätään, saattaa viedä keskustelun pelottavaan suuntaan. Tämä esittää aineiston yhtä väitettä, jossa kerrotaan haluttomuudesta kuunnella vähemmistöjä ja vilpittömiä. Yliopistossa halutaan avata tilaa keskustella uuden oppimisesta, vähemmistöistä ja sen myötä pyritään yliopiston tasa-arvon kehittämiseen. Tosiaan, vaikka vähemmistöjen kokemusten ja tiedon kunnioittaminen ovat tärkeitä edellytyksiä rasisminvastaiselle työlle niin rasismi on kuitenkin ilmiö, joka ei kosketa pelkästään vähemmistöjä tai muuttoliikkeiden vähemmistöjen tutkijoita. Rasismiin liittyvien ongelmien esiin nostamista ja ratkaisuja ei myöskään voi jättää vain

vähemmistöjen tehtäväksi. Yliopiston johdon ja hallinnon ulostuloilla voi olla iso merkitys. Siinä on iso ero, että haluavatko suomalaiset yliopistot olla julkilausuttuja vai antirasistisia. Rasismiin puututaan aktiivisesti ja rasismiin vastustamiseen sitoutuu instituutioita ja työyhteisöjä pakon edessä.

Noin puolet tutkimukseni informanteista olivat vastanneet maahanmuuttokriittisyyden vaikuttavan ihmisiin, opettajiin ja poliiseihin tavalla tai toisella. Ihmisiä saattaa pelottaa erilaisuus. Pelko estää monikulttuurisuuden näkemistä rikkautena. Pelokkaana on vaikea luottaa, muttei ole vaikeaa olla ennakkoluuloinen. Maahanmuuttokriittisyys voisi olla ongelma opettajan työn vaikeutumisessa, jos lapset eivät opi suomea tai osaa kommunikoida. Tällöin lapsiin on mahdollista kohdistua syrjintää, koska he eivät osaa tulla toimeen muiden kanssa. Heistä saatetaan olla vähemmän kiinnostuneita, mikä ei sovi opettajan ammattiin ei myöskään kasvatustieteellisiin oikeudellisiin peruskäytäntöihin.

Informanteista neljännes on sitä mieltä, että maahanmuuttajat ovat suotuisaa apuvoimaa, joten heidän kotouttamisensa ja perehdyttäminen työelämään olisi tärkeää. Toisaalta saattaisi olla kyse valkorasismista ja ulkomaalaisvoimien hyväksikäytöstä. Miksi edelleenkin maahanmuuttajien tarmokkuutta tahdotaan käyttää hyväksi, vaikka he ovat tulleet tuskallisista olosuhteista tavoitellakseen turvaa ja rauhaa? He luottavat turvallisuuteen, mutta heitä uhkaa henkinen uhka. Ei ole heidän syynsä, että tulivat tänne asumaan hankalien olosuhteidensa takia. Poliittisella tasolla vaikuttavien kannattaisi edistää hyvinvointia, ottamalla lukuun maahanmuuttajien henkistä kuormitusta, mutta osa vaikuttajista saattaa aiheuttaa harmia tietynsävyisillä puheillaan, jota voisi jossain määrin luokitella vihapuheiksi, tämänkaltaisissa tapauksissa tietyistä kannoista tulevat poliitikot ovat pääroolissa. Monikulttuurisuutta potentiaalisesti voitaisiin nähdä voimavarana ja rikkautena yhteiskunnassa.

Pro gradu-tutkielman saatujen tulosten mukaisesti rasismia on observoitu Suomen yhteiskunnassa, politiikassa ja opetuksessa, mutta rasismi ja syrjintä riippuvat ihmisistä sekä ympäristöstä opituista käyttäytymismalleista ja asenteista. Koulussa ilmeisellä tasolla rasistiset asenteet saattavat mahdollisesti olla vuorovaikutuksessa siellä olevien opettajien ja oppilaiden sekä yhteisistä avoimista keskusteluhetkistään, jossa päämäärä on toisiinsa tutustuminen. Huomioon otettava mahdollinen vaikuttaja saattaa olla myös opettajien koulutustaustaisuus. Opettajan määrätietoisuus ja perehtyminen erilaisiin kulttuureihin mahdollistaa lupaavan uran opettajalle, jossa joustavuus ja kulttuurituntemus heijastuu työnteossa. Joissakin kulttuureissa oivalletaan ja luokitellaan eräänlaisia asenteita ja käyttäytymismalleja rasismisuudeksi, ja toisissa kulttuureissa, tietynlaiset asenteet ovat täysin sallittuja ja niiden tarkoitus ei ole rasismi vaan kritisointi.

Loppujen lopuksi kaikki olemme ihmisiä ja elämme inhimillisyyden ja ihmisyyden ympäröiminä. Opimme paremmin, jos uskallamme lähestyä ja kysyä sen sijaan, että annamme ennakkokäsitteille lupa voittoa.

Lähteet

- Allemann-Ghionda, C. & Consulting, D. 2008. Intercultural Education in Schools (with the contribution of Sarah Rühle and Jan-Matthias Threin). Brussels: European Parliament.
- Anttonen, E. 2007. Sukupuolisensitiivisyys kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä. Itä-Suomen lääninhallitus. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja: Oppimateriaali. Eischer, Heli. Tuppurainen, Jonna. 2011. Tyttöjen Talo on kuin avoin koti. Helsinki: Setlementtinuorten liitto ry.
- Ahonen, S. 1994. Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari (toim.), Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä, 113–160.
- Anttila, E. & Järvinen, H. & Rouhiainen, L. 2014. ”Taiteellinen tutkimus yhtenä tanssintutkimuksen juonteena.” Teoksessa *Tanssiva tutkimus: Tanssitutkimuksen menetelmiä ja lähestymistapoja*, toim. Hanna Järvinen & Leena Rouhiainen. Nivel 03. E-kirja. Helsinki: Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. nivel.teak.fi/tanssiva-tutkimus/taiteellinen-tutkimus-yhtena-tanssintutkimuksen-juonteena. Haettu 29.4.2022
- Alameri-Sajama, R. 2004. Monikulttuurisuus nuortenkirjallisuudessa. Teoksessa Kolu, K., Korhonen, M. & Torkki, K. (toim.) Monikulttuurisuus ja lasten kirjallisuuskasvatus. Virikkeitä 2/2004. Espoo: IBBY Finland, 16–24.
- Balibar, E. 1991 [1988]. “Is there a ‘neo-racism’? Racism and nationalism”, in *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities* Eds Balibar, E, Wallerstein, I, (Verso, London) pp 17–28.
- Balibar, É. 1991a. Is there a “no-racism”? Teoksessa: Balibar, Étienne & Wallerstein, Immanuel (toim.). *Race, nation and class. Ambiguous identities*. London: Verso, 17–28. <https://doi.org/10.1093/sf/72.2.578>.
- Balibar, É. 1991b. Racism and crisis. Teoksessa: É. Balibar & I. Wallerstein (toim.). *Race, nation and class. Ambiguous identities*.
- Banks, J. A. 2004. Introduction: Democratic citizenship education in multicultural societies. In J. A. Banks (Ed.), *Diversity and citizenship education: Global perspectives* (pp. 3-15). San Francisco: Jossey-Bass.
- Banks, J. A. & Banks, C. A. M. (Eds.). 2004a. *Handbook of research on multicultural education* (2nd ed.). San Francisco: Jossey-Bass. Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (Eds.). (2004b). *Multicultural education: Issues and perspectives* (5th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley.
- Banks, J.A. 2009. *The Routledge International Companion to Multicultural Education*. Teoksessa Banks, J.A. & Banks, C.A.G (toim.) *Journal of professional Nursing. Issues and perspectives*. New York: Wiley. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S8755722309000209>. Haettu 29.4.2022.
- Barker, M. 1981. *The New Racism. Conservatives and the Ideology of the Tribe*. London: Junction Books.
- Being Black in the EU. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/being-black-eu>. Haettu 1.5.2022.
- Beveridge, S. 2005. *Children, Families and Schools. Developing Partnerships for Inclusive Education*. USA, New York: Routledge Falmer.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. 2003. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Gaudeamus. Yliopistopaino, Helsinki. Suomennettu alkuteoksesta: *The Social Construction of Reality* 1966. Suomentanut ja toimittanut Vesa Raiskila, 4. painos.
- Cope, C. 2004. Ensuring validity and reliability in phenomenographic research using the analytical framework of a structure of awareness. *Qualitative Research Journal*, Vol. 4, No. 2, 2004, 5–18.
- Cotton, P. 2000. *Picture books sans frontieres*. Staffordshire: Trentham Books.

- Creswell, J. 2011. Controversies in mixed methods research. Teoksessa: N. Denzin & Y. Lincoln (Ed.), *Qualitative research handbook*. Thousand Oaks, CA: Sage: 269-283.
- Creswell, J. & Plano Clark, V. 2011. *Designing and conducting mixed methods research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- CRT (Critical race theory): Gloria Ladson-Billings. 2006. The evolving role of critical race theory in educational scholarship. Vol. 8, 115–119 <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1361332052000341024>. Haettu 1.5.2022.
- Cross, E.B. 2003. Learning or Unlearning Racism: Transferring Teacher Education Curriculum to Classroom Practices. *Theory Into Practice*. Vol. 42:3, 203-209. https://doi.org/10.1207/s15430421tip4203_6. Haettu 27.4.2022.
- Duong-Pedica, A. 2018. On the use of “zero tolerance”: Institutional responses to discrimination based on gender and race in Finnish universities. *Blogikirjoitus Rasismista ja rajoista -blogissa, julkaistu 6.8.2018*. <https://raster.fi/2018/08/06/on-the-use-of-zero-tolerance-institutional-responses-to-discrimination-based-on-gender-and-race-in-finnish-universities/>. 1.5.2022.
- El-Haj, T.R.A. 2006. The evolving role of critical race theory in educational scholarship. *Educational Policy*. Vol. 20, 13–34. <https://journals-sagepub-com.ezproxy.utu.fi/doi/pdf/10.1177/0895904805285287>. Haettu 1.5.2022.
- Ellonen, P. 2010. Suomalaiset eivät halua lisää maahanmuuttajia. *Helsingin Sanomat* 15.3.2010.
- Essed, P. 2002. Everyday racism. Goldberg T. & Solomos J. Blackwell Publishers, Oxford. 202–216.
mourning of the loss of old Sweden and the passing of good Sweden. *Nordic Journal of Feminist and Gender Research*. Vol. 19. no. 1. 42-52. DOI: 10.1080/08038740.2010.547835.
- Eriksson, P. & Kovalainen, A. 2008. “Qualitative Methods in Business Research”. First Edition. Sage, London.
- Flemming, K. 2007. The knowledge base for evidence-based nursing. A role for mixed methods research. *Adv Nurs Sci* 30:41–51.
- Frøisland, DH., Årsand, E. & Skårderud, F. 2012. Improving diabetes care for young people with type 1 diabetes through visual learning on mobile phones: mixed-methods study. *J Med Internet Res* 2012:14: e111.
- FRA. 2018. Second European Union Minorities and Discrimination Survey. Being Black in the EU. FRA - European Union Agency for Fundamental Rights. Haettu 1.5.2022.
- Geneva G. 2005. Politics of multicultural teacher education. *Journal of Teacher Education*. Vol. 56, 221–228.
- Greene, J. 2007. *Mixed methods in social inquiry*. San Francisco: Josey-Bass.
- Hakala, J. T. 2007. Menetelmällisiä koetuksia. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. 2. korjattu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 12–24.
- Halcomb, E.J., Andrew, S. & Brannen J. Introduction to mixed methods research for nursing and the health sciences. Teoksessa Andrew, S. & Halcomb E.J. (toim.) *Mixed methods research for nursing and the health sciences*. Wiley-Blackwell, UK 2009.
- Heikkinen, H., Huttunen, R. & Syrjälä, L. 2005. On the problem of quality in narratives of action research. Presented at the European Educational Research Association Annual Conference, University College Dublin, September 2005. <http://www oulu.fi/ktk/life/julkaisut/konferenssi.htm>. Haettu 28.4.2022.
- Heikkinen, V. 2005. Arkea arkeissa. – Vesa Heikkinen (toim.), *Tekstien arki. Tutkimusmatkoja jokapäiväisiin merkityksiimme* s. 11–30. Helsinki: Gaudeamus.

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme H. 2001. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kirjayhtymä.
- Huusko, M. & Paloniemi, S. 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus*. Vol. 37 (2), 162–173.
- Häkkinen, K. 1996. Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä. Teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Opetuksen perusteita ja käytänteitä 21.
- Hyytinen, E. & Koskela, E. 2017. Fenomenografinen tutkimus luokanopettajien käsityksistä käytössä olevista työvälineistä lapsen myönteisen minäkuvan tukemisessa. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulu: ebook.
- Isaksson, P. 1999. John Locken ihmisoikeusteoria, ekspansio ja orjuuden oikeutus. Teoksessa Isaksson & Jokisalo 1999. Isaksson, Pekka & Jokisalo, Jouko (toim.) (1999). Eriarvoisuus, valistuksen lupaus.
- Jaakkola, M. 2009. Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987–2007. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. Viitattu 8.4.2009. http://www.hel2.fi/Tietokeskus/julkaisut/pdf/09_02_19_Tutkimus_Jaakkola.pdf.
- Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. & Vesala, T. 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokisalo, J. 1996. Rasismi tieteessä ja politiikassa. Edita: Helsinki.
- Jourdan, D., Stirling, J., Mannix McNamara, P. & Pommier, J. 2011. The influence of professional factors in determining primary school teachers' commitment to health promotion. *Health Promot Int* 2011;26:302–10.
- Jylhä-Rastas, S. & Saarijärvi. 2013. Maahanmuuttaja ryhmässäsi OPAS opettajalle. https://peda.net/poke/projektit/luva_hankeet/malu2-hanke/opettajan-opas:file/download/87016db319d2a824de6dea749a3a09992fb24687/POKE%20Luva_opettajan%20opas_mamu.pdf. 1.3.2022.
- Kakkori, L. & Huttunen, R. 2014. Fenomenologia, hermeneutiikka ja fenomenografinen tutkimus. (s. 367–400.)
- Katisko, M. 2013. Maahanmuuttajien asunnottomuus Metropolialueella. Teoksessa Hyväri, S. & Kainulainen, S. (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. (s. 111–130) Diakonia ammattikorkeakoulu.
- Kelly-Irving, M., Rolland, C., Afrite, A., Cases, C., Dourgnon, P., Lombrail, P., Pascal, J. & Lang, T. Patient-physician interaction in general practice and health inequalities in a multidisciplinary study: design, methods and feasibility in the French intermede study. *BMC Health Serv Res* 2009;9:66.
- Kelly-Irving, M., Rolland, C., Afrite, A., Cases, C., Dourgnon, P., Lombrail, P., Pascal, J. & Lang, T. Patient-physician interaction in general practice and health inequalities in a multidisciplinary study: design, methods and feasibility in the French INTERMEDE study. *BMC Health Serv Res* 2009;9:66.
- Kemiläinen, A. 1993. Suomalaiset, outo Pohjolan kansa. Rotuteoriat ja kansallinen identiteetti. Historiallisia tutkimuksia 177. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Kerlinger, F.N. 1981. Foundations of Behavioral Research. Second Edition. Japan: Holt, Rinehart & Winston, Inc.

- Keskinen, S. 2010. Kommentti: Maahanmuuttokeskustelu ei ole yhden miehen varassa. Teoksessa Katariina Kyrölä (toim.): Journalismikritiikin vuosikirja 2010. Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö
- Kinnunen, T. & Saarikoski, V. 2005. Toivoa paremmasta johtamisesta. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Kiiskinen, Eeva. 2017. Johtajuuden rakentuminen muutoksessa–Narratiivisen merkityksellistämisen näkökulma. Tampere: Tampereen teknillinen yliopisto.
- Koivisto, S. 2020. Eniten toivon tänä päivänä sitä, että Suomessa saisi tehdä työnsä rauhassa. Yle.fi. Näkökulma. Julkaistu 6.2.2020. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/02/06/sami-koivistoeniten-toivon-tana-paivana-sita-etta-suomessa-saisi-tehda-tyo> [nsa?fbclid=IwAR050POFWmZUzMvcTbtmWjASvMvWpG4sTiWlgeBrNt3flsOMBO048bpDJP8](https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/02/06/sami-koivistoeniten-toivon-tana-paivana-sita-etta-suomessa-saisi-tehda-tyo). Haettu 1.5.2022.
- Kuokkanen, K. 2019. Meistä tulee lääkäreitä. Helsingin Sano-mat. Julkaistu 27.11.2019. https://dynamic.hs.fi/a/2019/laa-kariopiskelijat/?_ga=2.194658725.90438950.1574882284-1411434333.157097514. Haettu 1.5.2022.
- KvaliMOTV. N.d. Hyvä tutkimuskäytäntö. Luku 3.1.2. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Tampere. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html. Haettu 1.5.2022.
- Kylmä, J., Pietilä, A-M. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2002. Terveystieteiden etiikan lähtökohtia. Teoksessa: Pietilä, A-M., Hakulinen, T., Hirvonen, E., Koponen, P., Salminen, E-M. & Sirola, K. (toim.) Terveystieteiden edistäminen. Uudistuvat työmenetelmät. WSOY, Helsinki. 62–76.
- Ladson-Billings, G. 2006. The evolving role of critical race theory in educational scholarship. *Race Ethnicity and Education*. Vol. 8, 115–119.
- Launis, V. 2017. Rasismi syrjintänä. Teoksessa Sinokki, J. (toim.): Rasismi ja filosofia, 257–269. Eetos, Turku.
- Lasonen, J. 2005. Monikulttuurisuus ja koulutuksen kansainvälistyminen. *KeVer* 4 (1). <http://piramk.fi/kever/kever.nsf>. Haettu 28.4.2022.
- Lepola, O. & Villa, S. 2007. Syrjintä Suomessa 2006. Helsinki: Hakapaino.
- Lepola, O. & Joronen, M. & Aaltonen, M. 2007. Syrjintä etnisyyden, uskonnon kielen tai kansalaisuuden perusteella. Teoksessa Syrjintä Suomessa 2006. Outi Lepola & Susan Villa (toim.) Helsinki: Ihmisoikeusliitto.
- Liebkind, K. 1994. Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) Maahanmuuttajat, Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Liebkind, K. 2000. Monikulttuurisuus on tulevaisuutta. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus, 171–182.
- Liebkind, K., Karmela, S., Mannila, I., Jasinskaja-Lahti, M., Jaakkola, E. Kyntäjä & Reuter, A. 2004. Venäläinen, virolainen, suoma lainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus
- Lipscomb, M. 2008. Mixed method nursing studies: a critical realist critique. *Nurs Philos* 2008;9:32–45.
- Mahadura & Özberkan 2020. Syrjintä ja rasismi yliopistossa. Julkaistu 23.1.2020. <https://areena.yle.fi/1-50424664>. Haettu 1.5.2020
- Makkonen, T. 2000. Rasismi Suomessa 2000. Tutkimusraportti. Helsinki: Ihmisoikeusliitto.
- Masso I. A. 2009. Unohdetut toiset. *Vapaa-ajattelija*. 65. vsk. nro. 2. s. 6. Helsinki: Vapaa-ajattelijain liitto ry.
- Mattila, M. 1996. Suomalaisten lääkäreiden suhtautuminen rotuhygieniaan ennen ensimmäistä maailmansotaa. Teoksessa Jouko Jokisalo (toim.): Rasismi tieteessä ja politiikassa. Aate- ja oppihistoriallisia esseitä. Helsinki: Edita, 14–37.

- Mattila, M. 1999. Kansamme parhaaksi. Rotuhygienia Suomessa vuoden 1935 sterilointilakiin asti. Helsinkiin Suomen Historiallinen Seura.
- Mattila, L. 2005a. Perusopetuksen matematiikan kansalliset oppimistulokset 9. vuosiluokalla 2004. Oppimistulosten arviointi 2/2005, Opetushallitus. Helsinki.
- Mark, T. L. & Palamer, L. A. & Russo, P. A. & Vasey, J. 2003. Examination of treatment pattern differences by race. *Mental Health Research* 5:4, 241–250.
- Markkanen, A. 2003. Romaninuorten elämää Suomessa. Teoksessa Päivi Hairinen (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Martin, J. L., & Ybung, K-T. 2003. The use of the conceptual category of race in American sociology, 1937-99. *Sociological Forum* 18:4, 521–543.
- Martikainen, T. & Tiilikainen, M. 2007. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto.
- Metsämuuronen, J. 2005. Näyttöön perustuva päätöksenteko ja systemoitu kirjallisuuskatsaus. Helsinki: Suomen psykologinen seura.
- Marton, F. 1988. Phenomenography. A research approach to investigating different understandings of reality. Teoksessa Robert, R. Sherman & Rodman, B. Webb (toim.) *Qualitative research in education. Focus and methods*. London: Falmer Press, 141 - 161. Marton, Ference & Booth, Shirley (1997) *Learning and awareness*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- McDill, E.L., Natriello, G. & Pallas, A.M. 2017. A population at risk: Potential consequences of tougher school standards for student dropouts. *American Journal of Education* 198694135181
- Mengshoel AM. Mixed methods research – So far easier said than done? *Manual Ther* 2012:17:373– 75. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/443841>. Haettu 1.5.2022.
- Mengshoel, AM. 2017. Mixed methods research – So far easier said than done? *Manual Ther* 2012:17:373–75.
- Metso, T. 2004. *Koti, koulu ja kasvatus – kohtaamisia ja rajankäyntejä*. Turku: Suomen kasvatustieteellinen Seura.
- Metsämuuronen, J. 2006. Oppimistulosten ja asenteiden muuttuminen perusopetuksen ylempien luokkien aikana. Oppimistulosten arviointi 5/2006. Opetushallitus. (Helsinki:) Yliopistopaino.
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet, Metodologia- sarja 4. Jyväskylä: Gummerus.
- Pitkänen, Pirkko - Kouki, Satu: *Vieraiden kulttuurien kohtaaminen viranomaistyössä*, Edita, Helsinki, 1999.
- Myrdal, G. 1962. *An American Dilemma. The Negro Problem & Modern Democracy* New York: Pantheon Books. (Ilm. alun perin 1944.)
- Natriello, G. 1986. Restructuring secondary schools for disadvantaged students–OctoberPaper presented at a Conference on Education for Disadvantaged Students sponsored by the Office of Educational Research and Improvement Washington, DC. https://scholar.google.com/scholar_lookup?hl=en&publication_year=1986&conference=Paper+presented+at+a+Conference+on+Education+for+Disadvantaged+Students+sponsored+by+the+Office+of+Educational+Research+and+Improvement&author=G+Natriello&title=Restructuring+secondary+schools+for+disadvantaged+students. Haettu 1.5.2022.
- Nussbaum, M. 1990. Non-relative virtues: An aristotelian approach. Teoksessa Nussbaum, M. & Sen, A. (toim.) *The quality of life*. New York: Oxford University Press, 242–269.
- Nurmi, T. 2004. *Gummeruksen suuri Suomen sanakirja*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Opetushallinnon tilastopalvelu. 2022. Suomea toisena kielenä opiskelleet perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa vuosina 2003–2014. Tilastokeskus. http://www.oph.fi/download/138716_Suomi_toisena_kielena_opiskelleet_2003-2010.pdf. Haettu 25.4.2022.
- Opetushallitus. 2007. Laatua kodin ja koulun yhteistyöhön. http://www.oph.fi/download/115274_laatu_kodin_ja_koulun_yhteistyohon.pdf. Haettu 25.4.2022.

- Opetushallitus. 2009. Oma kieli – oma mieli. Opas oman äidinkielen oppimisen tukemiseen. http://www.oph.fi/download/178091_Omana_aidinkielen_opetetut_kielet_ja_opetukseen_osallistuneiden_maarat_vuon.pdf. Haettu 25.4.2022.
- Opetushallitus. 2010. Monikulttuurinen kodin ja koulun yhteistyö. http://www.edu.fi/download/130188_Monikulttuurinen_kodin_ja_koulun_yhteistyö_2010_-_esite_OPH.pdf. Haettu 25.4.2022.
- Opetushallitus. 2012. Perusopetukseen valmistava opetus. http://www.edu.fi/download/145302_Perusopetukseen_valmistava_opetus_2012.pdf. Haettu 25.4.2022.
- Opetushallitus. 2016. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus. http://www.oph.fi/download/179053_suomi_toisena_kielena_ja_kirjallisuus.pdf. Haettu 25.4.2022.
- Opetushallitus. 2016. Uskonnon ja elämäntietämisen opetuksen sekä uskonnollisten tilaisuuksien järjestäminen esi- ja perusopetuksessa. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/uskonnon_ja_elamankatsomustiedon_opetus. Haettu 25.4.2022.
- Opetushallitus. 2017. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opetus. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/kieli-ja_kulttuuriryhmat/maahanmuuttajataustaiset_oppilaat. Haettu 25.4.2022.
- Opetushallitus. 2008. Perusopetukseen valmistava opetus. Tilannekatsaus syyslukukaudelta 2006. http://www.oph.fi/download/46640_perusopetukseen_valmistava_opetus.pdf. Haettu 25.4.2022.
- Pallas, A., Natriello, G., & McDill, E. (1989) The changing nature of the disadvantaged population: Current dimensions and future trends. *Educational Researcher*, June–July, 16–22.
- Pang, MF. 2003. Two Faces of Variation: On continuity in the phenomenographic movement. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 47:2, 2003, 145–156.
- Perustuslaki 159/1971. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180535>. Haettu 1.5.2022.
- Perustuslaki 412/1974. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180535>. Haettu 1.5.2022.
- Perustuslaki 731/1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> Haettu 4.3.2019.
- Perustuslaki 1326/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180535>. Haettu 1.5.2022.
- Perustuslaki 1296/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180535>. Haettu 1.5.2022.
- Peutere, L. 2009. Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2008. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 85. Poliisiammattikorkeakoulu. Tampere.
- Puuronen, V. 2011. Rasistinen Suomi. Gaudeamus. Helsinki University Press.
- Raittila, P. 2004. Venäläiset ja virolaiset suomalaisten toisina. Tapauksia ja analyysimenetelmien kehittäjä. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Rastas, A. 2005. Rasismi. Oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia. Teoksessa Anna Rastas, Layúra Huttunen & Olli Löytty (toim.): Suomalainen vieras-kirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 69–116.

Rastas, A. 2007. Kuinka rasismi värittää kulttuuria ja identiteettejä. Teoksessa Lahikainen, Anja-Riitta & Punamäki, Raija-Leena & Tamminen, Tuula (toim.) Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY.

Rastas, A. 2007. Rasismi lasten ja nuorten arjessa—Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Rastas, A., 2014. *Afro-Nordic Landscapes: Equality and Race in Northern Europe*. McEachrane, M. (toim.). New York, London: Routledge, s. 187-207 (Routledge Studies on African and Black Diaspora; nro. 5). <https://researchportal.tuni.fi/publications/talking-back-voices-from-the-african-diaspora-in-finland>. Haettu 1.5.2022.

Shermann, RR. & Webb, RB. 1988. Qualitative research in education: focus and methods. London: The falmer press. 141–161.

Sen, A. 1999. Development as freedom. Oxford: Oxford University Press. Sen, Amartya (2013) The ends and means of sustainability. *Journal of Human Development and Capabilities* 14:1, 6–20.

Sergiovanni, T. J. 2003. Ideas That Bring People Together: A Review of Thomas J. Sergiovannis "Leadership: What's in It for Schools?". Vol. (38), 133–135.

Sinokki, J. 2017. Rasismia ja filosofia. Eetos. Turku.

Sinokki, J. 2017a. Johdanto. Teoksessa: Sinokki, Jani (toim.). Rasismi ja filosofia. Turku: Eetos, 11–36.

Sinokki, J. 2017b. Rasismien määritelmä. Teoksessa: Sinokki, Jani (toim.). Rasismi ja filosofia. Turku: Eetos, 271–287.

Solomos, J. & Back, L. 2000. Introduction. Theorising Race and Racism. Teoksessa Les Back & John Solomos (toim.): Theories of Race and Racism. A Reader. London & New York: Routledge, 1-28.

Suurpää, L. 2002. Erilaisuuden hierarkiat: Suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista. Suomi: Nuorisotutkimusseura.

Talbert-Johnson, C., & Tillman, B. 1999. Perspectives on color in teacher education programs: Prominent issues. *Journal of Teacher Education*, 50(2), 200–209.

Tasa-arvovaltuutettu. Oppilas- ja opiskelijavalinnat. <https://tasa-arvo.fi/oppilas-ja-opiskelijavalinnat>. Haettu 8.5.2022.

Teddlie, C. & Tashakkori, A. 2009. Foundations of mixed methods research. Integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences. Thousand Oaks, CA: Sage.

Teddlie, C. & Tashakkori, A. 2011. Mixed methods research. Contemporary issues in an emerging field. Teoksessa: Denzin, N. & Lincoln, Y. (Eds.) *Qualitative research handbook*. Thousand Oaks, CA: Sage, 2011: 285–299.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus – Yhdenvertaisuus ja syrjintä. <https://thl.fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/yhdenvertaisuus-ja-syrjinta>. Haettu 1.5.2022

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus– Maahanmuutto ja hyvinvointi. <https://thl.fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/yhdenvertaisuus-ja-syrjinta>. Haettu 1.5.2022

Tieteen kuvalehti historia. 2007. Rasismi. <https://www.wikiwand.com/fi/Rasismi>. Haettu 1.5.2022

Toivonen, H. 2020. Luennoilla kuulee rasistista kieltä – Joukko opiskelijoita kyllästyi yliopiston syrjivään kulttuuriin ja perusti opiskelijajärjestö Students Of Colourin. Yle.fi 13.1.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11142191>. Haettu 1.5.2020.

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi: Helsinki.
- Tähtinen, J., Laakkonen, E. & Broberg, M. 2020. Tilastollisen aineiston käsittely ja tulkinna perusteita. Painosalama Oy: Turku
- Todorov, T. & Maxwell, M. 1990. Source: Salmagundi, Fall 1990-Winter 1991, No. 88/89, 25th Anniversary Issue (Fall 1990-Winter 1991), pp. 47-53 Published by: Skidmore College Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/40548461>. Haettu 10.5.2022
- Uljens, M. 1992. Phenomenological features of phenomenography. Reports from the Department of Education 3. Göteborg: University of Göteborg.
- Unesco: Declaration on Race and Racial Prejudice. Adopted and proclaimed by the General Conference of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization at its twentieth session, on 27 November 1978. 27.11.1978. United Nations. Haettu 1.5.2022.
- Unesco: Rotuja ja rotuennakkoluuloja koskeva julistus. Hyväksytty Unescon yleiskokouksen 20. istunnossa 27.11.1978 Pariisissa. Suomen Unesco -toimikunta, 1982. Teoksen verkkoversio. Haettu 1.5.2022.
- Valkonen, S. 2009. Poliittinen saamelaisuus. Tampere: Vastapaino. van Dijk, Teun A. 2000b (toim.): Racism at the Top. Parliamentary Discourses on Ethnic Issues in Six European States. Vienna: Austrian Federal Ministry of Education, Science and Culture, 13–30.
- Valtioneuvosto. 2016. Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja tasa-arvovaltuutetun tehtävien yhdistämistä pohditaan, tavoitteena toiminnan kehittäminen. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410853/yhdenvertaisuusvaltuutetun-ja-tasa-arvovaltuutetun-tehtavien-yhdistamista-pohditaan-tavoitteena-toiminnan-kehittaminen>. Haettu 6.5.2022
- Van Dijk, T.A. 1992. Discourse and the denial of racism. *Discourse & Society* 3:1, 87–118. Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325> Haettu 25.2.2019. Yhdenvertaisuusvaltuutettu. 2018. Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle K 6/2018 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kertomus/Documents/K_6+2018.pdf. Haettu 10.5.2022
- Van Dijk, T.A. 1993. Denying Racism: Elite Discourse and Racism. Teoksessa Solomos, J. & Wren, J. (toim.) *Racism and Migration in Western Europe* (s.179- 193). Oxford: Berg.
- Van Dijk, Teun A. 1999. Discourse and racism. *Discourse & Society* 10:2, 147–148.
- Vihavainen, T. 2009. Länsimaidenn tuho. Helsinki: Otava.
- Vihavainen, T. 2015. Rasismi ei vaivaa. Rasistit ja populationistit. <https://timo-vihavainen.blogspot.com/2015/08/rasismi-ei-vaivaa.html>. Haettu 1.5.2022
- Virrankoski, O. 2001. Maa kallis isien. Tutkimus peruskoulun päättävien oppilaiden isänmaallisuudesta, suvaitsevaisuudesta ja etnisistä ennakkoluuloista. Turku: Kirja-Aurora.
- Watkins, D. & Gioia, D. 2015. Mixed method research. Oxford: Oxford University Press.
- Wallin, A. 2013. Monikulttuuriosaaminen uudistuvan työyhteisön valttikortti. Helsinki: Klaava media.
- Wievorka, M. 1992. Case Studies: History or Sociology? in C. Ragin & H. Becker (eds.) *What is a Case?* New York: Cambridge University Press, Chapter 7 (s. 159-172).
- Wormeli, R. 2016. Let's talk about racism in school. Vitriol and violence connected to race are running high. K–12 classrooms are where we must start to build an equitable, nonracist society. <https://mail.utu.fi/owa/#path=/attachmentlightbox>. Haettu 29.4.2022.
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu. 2022. Positiivinen erityiskohtelu. <https://syrjinta.fi/positiivinen-erityiskohtelu>. Haettu 8.5.2022.
- Yin, R. K., 2009. *Case Study Research: Design and Methods*. 4th Edn. Thousand Oaks, California, US, SAGE Publications.

Zembylas, M. 2010. Racialization/ethnicization of school emotional spaces: the politics of resentment. *Race Ethnicity and Education*. Vol. 13, 253–270. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13613321003751528>. Haettu 1.5.2022.

Zembylas, M. 2014. Rethinking race and racism as technologies of affect: theorizing the implications for anti-racist politics and practice in education. Vol. 18, 145–162. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13613324.2014.946492>. Haettu 1.5.2022.

Liitteet

Liite 1a. Saatekirje poliitikoille

Hei,
hyvä

vastaanottaja!

Opiskelen Turun yliopistolla kasvatustieteitä pääaineena ja suomen kieltä ja kirjallisuutta sivuaineina. Teen pro gradu -tutkielmaani rasismista. Tutkin mistä rasismi johtuu suomen poliitikkojen, kasvatustieteilijöiden sekä tulevien opettajien näkökulmista. Tutkin eriarvoisuutta suhteessa maahanmuuttokriittisyyteen, heidän näkökulmistaan, ja kuinka he voisivat tulevaisuudessa puuttua rasismiin ja syrjintään liittyvissä tilanteissa. Tavoittelen rasismien syyn löytämistä sekä keinoja siihen puuttumiseen ja asian eteenpäin viemiseen. Toivon, että onnistun antamaan rohkeutta viemään tämänkaltaiset asiat eteenpäin ja ratkaisemaan niitä sen sijaan, että jättää ne sikseen. Rasismia on lähes mahdotonta voittaa, mutta päätin tutkia asiaa.

Toteutan pro gradu -tutkielmaani monimenetelmällisesti sekä haastatteluturungon että kyselylomakkeen avulla. Haastattelun poliitikoita ja osallistuminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista.

Vastauksenne käsitellään nimettöminä ja luottamuksellisesti. Kenenkään haastateltavan tiedot eivät paljastu tuloksissa.

Pro graduni ohjaaja on Rauno Huttunen Turun yliopistosta, puhelinnumeronsa on +358 50 339 7807. Minuun voit ottaa yhteyttä utu-sähköpostini kautta: mnalkh@utu.fi.

Ystävällisin
Merim Al-Kharsani

terveisin,

Liite 1b. Saatekirje opiskelijavastaajille

Hei,
hyvä

vastaanottaja!

Opiskelen Turun yliopistolla kasvatustieteitä pääaineena ja suomen kieltä ja kirjallisuutta sivuaineina. Teen pro gradu -tutkielmaani rasismista. Tutkin mistä rasismi johtuu suomen poliitikkojen, kasvatustieteilijöiden sekä tulevien opettajien näkökulmista. Tutkin eriarvoisuutta suhteessa maahanmuuttokriittisyyteen, heidän näkökulmistaan, ja kuinka he voisivat tulevaisuudessa puuttua rasismiin ja syrjintään liittyvissä tilanteissa. Tavoittelen rasismien syyn löytämistä sekä keinoja siihen puuttumiseen ja asian eteenpäin viemiseen. Toivon, että onnistun antamaan rohkeutta viemään tämänkaltaiset asiat eteenpäin ja ratkaisemaan niitä sen sijaan, että jättää ne sikseen. Rasismia on lähes mahdotonta voittaa, mutta päätin tutkia asiaa.

Toteutan pro gradu -tutkielmaani monimenetelmällisesti sekä haastatteluturungon että kyselylomakkeen avulla. Lähetän kyselylomakkeet muutamalle yliopistolle kasvatustieteilijöiden tiedekuntaan sekä opettajankoulutuslaitokselle. Osallistuminen kyselyyn on vapaaehtoista ja luottamuksellista. Tutkimuksen tekemiseen on saatu tarvittavat luvat. Vastauksenne käsitellään nimettöminä ja luottamuksellisesti. Kenenkään vastaajan tiedot eivät paljastu tuloksissa. Kyselyyn vastaaminen alkaa 26.11.2021 ja päättyy 31.1.2022.

Ohjaajani on Rauno Huttunen

Ystävällisin
Merim

terveisin,
Al-Kharsani

Linkki
<https://link.webpolsurveys.com/S/80F3E9B9CD59246A>

kyselylomakkeeseen:

Liite 2. Haastattelurunko

Ensin tervehdys, kerron kuka olen ja mitä olen tutkimassa, seuraavaksi:

1. Mikä on koulutustaustastanne?
2. Mikä on pää- ja sivuaineenne yliopistossa?
3. Mitkä ovat mielestäsi poliitikon arvot?
4. Mitä mieltä olette eriarvoisuudesta ja maahanmuuttokriittisyydestä?
5. Miten mielestänne poliitikon yksi tehtävistä vähentää eriarvoisuutta ja maahanmuuttokriittisyyttä?
6. Millaiseksi koitte opiskeluelämän?
7. Oliko se haasteellista vai helppoa vai siltä väliltä?
8. Millä tavalla se oli haasteellista?
9. Oletteko kokeneet syrjintää opiskeluvaiheessa?
10. Miten toimit siinä tilanteessa?
11. Miten torjuut tilanteen?
12. Miten määrittelette itse rasismia?
13. Miten puolueenne määrittelee rasismia?
14. Eroaako mielestänne rasismi ja syrjintä toisistaan?
15. Miksi mielestänne rasismia harrastetaan Suomen kouluissa?
16. Onko niillä mielestänne sama taka-ajatus?
17. Mitä mieltä poliitikkona olette maahanmuuttokriittisyyden vastustamisesta?
18. Onko poliitikolla oikeus monikulttuurisuuden vastustamiseen?
19. Onko poliitikolla oikeus pakolaisuuden vastustamiseen?
20. Onko poliitikolla oikeus maahanmuuton vastustamiseen?
21. Miten mielestänne poliitikko voisi tukea kasvatustieteilijöitä tai tulevia opettajia?
22. Millä keinoin?
23. Millä tavalla voisitte puuttua vähemmistöryhmän kokemaan rasismiin koulussa?
24. Onko rasismia myös vähemmistöryhmien sisällä?
25. Miten poliitikko mielestänne voisi tukea rasismia ja syrjintää kokevia maahanmuuttajaopiskelijoita?
26. Voisiko mielestänne ulkomaalaisilla syntyä väärinkäsityksiä herkemmin, jota aiheuttaa oma henkinen rasitus tai vähemmistöryhmän edustajuus?
27. Kysyn näkökulmastanne poliitikkona, voiko mm. ihonväri, uskonto tai moni muu eettinen tekijä näkyä Suomessa vieläkin?
28. Tuotteko maahanmuuttajaopiskelijoiden kokemaa rasismia tarpeeksi eduskunnassa?^[SEP] Miten poliitikkona puututte epäoikeudenmukaisiin vastapoliitikkojen vihapuheisiin eduskunnassa ja sosiaalisessa mediassa?
29. Mitkä ovat tulevaisuudennäkymät ja suomalaisen politiikan tavoitteet rasismille?
30. Mikä on yleinen näkemyksenne syrjivästi käyttäytyvistä opettajista, ja mitä toivoisitte näkeväne heissä toisin?
31. Kysyn teiltä pitääkö tämä tapahtunut tapaus paikkaansa ja mitä mieltä olette poliitikkona: Eräs äidinkielen opettaja sanoi suomen kielen aineopinnoissa, että^[SEP] suomalaisten oppijoiden vahvuuksiin tulisi kiinnittää huomiota ja maahanmuuttajataustaisten oppijoiden heikkouksiin tulisi kiinnittää huomiota.
32. Mitä mieltä olette luokanopettajasta, joka kertoo maahanmuuttajaoppijoilleen suoraan, että teistä ei voi tulla mitään muuta kuin ainoastaan bussinkuljettajia, siivoojia tai kokkeja?
33. Näettekö rasismia ja syrjinnän nykypäivänä ongelmana kouluissa ja erilaisissa oppilaitoksissa?
34. Miten mielestänne monikulttuurisuuskasvatus näkyy suomen yhteiskunnassa?
35. Mitä poliitikon mielestä kouluissa pitäisi tehdä vihapuheen ja rasismia vähentämiseksi?
36. Ajatteletko, että opettajankoulutusta tulisi kehittää huomioon ottaen rasismia vähentämistä kouluissa?
37. Mitä mieltä olette N-sanan kriminalisoinnista?
38. Oletteko kokeneet itse rasismia kouluaikoisina?
39. Oletko poliitikkona kokenut rasismia eduskunnassa/politiikassa?
40. Voisiko mielestänne nykyajan poliitikoilla ja entisajan filosofeilla olla yhdistäviä tekijöitä?

Liite 3. Kyselylomake

1. Mikä on pääaineesi
2. Mikä on sivuaineesi
3. Minkä ikäinen olet
4. Oletko nainen, mies, kolmas sukupuoli vai en halua vastata tähän
5. Tuleeko sinusta opettaja, aineenopettaja vai joku muu opettaja, mikä

6. Oletko suorittanut opettajan pedagogisia opintoja (Kyllä/Ei)
7. Oletko suorittanut opettajan pedagogisia opintoja. Jos vastasit kyllä edelliseen voit ohittaa.
8. Oletko töissä?
9. Oletko töissä opettajana? Muu, mikä?
10. Oletko tehnyt opettajan sijaisuuksia
11. Missä olet tehnyt opettajan sijaisuuksia
12. Onko opetuskokemusta ulkomaalaistaustaisten/maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opettamisesta? (Jatkokysymys: Miltä luokka-asteelta on kokemusta ulkomaalaistaustaisten/maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opettamisesta?)
13. Opetatko maahanmuuttajataustaista eri tavalla kuin kantasuomalaista? (Kyllä/Ei)
14. Onko maahanmuuttajataustaisen opettaminen vaikeampaa kuin kantasuomalaisen? (Likert asteikko)
15. Erotellaanko nykypäivänä kouluissa ihonväriset erikseen?
16. Miten tulevana opettajana koet tämänkaltaisen erottelun äidinkieli vs. suomi toisena kielenä (S2)?
17. Vaikuttako sinuun poliittinen rasisminvastaisuus? /Vaikuttavatko poliitikoiden asenteet sinuun? (Jatkokysymys, millä tavalla?)
18. Luotatko joidenkin poliittisten tahojen vihamielisyyksiin maahanmuuttajataustaisia tai ulkomaalaisia kohtaan?
19. Oletko kiinnostunut Suomen politiikasta (Kyllä/Ei)
20. Onko sinulla suomalaista politiikkaa, mitä ihaillet
21. Onko sinulla ulkomaalaista politiikkaa, mitä ihaillet
22. Onko sinulla muita julkisuuden mielipidevaikuttajia, joita ihaillet? (Jos on niin, kuka?)
23. Mikä on puoluekantasasi? (Kaikki eduskunnan puolueet/Ei mikään näistä/Ei halua vastata/Joku muu, mikä?)
24. Miten suhtaudut poliitikkojen vihapuheisiin? (Ärsyttää/Ei kiinnosta/Yritän vaikuttaa esim. laittamalla kommentti?)
25. Voisiko mielestäsi poliitikolla ja entisajanfilosoifeilla olla yhdistäviä tekijöitä? (Kyllä/Ei JATKOKYSYMYS: Jos kyllä niin, mitkä ovat heitä yhdistäviä tekijöitä?)
23. Poliitikoilla on oikeus maahanmuuttajuuden ja monikulttuurisuuden vastustamiseen? (Likert asteikko)
25. Vaikuttavatko poliitikkojen maahanmuuttokriittiset puheet kasvatustieteilijöihin/tuleviin opettajiin?
26. Minkä lyhyen viestin/kommentin haluaisit sanoa poliitikoille/politiikolle?
27. Pidätkö monikulttuurisuuskasvatusta tärkeänä ajankohtana vuonna 2021? (Kyllä/ei TAI likert-asteikko)
27. Oletko maahanmuuttokriittinen (Vahvasti-lievästi-en osaa sanoa)

28. Miksi olen maahanmuuttokriittinen tai myönteinen? (KYSYMYS TAI LIKERT-ASTEIKKO Olen maahanmuuttajakriittinen: vahvasti-lievästi-en osaa sanoa- muu, mikä?) (Olen maahanmuuttajamyönteinen: vahvasti-lievästi-en osaa sanoa- muu, mikä?)
29. Miten itse määrittelet rasismia?
30. Mielenpitemies rasismista (Ei ole pakko vastata)
31. Vaikuttaako maahanmuuttokriittisyys kasvatustieteilijöiden tuleviin opettajiin. (Likert asteikko: vahvasti-lievästi-en osaa sanoa- muu, mikä?)
32. Oletko kokenut? (Kyllä/Ei TAI likert-asteikko: vahvasti- lievästi-en osaa sanoa- muu, mikä?)
33. Oletko kokenut syrjintää? (Kyllä/Ei TAI likert-asteikko: vahvasti- lievästi-en osaa sanoa- muu, mikä?)
34. Onko rotuerottelua mielestäsi vieläkin? (Kyllä/Ei JOS KYLLÄ NIIN JATKOKYSYMYS ON SEURAAVA)
35. Miten rotuerottelu voisi näkyä tulevaisuuden opettajien opetuksessa ja kasvattamisessa? (Voisin muotoilla likert-asteikoksi tai jättää kysymykseksi, mihin ei ole pakko vastata?)
36. Miten tulevana opettajana koet tämänkaltaisen erottelun äidinkieli vs. suomi toisena kielenä (S2)?
37. Vaikuttaako sosiaalinen media ja poliitikoiden asenne kasvatustieteilijöihin/tuleviin opettajiin (likert-asteikko)
38. Lähestyn ennakkoluuloisesti maahanmuuttajataustaista lasta kohtaan? (likert-asteikko)
39. Näkyykö maahanmuuttokriittisyys opettajissa turhautumisena (likert-asteikko TAI kyllä/ei JOS KYLLÄ, MITEN)
40. Koetko kasvatustieteilijänä/tulevana opettajana maahanmuuttokriittisyyden pelottavana? (likert-asteikko)
- Liitteiden pääotsikkoa ei numeroida. Liitteissä käytetään samoja tyylejä kuin tekstiluvuissa.

Liite 1. Oma maahanmuuttokriittisyys sukupuolittain tarkasteltuna

		Sukupuoli					Total
		Mies	Nainen	Muu, mikä?	En halua vastata		
Oletko maahanmuuttokriittinen	Vahvasti	Count	4	1	0	0	5
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	80,0%	20,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		% within Sukupuoli	7,5%	0,5%	0,0%	0,0%	1,9%
		% of Total	1,5%	0,4%	0,0%	0,0%	1,9%
	Lievästi	Count	14	23	0	1	38
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	36,8%	60,5%	0,0%	2,6%	100,0%
		% within Sukupuoli	26,4%	10,9%	0,0%	33,3%	14,1%
		% of Total	5,2%	8,6%	0,0%	0,4%	14,1%
	En osaa sanoa	Count	2	10	0	0	12
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	16,7%	83,3%	0,0%	0,0%	100,0%
		% within Sukupuoli	3,8%	4,7%	0,0%	0,0%	4,5%
		% of Total	0,7%	3,7%	0,0%	0,0%	4,5%
	En juurikaan ole maahanmuuttokriittinen	Count	23	89	0	0	112
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	20,5%	79,5%	0,0%	0,0%	100,0%
		% within Sukupuoli	43,4%	42,2%	0,0%	0,0%	41,6%
		% of Total	8,6%	33,1%	0,0%	0,0%	41,6%
	En ole ollenkaan maahanmuuttokriittinen	Count	10	84	2	1	97
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	10,3%	86,6%	2,1%	1,0%	100,0%
		% within Sukupuoli	18,9%	39,8%	100,0%	33,3%	36,1%
		% of Total	3,7%	31,2%	0,7%	0,4%	36,1%
En halua vastata	Count	0	4	0	1	5	
	% within Oletko maahanmuuttokriittinen	0,0%	80,0%	0,0%	20,0%	100,0%	
	% within Sukupuoli	0,0%	1,9%	0,0%	33,3%	1,9%	
	% of Total	0,0%	1,5%	0,0%	0,4%	1,9%	
Total	Count	53	211	2	3	269	
	% within Oletko maahanmuuttokriittinen	19,7%	78,4%	0,7%	1,1%	100,0%	
	% within Sukupuoli	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	19,7%	78,4%	0,7%	1,1%	100,0%	

Liite 2. Oma maahanmuuttokriittisyys ikäkausittain tarkasteltuna

			18–22- vuotias	22–30- vuotias	30–40- vuotias	40–50- vuotias
Oletko maahanmuuttokriittinen	Vahvasti	Count	2	1	0	1
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	33,3%	16,7%	0,0%	16,7%
		% of Total	0,7%	0,4%	0,0%	0,4%
	Lievästi	Count	3	20	8	3
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	7,9%	52,6%	21,1%	7,9%
		% of Total	1,1%	7,4%	3,0%	1,1%
	En osaa sanoa	Count	3	8	0	0
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	25,0%	66,7%	0,0%	0,0%
		% of Total	1,1%	3,0%	0,0%	0,0%
	En juurikaan ole maahanmuuttokriittinen	Count	26	61	18	3
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	23,2%	54,5%	16,1%	2,7%
		% of Total	9,6%	22,6%	6,7%	1,1%
	En ole ollenkaan maahanmuuttokriittinen	Count	22	49	11	10
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	22,7%	50,5%	11,3%	10,3%
		% of Total	8,1%	18,1%	4,1%	3,7%
	En halua vastata	Count	1	3	1	0
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	20,0%	60,0%	20,0%	0,0%
		% of Total	0,4%	1,1%	0,4%	0,0%
	Total	Count	57	142	38	17
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	21,1%	52,6%	14,1%	6,3%
		% of Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Liite 3. Oma maahanmuuttokriittisyys suhteessa maahanmuuttaja opetuskokemukseen

		Onko sinulla opetuskokemusta ulkomaalaistaustaisten/maahanmuuttajataustaisten oppilaiden/opiskelijoiden opettamisesta?		Total	
		Kyllä	Ei		
Oletko maahanmuuttokriittinen	Vahvasti	Count	3	2	5
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	60,0%	40,0%	100,0%
		% within Onko sinulla opetuskokemusta ulkomaalaistaustaisten/maahanmuuttajataustaisten oppilaiden/opiskelijoiden opettamisesta?	1,7%	2,4%	1,9%
		% of Total	1,1%	0,8%	1,9%
	Lievästi	Count	24	14	38
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	63,2%	36,8%	100,0%
		% within Onko sinulla opetuskokemusta ulkomaalaistaustaisten/maahanmuuttajataustaisten oppilaiden/opiskelijoiden opettamisesta?	13,5%	16,7%	14,5%
		% of Total	9,2%	5,3%	14,5%
	En osaa sanoa	Count	10	2	12
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	83,3%	16,7%	100,0%
		% within Onko sinulla opetuskokemusta ulkomaalaistaustaisten/maahanmuuttajataustaisten oppilaiden/opiskelijoiden opettamisesta?	5,6%	2,4%	4,6%
		% of Total	3,8%	0,8%	4,6%
	En juurikaan ole maahanmuuttokriittinen	Count	72	37	109
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	66,1%	33,9%	100,0%
		% within Onko sinulla opetuskokemusta ulkomaalaistaustaisten/maahanmuuttajataustaisten oppilaiden/opiskelijoiden opettamisesta?	40,4%	44,0%	41,6%
		% of Total	27,5%	14,1%	41,6%
	En ollenkaan maahanmuuttokriittinen	Count	66	27	93
		% within Oletko maahanmuuttokriittinen	71,0%	29,0%	100,0%
		% within Onko sinulla opetuskokemusta ulkomaalaistaustaisten/maahanmuuttajataustaisten oppilaiden/opiskelijoiden opettamisesta?	37,1%	32,1%	35,5%
		% of Total	25,2%	10,3%	35,5%
En halua vastata	Count	3	2	5	
	% within Oletko maahanmuuttokriittinen	60,0%	40,0%	100,0%	
	% within Onko sinulla opetuskokemusta ulkomaalaistaustaisten/maahanmuuttajataustaisten oppilaiden/opiskelijoiden opettamisesta?	1,7%	2,4%	1,9%	
	% of Total	1,1%	0,8%	1,9%	
Total	Count	178	84	262	
	% within Oletko maahanmuuttokriittinen	67,9%	32,1%	100,0%	
	% within Onko sinulla opetuskokemusta ulkomaalaistaustaisten/maahanmuuttajataustaisten oppilaiden/opiskelijoiden opettamisesta?	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	67,9%	32,1%	100,0%	

Liite 4. Tietosuojailmoitus

1. Rekisterin nimi	Mistä rasismi johtuu Suomessa? – Poliitikkojen, kasvatustieteilijöiden sekä tulevien opettajien näkemyksiä rasismista, ulkomaalaistaustaisuudesta ja eriarvoisuudesta
2. Rekisterinpitäjä	<i>Merim Al-Kharsani, 0466638149, mnalkh@utu.fi</i>
3. Vastuuhenkilön yhteystiedot	<i>Merim Al-Kharsani, 0466638149, mnalkh@utu.fi</i>
4. Tietosuojavastaavan yhteystiedot	<i>Merim Al-Kharsani, 0466638149, mnalkh@utu.fi</i>
5. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	<p>Tutkimuksessa kerätään tietoa poliitikoilta. Lähestyin poliitikoita teemahaastattelulla sähköpostien kautta ja osan kanssa käytettiin Whatsapp-puhelua, Zoomia ja puhelimen äänipuhelua. Sähköpostiosoitteita käytetään vain kyselyn lähettämiseen.</p> <p>Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on <i>(rasti vain yksikohta)</i></p> <p>☒ käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 a-kohta)</p> <p>☒ rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)</p> <p>☐ muu mikä _____</p>
6. Käsiteltävät henkilötietoryhmät	Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja Sähköpostiosoite, tavoitteet, kokemukset
7. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät.	Tietoja ei siirretä eikä luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.
8. Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin	Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle
9. Henkilötietojen säilyttämisaika tai sen määrittämisen kriteerit	Kyselylomakkeesta saadut vastaukset siirtyvät Webropol-ohjelman kautta tarkempaan analysointiin. Tietoja säilytetään enintään 1.6.2022 asti, jonka jälkeen aineisto hävitetään tietoturvallisesti.
10. Rekisteröidyn oikeudet	Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta

	<p>henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää tai vaikeuttaa käsittelyä.</p> <p>Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.</p> <p>Yhteyshenkilö rekisteröidyn oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvissä asioissa on Turun yliopiston tietosuojavastaava, yhteystiedot ilmoituksen alussa.</p> <p>Jos käsittelyperusteena on suostumus, on rekisteröidyllä oikeus peruuttaa suostumuksensa ilmoittamalla siitä rekisterinpitäjälle seuraavasti: .</p> <p>Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä.</p> <p>Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.</p> <p>Yhteyshenkilö rekisteröidyn oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvissä asioissa on Turun yliopiston tietosuojavastaava, yhteystiedot ilmoituksen alussa.</p>
11. Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu	Poliitikoita on lähestytty niin sähköpostiosoitteen kuin Whatsapp, Facebook sekä Instagram sovelluksien kautta.
12. Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta	Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.